

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**YAZARI BELLİ OLMAYAN “HAZRET-İ HATİCE MANZUMESİ”
METİN-DİL İNCELEMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Necdet ÖZTÜRK

KOCAELİ 2016

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**YAZARI BELLİ OLMAYAN “HAZRET-İ HATİCE MANZUMESİ”
METİN-DİL İNCELEMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Necdet ÖZTÜRK

Prof. Dr. Adnan Rüştü KARABEYOĞLU

KOCAELİ 2016

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**YAZARI BELLİ OLMAYAN “HAZRET-İ HATİCE
MANZUMESİ” METİN- DİL İNCELEMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Necdet ÖZTÜRK

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: ..11-2016

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Adnan R. KARABEYOĞLU

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Kenan ACAR

Jüri Üyesi: Yar. Doç. Abidin KARASU

KOCAELİ 2016

İÇİNDEKİLER	1
ÖZET.....	6
ABSTRACT.....	7
ÖNSÖZ	8
KISALTMALAR ve İŞARETLER DİZİNİ.....	10
METİNDE KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ.....	11
GİRİŞ	12
I. BÖLÜM: DİL İNCELEMESİ	36
1. YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ	37
1.1. Ünlülerin Yazılışı.....	37
1.1.1. ‘a’ Ünlüsünün Yazılışı	37
1.1.2. ‘e’ Ünlüsünün Yazılışı	38
1.1.3. ‘ı’ ve ‘i’ Ünlülerinin Yazılışı.....	39
1.1.4. ‘o’ ve ‘ö’ Ünlülerinin Yazılışı.....	40
1.1.5. ‘u’ ve ‘ü’ Ünlülerinin Yazılışı.....	41
1.2. Ünsüzlerin Yazılışı.....	42
1.2.1. ‘b’ ve ‘p’ Ünsüzlerinin Yazılışı	42
1.2.2. ‘c’ ve ‘ç’ Ünsüzlerinin Yazılışı	43
1.2.3. ‘t’ ve ‘d’ Ünsüzlerinin Yazılışı	43
1.2.4. ‘ş’ ve ‘s’ Ünsüzlerinin Yazılışı	44
1.2.5. “ñ” Ünsüzünün Yazılışı.....	44
1.3. Şeddenin Kullanılışı.....	44
1.4. Bitişik ve Ayrı Yazılan Kelimeler.....	45
1.5. Aynı Kelimenin Değişik Şekillerde Yazılması	46
1.6. Yanlış Yazılan Kelimeler.....	46
2. SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ	47
2.1. Ses Düşmesi	47
2.1.1. Ünlü Düşmesi.....	47
2.1.2. Ünsüz Düşmesi	48
2.1.3. Karşılaşan İki Ünsüzden Birinin Düşmesi (Tekleşme).....	48
2.1.4. Hece Yutulması.....	49
2.2. Ses Türemesi	49
2.2.1. Ünlü Türemesi.....	49

2.2.2. Ünsüz Türemesi	50
2.2.3. Ünsüz İkizleşmesi	50
2.3.Ses Değişmeleri.....	50
2.3.1. Ünlü Değişmesi.....	51
2.3.1.1. ‘i’ ve ‘e’ Seslerinin Değişimi	51
2.3.1.2.‘ü’ ve ‘i’ Seslerinin Değişimi.....	52
2.3.1.3. ‘u’ ve ‘ı’ Seslerinin Değişimi.....	52
2.3.2. Ünsüz Değişmesi.....	53
2.3.2.1.Ünsüz Tonlulaşması	53
2.3.2.2.Ünsüz Tonsuzlaşması.....	53
2.3.2.3.Ünsüz Sızıcılaşması	54
2.4.Ses Uyumları.....	54
2.4.1. Ünlü Uyumu.....	54
2.4.1.1.Damak Uyumu(Kalınlık-İncelik Uyumu)	55
2.4.1.2.Dudak Uyumu(Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu)	55
2.4.1.2.1. Yuvarlaklaşma.....	56
2.4.1.2.1.1.Kelimelerde Görülen Yuvarlaklaşma.....	56
2.4.1.2.1.2.Eklerde Yuvarlaklaşma	57
2.4.1.2.2. Düzleşme.....	58
2.4.2. Ünsüz Uyumu	58
3. ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ.....	59
3.1. Kelime Yapımı.....	59
3.1.1. Yapım Ekleri	59
3.1.1.1. İsimden isim yapan Ekler.....	59
3.1.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler	63
3.1.1.3. Fiilden Fiil Yapan Ekler.....	64
3.1.1.4. Fiilden İsim Yapan Ekler	67
3.2. Kelime Çeşitleri	69
3.2.1. İsimler	69
3.2.1.1. İsim Çekim Ekleri	69
3.2.1.1.1 Çokluk Eki	69
3.2.1.1.2. İyelik Ekleri.....	70
3.2.1.1.3. Aitlik Eki.....	71
3.2.1.1.4. Hâl Ekleri	72
3.2.1.1.4.1. Yalın Hâl (ø)	72
3.2.1.1.4.2. İlgi (Tamlama) Hâli.....	72

3.2.1.1.4.3. Yükleme Hâli	73
3.2.1.1.4.4. Yönelme Hâli	74
3.2.1.1.4.5. Bulunma Hâli	75
3.2.1.1.4.6. Ayrılma Hâli.....	75
3.2.1.1.4.7. Eşitlik Hâli	76
3.2.1.1.4.8. Vasıta Hâli.....	76
3.2.1.1.4. 9. Yön Eki	78
3.2.1.1.5. İsimlerde Soru Şekli.....	78
3.2.2. Sıfatlar	79
3.2.2.1. Niteleme Sıfatları	79
3.2.2.2. Belirtme Sıfatları	79
3.2.2.2.1. İşaret Sıfatları	79
3.2.2.2.2. Sayı Sıfatları.....	80
3.2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	80
3.2.2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları	81
3.2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları	81
3.2.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları	81
3.2.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları	81
3.2.2.2.4. Soru Sıfatları	82
3.2.3. Zamirler.....	83
3.2.3.1. Şahıs Zamirleri	83
3.2.3.2. İşaret Zamirleri.....	85
3.2.3.3. Dönüştürme Zamirler	86
3.2.3.4. Soru Zamirleri	86
3.2.3.5. Belirsizlik Zamirleri	87
3.2.3.6. Bağlama Zamirleri	88
3.2.4. Zarflar.....	89
3.2.4.1. Zaman Zarfları	89
3.2.4.2. Nitelik Zarfları	89
3.2.4.3. Yer-Yön Zarfları	90
3.2.4.4. Soru Zarfları	91
3.2.4.5. Azlık-Çokluk Zarfları.....	91
3.2.5. Edatlar	92
3.2.5.1. Bağlama Edatları	92
3.2.5.2. Karşılaştırma-Denkleştirme Edatları.....	94
3.2.5.3. Seslenme Edatları.....	95

3.2.5.4. Son Çekim Edatları	95
3.2.5. 5. Ünlem Edatları	96
3.2.6. Fiiller	96
3.2.6.1. Fiil Çekiminde Kullanılan Şahıs Ekleri	96
3.2.6.1.1. Şahıs Zamiri Kaynaklı Şahıs Ekleri	97
3.2.6.1.2. İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri.....	98
3.2.6.2. Fiil Çekiminde Zaman	100
3.2.6.2.1. Basit Zamanlı Kipler	100
3.2.6.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipi	100
3.2.6.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi	101
3.2.6.2.1.3. Geniş Zaman Kipi	102
3.2.6.2.1.4. Gelecek Zaman Kipi	104
3.2.6.2.1.5. Şimdiki Zaman Kipi.....	105
3.2.6.2.1.6. İstek Kipi.....	105
3.2.6.2.1.7. Şart Kipi	107
3.2.6.2.1.8. Gereklilik Kipi	108
3.2.6.2.1.9. Emir Kipi.....	108
3.2.6.2.2. Birleşik Zamanlı Kipler.....	109
3.2.6.2.2.1. Hikâye Birleşik Zaman	110
3.2.6.2.2.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	110
3.2.6.2.2.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi	110
3.2.6.2.2.1.3. İstek Kipinin Hikâyesi.....	110
3.2.6. 2.2.2. Rivayet Birleşik Zaman	111
3.2.6. 2.2.3. Şartlı Birleşik Zaman	111
3.2.6. 2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	111
3.2.6. 2.2.3.2. Geniş Zamanın Şartı.....	111
3.2.6. 2.2.4. “iken” Zarf-Fiil Şekli	112
3.2.6.3. Fiil Çekiminde Soru Şekli.....	112
3.2.6.4. Fiilimsiler	113
3.2.6.4. 1. İsim-Fiiller	113
3.2.6.4.2. Sıfat-Fiiller (Partisipler).....	114
3.2.6.4.3. Zarf-Fiiller (Gerundiumlar).....	115
3.2.6.4.3.1. Hâl Bildiren Zarf-Fiiller	115
3.2.6.4.3.2. Zaman Bildiren Zarf-Fiilleri	116
3.2.6.4.3.3. Bağlama Bildiren Zarf-Fiilleri	117
3.2.7. İsimlerde Bildirme (Ek-Fiil)	118

3.2.7.1. Görülen Geçmiş Zaman (-idi)	118
3.2.7.2. Geniş Zaman (-idir).....	119
3.2.7.3. Şart (-ise).....	120
3.3. Cümle ve Çeşitleri.....	120
3.3.1. Anlamına Göre Cümleler	120
3.3.1.1. Olumlu Cümle.....	120
3.3.1.2. Olumsuz Cümle.....	121
3.3.1.3. Soru Cümlesi.....	122
3.3.2. Yüklemine Göre Cümleler	122
3.3.2.1. İsim Cümlesi	122
3.3.2.2. Fiil Cümlesi.....	123
3.3.3. Yapısına Göre Cümleler.....	124
3.3.3.1. Basit Cümle.....	124
3.3.3.2. Birleşik Cümle	125
3.3.3.2.1. Şartlı birleşik cümle	125
3.3.3.2.2. Ki'li birleşik cümle	126
3.3.3.2.3. İççe birleşik cümle	127
3.3.3.3. Sıralı Cümle	128
3.3.3.4. Bağlı Cümle	129
II. BÖLÜM: ÇEVİRİ YAZILI METİN	130
III. BÖLÜM: GRAMATİKAL DİZİN.....	225
SONUÇ	329
KAYNAKÇA	333
EKLER: TIPKIBASIM.....	335
ÖZ GEÇMİŞ	360

ÖZET

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız bu çalışma Hazret-i Hatice'nin hayatını anlatan, mesnevi tarzında yazılmış, yazarı belli olmayan bir eserdir. Eserin dil özelliklerini belirlemek, kelime hazinesini ortaya koymak için yaptığımız bu çalışma; “dil incelemesi”, “çeviri yazılı metin”, “gramatikal dizin” ve “asıl metin” bölümlerinden oluşmaktadır.

Eserin farklı nüshaları olmakla birlikte, biz yazarı ve tarihi tam belli olmayan bu nüshayı incelemeyi uygun gördük. Bundaki amacımız bu tip eserlerin de incelemeye değer olduğunu göstermek ve bu eserlerin de ortaya çıkmalarına katkıda bulunmaktır.

Eser, Hazret- i Hatice'nin hayatını anlatan bir eser olmakla birlikte, konu daha çok Hz. Muhammed'in hayatı etrafında döndüğü için yer yer bir “mevlid” özelliği de göstermektedir.

Eserin dili, bazı Arapça ve Farsça kelimeler dışında sade ve anlaşılırdır. Eser dil özellikleri itibariyle Klasik Osmanlı Türkçesinde yazılmış olmasına rağmen kısmen de Eski Anadolu Türkçesi dönemi özellikleri taşımaktadır. Eserde yer yer konuşma dilinin özellikleri de görülmektedir. Eser 461 beyit ve 86 dize ve 36 satırlık bölümlerden oluşmaktadır.

Çalışmanın sonundaki index sözlükte tüm kelimelerin anlamlarını ve metnin orijinal sayfalarını verdik. Böylelikle eserin daha rahat anlaşılmasını amaç edindik.

Anahtar Sözcükler: Eserin dili, dil incelemesi, transkriptli metin, gramatikal dizin, kelime hazinesi.

ABSTRACT

This study is a master thesis which analyses a poetic biography of Hazret-i Hatice by an unknown author. The style of language and richness of vocabulary are investigated in these sections; language analysis, transcript of the text, grammatical index and original text.

The purpose of investigating a text by an unknown author is to show the value of these type of forgotten texts and helping bringing them into light.

Even though the text is a biography of Hazret-i Hatice, it could be considered as a “mevlud” style because of the high involvement of Hazret-i Muhammed’s life and stories.

The language of the text is mostly clear and easy to understand except some Arabic and Persian words. The text is written in classical Ottoman Turkish but it also has Anatolian Turkish features. The features of spoken language is also apparent in the text. The text includes 463 couplets, 86 verse, and 36 line.

The original text and definition of used words is attached at the end of the paper for the purpose of making the text clear and understandable.

Keywords: Language of text, language analysis, transcribed text, grammatical index, rich vocabulary.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız bu çalışma yazarı belli olmayan, Hazret- i Hatice'nin hayatını anlatan, mesnevi tarzında yazılmış bir eserdir. Eserin başlığı “*Haza Kitāb-ı Hadīcetü'l Kübra Radiyallahu anha*” şeklindedir. Hazret-i Hatice'nin hayatını anlatan bir eser olmakla birlikte konu daha çok Hz. Muhammed'in hayatı etrafında döndüğü için yer yer bir mevlid özelliğinde göstermektedir. Zaten eserin müellifi bu hususu “*Pes nice şāhip kemāller şöylemiş/ Muşafā'nıñ mevlüdin şerh eylemiş (2b/8), Ben dağı bir dāsītān-ı Muşafā / Söyleyim kim diñleyen bula şafā (2b/9)*” ifadeleriyle bundan önce nice kemal sahibi kişilerin bu hikayeyi (Mustafa'nın Mevlidini) şerh eylediğini, kendisinin de böyle bir hikayeyi şerh etmek istediğini, bunun bir “Dāsītān-ı Mustafā” olduğunu ifade etmiş, bu hikayeyi dinleyenin de safa bulmasını Allah'tan dilemiştir. Bu aşamadan sonra da yazar tarafından ortaya konulan bu temenniyle aslında okuyanın ve dinleyeninin de bu saygın üslup içerisine dahil olduğunu anlatıp tüm insanların aynı dil dairesine dahil olması gerektiğini de hissettirmiş olmaktadır.

Eser dil özellikleri itibariyle Klasik Osmanlı Türkçesinde yazılmış olmasının yanında Eski Anadolu Türkçesi dönemi özelliklerini de taşımaktadır. Eser 461 beyit, 86 dizelik nazım ve 36 satırlık nesir bölümlerinden oluşmaktadır. Aruz ölçüsünün “fâilâtün / fâilâtün / fâilün” kalıbıyla yazılmış olan eserin farklı nüshaları olmakla birlikte biz yazarı ve tarihi belli olmayan bu nüshayı incelemeyi uygun gördük. Buradaki amacımız bu tip eserlerin de incelemeye değer olduğunu göstermek aynı zamanda bu eserlerin de gün ışığına çıkmalarına bir nebze de olsa katkıda bulunabilmektir. Eserin sağlıklı bir metnini oluşturmak, dil özelliklerini belirlemek ve kelime hazinesini ortaya koymak için yaptığımız bu çalışma; ” giriş”, “dil incelemesi”, “çeviri yazılı metin”, “gramatikal dizin” ve “asıl metin (tıpkıbasım)” bölümlerinden oluşmaktadır.

Eser ayrıntılı olarak Peygamber Efendimiz'e peygamberlik vazifesi gelene kadarki olayları içermektedir. Bu zaman aralığında da asıl olarak Hz.Hatice ile olan evliliği ve öncesinde yaşananlar resmedilmektedir. Metnin olay örgüsü dışındaki bölümlerde ise sıklıkla Peygamber Efendimiz ve Hz.Hatice ile ilgili övgü dolu sözler, sıfatlar ve tasvirler yer almaktadır. Bu tasvirler ya şair tarafından ya da metinde geçen kahramanların dilinden aktarılmış, kahramanların duygu ve hissiyatı olarak nazmedilmiştir.

Hz.Hatice'nin ahirete irtihali ve miraç mucizesi gibi önemli hadiseler eserde görülmediği gibi Peygamber Efendimiz'in içinde bulunduğu gaza ve seriyyeler de anlatılmamıştır. Bundan, eserin asıl amacının Peygamber Efendimiz'in güzelliklerini vasfetmek ve Hz. Hatice ile olan evliliğine kadarki kısmı resmetmek olduğu anlaşılmaktadır.

Eser "*Ger bu 'âlem-i halk dirse şubh u şâm/ Medh olunsa haşre dek olmaz temâm; Ger diler isen bula cānñ safā/ Vir şalavât ber Resül-i Muştafâ*" ifadeleriyle birlikte "*Oğuyanı, yazanı, dinleyeni, yazduranı rahmetiñle yarlıgağıl, ya gānî*" dua sıyyla sona ermiştir. Bu duayla biten mesneviye bir de hadis eklenmiş ve eser onunla tamamlanmıştır. Peygamber Efendimiz'in ümmet nûrunun güzelliğinin, ümmete şefaet etmenin tatlılığının anlatıldığı bu sözler mesneviye son noktayı koymuştur.

Çalışmanın konu tespitinden tamamlanmasına kadar geçen süreçte karşılaştığım güçlüklerin giderilmesinde desteğini ve yardımını gördüğüm saygıdeğer hocam ve danışmanım. Prof. Dr. Adnan Rüştü KARABEYOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim. Bunun yanında Eğitimim boyunca desteklerini esirgemeyen saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Münevver TEKCAN'a ve Yrd. Doç. Dr. Nesrin ALTUN' a minnettarlığımı ve teşekkürlerimi bildiririm. Ayrıca çalışmamda yardımını gördüğüm Alper BAYINDIR'a ve çalışmam boyunca desteklerini esirgemeyen eşim ve çocuklarıma da çok teşekkür ederim.

KISALTMALAR ve İŞARETLER DİZİNİ

- Ø** : Karşılıdığı fonksiyonun işaretli (eksiz) olduğunu gösterir.
- +** : Sonuna geldiği kelimelerin isim olduğunu, ekin isimlere gelebilen ekler alabileceğini ve önüne eklenebileceğini gösterir.
- : Sonuna geldiği kelimelerin fiil olduğunu, ekin fiil yaptığını ve önüne geldiği ekin fiillere eklenebileceğini gösterir.
- <** : Ses değişikliği olan kelimeleri ayırır
- [ ]** : Eserin/Metnin sayfa numaraları bu işaret içinde gösterilmiştir.
- Ar.** : Arapça
- b.** : bin (Arapça oğlu)
- bk.** : bakınız
- c.** : cilt
- EAT** : Eski Anadolu Türkçesi
- Far.** : Farsça
- Hz.** : Hazreti
- mec.** : mecaz anlam
- öz. a.** : özel ad
- sav** : Sallallahü aleyhi vesellem
- S** : Sayı
- s.** : sayfa
- T.** : Türkçe
- TDK** : Türk Dil Kurumu
- ty** : Tarih yok
- vb.** : ve benzeri
- Yay.** : Yayınları

METİNDE KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
ح	ç	ق	ḳ
ك	ḳ	ك	k, g, (ñ)
ن	ḥ	ن	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ج	j	ه	h, a, e
س	s		
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

GİRİŞ

HAZA KİTĀB-I ĤATĪCETŪ'L KŪBRA RADĪYALLAHU ANHĀ

a) Eserin Nüshası ve Eser Hakkında Bilgi

Hazret-i Hatice'nin hayatını anlatan ve yazarı belli olmayan bu nüsha Ankara Milli Kütüphane'de 581 nolu dvd ve "06 Mil Yz A 8670" arşiv numarasıyla saklanmaktadır. Nüshanın arşiv adı "Manzûme-i Hazreti Hadîcetül-Kübrâ" olarak geçmektedir. Harekeli nesih olan nüsha 11'er satırlık 46 yaprak şeklinde bulunmaktadır.

Çalışmayı uygun gördüğümüz Hazret-i Hatice'nin hayatını anlatan bu eser mesnevi tarzında yazılmış bir eserdir. Eserin başlığı kendi nüshasındaki tam yazımıyla "*Ḥaza Kitāb-ı Ḥadīcetü'l Kübra Radiyallahu anhā*" şeklindedir. Hazret-i Hatice'nin hayatını anlatan bir eser olmakla birlikte konu daha çok Hz. Muhammed'in hayatı etrafında dönmekte ve ayrıntılı olarak Hz. Hatice ile Peygamber Efendimiz'in evliliklerini anlatmaktadır.

Elimizdeki bu nüsha aruz ölçüsünün "fâilâtün / fâilâtün / fâilün" kalıbıyla, beyitler halinde kaleme alınmıştır. Nüsha 461 beyit, 86 dizelik nazım ve 36 satırlık nesir bölümlerinden oluşmaktadır. Nüshanın sonlarına doğru beyit yerine dizeler kullanılmış olup en son bölümde de düz yazı halinde 36 satırlık kısım bulunmaktadır.

b) Eserin İçeriği

Hazret-i Hatice'nin hayatını konu alan bu nüshanın başında bulunan “*Haza Kitāb-ı Hađīcetü'l Kübra Radiyallahu anhā*” ifadesi bize eserin adını ve konusunu da vermiş olmaktadır. Eserin adını veren bu ifadelerden sonra *İslami Dönem Türk Edebiyatı* geleneğiyle yazılmış eserlerde temel özellik olarak görülen besmele ile başlama anlayışı bu mesnevide de görülmektedir.

Hazret- i Hatice'nin hayatını anlatan bir eser olmakla birlikte konu daha çok Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in hayatı etrafında döndüğü için aynı zamanda mevlid tarzında yazılmış bir mesnevidir. Zaten eserin müellifi bu hususu “*Pes nice şāhip kemāller şöylemiş/ Muşafā'nın mevlüdin şerh eylemiş (2b/8), Ben dahı bir dāsītān-ı Muşafā / Söyleyim kim diñleyen bula şafā (2b/9)*” ifadeleriyle bundan önce nice kemal sahibi kişiler bu hikayeyi (Mustafa'nın Mevlidini) şerh eylediğini, kendisinin de böyle bir hikayeyi şerh etmek istediğini, bunun bir “*Dāsītān-ı Mustafā*” olduğunu ifade etmiş, bu hikayeyi dinleyenin de safa bulmasını Allah'tan dilemiştir.

Eser, Allah'ın yüceliğini ifade edip, ālemi yokluktan (ademden) var etmesi, yeri ve göğü lütfuyla yaratması ve bu ālemi daima evirip çevirmesi anlatılarak başlamaktadır. Böylelikle yazar daha eserin ilk beytinde Allah'ın yüceliğini anlatmakta ve eserini oturtacağı ana omurganın her şeyden öte Allah'ın lütfuyla ve nuruyla olacağını ifade etmektedir (1b/1-2).

Sonraki beyitlerde enbiyalar içinde “*Şāh-ı Cihān*” olan Muhammed Mustafa'nın yıldızlar içinde gün gibi açık bir şekilde belli olduğunu ve onun doğuşuyla güneşin dahi mutlu olacağı şeklindeki övgü dolu ifadelerle Peygamber Efendimiz'in fazileti ve üstünlüğü anlatılmaktadır. O'nun olmasının, adının anılmasının kalbe daima neşe ve mutluluk verdiği anlatılarak insanlar içindeki üstünlüğünden bahsedilmektedir (1b/7-8-9).

İlk beyitlerde Allah'ın kainatı yaratma gücü ve iradesine olan ta'zim ve saygı, ardından Hz. Muhammed Mustafa'ya övgüde olan saygın üslup bize mesnevinin genelinde kullanılan yüksek seviyedeki saygı dili ve üslubu hakkında bilgi vermektedir. Bu bağlamda ilerleyen beyitlerde mesnevide zikredilen zatların aralarında geçen konuşmalarda da bu saygı dilini görmekteyiz.

Nüşanın devam eden beyitlerinde yine Muhammed Mustafa'ya olan övgü belirgin bir şekilde dikkat çekmektedir. Muhammed Mustafa olmasaydı insanların karanlık içinde kalacağı, bu nedenle O'na iki cihan güneşi dendiği ifade edilmektedir (2a/3).

Sonraki beyitlerde dünya, ay, güneş, cennet, cehennem kısaca hiçbir şeyin olmadığı zamanlarda yalnız Allah'ın var olduğu isim ve sıfatlarıyla her yerde belli olduğu her şeyden Gani ve Cabbar olan Allah'ın kudretini ve gücünü göstermek istediği ve bu mümkinatı (yaratılmış olan her şeyi) yoktan var ettiği anlatılmaktadır (2a/6-7).

Devamında yine Allah'ın sıfatları ve yüceliği anlatılırken üst seviyede bir saygı diline dikkat edildiği görülmektedir. Zira devam eden beyitlerde Allah'a karşı gösterilen saygın üslup Hz. Muhammed ile ilgili de görülmektedir. Allah'ın kainatı yaratmadan önce “ *nūr-ı Muḥammed Muşafā*” yı yarattığı ve Hz. Muhammed'in yaratılmasıyla tüm aleme mutluluk verdiği anlatılmaktadır (2a/8).

Nüşanın 2a/9 ve 10. beyitlerinde Muhammed Mustafa yüzü suyu hürmetine kainatın altı günde yaratıldığı aynı zamanda Hz. Muhammed'in en yakın dostları olan “ Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali ” nin de Allah huzurunda makbul kullar oldukları anlatılmaktadır (2a/9-10). Böylelikle Allah ve Resulu hakkında kullanılan saygı ve övgü dolu ifadeler Allah'ın makbul kulları ve Muhammed Mustafa'nın dostları olan bu zatlar hakkında da kullanılmakta, böylelikle saygı dilinde hassasiyetle devam edilmektedir. Çünkü bu zatların Muhammed Mustafa'nın “*yâr*”ı yani sevgilisi oldukları anlatılmakta ve bütün ashabın nuru oldukları ifade edilmektedir. Hatta Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali Hazretleri'nin Allah ve Muhammed Mustafa yanındaki yerlerinin o kadar değerli olduğunu bildirir ki, kim

bu değerli insanlara buğz ederse onların imanının tehlikeye gireceğini ifade ederek bu insanların değerinin yüceliğini, onlara duyulması gereken saygının yanında onları incitecek en küçük şeylerin dahi insanlar için olumsuz sonuçlar doğuracağı ifade edilmektedir. Allah'ın bu zatları rahmetiyle donattığı, her birisini rahmetle dopdolu eylediği söylenmektedir. Böylesine değer verilen bu insanlar hürmetine bizi de dostlarıyla tanışık eyle, bizi onlarla beraber eyle, denilerek onların Allah ve Resülü katındaki değerleri ifade edilmekte olup, o dört büyük insanın fazileti ve üstünlüğü anlatılmış olmaktadır (2b/2-3-4).

Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali Hazretleri'nin bu üstünlüklerinden dolayı Allah'ın onlardan razı olması için duada bulunulmuş ve eserin yazarı ortaya koyacağı bu eser için diline kuvvet ve derdine derman olması için temennide bulunmuştur. Muhammed Mustafa ve onun yârı olan dört halifenin Allah katındaki değerini vesile kılan yazar eserin yazımında kolaylık için ve tüm dertleri için duada bulunmuştur. Yazarın kendisi için kullandığı "*Ben hakîrin*" ifadesi büyük ve yüce zat karşısında kendini değersiz görme alçakgönüllüğü olarak karşımıza çıkmaktadır. (2b/5-6)

Yazar "*Resûl'ün mevlidini*" söylemenin üstün fazileti hakkında da, söyleyenin her mecliste adının dua ile anılacağını, haşre kadar "*mevlid*" i yazanın adının anılacağını ve kendisine dua edileceği için öldükten sonra ruhunun şâd olacağını ve ölümünden sonra da yazan için kapanmaz bir hayır kapısı olacağını ifade etmiştir. Böylelikle mesnevi yazarı Peygamber'in hayatını anlatma sebebinin manevi fazilet ve feyiz almak olduğunu belirtmektedir. Her mecliste dua ile anılmasını ve adının yad olunmasını dile getirmiştir (2b/10-11).

Yukarıdaki ifadelerde dikkat çeken bir husus da bu eserin bir mevlid olduğu bizzat yazarın kendisi tarafından ifade edilmiş olmasıdır. Halkımız tarafından dillerden düşürülmeyen Süleyman Çelebi'nin "*Mevlid*"indeki üstün saygı ve sevgi dilini düşündüğümüzde bu eserde görülen yüksek saygı dilinin manasını daha rahat anlayabilmekteyiz. Zira Mevlid insanımız tarafından yüzyıllardır dillerden düşürülmemiş; sevinçte, üzüntüde, dilekte, temennide hep bu değerli eser dile getirilmiş ve bir ibadet neşvesi içerisinde söylenmiştir. Halkımızın bu esere duymuş olduğu saygı çok tabi olarak yazılan diğer benzer eserlerin de diline yansımıştır.

Bu “*mevlid*” in, medhin okunmasında, okuyanın da dinleyeninde sevap bulacağı; bu nedenle yazar, okuyan ve dinleyenden lutf edip hayır dua etmelerini rica etmektedir. Bundaki dilek ve temennisi; Allah’ın kendisine Muradını ve isteğini vereceğini, cennet içinde “*didarını (yüzünü)*” göstermesidir. Burada yazar okuyan ve dinleyenden nezaketle dua ve fatiha talebinde bulunmakta, böylelikle yaptığı işi manevi fazilet için yaptığını hissettirmektedir. “*Ben fakir-i bi çareye fatiha okuyup bağışlayanlara*” diye başlayan ifadesinde kendisine dua edenlere, bütün işlerinin kolaylaşması ve imanlarının ömürlerinin sonunda kendilerine yoldaş olması için Allah’tan temennide bulunmaktadır (3a/4-5).

Devamında “*cümlemize*” diyerek Mustafa’nın hürmetine bütün insanlığa rahmet etmesini istemiş, insanlığın çok büyük suçları olmasına rağmen bizi affı ve merhametiyle bağışlayacağını; affetmediği takdirde mekanlarının cehennem olacağını, faziletiyle bağışlarsa ancak o zaman cenneti kazanacaklarını, Allah’ın rahmetinde sınır olmadığını belirtmiş, kendilerini ve dolayısıyla tüm insanları affetmesini, ömrünün sonunda da iman ile gitmek istediklerini Allah’tan dilemiştir. Yazar tüm insanlara saygının ifadesi olarak cehennemden kurtuluş ve cenneti kazanmayı herkes için istemekle eserin ruhuna uygun saygınlığı tekrar ortaya koymaktadır. Bunu ifade ederken de kendisini hakir ve çaresiz görerek başkaları için kullandığı ta’zim anlamına gelen ifadelerden kendisi için kullanmaktan kaçınarak eserde kullanılan üsluba uygun bir dil ortaya koymuştur (3a/6-7-8-9).

Mesnevinin ilerleyen beyitlerinde Peygamber Efendimiz ile Hz. Hatice’nin tanışmaları anlatılmaktadır. Bu tanışma başlangıç itibariyle bir iş görüşmesine dayanmaktadır. Ekonomik sıkıntı içerisinde bulunan Ebu Talip, yeğeninin evlilik vakti geldiği için Hz. Hatice’nin kervanlarında görev almasının ve bir miktar kazanç elde etmesinin iyi olacağını düşünerek kız kardeşi Atike’yi bu iş için aracı olarak gönderir. O dönemde Mekke’de bu iş için güvenilir ve emin insanlara ihtiyaç vardı. Kervan sahipleri için Peygamber Efendimiz gibi güvenilirliği herkesçe kabul edilen biri, böyle bir görevde vazgeçilemeyecek ilk insandı. Dolayısıyla Hz. Hatice bu teklifi hemen kabul eder ve Meysere’yi de yanına yardımcı olarak atar. Meysere’ye peygamber efendimiz ile ilgili her şeyi rapor etmesini ve ona hizmette kusur

etmemesini sıkı sıkı tembihler. Kervan yola çıkar ve belli bir zaman sonra konaklamak için mola verir.

Mola esnasında yıllardır bir peygamber gelişini bekleyen Buhra rahibinin Peygamber Efendimiz'in kervanda olduğunu anladıktan sonra bir ziyafet düzenler, fakat kervandakilerin Efendimiz'i kervanın başında bırakmalarından dolayı rahip tarafından Peygamber Efendimiz davete özel olarak çağrılır, hatta bu davetin aslında kendileri için verildiği, zira okuduğu Tevrat'a göre ahirzaman peygamberinin Hz. Muhammed olduğu sena, övgü ve iltifatlarla anlatılmaktadır. Rahip, Peygamber Efendimiz'i gördüğüne şükürler etmekte, daha peygamberliği açıklanmadığı halde kendisini de ümmetinden kabul etmesi ve şefaatiyle bunu söylemesini dilemekte, böyle bir nimete erdiği için kendisinin "muradına erdiğini" düşünmektedir (19b/10-11;20a/1-2).

Ticaret kervanıyla, Peygamber Efendimiz'in oldukça iyi bir alışverişle geri dönmesi hem şaşkınlık hem de mutluluk oluşturur. Fakat zaman geçmesine rağmen Hz. Hatice tarafından vaad edilen ücretin ödenmemesi üzerine Ebu Talip, Atike'yi tekrar Hz. Hatice'ye gönderir. Ücreti isterken kırıncı olmaması gerektiğini tembihler. Atike Hz. Hatice'nin evinde büyük bir hürmetle karşılaşır. İşte o görüşmede Hz. Hatice içinden geçenleri ifade eder. Kendisinin bir rüya gördüğünü ve Muhammed'in beklenen peygamber olacağını, kendisinin Muhammed ile evlenmek istediğini belirtir. Atike, bu sözlere önce inanamaz ve niyetinin tam olup olmadığını anladıktan sonra Ebu Talip'e bu teklifi götürür. Tabi ailecek bu tekliften çok mutlu olurlar.

Kararı amcası ve halasına bırakan Peygamber Efendimiz'in, Hz. Hatice ile evliliğine böylelikle yaklaşılmış olur. Ebu Talip, Mekke uluları ile Hz. Hatice'yi istemeye gider fakat Hz. Hatice'nin babasından Muhammed'in parası, pulu, altını, gümüşü olmadığı gerekçesiyle red cevabı alır (31a/8-31b/9).

Bu duruma oldukça üzülen Hz. Hatice, mesnevide anlatıldığı üzere bir oyun tertip edecektir. Bu durumda Hz. Hatice'nin babası bir mecliste sarhoş edilecek, kendisine kızını verme konusunda söz verdirilecek ve eteğine kızıl bir renk sürülecekti. Böylelikle sabah olduğunda verdiği söz hatırlatılarak sözünden

dönmesinin uygun olmayacağı ifade edilerek bu evliliğe razı edilecekti. Eserden, o dönemin anlayışına göre eteğine kızılı sürüp söz alınan kişinin sözünden dönmesinin toplumsal ahlaka uygun düşmediğini anlamaktayız (32a/2-32b/6).

Nüsha ayrıntılı olarak Peygamber Efendimiz'e peygamberlik vazifesi gelene kadarki bölümü içermektedir. Bu zaman aralığında da asıl olarak Hz. Hatice ile olan evliliği ve öncesinde yaşananlar resmedilmektedir. Metnin olay örgüsü dışındaki bölümlerde ise sıklıkla Peygamber Efendimiz ve Hz. Hatice ile ilgili övgü dolu sözler, sıfatlar ve tasvirler yer almaktadır. Bu tasvirler ya şair tarafından ya da metinde geçen kahramanların dilinden aktarılmış, onların duygu ve hissiyatı olarak nazmedilmiştir.

Hz. Hatice'nin ahirete irtihali ve miraç mucizesi gibi önemli hadiseler eserde görülmediği gibi Peygamber Efendimiz'in içinde bulunduğu gaza ve seriyyeler de anlatılmamıştır. Buradan da eserin asıl amacının Peygamber Efendimiz'in güzelliklerini vasfetmek ve Hz. Hatice ile olan evliliğine kadarki kısmı resmetmek olduğu anlaşılmaktadır.

Peygamberliğin ilanı ve sonrasında yaşanan hicret hadisesi çok kısa anlatıldıktan sonra metinde bir hızlanma görülür. Bu noktadan sonra fazla ayrıntıya girilmeden mesnevi hitama erdirilir. Mesnevinin sonuna doğru "*Fahr-ı Âlem padişâh oldu*" ifadeleriyle Peygamber Efendimiz'in galip geldiği ve âlemin sultanı olduğu vurgulanmıştır. Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin Peygamber Efendimiz'in "*yâr-ı vezir*" i oldukları belirtilmiştir. Sonraki bölümde ise mescidde yaşanan "*ağlayan direk*" mucizesinden bahsedilerek, bu mucizeden dolayı birçok "*kâfir*"in Müslüman olduğu vurgulanmıştır. Eser "*Ger bu 'âlem-i halk dirse şubh u şâm/ Medh olunsa haşre dek olmaz temâm; Ger diler isen bula cânîñ şafâ/ Vir şalavât ber Resûl-i Muşafâ*" ifadeleriyle birlikte "*Oğuyanı, yazanı, dinleyeni, yazduranı rahmetiñle yarlıgağıl, ya ganî*" dua sıyyla sona ermiştir.

Konunun olay çevresinde anlatımı sırasında belirli yerlerde salavatlar getirilmesi, eserin anlatımına ayrı bir estetik özellik katmıştır. Eserde belirli

aralıklarla dile getirilen bu ifadelerde de belirgin biçimde bir saygı ve ta'zim üslubu göze çarpmaktadır. Dört beyitten oluşan bu övgü sözlerinde ilk iki beyit aynen tekrar ederken son iki beyitte salat ve selamlar aynı olmakla birlikte dizelerin sonlarındaki ad ve sıfatların değiştiği ve hiçbir isim ve sıfatın bir daha tekrar etmediği görülmektedir.

Ger bu 'ālem-i hālk dirse şubḥ u şām

Medḥ olunsa ḥaṣre dek olmaz temām

Ger diler iseñ bula cāniñ şafā

Vir şalavāt ber Resūl-i Muştafā

Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Muḥammed

Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Aḥmed

Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Hāmid

Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Maḥmūd

Eserde 13 yerde tekrarlanan bu salavatlarla okuyan ve dinleyen hem konunun içine çekilmekte hem de bir dinlenme, bir nefeslenme arası verilmiş olmaktadır. Ama her şeyden öte bu ifadelerin esere manevi bir yön, hatta bir ibadet havası katmış olduğu göze çarpmaktadır.

Elimizdeki nüshada geçen olaylar ile tarihi kaynaklar arasındaki bazı farklılıklar:

1) Tarihi kaynak ve rivayetlerde Peygamber Efendimiz'e Hz. Hatice'den gelen evlenme tekifini Münye kızı Nefise getirmesine rağmen (Suruç, 1998: 105) metnimizde bu teklifin Peygamber Efendimiz'in halası Atike validemiz tarafından getirildiği ifade edilmiştir.

2) Yine tarihi kaynak ve rivayetlerde Hz. Hatice'nin babası, Ficar Harbinde ölmüştü. Bu sebeple onu temsilen merasime, amcası Amr b. Esed katılmıştı. Dolayısıyla Ebu Talip, Hz. Hatice'yi Peygamber Efendimiz'e, Hz. Hatice'nin Amcası Amr b. Esed'den istemiş olmaktadır (Suruç, 1998: 106). Ancak metnimizde Hz. Hatice'nin babasının yaşadığı, Ebu Talip'in Hz. Hatice'yi babasından istediği ve bu evlilik tekilifine sıcak bakmadığı, Peygamber Efendimiz'in yoksul oluşunu öne sürüp, kızını nice şahların istediğini ifade ederek teklifi reddettiği anlatılmaktadır.

3) Eserde; Suruç gibi siyer yazarlarının eserlerinde görülmeyen ve dikkat çeken bir husus da Hz. Hatice'nin babası olarak ifade edilen kişinin bu evliliğe sıcak bakmamasından dolayı bizzat Hz. Hatice tarafından planlanan söz verdirme hadisesidir. Bu durumda Hz. Hatice'nin babası bir mecliste sarhoş edilecek, kendisine kızını verme konusunda söz verdirilecek ve eteğine kızıl bir renk sürülecekti. Böylelikle sabah olduğunda verdiği söz hatırlatılarak sözünden dönmesinin uygun olmayacağı ifade edilerek bu evliliğe razı edilecekti. Metnimizden öğrendiğimize göre o dönemin anlayışına göre eteğine kızılı sürüp söz alınan kişinin sözünden dönmesi toplumsal ahlaka uygun düşmüyordu.

c) Eserin Dil Özellikleri

Eserin, taşıdığı dil özellikleri itibarıyla Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi (16-17. yüzyıl) arasında bir geçiş dönemi eseri niteliği gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu bakımdan eserin taşıdığı ses ve şekil özelliklerinin, Eski Anadolu Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi dönemi dil özellikleri ile ilişkileri açısından ele alınarak değerlendirilmesi verilmiştir.

Eski Anadolu Türkçesinin belli başlı ses bilgisi özellikleri ve bunların metnimizle ilişkisi şu şekildedir:

Dil uyumu (Damak uyumu, kalınlık-incelik uyumu) Açısından

Dil uyumu başlangıçtan bugüne kadar Türkçenin her devrinde çok kuvvetli olarak hakim olmuş ve günümüzde de devam eden bir kuraldır. Türkçenin en önemli fonetik özelliğidir (Ergin, 1985 :75). Fakat dudak uyumu (düzlük-yuvarlaklık uyumu) Türkçenin her döneminde her sahada kelime yapımına ve çekimine hakim olan bir uyum değildir. Bu uyum bugünkü Türkiye Türkçesinde daha sistemli olarak karşımıza çıkmaktadır (Ergin, 1985:76). Bu sebeple, dudak uyumu dilin tarihi akışı içinde oluşmuştur. Bu uyum, Doğu Türkçesinde daha eski Türkçe devresinden itibaren gelişmeye başlamıştır. Batı Türkçesinde ise daha geç, ancak Osmanlı Türkçesi içinde oluşmaya başlamıştır (Banguoğlu, 2011: 61). Hiç şüphesiz Eski Anadolu Türkçesinde seslilerde görülen değişmelerle birlikte en büyük özellik uyum konusudur.

Eski Anadolu Türkçesinde Damak Uyumu (Kalınlık-İncelik Uyumu): Eski Anadolu Türkçesinde asli kelimelerde olduğu gibi, eklerde de ünlülerin dil uyumları tamdır (Timurtaş, 1994: 7). Eski Anadolu Türkçesi bazı eklerde dil uyumu bakımından Türkiye Türkçesinden daha ileri bir safhadadır (Timurtaş, 1994: 7). Hatta günümüzde uyuma girmeyen *+ki* ve *ile* EAT döneminde uyumludur. Bu bakımdan Türkçenin temel ses uyumu olan damak uyumu Eski Anadolu Türkçesinde en geniş şekliyle uygulanır. Türkiye Türkçesinde uyumsuzluk gösteren *i-* fiilinin de çekimli şekillerinin bir çok eserde uyuma girdiği görülür (Gülsevin-Boz, 2004: 93).

Metnimizde *ile* ile ilgili örnekler: *vechile* (14b/7), ‘ilm *ile* (15b/6), *rahmetiyile* (2b/3) devlet *ile* (8a/2) gibi örnekler ince sıradan; *yaşıla* (16b/11-29b/11), ‘aşkıla (18b/5), *karındaşıla* (26b/4), *ağçayıla* (28a/1), *cānıla* (28b/8), *Şıdkıla* (30a/4), *Anıñıla* (31a/9), *Mektübıla* (32a/2) gibi kelimeler de kalın sıradan uyuma örnek verilebilir.

Metnimizde *i-* ile ilgili örnekler: *yoğ-ıdı* (2a/5), *olmuşıdı* (10b/2), *kalmışıdı* (25b/3)) gibi örnekler de kalın sıradan olarak uyum noktasında EAT özelliği göstermektedir.

Dudak Uyumu (Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu) Açısından

Eski Anadolu Türkçesi için Türkiye Türkçesinde gördüğümüze denk bir dudak uyumundan söz etmek mümkün değildir. Çünkü bu devir bazı eklerin sürekli yuvarlak ünlülü, bazılarının ise sürekli düz ünlülü olduğu bir devirdir (Gülsevin-Boz, 2004: 94). Bu dudak uyumsuzluğu köklerde ve eklerde olmak üzere iki şekilde kendini göstermektedir:

Köklerde olan uyumsuzlukta bazı kelimelerdeki yuvarlak ünlülerin Eski Türkçe’de olduğu gibi aynen devam ettiği görülür (*agu*, *altun*, *azuk*, *berü*, *gendü*, *eyü*, *incü*, *dilkü*, *bulıd*, *kayu*, *yanku*, *ılduz* gibi).

Metnimizin söz dağarcığı açısından bakıldığında; *altun* (12a/5), *berü* (20b/4), *kendü* (14b/11), *eyü* (13a/3), *girü* (23a/3) gibi kelimelerdeki yuvarlak ünlülerin Eski Türkçede olduğu gibi, aynen devam ettiği böylece bu örneklerin düzlük yuvarlaklık bakımından uyumsuzluk taşıdığı görülmektedir.

Bir kısım kelimelerdeki yuvalaklaşmaya ise Eski Türkçede birden fazla heceli kelimelerin ğ/g ünsüzlerinin Batı Türkçesine geçerken düşmesi sebep olmuştur;(*ayru* < *adırg* “ayrı”, *aru* < *arığ* “temiz” *Bilü* < *bilig* “bilgi”, *kısu* < *kısığ* “şıkıntı”, *k* <

kapıg “kapi” gibi). Bunun yanında ğ/g ünsüzleri düştüğü halde yuvarlaklaşmamış kelimeler de vardır (*acı* < *açığ* “acı”, *diri* < *tiriğ* “canlı”, *katı* < *katıg* “sert, çok,katı” gibi).

Bu tür yuvarlaklaşma örnekleri olarak metnimizde *ayru* (28a/3), *kamu* (36a/7) gibi kelimelerde ğ/g ünsüzlerinin düşmesiyle oluşan yuvarlaklaşma ve tabiatıyla düzlük-yuvarlaklık uyumsuzluğunu görebiliyoruz.

Eklerde bulunan uyumsuzluk olarak, Eski Anadolu Türkçesi’nde düzlük-yuvarlaklık bakımından dudak benzeşmesine aykırı olan pek çok ek vardır. Bunların bir kısmı eklerin ilk şekillerini devam ettirmelerinden ileri gelen yuvarlaklıklar, bir kısmı ise dudak ünsüzlerinin yanlarındaki ek ünlüsünü yuvarlaklaştırmalarından meydana gelen uyumsuzluklardır. Bu bakımdan ekleri yuvarlak ünlü taşıyanlar ve düz ünlü taşıyanlar olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür (Özkan, 1995: 94).

Eski Anadolu Türkçesi’nde düz ünlü taşıyan kelime tabanlarına yuvarlak olarak gelen pek çok ek vardır. Bunlardan bir kısmı aslında yuvarlak ünlülüdür, bir kısmı ise sonradan yuvarlaklaşmıştır. Biz incelememizde eklerdeki uyumlarının tamamını değil metnimizle ilişkili olan en belirgin özelliklerini irdelemeye çalıştık. Bu ekler şunlardır:

EAT’de aslen yuvarlak ünlü taşıyan ekler:

Zarf fiil eki *-up*, *-üp* ve genişletilmiş biçimi *-uban*, *-üben*: Metnimizde sıkça geçen bu ekin örnekleri; *yanup* (15a/7), *İşidüp* (15a/8), *endirüben* (17b/11), *bağuban* (36b/8), *girüp* (16b/10) şeklinde verilebilir.

İsim fiil eki *-duk*, *-dük* : Metnimizde; *olduğuna* (4a/10), *tuğuğı* (18a/9), *gözleğuğim* (18b/10), *irdüğini* (22a/6), *ağladuğım* (29b/5), *konakladuğın* (22a/7) gibi yuvarlak ünlülü örnekler EAT özelliği göstermektedir.

Fiilden fiil (faktitif) eki – *dur-*, *-dür-* ; *-ur*, *-ür* ; *-gur*, *-gür* : Metnimizde; *getürüp* (28b/1), *getürdiler* (32a/5), *yazduranı* (46a/11); *bitüren* (23b/4), *geçüresin* (5b/2), *içürdi* (7b/8); *irgür* (39a/9), *irgürem* (40a/10) gibi EAT özelliği gösteren örnekler bulunmaktadır.

Emir eki *-sun*, *-sün*, *-sunlar*, *-sünler* : ET’de *-zun*, *-zün*; *-sun*, *-sün* ; *-çun*, *-çün* şekillerinde olan teklik 3. şahıs emir ekinin Batı Türkçesine *-sun*, *-sün* biçimi geçmiştir ve Eski Anadolu Türkçesi’nde hep *-sun*, *-sün*, *-sunlar*, *-sünler* şekli kullanılmıştır.

Metnimizde sıklıkla geçen bu ek; *olmasun* (8a/74), *kılsun* (12b/1), *gezsün* (12b/2), *gelsün* (12b/8), *eylesünler* (8b/2), gibi örneklerle EAT özelliği göstermektedir.

Fiilden isim yapma eki *-gu*, *-gü* ; *-ku*, *-kü* : EAT döneminde daima yuvarlak ünlülü olan bu ek yine bu dönemde kalınlık-incelik uyumuna bağlıdır. Metnimizde “sevgü” kelimesi de sıklıkla geçmektedir; *sevgüli* (15a/5), (15a/6), (18a/7), (21a/7) gibi örnekler EAT özelliği göstermektedir.

İnceleme bölümünde verildiği üzere hem kalınlık-incelik bakımından hem de düzlük-yuvarlaklık bakımından Eski Anadolu Türkçesinin ses özelliklerini yansıtan ek ve kelimeler, metnimizde sıklıkla görülmektedir.

Eski Anadolu Türkçesinin belli başlı şekil bilgisi özellikleri ve bunların metnimizle ilişkisi şu şekildedir:

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait en belirgin şekil bilgisi özelliklerinden birisi *-ısar*, *-ıser* gelecek zaman ekinin varlığıdır. Metinde bu ekin yer aldığı; *olısar* (3a/8), *Olısar*dır(9a/6), *olısar* (10a/8), *rehber olısar* (10a/10), *muhtâç olısar* (10a/10), *Ṭoğısar* (16a/2), *kılısar* (21b/2), *gelıser*(21b/2), *ṭolısar*(41a/9), *Ḳopısar* (42a/2),

viriserdir (5b/7), göriserdir (5b/7), geliser (10a/8), idiserdir (29a/7), ödiser (34b/8) örnekleri mevcuttur.

-isar, -iser gelecek zaman eki metnimizde 15 defa geçmektedir. Bu da bize metnimizin şekil bilgisi bakımından da belirgin bir şekilde Eski Anadolu Türkçesi özelliği gösterdiğini ifade etmektedir.

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait belirgin şekil bilgisi özelliklerinden bir diğeri de bildirme eki *-dur, -dür* ; *-durur, -dürür* şeklindedir. ET'deki *tur-* fiilinden türeyen 3. şahıs bildirme ekinin hem ekleşmiş hem ekleşmemiş şekli bu dönemde yan ana kullanılmaktadır. Bu ek EAT'de daima yuvarlak ünlüdür (Timurtaş, 1994: 33,111). Metnimizde; Ne deñlü vāriddür (10a/5), gelmişdür (17a/10), sevgülidür(18a/7), olmuşdur (17a/10), servidür (18b/6), ‘ayn-ı şafādur(18a/6) gibi birleşik yazılanlar olduğu gibi; bu *durur*(44a/4), yok *durur*(7b/1) , Ebū Bekriñ *dürür* (35a/10), Size ey *dürür*(38b/4) gibi ayrı yazılan örnekler de gösterilebilir.

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait belirgin şekil bilgisi özelliklerinden bir diğeri *-yürür* ekidir: Bir örnekte 13.yüzyıl metninde geçmiş olmasına rağmen, bu yapı 15.yüzyıldan itibaren şimdiki zaman çekiminde kullanılmaya başlamıştır. Nitekim, o yüzyıldan sonra kullanım alanı genişleyerek Anadolu'daki Türkçenin işlek şimdiki zaman eki haline gelmiştir (Gülsevin-Boz, 2004: 126). Metnimizde: geliyürür (25b/4), (25b/8) olarak iki kez geçmektedir.

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait belirgin şekil bilgisi özelliklerinden bir diğeri de *-am, -em/ -van, -ven (-vanın, -venin)* şeklinde ifade edilen 1. tekil şahıs ekidir. Ekin +Am biçimi Eski Anadolu Türkçesinde çok sık kullanılan şeklidir.

Metnimizde: rahmet kılam (23b/11), cennet kılam(23b/11), gelmişem (25a/1), ‘azm itmişem (25a/1), māl virem (12b/6) gibi örneklerde ekin *-am, -em* şekli sıklıkla görülmekle birlikte *van, -ven (-vanın, -venin)* şekline rastlanmamaktadır.

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait belirgin özelliklerden bir diğeri de *vuz*, -*vüz*/-*uz*, -*üz* şeklinde ifade edilen 1. çoğul şahıs ekidir. Metnimizde: *dāye olavuz* (6a/4), *rağmet bula vuz*(6a/4), *Bula vuz* (7a/8) *evlendire vüz* (28b/5), *gelin alavuz* (28b/5), *evlendire vüz* (7a/10), *gelin alıvire vüz* (7a/10), *nişān ide vüz* (34a/7), *kaluruz* (20b/1) gibi 1. çoğul şahıs örneklerinin yanında; *gelüñüz* (20b/9), *buluñuz* (21a/9), *bilüñüz* (21a/9) gibi 2. çoğul şahıs eki örnekleri de bulunmaktadır.

Metnin, Eski Anadolu Türkçesi yanında Osmanlı Türkçesi özelliği gösterdiğini yukarıdaki açıklamamızda ifade etmiştik. Metnin EAT'nin belirgin ses ve şekil özelliklerinden örnekler verdikten sonra aynı ses ve şekil özelliklerine ait kullanımları ve bunlardaki değişimleri Osmanlı Türkçesi özellikleri açısından irdelemeye çalıştık. Bu noktadan hareketle metinde Osmanlı Türkçesine ait ses ve şekil bilgisi özelliklerini ve bunların metnimizle olan ilişkisini şu şekilde ifade edebiliriz:

Osmanlı Türkçesinin belli başlı ses bilgisi özellikleri ve bunların metnimizle ilişkisi:

Dil Uyumu (Kalınlık-İncelik Uyumu) Açısından

Osmanlı Türkçesinde dil uyumu her zaman tespit edilememektedir. Eklerde de aynı şekilde alfabenin Türkçenin ünlülerini göstermedeki sınırlılığı sebebiyle, bütün eklerin ön sıradan mı art sıradan mı olduğunu tespit etmek çok güçtür (Develi, 1995: 48).

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi, Osmanlı Türkçesi metinlerinde de dil uyumuna (kalınlık-incecik uyumu) aykırı yazılışlar vardır. Uyumsuz olarak tespit edilen örneklerin birtakım fonetik tesirlerle dil uyumu dışına çıkabilen ekler olduğu açıktır. Bazı örneklerde bilhassa “c” ses biriminin inceltici tesiri göze çarpmaktadır. Bunu yanında yabancı dillerin tesiri de dil uyumu (kalınlık-incecik uyumu) prensibini bozucu bir etki olarak göz önünde tutulmalıdır (Develi, 1995: 48).

Eski Anadolu Türkçesinde belirgin bir şekilde görülen dil uyumu (kalınlık-incecik uyumu) bu dönemde yerini kısmen uyumsuzluğa bırakmıştır. EAT döneminde uyumlu görülen *+ki* , *ile*'nin yanında *i-* fiilinin çekimli şekillerinin bir çok eserde uyum dışına çıktığı görülür (Kartallıoğlu, 2011: 82). Bu bakımdan Eski Anadolu Türkçesinde en geniş şekliyle uygulanan kalınlık-incecik uyumunun bozulmasından metnin Osmanlıca Türkçesi özelliklerini de yansıttığını anlayabilmekteyiz.

Metnimizde *+ki* ile ilgili örnekler: Metinde günümüzde olduğu gibi kalın seslilerden sonra da ince sesli *+ki* ekinin geldiği görölmektedir. Bu ekin 16. yüzyıldan itibaren kalın tabanlı ünlülere ince şekilli geldiği görölmektedir. 18.yüzyılda da ekin Arap harfli metinlerde bugünkü şeklini almaya başladığı görölmektedir (Kartallıoğlu, 2011: 82).

Metinde; alındaki (10b/9), Tevrat'daki (11b/9), gibi örneklerde uyumun bozulduğunu görebilmenin yanında bu örnekler bize metnin EAT döneminden çıkıp Osmanlıca Türkçesine girdiğini de göstermektedir.

Metnimizde *ile* ile ilgili örnekler: kārībān*ile* (16a/4), Tazarru'lar *ile* (20a/2), kākāhaha *ile* (25b/5), At *ile* (26b/6) gibi kullanımlar ekin EAT açısından uyumsuzluk sürecine girip Osmanlıca Türkçesine girdiğini göstermektedir.

Metnimizde *i-* fiili ile ilgili örnekler: giryān *idi* (27b/5), sergerdān *idi* (27b/5), Yanar *idi* (27b/8), oturmuş *idi* (34a/2), tırmuş *idi* (34a/2) gibi düzleşip uyuma girmiş ekler bize bu kullanımların Osmanlı Türkçesi özelliği taşıdığını göstermektedir.

Dudak Uyumu (Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu) Açısından

Eski Türkiye Türkçesinde (EAT) büyük oranda bozulan dudak uyumu Osmanlı Türkçesi döneminde bazı eklerde XVI. yüzyılda, bazı eklerde XVII.

yüzyılda tekrar gelişmeye başlamış ve XVIII. yüzyılda büyük oranda tamamlanmıştır. (Kartallıoğlu, 2011: 570).

XVII. yüzyıl, eklerin büyük bir kısmının hem düz hem de yuvarlak tabanlardan sonra uyumlu şekillerinin görülmeye başladığı dönemdir. Bu dönemdeki bazı eklerdeki dudak uyumu büyük ölçüde tamamlanmıştır. XVIII. yüzyılda +CI, +I, -mI, -Up... gibi imlaları kalıplaşmış bazı ekler hariç dudak uyumunun tamamlandığı dönemdir (Kartallıoğlu, 2011: 570).

Eklerdeki değişimlerin yanında metinde geçen ve EAT döneminde *berü* ve *kendü* gibi yuvarlak ünlülü olarak görülen kelimelerin; *beri* (18b/11), (40b/9), *kendi* (5b/9), (7b/2), (11a/9) gibi örneklerde düz ünlülü kullanılmasından, metnin Osmanlıca Türkçesi özelliklerini yansıttığını anlayabilmekteyiz.

Aslen yuvarlak ünlü taşıyan eklerdeki düzleşmeler: Eski Anadolu Türkçesinde aslen yuvarlak ünlü taşıyan birçok ekte Osmanlı Türkçesinde düzleşmeler olduğu görülmektedir. Yukarıda verdiğimiz sadece yuvarlak ünlü taşıyan eklerin sonraki dönemlerde düz ünlülülerinin de ortaya çıktığını gösteren örnekler şu şekildedir:

Sıfat fiil eki *-DUk* : EAT' de sadece yuvarlak ünlülü şekli görülen fakat dil uyumuna bağlı olan bu ek Osmanlı Türkçesinde düz ünlülü olarak da kullanılmaktadır. Metinde geçen; *sevdiğim* (3b/11), *arzü eylediğim* (18b/10), *ķā'ide itdigimiz* (20b/1) gibi düzleşip uyuma girmiş ekler bize bu kullanımların Osmanlı Türkçesi özelliği taşıdığını göstermektedir.

Fiilden fiil (faktitif) ekleri *-dur-*, *-dür-* ; *-ur*, *-ür*: EAT' de sadece yuvarlak ünlülü şekli görülen bu eklerin 16.yüzyıldan sonra düz ünlülü şekilleri de görülmeye başlamıştır (Kartallıoğlu, 2011: 270). Metnimizde: *inandır* (30a/4), *Ķaldırup* (44a/5), *bildir* (21a/8), *bindirdiler* (23a/4), *bildirmede* (24a/3), *bildirse* (24a/6), *indirdiler* (24b/2), *geçirdi* (28b/1), *içirdi* (6a/6) gibi Osmanlı Türkçesi özelliği taşıdığını gösteren düz ünlülü eklere örnekler de bulunmaktadır.

Emir eki *-sun, -sün, -sunlar, -sünler* : Bu ek de Eski Anadolu Türkçesinde hep yuvarlak ünlülü olarak kullanılmıştır. Metnimizde; *varsın* (13b/2), *bildirsın* (24b/10), *yazsınlar* (25a/9) gibi düz ünlülü ekler de az da olsa görülmektedir. Bu ekin düz ünlülü şeklinin 16.yüzyılın başlarında ortaya çıktığını söylemek mümkündür (Kartallıoğlu, 2011: 282).

Fiilden isim yapma eki *-gu, -gü ; -ku, -kü* : EAT döneminde daima yuvarlak ünlülü olan bu ek metnimizde ikili yazım şeklinde geçmektedir. Sıklıkla *sevgü* kelimesinde kullanılan bu ekin yine *sev-* fiilinde belirgin olarak dar ünlülü şeklini görmekteyiz. Metnimizde; *Sevgü*den (6a/8), *sevgü*imiz (14b/8), *sevgü*lidir (42a/3), gibi çok belirgin olan uyumlar göze çapmaktadır.

Kartallıoğlu'na göre 16. Yüzyılda nadiren, 17. yy'da da büyük oranda dudak uyumuna bağlı olarak dar ünlülü görülmeye başlayan *-gu, -gü ; -ku, -kü* eki 18.yy'da sıklıkla uyuma girmiş şekilde kullanılmıştır (Kartallıoğlu, 2011: 278). Bu durum da bize metnimizin Osmanlı Türkçesi özelliği taşıdığını göstermektedir.

Osmanlı Türkçesinin belli başlı şekil bilgisi özellikleri ve bunların metnimizle ilişkisi şu şekildedir:

-acak, -ecek gelecek zaman eki: Gelecek zaman EAT'de *-ısar, -iser* ekiyle sağlanmaktaydı. EAT'nin son dönemlerine kadar işlek bir sıfat fiil eki olarak takip edebildiğimiz *-acak, -ecek* eki XV. yüzyıldan itibaren gelecek zamanı çekimlemede kullanılmaya başlanmıştır. O yüzyıldan sonra da bu coğrafyadaki yazı dilinde çekimli gelecek zaman eki *-(y)AcAK* olagelmiştir (Gülsevin-Boz, 2004 :129). Metnimizde *-ısar, -iser* ekinin kullanılmasının yanında, *gelecekdir* (21a/10), *Çopacağdır* (39b/9), *Gelecek* hem aña Cibrîl-i Emîn (29a/11)Yarın varılacağ cennet-i 'adne (40b/4) gibi 15. yüzyıldan sonra görülmeye başlayan gelecek zaman eki de dört defa kullanılmıştır.

-*dur*, -*dür* ; -*durur*, -*dürür* bildirme eki: 16. yüzyılda Arap harfli metinlerde, EAT'de daima yuvarlak ünlülü olan +*Dur* ekinin düz şekli görülmektedir. Bu durum, uyumlu şekil sürecinin başlangıcını göstermesi bakımından çok önemlidir (Kartallıoğlu, 2011: 255). Bu ek 18.yüzyıldaki Arap harfli metinlerde düz tabanlardan sonra büyük oranda dudak uyumuna bağlanmıştır (Kartallıoğlu, 2011: 261). Böylelikle ekin 16. Yüzyıldan başlayıp 18.yüzyıla kadar değişim sürecini tamamladığını söyleyebiliriz.

Metnimizde yuvarlak ünlü kullanımının yanında; sehil iş*dir* (25b/8), anı*dır* (26a/4), cāzılığ*dır* (26a/4), ne*dir* (27b/2), leylā*dır* (28b/6), Enbiyā' *dır* (29a/3) gibi örneklerde ekin Osmanlı Türkçesi açısından uyuma girmiş şekli de görülmektedir.

yüri-/ yürü- tasvir fiili: Sürmekte olan bir kılış ve oluşun zamanını bildiren bir kiptir. Bu yüzden *sürekli şimdiki zaman* kipi de denir. XVI. yüzyıl içinde, *süre içinde gerçekleşme* bildiren bir fiil olan *yüri-/ yürü-* tasvir fiilinden gelişmiştir. Meninski (1680) bu kip ekinin ekleşme aşamaları ve XVII. yüzyıldaki kullanımıyla ilgili önemli bilgiler verir. Bu yüzyılda gelişimi tamamlanmış, *sürekli şimdiki zaman* eki durumuna gelmiş, kullanılışı yaygınlaşarak geniş zamanın şimdiki zaman anlatımının yerini almıştır: *yüri-(y)ür < yürür < -yür* (Tulum , 2014: 90).

Ancak kalın ve ince sıradan tabanlara uyumsuz ve tek şekilli olarak, yalnızca -*yür* olarak gelmektedir: *sev-e-yür* , *bağ-a- yür*, *at-ı- yür*. Ayrıca ekleşen bu çekimli fiilin yarı ekleşmiş ve başka tasvir fiilleri yanında süreklilik anlamlı bir tasvir fiili olarak kullanılışı da devam etmektedir: *geliyürüyür < gel-i+yüri-(y)ür* , *geliyürür* gibi. Meninski, bu son biçimlerin okumuş kimseler tarafından ve daha çok metinlerde kullanıldığını kaydeder. Viguier (1790)'de yalnızca -*yor* olarak görülen ek, kalın sıraya atlamış bu tek biçimiyle yine uyum dışında kalmaktadır. Ekleşmede geçiş aşamasını gösteren biçimler ise bu yüzyılda artık kullanılmamaktadır (Tulum , 2014: 90).

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi ek XVI.-XVII. yüzyıl arasında *yürü-* şeklinde; XVIII.-XX. yüzyıl arasında da günümüz şekli olan -*yor* şeklinde

kullanılmıştır. Metnimizde bu ek aynı kelimedede iki kez geçmekte olup XVI.-XVII. yüzyıl kullanımıyla aynıdır. Örnek: geliyürür (25b/4), (25b/8) olarak iki kez geçmektedir.

-am, -em/ -van, -ven 1. tekil şahıs eki: Ekin +Am şekli Eski Anadolu Türkçesinde çok sık kullanılan şekildir. Bunun ünlüsü, Osmanlı Türkçesinde bir müddet kullanıldıktan sonra dar ünlüye dönüşür (Ergin. 1985: 439). 18. yüzyıldan sonra kullanımdan düşmeye başlayan bu eke 19. yüzyıldaki eserlerde ikili kullanım olarak rastlanmaktadır. 15. yüzyılda örneğine rastlanmayan 1. Tekil şahıs eki +Xm'in bu kullanımı 16.yüzyılda görülmeye başlanmış ve 17.yüzyıldan sonra kullanımı devam etmiştir. (Kartallıoğlu, 2011: 505)

Metnimizde; da'vet eylemişem (19a/1), Murāda irmişem (20a/1), dilerem(8a/2), bilürem (15a/4), yordurmuşam (28b/9), vāşıl olmuşam (40b/9), Kıluram (3a/2) gibi -am, -em eki almış örneklerle birlikte; olmamışım (38b/9), varmışım (40b/4), Dilerim (16a/10), görmüşim (11b/9), giderim (25a/9), 'arz iderim (25a/9) gibi dar ünlülü eklerle (-ım,-im/-lı,-li..) yazılmış örnekler de vardır.

Bu ekin Osmanlı Türkçesinde Arap harfli metinlerde yaygın olarak kullanılan şekli +Am şeklindedir; fakat çeviri yazılı metinlerde hakim olan şeklin +Xm şekli olduğu unutulmamalıdır (Kartallıoğlu, 2011: 505-506). Bu yönüyle de metnimizin Osmanlı Türkçesi özelliği gösterdiği ifade edilebilir.

Ekin -van, -ven şekli de Eski Anadolu Türkçesinde çok sık kullanılmaktadır. Ek, 16. yüzyılda özellikle geniş zaman ekinden sonra yaygın olarak kullanılmıştır. 17. yüzyılda çok nadir görülen bu ekin özellikle 17.yüzyılın ortalarından itibaren bazı istisnalar dışında kullanımdan düştüğünü söylemek mümkündür. (Kartallıoğlu, 2011: 499). Ek 17.yy kadar görülmesine rağmen metnimizde ise ekin +am dışındaki örneğine rastlanmamıştır.

vuz,-vüz/-uz,-üz,-iz,-iz 1. çoğul şahıs eki: 16. yüzyıldan sonra kullanımı azalmaya başlayan ekin *vuz,-vüz* şekli özellikle 18. yüzyılda bir eserde görülmektedir. Bu da ekin 18. yüzyılın başlarında kullanımdan düştüğünü göstermektedir. 18. Yüzyılda görülen bir örneği ise arkaizm olarak kabul etmek mümkündür. 16. yüzyıldan sonra ekin *,-iz,-iz* şeklinde kullanımı da görülmektedir (Kartallıoğlu, 2011: 517). Metnimizde : *Bulavuz (7a/8) evlendirevüz (28b/5), gelin alavuz (28b/5,nişan idevüz (34a/7)* gibi *vuz,-vüz* eki almış örnekler yanında; *İsteriz (8a/11), bilmeziz (9a/11)* gibi *-iz,-iz* ekli örneklerden de metnimizin Osmanlı Türkçesi özelliği gösterdiğini anlamaktayız.

Bütün bunlardan da anlaşılacağı gibi metnimizin Eski Anadolu Türkçesi özellikleriyle birlikte Osmanlı Türkçesi özelliklerini de taşıdığını, her iki dönemin özelliklerini taşıması açısından bir geçiş dönemi ürünü olduğunu söylemek mümkündür.

Eserin dil ve anlatımıyla ilgili bazı tespitler:

1) Bu özellikler noktasından değerlendirdiğimizde; eserimizin, yukarıda da ifade edildiği gibi Eski Anadolu Türkçesi özelliklerini sıklıkla göstermesiyle beraber hem ünsüzlerde hem de düzlük-yuvarlaklık uyumunda EAT'nin genel özelliklerinden ayrışarak uyuma girdiği ve böylelikle Osmanlı Türkçesi özelliği gösterdiği görülmektedir.

2) Eser kalınlık-incelik uyumu bakımında “*ile, ve i-*”nin yazımı bakımından hem EAT özelliği hem de Osmanlı Türkçesi özelliği göstermektedir. Ayrıca *-ki* ekinin kalın tabanlı kelimelere de ince sıradan eklenmesinin 16. yüzyıldan sonra başladığını ve metnimizde yalnız ince ünlülü *-ki* 'nin bulunduğunu düşündüğümüzde metnin bu yönüyle de Osmanlı Türkçesine dahil olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Eski Anadolu Türkçesine ait örnekler

şıkıla (30a/4)

Metinde örneği yoktur

yoğ-ıdı (2a/5)

Osmanlı Türkçesine ait örnekler

kāribānile (16a/4)

alnındaki (10b/9)

oturmuş idi (34a/2)

3) Eser ses biligisi bakımından da hem EAT hem de Osmanlı Türkçesi özelliği göstermektedir. EAT döneminde yalnız yuvarlak ünlü ile yazılan eklerin metinde dar ünlülü olarak da görülmesi eserin her iki dönem özelliğini taşıdığını göstermektedir.

Eski Anadolu Türkçesine ait örnekler

gözle düğim (18b/10)

yazduranı (46a/11)

gelsün (12b/8)

sevgüli (15a/5)

Osmanlı Türkçesine ait örnekler

sevdiğim (3b/11),

bildirse (24a/6),

varsın (13b/2),

sevğlimiz (14b/8),

4) Eser, şekil bilgisi bakımından da hem EAT özelliği hem de Osmanlı Türkçesi özelliği göstermektedir. Özellikle EAT dönemine ait beligin bir şekil eki olan *-isar/-iser* gelecek zaman ekinin yanında 15.yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlayan *-ecek/-acak* ekinin de yer alması ve bildirme eki *-dır/-dir, -dur/-dür*'ün hem yuvarlak hem de düz ünlülü şeklinin olması iki döneme ait kullanımlarının metinde yer aldığı düşüncemizi desteklemektedir.

Eski Anadolu Türkçesine ait örnekler

geliser (21b/2),

gelmişdür (17a/10)

bilürem (15a/4)

bulavuz (7a/8)

geliyürür (25b/4)

Osmanlı Türkçesine ait örnekler

gelecekdir (21a/10)

câzılıkdır (26a/4),

dilerim (16a/10)

İsteriz (8a/11),

5) Eserde dikkat çeken yönlerden biri de bazı kelimelerin ikili yazımlarıdır. Yukarıda verilen ses ve şekil bilgisi ikili yazımların yanında bazı kelimelerin yazımlarında ve diğer eklerde de bu ikili kullanım dikkat çekmektedir.

Metnimizde *k-h* değişikliğinden kaynaklanan *korķu* (21b/7), *korķusundan* (21a/5) gibi ikili yazım görüldüğü gibi; Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlı Türkçesinin arasını gösteren *denli* (7a/9), *deñlü* (10a/5) gibi ikili yazım örnekleri de bulunmaktadır.

Bazı kelimelerin de imla hatasından kaynaklanan ikili yazımlarına rastlanmaktadır. *Hōş* kelimesinin yanlışlıkla *hōş* şeklinde, *serhōş* kelimesinin de yanlışlıkla *serhōş* şeklinde yazıldığı görülmektedir.

hōş (5b/4), (15a/9), (29b/2), (30a/1); *hōş* (35b/10), (37a/4), (37b/2).

serhōş (21a/3); *serhōş* (32a/3), (32a/4), (32a/9).

6) Eserde yine bir imla özelliği olarak hareke sisteminin kullanıldığını görmekteyiz. Hareke sisteminin kullanılması eserin okunmasını kolaylaştırmış, böylelikle yanlış yazılan harfleri veya yanlış yere konan hareke ve noktaları istisna edecek olursak okumadan kaynaklanan hatalar en aza indirilmiştir.

7) Eserde ayrıca bazı eklerin bazen birleşik bazen ayrı yazıldığı görülmektedir. Biz de metnin aslına sadık kalarak ayrı yazılan yerleri ayrı, bitişik yazılan yerleri bitişik yazmayı uygun gördük. Ör.: *Anca esma vü şifâti var idi* (2a/5) / *Ķamu maħkumdı* hükmünde ânın (11b/5) ; *Gireci yoķ durur* hiç neslimizde (7b/1), *Anıñ herkez cihānlar mişli yoķdur* (11a/1).

8) Eserin sanat kaygısı ile değil toplumsal fayda amacıyla yazıldığı, insanlar içinde peygamber sevgisini artırmaya yönelik bir çalışma olduğu düşünülebilir. Konusu bakımından dini mesneviler kısmına giren eserin topluma ulaşma amacı taşıdığı da söylenebilir. Zaten eserin yazıldığı dönem eserlerinin konu ve temalarında

genel olarak göze çarpan dini ve tasavvufi içerik Peygamber Efendimiz'in ve sahabelerin anlatılması noktasından bu esere de yansımış görülmektedir. Sanatlı bir dilin ve uzun tamlamaların kullanılmamış olması (veya sanatlı söyleyişe çok az yer verilmesi) eserin halk için yazılmış olduğunun bir diğer göstergesidir. Eserin olay örgüsü taşıyan kısımlarının haricinde kahramanların hayal dünyalarında canlandırdıkları manzaralar, varlıkların ve kahramanların sıfatları, belirgin övgü ve tasvirler estetik olarak ve az da olsa sanatlı bir söyleyişle dile getirilmiştir. Bu durumu eserin türünün ve dönemin şiir anlayışının kaçınılmaz bir sonucu olarak görmek mümkündür. Ayrıca eserde belirgin olarak görülen saygın dil ve nezaket üslubu toplum hayatında yitirmek üzere olduğumuz nezaket dili ve anlatım üslubunun edebi eserlerde ne derece yerinde ve güzel kullanıldığı ile ilgili bize bir fikir vermektedir.

I. BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

1. YAZILIŞ ÖZELLİKLERİ

İncelediğimiz metnin yazılış özelliklerini okuduğumuz metnin nüshasından hareketle değerlendireceğiz. Metnin geneline baktığımızda hem Eski Anadolu Türkçesi hem de Klasik Osmanlı Türkçesinin yazılış özelliklerini yansıttığını görüyoruz.

İncelediğimiz nüshada hemen tüm kelimelerde hareke kullanılmış ve ünlüleri göstermek için hem hareke hem de elif (ا) - vav (و) - ye (ی) harfleri yazılmıştır. Harekelerin kullanılması okuma sırasında bir yanlışlık yapılmasını engelleme amaçlıdır. Bu özelliği metnin kolayca okunmasını sağlamaktadır. Ayrıca metinde hem Arap-Fars imlasının hem de EAT'nin ve Osmanlıca Türkçesinin etkilerini görmek mümkündür. Metinde Türkçe kelimeler yazılırken ünlülerin belirtilmesinde çoğunlukla elif (ا) - vav (و) – ye (ی) harfleri ve harekeler kullanılmıştır. Bununla da kelimenin okunuşuna kesinlik kazandırılmıştır.

1.1. Ünlülerin Yazılışı

1.1.1. 'a' Ünlüsünün Yazılışı

a. Ön Seste

Metinde ön seste (a) ünlüsü bazen sadece elif (ا) bazen medli elif (آ) bazen de üstün işaretiyle yazılmıştır:

ādem

(8b/07)

aña (5a/02)

armağan

(35a/10)

arz u (19a/04)

b. İç Seste

Metinde iç seste (a) ünlüsü bazen bir elif (ʾ) ve medli elif (ʾ̄) ile bazen de bir işaret kullanılmaksızın veya sadece hareke ile gösterilmiştir:

ḥarācī (9a/08)

ḥayālinde (10b/07)

ağac (34a/11)

oṭaya (35a/8)

c. Son Seste

Metinde son seste (a) ünlüsü ya elif (ʾ) ya da he (ʾ̄) ile gösterilmiştir:

oṭa (oda) (10a/04)

olsa (1b/03)

ḥoca (1b/06)

ṣafā (1b/09)

ṭolunsa (1b/06)

1.1.2. ‘e’ Ünlüsünün Yazılışı

a. Ön Seste

Metinde (e) ünlüsü ön seste üstünlü elif (ʾ̄) ile bazen de sadece elif (ʾ) ile gösterilmiştir:

ey (1b/01)

eyleyen (1b/01)

enbiyālar (1b/07)

evvela (2a/08)

b. İç Seste

Metinde iç seste (e) ünlüsü için elif (ﺍ) veya medli elif (ﺍَ) bazen de hareke kullanılmıştır:

yeri (1b/01)

'âlem (35 a 11)

devvâr (1b/01)

eyleyen (1b/01)

c. Son Seste

Metinde son seste (e) ünlüsü he (ﺍ) ile gösterilmiştir:

birine (2b/02)

gice (1b/06)

içre (1b/07)

mağşerde (2a/02)

1.1.3. 'ı' ve 'i' Ünlülerinin Yazılışı

a. Ön Seste

Metinde ön seste, (ı) ve (i) ünlüleri çoğunlukla elif (ﺍ) ve ye (ﺍﻱ) ile gösterilmiş, bazen de elif ve esre kullanılarak gösterilmiştir:

işine (1b/04)

iki (2a/03)

İns (2a/04)

işleye (3a/05)

b. İç Seste

Metinde iç seste, (ı) ve (i) ünlüleri esre ile gösterilmiştir:

cihānīñ (2a/02)

mişl (1b/03)

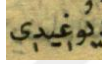
cinān (1b/03)

işine (1b/04)

c. Son Seste

Metinde, son seste (ı) ve (i) ünlülerini göstermek için genellikle ye (ى) ve esre çok az da olsa sadece esre kullanılmıştır:

yoğıdı (2a/05)

var idi (2a/05)

Rıd̄vānu'l-lahi (2a/05)

anası (3b/07)

1.1.4. 'o' ve 'ö' Ünlülerinin Yazılışı

a. Ön Seste

Metinde, ön seste (o) ve (ö) ünlüleri “elif” (ا) ve “vav” (و) ve ötre ile gösterilmiştir:

oldur (1b/09)

olmaydı (2a/02)

özge (4b/02)

özünde (5a/07)

b. İç ve Son Seste

Metinde, iç ve son seste (o) ve (ö) ünlüleri vav (و) ve ötre ile gösterilmiştir:

göstere (3a/03)

şöylekim (3b/10)

yoldaş (3a/04)

yokdur (3a/10)

şoñra (5b/06)

1.1.5. ‘u’ ve ‘ü’ Ünlülerinin Yazılışı

a. Ön Seste

Metinde ön seste (u) ve (ü) ünlülerinin Yazılışında “elif” (ا) ve “vav” (و) ve ötre ile yazılır:

ümīdim (5a/03)

üçünci (12a/10)

uyardı (14a/08)

uyhuyı (23a/01)

b. İç Seste

Metinde iç seste (u) ve (ü) ünlüleri vav (و) ve ötre ile gösterilmiştir:

luṭfīñ (1b/02)

rūşen (1b/03)

olur (1b/03)

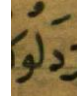
güneş (1b/04)

c. Son Seste

Metinde son seste, (u) ve (ü) ünlüleri vav (و) üzerine ötre getirilerek karşılanmıştır:

deñlü (2b/11)

delü (31b/01)

buyurdi (39a/08)

Eşşalätü (3b/03)

vesselämü (3b/03)

1.2.Ünsüzlerin Yazılışı

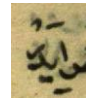
Eski Anadolu Türkçesi dönemine has bir özellik olarak, bazı yönleriyle birbirine yakın olan b-p (ب - پ), c-ç (ج - چ), d-t (ط - ت) gibi ünsüzlerin metnimizde birbiri yerine kullanıldığını görüyoruz.

1.2.1. ‘b’ ve ‘p’ Ünsüzlerinin Yazılışı

Metnimizde, (b) ve (p) ünsüzleri için çoğunlukla “b” (ب) harfi kullanılmış, “p” (پ) harfi belli başlı kelimelerde kullanılmakla birlikte eklerde görülmemektedir:

yükledüp (13b/06)

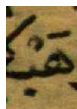
idüp (3a/02)

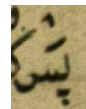
pek (21b/07)

gelüp (14a/3)

hep (14a/3)

pes (1b/04)

pehlüvānı (5a/04)

(b)pehlüvān (5a/06)

1.2.2. ‘c’ ve ‘ç’ Ünsüzlerinin Yazılışı

Metnimizde (c) ve (ç) ünsüzleri; başta, ortada ve sonda çoğunlukla cim (ج) harfi ile, çok az da olsa (ç - چ) harfi ile karşılanmıştır:

çünkü (8b/03)

çünkü (24b/07)

çok (20b/01)

kaçan (1b/03)

şuçumuzı (3a/07)

harâcı (9a/08)

anıñçün (5a/10)

çıkdı (7b/07)

çok (4a/07)

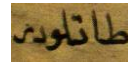
çok (39a/03)

1.2.3. ‘t’ ve ‘d’ Ünsüzlerinin Yazılışı

Metnimizde, (t) ve (d) ünsüzleri kullanılırken, bazen “t” (ت) bazen “d” (د) bazen de “t” (ط) harfleri kullanılmıştır:

tutmağ (47a/11)

taşlıdur (47a/10)

yattılar (14a/06)

irişdi (14a/06)

luğf (5a/01)

oğaya (10a/02)

1.2.4. ‘ş’ ve ‘s’ Ünsüzlerinin Yazılışı

Metnimizde, genellikle kalın sıradan ünlüleri barındıran kelimelerin ilk hecelerinde sad (ص) harfi kullanılmış, ince sıradan ünlü taşıyan kelimelerde ve eklerde sin (س) harfi kullanılmıştır:

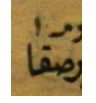
Şoñra (45a/06)

severdi (10b/5)

şormuş (10a/06)

şafā (24b/05)

Resül (39b/08)

şuyına (2a/10)

āsumān (2a/01)

olmasa (2a/01)

1.2.5. “ñ” Ünsüzünün Yazılışı

Metinde ñ ünsüzü için Arap imlasına başvurulmuş, çoğunlukla kef (ك) harfi, bazen denoktalı kef (كْ) harfi kullanılmıştır:

şoñra (44b/04)

şoruñ (25b/08)

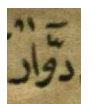
anıñdır (39b/06)

Seniñ (39b/08)

1.3. Şeddenin Kullanılışı

Metnimizde, Arapça kelimelerin yanında Türkçe kelimelerin bazılarında da şedde kullanılmıştır:

devvār (1b/01)

Muḥammed (1b/09)

cennet (2a/05)

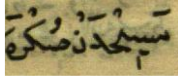

ümme't

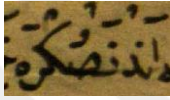
(47b/10)

1.4. Bitişik ve Ayrı Yazılan Kelimeler

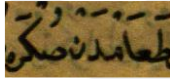
Metinde; *şoñra*, *içün*, *iken*, *ise* gibi edatların ve zarf fiil eklerinin kendinden önceki kelimelere bazen bitişik bazen de ayrı yazıldığı görülür:

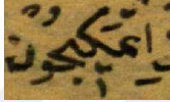
Mesih'den şoñra (10a/08)

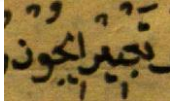
andanşoñra (41a/10)

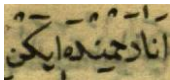
ta'āmdan şoñra (36a/09)

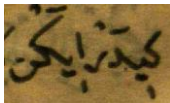
itmegiçün (41b/05)

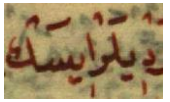
ta'bīr için (41b/08)

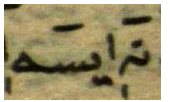
ana rahminde iken (3b/05)

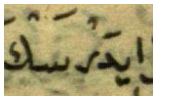
gider iken (23a/10)

diler iseñ (3b/02)

ne ise (9b/11)

idersen (3a/09)

1.5. Aynı Kelimenin Değişik Şekillerde Yazılması

Metnimizde, genellikle kelimelerin yazılışında bir tutarlılık söz konusu olmakla birlikte birkaç yerde aynı kelimelerin özellikle b-p (ب - پ), c-ç (ج - چ), d-t (ط - ت) gibi seslerin farklı yazıldığı veya yazmadaki tercihen farklı yazıldığı görülür:

pehlüvān (5a/04)

behlüvān (5a/06)

bulud (18a/09)

bulud (16a/03)

çok (4a/07)

çok (39a/03)

niçeler (40b/08)

niceler (5b/07)

egyerle- (23a/04)

egerle- (12b/03)

1.6. Yanlış Yazılan Kelimeler

Metinde, birkaç kelimenin tercihen ya da muhtemelen yazım hatası olarak, iki farklı şekilde yazıldığı görülmektedir. Bu duruma örnek teşkil eden kelimelerden bazıları şunlardır:

sevibüp (Sevinüp) (8b/7)

kirāhı (Kirācı) (11b/2)

oқubup (okuyup) (19a/6)

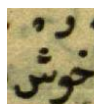
hemden (hem-dem) (29a/7)

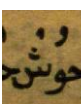
bulud (18a/09)

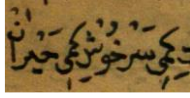
bulut (16a/03)

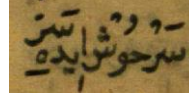
hōş (5b/4),

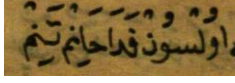
hōş (37b/2)

serhōş (21a/3)

serhōş (32a/3)

olsun fedā cānım tenim (34b/9) > hānım tenim

bülübe (bülbüle) (19a/2)

2. SES BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

Seslerin nitelikleri dilden dile az, fakat çeşitleri çok fark eder. Çeşitleriyle birlikte bunlara *bir dilin sesleri* deriz. Sesler; hece, kelime ve söz içinde yan yana gelip birleşirken değişirler, konuşma aygıtının işleme şartlarına uyarlar. Her şeyden önce dilde *en az emek kanunu* hüküm sürer (Banguoğlu, 2011: 23). Bu durumdan hareketle kullanılmakta olan, yaşayan bir dilde birtakım ses değişimleri ve olaylarının olması bir zaruret olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla ses olaylarını “dil canlılığını sağlayan dahili unsurlardan birisi” şeklinde nitelendirmek de yanlış olmaz (Duman, 2000: 70). Türkçenin sondan eklemeli bir dil olması ve her zaman gelişime, kelime türetmeye açık olması nedeniyle her dönemde canlılığını ve mükemmel yapısını gösterecek şekilde ses olaylarını görmek mümkündür.

2.1.Ses Düşmesi

Özellikle kelimelere birtakım ekler getirilerek çekimlenmesi ve kelime türetilmesi sırasında ortaya çıkan ses düşmesinin farklı şekillerine metnimizde de rastlamak mümkündür.

2.1.1. Ünlü Düşmesi

Dilimizde, vurgusuz olan orta hecenin düşmesi her dönemde görülen, kaçınılmaz bir durumdur. Metnimizde de kelimelere getirilen birtakım ekler dolayısıyla orta hece ünlüsünün düştüğü görülmektedir:

luṭf (8b/02) < luṭ(u)f

aḳlını (7b/02) < aḳ(i)l

göñlün (27b/03) < göñ(ü)lün

ayrılām (3b/10) < ay(i)rılām

2.1.2. Ünsüz Düşmesi

Metinde ünsüz düşmesi olayı az da olsa görülen bir durumdur. Ünsüz düşmesinin görüldüğü sesler, bugünkü Türkçede de olduğu gibi, genellikle akıcı ve zayıf seslerdir:

bile (4b/06) < bir(l)e

oturdı (11a/05) < o(l)turmak

getürüp (6a/06) < ge(l)türüp

olar (21a/02) < o(n)lar

ise (16a/03) < e(r)se

bular (20a/08) < bu(n)lar

2.1.3. Karşılaşan İki Ünsüzden Birinin Düşmesi (Tekleşme)

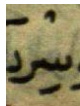
Tekleşme özellikle Arapça kökenli alıntı kelimelerde görülen bir ses olayıdır. Kelimenin orijinalinde kelime sonunda yer alan çift ünsüzden sadece biri okunur.

ḫal (47b/03)

şek (35a/10)

sırdan (11a/11)

ğam (23b/8)

2.1.4. Hece Yutulması

Metinde hece yutulması örnekleri, benzer sesleri barındıran hecelerin yutulması şeklinde görülmektedir:

kimse (11a/02) < kim+er-se

yoğdur (11a/01) < yok+durur

nesne (24a/07) < ne er-ser ne

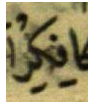
üzre (17a/02) < üzere

2.2. Ses Türemesi

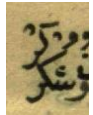
Ses türemesi, düşmenin aksine kelimeyi genişletir. Aslında bu Türkçede nadir görülen bir olaydır. Bununla birlikte eklemeyi kolaylaştırmak ve kelimeyi Türkçenin ses ve hece yapısına uydurmak gibi pratik maksatla ses türemesi görülür (Banguoğlu, 2011 :65).

2.2.1. Ünlü Türemesi

Metnimizde ünlü türemesi nadiren görülen bir durum olup, yabancı kökenli alıntı kelimeleri Türkçenin ses ve hece yapısına uydurmak amacıyla yapıldığı görülür:

fikir (6b/09) < fikr

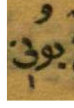
şükürler (12b/01) < şükr

aşıl (19b/02) < asl

2.2.2. Ünsüz Türemesi

Metnimizde, ünsüz türemesi genellikle iki ünlünün yan yana gelmesini önlemek amacıyla koruyucu ünsüz türetilmesi şeklinde görülür. Günümüz Türkçesinde kaynaştırma harfi olarak da geçen bu ses şu şekilde görülür:

bunı

(13b/02)

evine

(7b/04)

boğçayı

(14a/07)

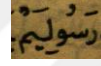
ortaya

(14a/07)

şuyına

(39b/08)

Resüliyem (39b/11)

2.2.3. Ünsüz İkizleşmesi

Metnimizde, bazı kelimelerde iki ünlü arasında yer alan ünsüz seslerin ikizleştiği görülür. Bu durum daha çok Arapça kelimelerde görülüp kelimenin orijinalinde sonda yer alan çift ünsüzden ikisinin de okunmasıyla oluşur. Bu ünsüzler genellikle birleşik kelime yapılırken veya kelimeye ek getirildiğinde ikizleşme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu durum metinde genellikle şedde ile gösterilmiştir:

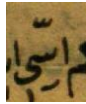

hakkıñ

(44a/09)

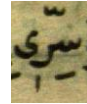

haddi (18b/04)

issi

(31b/05)

sırrı (11a/10)

2.3.Ses Değişmeleri

Kelimeler dilde hep ilk şekilleri ile kalmazlar. Uzun hayatları boyunca birtakım değişikliklere uğrarlar. Bu değişiklikler de umumiyetle ses değişiklikleridir (Ergin, 1985: 143). Tüm bu değişikliklerin de daha önce bahsettiğimiz dilde en az

emek kanunu ile bağlantılı olması kaçınılmazdır (Banguoğlu, 2011: 65). Metinde de bu özelliklerde bazı ses değişmelerinin olduğu görülmektedir.

2.3.1. Ünlü Değişmesi

Türkçede kelime kök ve gövdelerindeki ünlülerin değişikliğe uğraması sıkça görülen bir olaydır. Eski Anadolu Türkçesi; Eski Türkçe ile Bugünkü Türkiye Türkçesi arasında bir köprü vazifesi gördüğü için bu dönemde kullanılan bazı kelimelerde özellikle (e/i) seslerinin karışık kullanıldığı görülmektedir.

2.3.1.1. ‘i’ ve ‘e’ Seslerinin Değişimi

Metnimizde, bugün (e) ünlüsüyle yazılan bazı kelimeler ve (i) ünlüsüyle yazılan diğer bazı kelimelerde (e) ve (i) sesleri arasında bir yer teşkil eden ve kapalı e (è) şeklinde adlandırılan ünlü kullanılmıştır. Bu ünlü yazıda, kelime başında elif, esreli elif veya elif-ye (ı – ı) ile; kelime ortasında ise esreli ye ile gösterilmiştir.

a. Metinde ‘i’ Ünlüsüyle Yazılıp Bugün ‘e’ Ünlüsüyle Yazılan Örnekler

Günümüzde (e) sesiyle yazılan bazı kelimelerin metinde (i) sesiyle yazıldığı görülür. Bu kelimelerde sesin esreli elif veya elif-ye (ı – ı) ile gösterildiği görülmektedir:

itdügin	(22a/08)	< ettiğın
idüp	(23a/01)	< edip
gice	(23a/09)	< gece
virdiler	(25a/07)	< verdiler
dimişdir	(41a/08)	< demiştir
girü	(41b/03)	< geri
yir	(2a/05)	< yer

b. Metinde ‘e’ Ünlüsüyle Yazılıp Günümüzde ‘i’ Ünlüsüyle Yazılan Örnekler

Günümüzde (i) sesiyle yazılan bazı kelimelerin metinde (e) sesiyle yazıldığı görülmektedir. Bu kelimelerde sesin kelime başında üstünlü elif (ĩ) kelime içinde ise üstün ile gösterildiği görülmüştür:

eyü	(13a/03)	< iyi
endirüben	(17b/11)	< indirip
geydirdiler	(25a/07)	< giydirdiler

2.3.1.2. ‘ü’ ve ‘i’ Seslerinin Değişimi

Türkçede ünlüler ya kendinden önceki veya sonraki diğer ünlüler sebebiyle ya da yanlarında bulunan ünsüzler sebebiyle değişikliğe uğrayabilirler. Günümüzde düz ünlüyle yazılan bazı kelimelerin metnimizde yuvarlak ünlü şeklinde kullanıldığı görülmektedir. Bu durum muhtemelen EAT ve Osmanlı Türkçesinde genel olarak görülen ünlülerin yuvarlaklaşma eğilimi ile alakalıdır. Bu duruma örnek teşkil eden kelime ve eklerden bazıları şunlardır:

belürmedi	(41a/10)	< belirmedi
getürdi	(41a/11)	< getirdi
gelürüm	(20b/04)	< gelirim
sevinüp	(20b/04)	< sevinip

2.3.1.3. ‘u’ ve ‘ı’ Seslerinin Değişimi

Osmanlı Türkçesinde, kelime köklerinde ve çoğunlukla eklerde genel bir yuvarlaklaşma eğilimi görülür. Bunun nedeni bazen dudak uyumu bazen de ekin orijinalinin yuvarlak ünlü olarak kalıplaşmış olmasıdır. Günümüzde düz ünlü taşıyıp metnimizde yuvarlak ünlü yazılan bazı örnekler tespit edilmiştir. Bu örneklerdeki (u)

ünlüsünün günümüzde (1) ünlüsüne dönüştüğü görülür:

alup	(21b/08)	< alıp
karşudan	(25b/04)	< karşıdan
tatlıdur	(47a/04)	< tatlıdır
bilüñüz	(21a/9)	< biliniz
gelmişdür	(17a/10)	< gelmiştir
olmasun	(8a74)	< olmasın

2.3.2. Ünsüz Değişmesi

Klasik Osmanlı Türkçesinin ve yer yer Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliklerini yansıtan bu eserde Eski Türkçede görülen ses özellikleri ile karşılaştırıldığında birtakım ünsüz değişikliklerine rastlanır.

2.3.2.1. Ünsüz Tonlulaşması

Bilindiği gibi Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine geçişte kelime başındaki bazı tonsuz seslerde tonlulaşma görülür. Bir de hem tonlu hem tonsuz şekilleriyle kullanılan örnekler mevcuttur. Metinde bu konuyla ilgili örneklerden bazıları şunlardır:

dürlü	(4a/09)	dükendi	(39a/01)
dağı	(2b/01)	gök	(2a/05)
göñül	(16a/05)	çoğdur	(15a/06)

2.3.2.2. Ünsüz Tonsuzlaşması

Metnimizde, bazı kelimelerin ilk seslerinin tonsuzlaştığı görülür:

tağında	(39a/05)	taşra	(20b/07)
---------	----------	-------	----------

2.3.2.3.Ünsüz Sızıcılığı

Birtakım sızıcı ünsüzlerin yanlarında bulunan patlayıcı sesleri kendilerine benzeştirmesi olayına sızıcılık denir. Metnimizde, oldukça fazla kullanılmış olan “dahı” kelimeye sızıcılık örneği görülür.

takı	<	dahı	(6a/08)
bar-	<	varuban	(15a/11)
yoksa		(33a/07)	
yoğısa		(33a/08)	
çokdur		(15a/06)	
korhu		(21a/05)	

2.4. Ses Uyumu

Türkçenin en eski ve en belirgin özelliklerinden biri uyumdur. Uyum ünlüler arasında olabildiği gibi ünsüzler arasında da olmaktadır. (Köktekin, 2007: 46). Kelimenin sesleri, seslileri ve sesdeşleri arasındaki benzeşme, *ses benzeşmesi* başlıca sesleşme ve boğumlanma takımlarından uzlaşma şeklinde olur (Banguoğlu, 2011: 78).

2.4.1. Ünlü Uyumu

Dilimizde kelimenin hecelerini meydana getiren sesliler bazı vasıfları ile benzeşirler. Birinci heceden başlayarak sırasıyla birbirlerine uyarlar. Kelimeye gelen eklerin seslileri de onlara uyar (Banguoğlu, 2011: 78). Ünlü uyumu kanununun kökten ve çok eski olduğu, bütün araştırmacıların ortak görüşüdür (Köktekin, 2007: 46). Ünlü uyumu, damak ve dudak uyumu olmak üzere iki farklı başlıkta incelenir.

2.4.1.1.Damak Uyumu (kalınlık-incelik uyumu)

Bir diğerk adı kalınlık-incelik uyumu olan bu uyum Türkçenin hemen her döneminde mevcuttur. Türkçe bu uyum konusunda oldukça güçlü bir dildir. Damak uyumu, kelimenin ilk hecesindeki ünlüye göre şekillenir. İlk hecedeki ünlü kalın ise sonraki hecelerdeki ünlüler de kalın; ilk hecedeki ünlü ince ise sonraki hecelerdeki ünlüler de ince olmalıdır. Metnimizde yer alan kelimeler çoğunlukla damak uyumuna girerken Arapça ve farsça bazı kelimelerle kalıplaşmış bir ek olan -(i)ken ekinin birleştiğı ve kalın ünlü barındıran kelimelerin bu uyuma uymadığı görülür:

uyurken	(23b/04)	kurala uymaz.	
inerken	(39b/01)	dimişken	(13b/02)
bilürsen	(15a/03)	toğsa	(1b/03)
halk idüben	(1b/02)	bağuban	(36b/08)

2.4.1.2.Dudak Uyumu (Düzlük-yuvarlaklık uyumu)

Düzlük-yuvarlaklık uyumu olarak da adlandırabileceğimiz bu uyumun damak uyumu kadar köklü olmadığını söyleyebiliriz. Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliklerinden olan düzleşme ve yuvarlaklaşmadan dolayı çoğu zaman bu uyum bozulur ve Eski Anadolu Türkçesinde dudak uyumu son derece zayıftır. Dudak uyumu şu şekilde görülmektedir: Kelimenin ilk hecesinde düz bir ünlü varsa sonraki hecelerde düz ünlü; ilk hecede yuvarlak bir ünlü varsa sonraki hecelerde ya düz-geniş (a-e) ya da dar yuvarlak (u-ü) ünlüler bulunmalıdır. Metinde görülen bazı örnekler şunlardır:

Uyanlar

gözleridi	(28a/07)	işine	(1b/04)
bulurlar	(1b/05)	olmayaydı	(2a/02)
eylemişem	(19a/1)	bilmeziz	(9a/11)

uymayanlar

ayrılığı	(28a/03)	ķamu	(40b/01)
ķarañulık	(1b/06)	anıñçün	(2a/03)
gelsün	(12b/8)	yazduranı	(46a/11);

2.4.1.2.1. Yuvarlaklaşma

Metinde iki türlü yuvarlaklaşmadan söz etmek mümkündür. Söz konusu yuvarlaklaşmalardan ilki kelimelerin kök ve gövdelerinde görülen yuvarlaklaşma, diğeri ise eklerde görülen yuvarlaklaşmadır.

2.4.1.2.1.1. Kelimelerde Görülen Yuvarlaklaşma

Genel olarak Eski Anadolu Türkçesinde, kelimelerdeki yuvarlaklaşmanın üç farklı nedeni vardır (Şahin, 2009: 42).

a. Eski Türkçeden beri devam eden ikinci hece vokalinin yuvarlaklığı. Metinde bu tür yuvarlaklaşmanın örnekleri şöyledir:

eyü	(13a/03)	altun	(12a/05)
berü	(20b/04)	kendü	(14b/11)
ķarşudan	(25b/04)	girü	(23a/3)

b. Dudak ünsüzlerinin etkisi sonucu oluşan yuvarlaklaşmalar. Metinde bu tür yuvarlaklaşmanın örnekleri şunlardır:

büyük	(10b/05)	bürader	(27a/02)
-------	----------	---------	----------

c. Eski Türkçede kelime sonundaki (ğ – g) ünsüzünün erimesi sonucu oluşan yuvarlaklaşma. Metinde bu tür yuvarlaklaşmanın örnekleri şöyledir:

tatlu	(6a/01)	< tatlıg
kapuna	(8a/03)	< kapıg
tapu	(14a/04)	< tapıg “huzur, kat, yan”
ayrılıgı	(28a/03)	< <i>adıg</i> “ayrı”,
kamu	(40b/01)	< kamıg

2.4.1.2.1.2.Eklerde Yuvarlaklaşma

a. Yapım Eklerinde Yuvarlaklaşma

Metinde, yapım eklerinde görülen yuvarlaklaşma örneklerinden bazıları şunlardır:

dert <i>lü</i>	(4a/10)	devlet <i>lü</i>	(8a/5)
tat <i>ludur</i>	(47a/04)	eyl <i>lük</i>	(33a/08)
dey <i>ü</i>	(34b/04)	onsuz	(4b/3)
kapu	(35a/5)	kor <u>ku</u>	(21b/7)

b. Çekim Eklerinde Yuvarlaklaşma

Metinde, çekim eklerinde görülen yuvarlaklaşma örneklerinden bazıları şunlardır:

söz <i>üme</i>	(37a/3)	ulumuz	(14b/8)
lu <u>fu</u> ñ	(4a/1)	yüzüñ	(5a/7)
serveri <i>nüñ</i>	(41b/11)	görenüñ	(4a/04)
anuñ	(5a/05)	bunuñ	(19b/04)
evlendire <i>vüz</i>	(28b/5)	ala <i>vuz</i>	(28b/5)
oldum	(34b/11)	gördüm	(22b/02)
kılalum	(6a/5)	bilelüm	(6a/5)
bilürsiz	(31b/04)	añılur	(33a/08)

2.4.1.2.2. Düzleşme

Eski Anadolu Türkçesinin genel bir özelliği olarak, yuvarlaklaşmanın yanında, bazı kelimelerde ve eklerde düzleşme olayı görülür (Köktekin, 2007: 50). Eski Anadolu Türkçesinin genel bir özelliği olan düzleşme, bu özelliği taşıyan metnimizde de genel bir özelliktir. Düzleşmenin genellikle eklerde görüldüğünü söylemek mümkündür.

sev <i>digim</i>	(3b/11)	arzū eyled <i>igim</i>	(18b/1)
bil <i>dir</i>	(21a/8)	indirdiler	(24b/2)
geçirdi	(28b/1)	içirdi	(6a/6)
yazsınlar	(25a/9)	varsın	(13b/2),
nedir	(27b/2)	leylādır	(28b/6)
sevglimiz	(14b/8)	sevglidir	(42a/3)

Metinde, Eski Türkçe'de de düz olan seslerin asli düzlüğün korunması şeklinde örnekler de bulunmaktadır.

‘ālemi	(1b/1)	mümkinātı	(2a/7)
yüzi	(2a/10)	suyı	(39b/08)
ammusı	(38b/09)	ķamusı	(7b/09)
gözi	(17a/02)	sözi	(18a/08)
oķurdı	(21a/04)	gördi	(24b/05)
olmış	(25a/02)	görmüşem	(40a/11)

2.4.2. Ünsüz Uyumu

Bugünkü Türkiye Türkçesinde sağlam bir şekilde görülen ünsüz uyumu Eski Anadolu Türkçesinde bu denli kuvvetli görülen bir uyum değildir. Eski Anadolu Türkçesi ile telif edilen metinlerde, özellikle standart şekilde her zaman dal(ifrah (

ile yazılan ekler ünsüz uyumunu bozar. Metinde, ünsüz uyumunu bozan bu ekler ve buna örnek teşkil eden bazı kelimeler şunlardır:

<i>çıkdı</i>	(7b/07)	<i>gitdi</i>	(4b/08)
<i>yokdur</i>	(11a/01)	<i>olmuşdur</i>	(19b/01)
<i>itdügin</i>	(24b/08)	<i>geçdügi</i>	(25a/01)
<i>tevrat' da</i>	(25a/04)	<i>konakda</i>	(25b/01)
<i>çokdan</i>	(40b/09)	<i>Şabîlikden</i>	(4b/10)

3. ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

3.1. Kelime Yapım

3.1.1. Yapım Ekleri

Yapım ekleri, kelime kök veya gövdesine gelerek kelimenin yeni anlamlar kazanmasını sağlayan eklerdir.

3.1.1.1. İsimden isim yapan ekler

+an

Bu ek esasında birleşik bir ek olmalıdır. Ekin isimden fiil yapan “-a/-e ” eki ile, fiilden isim yapan “-n” ekinin birleşmesiyle ortaya çıkmış olması kuvvetle muhtemeldir (Hacıeminoğlu, 2008: 14). Türkçede eskiden beri bulunan bu yapım eki hiçbir değişikliğe uğramamıştır. Günümüzde işlek olmayan bir ektir.

Metinde örneği yoktur.

+eş

Metinde yalnız bir sözcükte görülmektedir.

Gün+eş (1b/3)

Bu kelime metinde on beş ayrı yerde geçmektedir.

+ca/+ce, +çe

Bu ek Eski Türkçede yalnız ç'li şekilde kullanılmıştır. Daha sonra Batı Türkçesinde de bir süre ç' li şekli kullanılmış, c'li şekli Eski Anadolu Türkçesinde ortaya çıkmıştır (Gülensoy, 2005: 370). Önceleri eşitlik, benzerlik, karşılaştırma gibi görevlerde bulunan bir ektir. Daha sonra bir ad çekimi olan +ca eki kalıplaşma yoluyla işlev değiştirerek zamanla bir yapım ekine dönüşmüştür. Yapım eki olarak sıfat, zarf ve isimler türetmekte kullanılır (Korkmaz, 2009: 36). Metinde geçen bazı örnekler şöyledir:

Ak+çe (15a/3)

+cı/+ci

Bu ek genellikle meslek isimleri yapar. Metinde geçen bazı örnekler şöyledir:

kira+cı (9a/8)

karıban+cı (25a/9)

yalan+cı (33a/1)

müzde+ci (22a/11)

kapu+cı (35a/6)

+ge

Türkçede işlek olmayan bir ektir. Metinde örneği yoktur.

+lı/+li, +lü/+lü

İsimden sıfat yapan bir ektir. Metinde bu ek hem düz hem de yuvarlak vokallidir. Ekin yuvarlak şekli olan “+lü/+lü” Eski Türkçedeki şekli olan “+lığ/+lig” ekindeki -ğ ve -g'nin düşmesinden ileri gelmektedir (Timurtaş, 2005: 95).

Metinde geçen bazı örnekler şöyledir:

ta'ın+lı	(22b/4)
baha+lı	(12a/7)
giz+li	(28a/5)
tat+lu	(47a/4)
nūr+lu	(47a/9)
dert+lü	(4a/10)

+lık/+lik

Türkçenin bütün dönemlerinde işlek olarak kullanılan bir ektir. Eski Türkçede ekin ünlüsü düzlük-yuvarlaklık uyumuna tabi olup bugünkü gibi dört şekli vardı. Eski Anadolu Türkçesinde ise ek ünlü uyumu dışında kalmış ve bu dönemde ekin yalnız düz şekilleri kullanılmıştır. Bu durum Osmanlı Türkçesinin başlarında da bir süre devam etmiş ve bu dönemin ortalarında ek tekrar ünlü uyumuna dahil olmuştur (Ergin, 1985: 155). Bu yapım eki yer, alet, topluluk, meslek, rütbe gibi adlar türetir.

Metinde geçen bazı örnekler şöyledir:

şabī+lik	(4b/10)
dir+lik	(37b/2)
hāzır+lık	(13a/2)
şifā+lık	(4b/5)
yağ+lık	(12a/5)
harc+lık	(12b/7)

+(i)nci, +(u)ncı/+ (ü)nci

Türkçenin işlek eklerinden biridir. Asıl sayı isimlerinden sıra, derece ifade eden sayı isimleri yapar. Bu ek Eski Türkçede “+nç” iken Batı Türkçesinde ekin sonuna bir “i” eklenmiş ve ek Batı Türkçesine “+nçi” şeklinde geçmiştir. Eski Anadolu Türkçesinin başlarında ek “+nçi” şeklinde kullanılmıştır. Dönemin sonlarında ç'nin iki tonlu arasında kalıp tonlulaşmasıyla ek “+nci” şekline geçmiştir.

Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi döneminde ekin c’li şekli kullanılmamıştır. Ekin sonundaki “i” ise Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde uzun süre korunmuş ve ünlü uyumu dışında kalmıştır. Bu ses Osmanlı Türkçesinin sonlarında ünlü uyumuna dahil olmuştur (Ergin, 1985: 168).

iki+nci (12a/9)

üç+(i)nci (12a/10)

üç+(ü)nci (14a/6)

+ra/+re

İsimden zarf yapan, çok işlek olmayan bir ektir. Metinde fazla rastlanmamakla birlikte geçen bazı örnekler şöyledir:

iç+re (16a/2)

şoñ+ra (5b/6)

+rek

Türkçede eskiden beri kullanılan bu ek çokluk, fazlalık belirten karşılaştırma ekidir. Eski Türkçede ve Eski Anadolu Türkçesinde sıkça kullanılmıştır. Batı Türkçesinde sonradan kullanımı gittikçe azalmıştır (Ergin, 1985: 172). Metinde bir kelimedede bulunmaktadır.

tiz+rek (12b/7)

+sız/+süz

Türkçenin her devresinde görülen bu ek olumlu sıfat yapan “+lı/+li,+lık/+lik” eklerinin olumsuz şeklidir. İsimlerden hem sıfat hem de isim olarak kullanılan vasıf isimleri yapar. Eski Türkçede ekin ünlü uyumuna bağlı dört şekli (+sız/+süz, +suz/+süz) vardı. Eski Anadolu Türkçesinde ise ek yalnız yuvarlak ünlülü kullanılmış (+suz/+süz), Osmanlı Türkçesinde ise ekin düz şekilleri tekrar ortaya çıkmıştır ve ek ünlü uyumuna dahil olmuştur. Metinde şu kelimelerde görülmektedir.

sen+siz (16a/6)

libās+sız (5b/5)

ħisāb+sız (20b/6)

o(n)+suz (4b/3)

+(ü)z

Bu ek sayılarda kullanılır ve yakınlık, eşitlik ifade eden topluluk sayı isimleri yapar. İşlek bir ek değildir. Metinde örneği görülmemektedir.

3.1.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler

+e-

Çok işlek bir ek değildir. İsimlerden yapma bildiren geçişli fiil veya olma bildiren geçişsiz fiiller yapar (Korkmaz, 2009: 112). Metinde birkelimede görülmektedir.

beñz+e- (11a/5)

dil+e- (2a/7)

+da-, +te-

Bazı tek heceli isim dışında ses taklidi kelimelerden fiil yapmakta kullanılan bir ektir. Metinde bir kelime örneği bulunmaktadır.

is+te- “iz+de-“ (6b/11)

+la-/le-

Türkçenin en işlek isimden fiil yapma eklerindedir. Pek çok ismin sonuna gelerek ismin ifade ettiği nesne veya vasfı diğer bir nesneye atfeden geçişli fiiller ve olma bildiren geçişsiz fiiler yapar. Metinde görüldüğü bazı kelimeler şunlardır:

toy+la- (2b/3)

bağış+la- (3a/5)

ışmar+la- (4a/5)

ışmar+la- (5a/10)

bek+le- (7a/5)

iş+le- (12a/b)

Bu yapım eki “+la/+le” ekiyle kurulmuş geçişli ve geçişsiz fiillerin bazılarında “-n-“ dönüşlülük ekiyle genişletilerek “+lan/+len” şeklini almış ve bir birleşik ek oluşturmuştur (Korkmaz, 2009: 119). Metinde geçen bazı örnekler şöyledir:

ev+len- (28b/5)

söy+len- (31a/6)

toy+lan- (36a/8)

toğ+lan- (36b/6)

ğuşsa+lan- (38a/4)

3.1.1.3. Fiilden Fiil Yapan Ekler

-ar-/-er-

Geçişsiz bazı fiilerden geçişli fiiller türeten bir faktitif ekidir. Geçişli fiiller yapan bir yapım ekidir.

Bu ekin kullanıldığı bazı örnekler şunlardır:

çık-ar-	(12a/4)
gid-er-	(29a/1)
biş-ür-	(17b/10)

-dır/-dir-, -dur/-dür-

En işlek faktitif eklerinden biridir. Oldurma ve yaptırma ifade eden fiiler yapar. Bu ekin Eski Türkçede “-tur/-tür-, -dur/-dür-“ olarak yalnız yuvarlak şekilleri vardı. Eski Anadolu Türkçesinde ise ekin yalnız yuvarlak ve d’li şekli kullanılmıştır. Bu d’li ve yuvarlak şekiller Eski Anadolu Türkçesinden sonra da devam etmiş ancak son zamanlarda ünlü ve ünsüz uyumlarına bağlanmıştır (Ergin, 1985: 212-213). Bu ekin kullanıldığı bazı örnekler şunlardır:

ge(1)-tür- (19b/6) bu kelime metinde sıklıkla geçmektedir.

in-dir-	(41a/10)
ye-dir-	(6a/6)
bil-dir-	(17a/7)
en-dir- (in-dir-)	(17b/11)

-il/-ıl-, -ul/-ül-

Türkçede eskiden beri kullanılan en işlek fiilden fiil yapma eklerindedir. Pasiflik ve meçhullük ifade eden fiiller yapar (Gülensoy, 2005: 383). Bu ekin kullanıldığı bazı örnekler şunlardır:

aç-ıl-	(24a/11)
yen-il	(28b/2)
iç-il	(28b/2)
aç-ıl-	(31a/6)
sür-ül-	(7b/10)
gör-ül-	(34b/1)

-(i)n-/-(i)n-, -(u)n-

Türkçede eskiden beri kullanılan, dönüşlülük, pasiflik ve meçhullük ifade eden bir yapım ekidir (Ergin, 1985: 202). Bu ekin kullanıldığı bazı örnekler şunlardır:

ol-un-	(37a/9)
çal-ın-	(13b/4)
sev-in-	(14a/2)
tağ-ın-	(14b/1)

-ma-/me-

Olumsuzluk bildiren bu ek Türkçede eskiden beri hiç değişmeden kullanılmamıştır. Metindeki bu ekin kullanıldığı bazı örnekler şunlardır:

san-ma-	(30a/6)
şın-ma-	(30a/10)
ol-ma-	(31a/11)
inan-ma-	(33a/2)
gel-me-	(33a/4)
görül-me-	(34b/1)

-ır-/ir-, -ur-/ür-

Faktitif eklerindedir. Ünsüzle biten geçişli ve geçişsiz fiil köklerinden ettirgen fiiller yapar. Metinde bu ekin kullanıldığı bazı kelimeler şunlardır:

şış-ır-	(22b/9)
geç-ir-	(28b/1)
geç-ür-	(5b/2)

- (i)ş-/ (i)ş-, -(u)ş-/-(ü)ş-

Türkçede eskiden beri işlek olarak kullanılan işteşlik ekidir. Ortaklaşma ya da bir oluş belirten fiiller yapar. Bu ekin kullanıldığı bazı kelimeler şunlardır:

söyle-ş- (47b/4)

ir-(i)ş- (7b/5)

gör-(ü)ş- (7b/5)

bul-(u)ş- (28a/10)

-d-, -t-

Faktitif eklerindedir. Türkçede eskiden beri görülen bu ek birçok kullanışta yerini anlatımlarıyla birlikte birleştiği “-dır“ ekine bırakmıştır (Banguoğlu, 2011: 291). Bu ekin kullanıldığı bazı kelimeler şunlardır:

segir-t- (18a/10)

yara-t- (18b/6)

inci-t- (38b/7)

3.1.1.4. Fiilden İsim Yapan Ekler

-ağ

Türkiye Türkçesinde yaptığı isimler fiilin gösterdiği hareketi çokça yapanı, olanı, yapılanı, o hareketin yapıldığı yeri, aleti, kısacası fiilin tesirinde kalan çeşitli nesnelere karşılar (Korkmaz, 2009: 70). Metinde:

konak (21b/11)

-i, -u/-ü

Eski Türkçedeki -(i) ğ/-(i)g ekinden gelmektedir. Batı Türkçesine geçerken-ğ, -g fiilden isim yapma ekinin düşmesiyle yuvarlaklaşmıştır (Timurtaş, 2005: 97).

Genellikle fiillerden oluş ve kılış bildiren isim ve sıfatlar türetir (Gülensoy;2005: 378). Bu ekin kullanıldığı bazı kelimeler şunlardır:

kap-u (35a/5)

korq-u (21b/7)

yaz-ı (7a/4)

-k ,-(ı)k ,-(u)k

Olanı veya yapılanı karşılayan sıfatlar ve isimler yapan bir yapım ekidir.

Metinde şu kelimelerde görölmektedir:

uyan-(ı)k (24a/10)

büyü-k (36a/11)

kon-(u)k (36a/9)

-(ı)m ,-(ü)m

Başlıca fonksiyonu fiille ilgili bir hal, durum, iş ifade etmek olup o işle ilgili, o işten doğan varlık, eşya, yer gibi isimler de yapar (Ergin, 1985: 188). Metinde şu kelimedede görölmektedir:

yar-(ı)m (22b/6)

-ma/-me

Bütün fiil kök ve gövdelerine gelebilen bir yapım ekidir. Fonksiyonu iş isimleri yapmaktır. Metinde şu kelimelerde görölmektedir:

evlen-*mesiniñ* (6b/7)

-mağ/-mek

Türkçenin eskiden beri işlek olarak kullanılan yapım eklerinden biridir. Bütün fiil kök ve gövdelerine getirilerek fiilden hareket isimleri yapar. Metinde en çok kullanılan yapım eklerindedir. Bu ekin kullanıldığı bazı örnekler şunlardır:

gel-mek	(26a/8)
idebil-mek	(36b/2)
it-meg(k)	(41b/5)
it-mek	(42b/3)
yaz+mağ	(15b/6)
ol-mağ	(18a/7)
ağla-mağ	(24a/4)

3.2. Kelime Çeşitleri

3.2.1. İsimler

3.2.1.1. İsim Çekim Ekleri

3.2.1.1.1 Çokluk Eki

İncelenen metinde çokluk eki olarak “+lar/+ler” kullanılmıştır. Bu ekin kullanımında Eski Türkçeden günümüze gelinceye kadar herhangi bir değişiklik olmamıştır. Metinde çokluk ekinin kullanıldığı örneklerden bazıları şunlardır:

enbiyā+lar	(1b/7)
bu(n)+lar	(2b/1)
dost+ları	(2b/4)
kemāl+ler	(2b/8)
iş+ler	(3a/4)

3.2.1.1.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri, adın karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran eklerdir (Korkmaz, 2009: 259). Bu ekler, sadece isimlerin sonuna gelir ve isimlere aitlik kavramı verir. Ancak bu ekler, aitlik kavramı verirken aynı zamanda kişi kavramı da verir. Bu bakımdan iyelik eklerine isimlere gelen kişi ekleri de denilebilir (Koç, 2002: 605). Metinde geçen bazı iyelik ekleri ve örnekleri şunlardır:

Teklik 1. Şahıs: +ım/+im, +um/+üm

cān+ım	(5a/2)
i'timād+ım	(5a/3)
göz+üm	(6a/7)

Teklik 2. Şahıs: +ñ, +(ı)ñ/+ (i)ñ, + (u)ñ/+ (ü)ñ

baş+ın	(7a/11)
el+in	(7b/7)
'aşkın n	(19a/1)

Teklik 3. Şahıs: +ı/+i, +ü, +sı/+si

'ulūfe+si	(8a/10)
hāne+si	(10a/2)
el+i	(10a/4)

Çokluk 1. Şahıs:+(ı)mız

can+ımız	(14b/8)
----------	---------

sevgili+miz	(14b/8)
māl+ımız	(33a/9)
mülk+imiz	(33a/9)

Çokluk 2. Şahıs: + (ı)ñız

söz+iniz	(15a/1)
peymān+iñız	(32b/6)
dāmen+iñız	(32b/6)

Çokluk 3. Şahıs: +ları/+leri

ulu+ları	(35b/2)
dost+ları	(37a/8)
ümmet+leri	(40b/5)

3.2.1.1.3. Aitlik Eki

Adlardan zamir ve sıfat olarak kullanılan adlar yapan, içinde bulunma, bağlılık ve aitlik görevleri taşıyan “+ki” ekidir (Korkmaz, 2010: 14). Metinde isimlerin yerine geçen aitlik eki bulunmamaktadır. Sıfat yapan “+ki” ekinin az da olsa metinde örneği vardır.

evvel+ki	(46a/2)
elinde+ki	(18b/1)
cennetde+ki	(18b/1)

3.2.1.1.4. Hâl Ekleri

Hâl ekleri cümle içindeki adları diğer sözcüklere değişik anlam ilişkileri çerçevesinde bağlayan eklerdir. Türkçede adların sekiz çekim durumu vardır. Bunlar “yalın, ilgi, yükleme, yönelme, bulunma, ayrılma, eşitlik, vasıta”dır. Ancak kaynakların çoğunda hâl sayısı beş olarak değerlendirilmektedir. Bunlar “yalın, belirtme, yönelme, bulunma, ayrılma” şeklindedir (Eker, 2010: 335). Metinde geçen hâl ekleri şunlardır:

3.2.1.1.4.1. Yalın Hâl (ø)

İsmin yalın hâli, adın herhangi bir “hâl eki” almamış hâlidir. Adın iyelik ve çokluk eki almış şekli de yalın hâldir. Metinde yalın hâlde olan bazı kelimeler şunlardır:

ğonca	(18b/2)
güneş	(18b/2)
gice	(18b/10)
gündüz	(18b/10)
kāribān	(20a/7)

3.2.1.1.4.2. İlgi (Tamlama) Hâli

+iñ/+iñ, +uñ/+üñ, +niñ/+nıñ, +nuñ, +im

Ad görevindeki sözcüğün taşıdığı kavramın, başka bir kavrama bağlanmasını sağlar ve genellikle tamlama kurduğundan “tamlayan hâl eki” de denilir (Hatiboğlu, 1981: 77). Eski Türkçede düz ve yuvarlak ünlülü olarak iki şekilde görülen bu ek Eski Anadolu Türkçesinde sadece yuvarlak ünlülü idi. Ekin ünlüsü Osmanlı Türkçesinde uyuma girmiştir (Ergin, 1985: 230). Genelde isimle isim arasında bağ kurar. Bunun yanında isimle fiil, zamirle isim, isimle edat ve zamirle edat arasında da bağ kurar. Metinde ek, dudak uyumuna girmiştir. İlgi hâl ekini almış bazı örnekler şunlardır:

İtler+ <i>in</i> var idi bir ulusu	(21a/7)
Muhammed'+ <i>in</i> geleceği zamānı	(21a/11)
Düşmen+ <i>in</i> ta'nından	(25b/9)
Gördiler kim bu cevāb Ḥadīce'+ <i>nin</i>	(26a/4)
Etegi+ <i>nin</i> bir qarış yerin	(32a/8)
A+ <i>nun</i> 'aqlı	(17a/11)
Ḥadīce hatun+ <i>un</i> kim kārībān	(7a/2)
Ben+ <i>im</i> arzu eyledigim	(18b/10)

3.2.1.1.4.3. Yükleme Hâli

+ı/+i, +nı, +n , +ıg/ +ig

İsmin yalın hâline getirilen “+ı/+i” yükleme hâl eki Eski Türkçede “+ (ı) ğ/(i)g” şeklindedir. Batı Türkçesinde -ğ ve -g'nin düşmesiyle yardımcı ses durumunda olan “-ı/-i” ekin fonksiyonunu yüklenmiştir (Yavuz, 2007: 113). Bazı örnekleri şunlardır:

'ālem+ <i>i</i>	(1b/1)
Mümkīnāt+ <i>ı</i>	(2a/7)
Yolun+ <i>ı</i> gözledüğim	(18b/10)
ḥasret yaşın+ <i>ı</i>	(18b/11)
cümlesi+ <i>n</i>	(2a/9)
Ben+ <i>i</i> de ümmetinden eyleyesin	(19b/11)
Bu+ <i>nı</i> gördi	(21a/4)

Eski Türkçedeki “+ (ı) ğ/(i)g” ekinin örnekleri bu metinde yoktur.

+nı

Yükleme hâli eki bir “n” ile birlikte kullanılır. Bu “n” ünsüzü bazı araştırmacılara göre “zamirsel n”, bazılarına göre ise 3. şahıs iyelik eki olarak kabul

edilmektedir (Köktekin, 2008: 90). Metinde bu hâl ekinin geçtiği bazı örnekler şunlardır:

Bu+m böyle diyüben (4a/6)

Severdi a+m (4b/2)

+ø

Standart Türkiye Türkçesi yazı dilinde olmayan eksiz yükleme hâli, Eski Anadolu Türkçesi döneminde ortaya çıkmış bir durumdur. Yani bir isim, üzerinde herhangi bir yükleme hâli olmaksızın fiile bağlanabilir ve cümlenin nesnesi olabilir. Bazı durumlarda “n” sesi üzerinde bir yükleme durumu yapılabilmektedir. Bu durum eksiz yükleme hâli olarak kabul edilmelidir (Köktekin, 2008: 9). Bu hâl ekini almış bazı örnekler şunlardır:

Diledi kim kudretin+ø ızhâr ide (2a/7)

Her birisin+ø rahmete ğarķ eyledi (2b/3)

Medħin+ø oğudan olur meşāb (3a/1)

3.2.1.1.4.4. Yönelme Hâli

+(y)a/+(y)e

Eski Türkçede “+ķa/+ke, +ġa/+ge” şeklinde olan bu ek Batı Türkçesine geçerken çekim eklerinin başındaki ġ ve ġ’lerin düşmesiyle yönelme hâl eki “+(y)a/+(y)e” olmuştur (Ergin, 1985: 234). Fiilin yönünü gösteren ve yaklaşma ifade eden hâl ekidir. Yönelme hâl eki isim kök veya tabanlarına getirildiği gibi iyelik ve çokluk ekleri almış isimlerle, zamirlerle, edatlarla da kullanılır. Bu eki almış bazı örnekler şunlardır:

ķalb(p)+e (1b/9)

‘ālem+e (2a/8)

yüzi şuyu(n)+a (2a/10)

biri(n)+e	(2b/2)
Semā(y)+a	(4e/6)
kimse(y)+e	(11a/10)

3.2.1.1.4.5. Bulunma Hâli

+da/ +de

Standart Türkiye Türkçesinde bulunma hâl eki “+da/+de, +ta/+te” şeklindedir. Eski Türkçede de ek “+da/+de, +ta/+te” şeklindeydi ancak ünsüz uyumuna bağlı değildi. Eski Anadolu Türkçesinde ve Osmanlı Türkçesinde uzun süre ekin yalnız d’li şekilleri var olmuş, t’li şekilleri ünsüz uyumuna bağlı olarak ancak son zamanlarda ortaya çıkmıştır (Ergin, 1985: 235). Fonksiyonu bulunma ifade etmektir. Buna bağlı olarak aynı zamanda yer, zaman, iş, devamlılık, müddet, tarz, sebep, amaç gibi durumları da ifade eder. Bu eki almış bazı örnekler şunlardır:

maḥşer+de	(2a/2)
gün+de	(2a/9)
ḥükmün+de	(11b/5)
tevat’+da	(11b/10)
ḳatım+da	(12b/5)

3.2.1.1.4.6. Ayrılma Hâli

+dan/+den

Eski Türkçede bu hâl eki “+dın/+din, +tın/+tin” şeklinde dar ünlülüken Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlı Türkçesinin ilk dönemlerinde ayrılma hâl eki “+dan /+den” şeklindeydi. Ek, Osmanlı Türkçesinin sonlarında ünsüz uyumuna bağlanarak bugünkü “+dan/+den, +tan/+ten” şekillerini almıştır (Ergin, 1985: 236). Bu hâl eki çeşitli kullanılış biçim ve özellikleri nedeniyle, eklendiği adı fiile yer, mekan,zaman, hareket biçimi, sebep, ölçü, miktar gibi değişik birçok ilişkilerle bağlar (Korkmaz, 2009: 301). Bu eki almış bazı örnekler şunlardır:

‘adem+den	(1b/1)
sır+dan	(11a/11)
şandüğın+dan	(12a/4)
ata+dan	(4a/3)
el+den	(4a/4)

3.2.1.1.4.7. Eşitlik Hâli

+ca/+ce

İsim soylu sözcüklere gelerek onlara eşitlik, benzerlik, görelilik, kadar gibi anlamlar katan hâl ekidir. Bu ek Eski Türkçede “+ça/+çe“ şeklinde idi. Batı Türkçesinde de başlangıçta yalnız ç’li olmuş, Eski Anadolu Türkçesinden sonra ve Osmanlı Türkçesinde c’li şekli de ortaya çıkmıştır (Ergin, 1985: 239). Metinde c’li şekline rastlanmaktadır. Bu eki almış bazı örnekler şunlardır:

yolun+ca	(7a/6)
bu(n)+ca	(12b/1)
er boyu(n)+ca	(36/3)

3.2.1.1.4.8. Vasıta Hâli

İsmin belirttiği nesnenin vasıta olarak kullanıldığını, fiile vasıta olduğunu belirten hâldir. Vasıta hâli Eski Türkçede “+n” ekiyle yapılırdı. Bu ek Orta Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde de kullanıldıktan sonra Osmanlı Türkçesi döneminde kullanımdan düşmüştür ve yerini “ile” edatına bırakmıştır. “ile” edatı zamanla “+la/+le” şeklinde ekleşme yoluna girmiştir. Böylece Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır (Ergin, 1985: 238).

+ıla/+ile

Vasıta hâli görevinde bulunan son çekim edatıdır. Vasıta ve beraberlik bildirir. Metinde “ile” edatı bazı kelimelere bitişik yazılmıştır. Kalın sıradan ünlülerin yer aldığı kelimelere bitişik yazıldığında kalınlık-incelik uyumuna girerek “+ıla” şeklini almıştır. Bu eki almış bazı örnekler şunlardır:

du‘ā ıla (2b/10)

Ebū Bekir ile (31a/2)

kibārlar ile (31b/11)

civīd ile (32a/8)

cehd ile (32b/5)

Metinde bazı örneklerde birleşik yazıldığı halde “+ıla” şeklinde yazılmış “+ıla/+ile” şeklini almamıştır.

firāk+ıla (4b/9)

ķarındaş+ıla (26b/4)

aķça(y)+ıla (28a/1)

yaş+ıla (29b/11)

+ıla/+ile

Bu ek “ile“ edatının ekleşmiş hâlidir. Metindeki örnekleri:

güneş nūrı(y)+ıla (1b/5)

aķçasıyla (15a/3)

Fāţıma‘yla (37b/4)

raħmetiyle (2b/3)

3.2.1.1.4.9. Yön Eki

Türkiye Türkçesinde yön ekleri “+ra/+re, +arı/+eri“ dir. Yapım eki durumuna girmiş bu ekler fiilin yönünü gösteren eklerdir.

+ra/+re

“+ra/+re” yön eki Türkçenin tarihi devirlerinde, özellikle Orhun Abideleri ile eski Osmanlı metinlerinde sıklıkla kullanılmış, Eski Türkçeden bu yana herhangi bir ses değişikliğine uğramamıştır (Duran, 1956: 17). Metinde “içre” ve “sonra” kelimelerinde bu ek sıklıkla görülmektedir. Bu eki almış bazı örnekler şunlardır:

iç+re	(1b/7)
şoñ+ra	(5b/6)
taş+ra	(20b/7)

+arı/+eri

Bu ek Eski Türkçede “+garu/+gerü“ şeklinde idi. Batı Türkçesine geçerken ğ ve g’lerin düşmesiyle “+aru/+erü“ şeklini almıştır (Duran, 1956: 4).

Metinde bu ekin örneği bulunmamaktadır.

3.2.1.1.5. İsimlerde Soru Şekli

mı/mi

İsimlerde soru şekli edat menşeli olan “mı/mi” soru edatı ile yapılmaktadır. Eski Türkçede “mu/mü“ şeklinde yuvarlak ünlülü olan ek, Eski Anadolu Türkçesinde düz ünlülü şeklini almış, Osmanlı Türkçesi içindeyse uyuma girmiştir (Ergin, 1985: 243). Bu eki almış bazı örnekler şunlardır:

Gelmek ola mı	(26a/8)
Kimesne kıla mı	(26a/8)
Lañife mi idersiz	(30a/2)

Bende mi istersiniz (46b/4)

3.2.2. Sıfatlar

Sıfatlar, nesnelere niteleme ve belirtme suretiyle karşılayan kelimelerdir. Türkçede sıfatlar niteledikleri veya belirttikleri isimlerin önüne gelerek sıfat tamlamasını oluştururlar. Sıfat tamlamalarında tamlayan durumunda olan sıfat herhangi bir işletme ekini alamaz ancak bazı yapım eklerini alabilir. İncelenen metinde sıfatlar sıklıkla kullanılmıştır. Sıfatları iki gruba ayırmak mümkündür.

3.2.2.1. Niteleme Sıfatları

İsimlerin vasıflarını gösteren sıfatlardır. Metindeki bazı örnekleri şunlardır:

Ulu : Büyük küçük <i>ulu</i> kiçi bil anı	(10b/5)
Er : <i>Er</i> boyunca dört küp incü var idi	(36b/3)
Ḥak : <i>Ḥak</i> ‘Te’ālanuñ bular maḳbül ḳulı	(2a/11)
Ḥub : Muştafa’ nıñ <i>ḥub</i> cemālin söyleyim	(2b/7)
Müşkil : Cümle <i>müşkil</i> işleri āsān ola	(3a/4)

3.2.2.2. Belirtme Sıfatları

İsimleri belirten sıfatlardır. Belirtme sıfatlarını beş grupta incelemek mümkündür.

3.2.2.2.1. İşaret Sıfatları

İsimleri işaret yoluyla belirten sıfatlardır. İncelenen metinde “bu, şu, o, ol, şol, işbu” işaret sıfatı örneklerine rastlamak mümkündür.

Bu : Ger *bu* ‘ālem-i ḥalḳ (3b/a)

<i>Bu işi cānıma minnet kılayım</i>	(5a/2)
Şu : <i>Şu deñlü māl virem ki olasın şād</i>	(12b/6)
<i>Şu nāmei Ḥadīce'ye iletessin</i>	(23a/1)
O : <i>Seyyid-i 'ālem Muḥammed o gice</i>	(23a/9)
<i>Dilerim ben daḥı varam o şāha</i>	(7a/7)
Ol : <i>'azm -i Mekke kıldı gitdi o/gice</i>	(23a/9)
<i>Ki 'arz u ḥāl idem o/yüzi māha</i>	(7a/7)
Şol : <i>Döşek üzre döktiler şol deñlü māl</i>	(36b/2)
İşbu : <i>Ḥadīce didi aña işbu ḥāli</i>	(41a/4)
<i>Yerine getirmek nicedir işbu kıldan.</i>	(47a/5)

3.2.2.2.2. Sayı Sıfatları

İsimlerin sayılarını, bölümlerini, sıralarını, parçalarını belirten sıfatlardır. Dörde ayrılır:

3.2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Metinde geçen bazı asıl sayı sıfatları şunlardır:

Bir : Geçdi <i>bir</i> ay kim eşer belürmedi	(27a/1)
İki : Turdı iki yanına pes <i>iki</i> er	(36b/7)
Üç : Koğardı <i>üç</i> güne dek misk-i 'anber	(37b/10)
Dört : Faḥr-ı 'ālem padişāh oldu ve <i>dört</i> yār-ı vezir	(45a/11)

Beş : Anda mescidler yapuban kıldılar <i>beş</i> vakit namāz	(45b/2)
Altı : <i>Altı</i> günde cümlesin kıldı temām	(2a/9)
Yedi : <i>Yedi</i> yaşına giricek fahr-ı 'ālem	(3b/7)
On : <i>On</i> tabağ altun bile dağı gümüş	(34a/10)
Beş yüz: Dağı <i>beş yüz</i> köle	(36b/9)
Üç yüz : <i>Üç yüz</i> halāyık	(36b/9)

3.2.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları: Varlıkların sırasını belirtir. Metinde iki yerde geçmektedir.

İkinci : <i>İkinci</i> konağa varınca hele	(12a/9)
Üçüncü : <i>Üçüncü</i> konağ ola çün müyesser	(12a/10)

3.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları: Varlıkların paylarını belirtmektedir. Metinde bir yerde geçmektedir.

Üçer : Her budağı kim <i>üçer</i> arşun idi	(34b/1)
---	---------

3.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları. Metinde geçen kesir sayı sıfatları şunlardır:

<i>Yarım</i> : <i>Yarım</i> mil gitmeden yolu yegilür	(22b/6)
Yüz biñde bir : Ger bizim <i>yüz biñde bir</i> şucumuzu	(3a/7)

3.2.2.2.3. Belirsizlik Sıfatları

İsimleri belirsiz, yaklaşık olarak, şöyle böyle bildiren sıfatlardır. Belirtme sıfatları metinde sıklıkla kullanılmıştır. En çok kullanılan da metinde sıkça karşılaştığımız “*bir*” belirsizlik sıfatıdır. Metinde geçen bazı belirsizlik sıfatları şunlardır:

Bir :	Ben dağı <i>bir</i> dāsītān-ı Muştafā	(2b/9)
	Derilüp <i>bir</i> yere çok ağladılar	(4a/7)
	Meger kim <i>bir</i> gün ol pīr hasta oldu	(4b/4)
Çok :	Dağı <i>çok</i> nesne virüp şād ideyim	(24a/7)
	Görürlerdi andan <i>çok</i> kerāmet	(39a/3)
Her :	<i>Her</i> kaçan toğsa güneş olsa ‘ayān	(1b/3)
	Seni ışmarladım Allah’a <i>her</i> gāh	(4a/5)
Nice :	Aña göre <i>nice</i> dürlü şenālar	(5b/8)
	<i>Nice</i> ta’zīm ile şadre geçürdi	(7b/8)
Kamu:	<i>Kamu</i> Mekke halkı anda geldiler	(36a/7)
Cümle :	Musahhar kılmışdı <i>cümle</i> halkı	(37b/11)
Hep :	Oğalar tıtdılar <i>hep</i> hāş ü ‘āmı	(20a/10)
Nice :	<i>Nice</i> başlar kesüp kanlar döker ol	(21b/5)

3.2.2.2.4. Soru Sıfatları

İsimleri soru yoluyla belirten sıfatlardır. İsimlerin niteliğini, sayısını, sırasını, bölümlerini soran sıfatlardır. Metinde sıklıkla kullanılan soru sıfatı “ne” soru sıfatıdır.

Ne :	Didi kim <i>ne</i> söziniz var ya mel’ün	(15a/1)
	Aña da <i>ne</i> ihsān buyurasın	(8a/10)
	<i>Ne</i> vaktin gele Mekke kārībānı	(16b/8)
	Didi Buhrā aña kim <i>ne</i> sözüñ var	(19a/10)

3.2.3. Zamirler

Zamirler nesnelere dildeki gerçek karşılıkları olmayan fakat gerekince onları ifade edebilen kelimelerdir (Ergin, 1985: 263). Anlam alanı bakımından en geniş, sayı bakımından ise dar kapsamlı olan zamirler, bütün isimlerin yerini tutabilecek durumda olmalarına karşılık, sözcük türetme ve eksiz olarak son çekim edatlarıyla birleşme yeteneğinden yoksundur (Eker, 2010: 356). Zamirler isim işletme eklerinden hâl, çokluk ve soru eklerini alır. Bu çekim sırasında bazen kök değişikliğine uğrar. Zamirlerin Klasik Osmanlı Türkçesi dönemindeki kullanımı standart Türkiye Türkçesindeki kullanımından farklıdır. Zamirler başlıca şu şekilde incelenmektedir:

3.2.3.1. Şahıs Zamirleri

Kişi adlarının yerine kullanılan “ben, sen, o, biz, siz, onlar” sözcükleridir. Metinde geçen şahıs zamirleri “ben, sen, o/ol, biz, siz, onlar”dır. Metindeki şahıs zamirlerinin kullanımı şöyledir:

1. teklik şahıs: ben

<i>Ben</i> hâķîrin derdine dermân ola	(2b/6)
Anıñ hîzmetine <i>beni</i> ulaşıdır	(5a/1)
Ebû Leheb didi kim luĥ it <i>baña</i> vir	(5a/1)
Muĥaĥebet idersin ta’âmı <i>bende</i> mi istersinüz	(46b/4)
On kulum olsun bugün <i>benden</i> azâd	(34b/11)

2. teklik şahıs: sen

Didi <i>sen</i> bir seĥi cömerd kişisin	(5a/6)
<i>Seni</i> artık severim ben ‘alî’den	(6a/8)
<i>Sen</i> yetîm iken <i>saña</i> iĥsân iden	(23b/5)
Budur <i>senden</i> dileğim ya Muĥammed	(19b/10)

3. teklik şahıs: o/ol

Bağuban göremezdi *o/bilürdi* (16b/9)

Zîrâ anîñ beşâreti *o/idi* (16b/9)

Metinde “o” zamiri yalın halde kullanılırken hal eki almış şekilleri “*anı, ana, anda, andan*” şeklinde bulunmaktadır.

O kim emrin tutar cennet *anıñdır* (39b/6)

Deyüvir baña *anı* nitdi ise (38b/7)

Kemâlince *ana* hürmet kılayım (5a/2)

Muhammed Muştafâ pes tırdı *anda* (6a/9)

Yola oldılar *andan* çün revâne (15a/11)

1. çokluk şahıs: biz

Didiler kim kaluruz bunda *biz* çok (20b/1)

Ki inandır söziñize sen *bizi* (30a/4)

Viresiz *bize* bir kıymetli bez (34a/7)

Anda yoksa *bizde* vardır sîm ü zer (33a/9)

Söyle kim *bizden* selâm eyle aña (33b/9)

2. çokluk şahıs: siz

Siz benim bu sözüme şâhid oluñ (37a/3)

Nice dirsiz delü gördüm ben *sizi* (31b/1)

Eylemişler ulular *size* niyâz (32b/4)

Dileyüp *sizden* dağı hâcet kıılır (34a/6)

3. çokluk şahıs: anlar

Siz bilürsüz istemedim *onları* (29b/2)

Siz dağı <i>anlara</i> gösterüp cevāz	(32b/4)
Hürmetine <i>anların</i> yā Rabbenā	(2b/4)
Şimdi <i>anlar</i> kıılır ol mālī-hisāb	(27a/5)
Varma zinhār virme <i>anlara</i> ‘itāb	(27a/5)

3.2.3.2. İşaret Zamirleri

Nesneleri işaret etmek suretiyle karşılayan kelimelerdir. Metinde geçen işaret zamirleri “bu, ol, şol, bunlar/bular, şunlar/şular”dır. Bu zamirler de isim çekim ekleriyle ve edatlarla kullanılmıştır. Metinde işaret zamirlerinin bazı kullanımı şöyledir:

Bu :	Firāk ıla ciger tağladığım <i>bu</i>	(4b/9)
	Di aña <i>bunu</i> harçlık için alsun	(12b/7)
	Nedir <i>bunda</i> geldiğiğiz eyle ikrār	(7b/11)
Şu/Şol:	<i>Şu</i> kim münker işler mihnet ānıñdır	(39b/6)
	Döşek üzre dökdiler <i>şol</i> deñlü māl	(36b/2)
Ol :	Murādı <i>ol</i> idi Allah hādi	(38a/9)
	Buyurmuş sizleri <i>anda</i> varasın	(9b/11)
	Meşālih ne ise <i>anı</i> göresin	(9b/11)

Bunlar/bular :

Şu deñlü fā’ideler itdi <i>bunlar</i>	(20a/11)
Ƙoyup boğçaya didi <i>bunları</i> al	(12a/7)
Gelüp <i>bunlara</i> çün virdi selām	(17b/6)
<i>Bular</i> günlerde bir gün irdi şām’a	(20a/8)
Ƙarşu geldiler <i>bulara</i> haş u ‘ām	(26b/3)

Şunlar/şular : Metinde örneği bulunmamaktadır.

3.2.3.3. Dönüştülük Zamirleri

Asıl şahıs zamirlerinden daha kuvvetli bir ifadeye sahip olan, şahısları pekiştirerek bildiren zamirlere dönüştülük zamirleri denir. Dönüştülük zamirleri diğer zamirlerinden farklı olarak iyelik eklerini alabilir. Bugün dönüştülük zamiri “kendi“ kelimesidir. Bu kelime aslında “kendü“ şeklinde idi. Osmanlı Türkçesi döneminde “kendi“ şeklini almıştır. Yine Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılıp Osmanlı Türkçesi döneminde kullanımdan düşen “öz” ve “kendüz” dönüştülük zamirleri de vardır. Dönüştülük zamirleri ve bazı örnekleri şunlardır:

Kendi : <i>Kendi</i> bilür yine kendi hâlini	(27b/10)
<i>Kendi</i> öñünce yüridi şādumān	(35a/4)
Kendüz : <i>Velakin kendüzin</i> kılıurdı nihān	(17a/5)
Deyirden <i>kendüzin</i> aşığa atdı	(17a/11)
Öz: Ki şādıksın <i>özünde</i> vü sözünde haqq	(5a/7)

3.2.3.4. Soru Zamirleri

Kişileri, nesnelere soru yoluyla ifade eden zamirlerdir. Metinde geçen bazı soru zamirleri:

Ne : İşine meşğül olur her <i>ne</i> ki var	(1b/4)
<i>Ne</i> kıilup neyleyelüm nice idelim	(6b/9)
Kim : Ya aqça isteyü <i>kime</i> varalım	(6b/11)
<i>Kime</i> boyun egüben yalvaralım	(6b/11)

Kağı : Metinde örneği yoktur.

3.2.3.5. Belirsizlik Zamirleri

Kişileri, nesnelere belirsiz olarak temsil eden zamirlerdir. Metindeki belirsizlik zamirleri:

Kimi : *Kimi* deve *kimi* at yedicidir (8a/7)

Biri : Bir adı olan Maḥmūd *biri* Aḥmed (9a/6)

Her kim bunların *birine* buğzider (2b/2)

Cümle : Bu kamu māl ı mülk *cümle* anındır (15a/2)

Ki *cümle* Meysere katına geldi (22a/3)

Bazı belirsizlik zamirleri kelime gruplarından oluşur.

Her biri : *Her birini* şerḥ idüp didi fülān bin fülān (43b/7)

Her kim : *Her kim* bunların birine buğzider (2b/2)

Ki *her kimse* yakın gelse o deyre (17a/3)

Her ne kim : Şerḥ ider *her ne kim* söyledi kelām (30b/6)

Her ne kim işitdilerse ḥayr u şer (31b/7)

Kimse : Hergiz inanmaya *kimse* sözine (33a/2)

Kimse anı şerḥ idebilmek muḥāl (36b/2)

Kimse bununı sırrına irmediler (36b/8)

Hîç kimse : Ki ben olmamışım *hîç kimseden zâr* (38b/9)

Kimesne : *Kimesne* görmemişdür şöyle kim var (20a/11)

Bunu ‘âlemde *kimesne* kıla mı (26a/8)

Nesne : ‘aceb olmaz elde yoksa *nesnesi* (33a/7)

İdelim ol *nesne* elden gele (34a/8)

3.2.3.6. Bağlama Zamirleri

Kendisinden önce gelen bir kelime veya kelime grubunun yerini tutan ve yerini tuttuğu kelime veya kelime grubu ile kendisinden sonra gelen açıklayıcıyı birbirine bağlayan zamire bağlama zamiri denir (Korkmaz, 2010: 35). Türkçedeki bağlama zamiri “kim” dir. Bağlama zamiri “kim” Türkçede eskiden beri kullanılmış, ancak zamanla yerini Türkçeye Farsçadan geçmiş olan “ki” bağlama edatına bırakmıştır (Ergin, 1985: 280). Metinde sıklıkla geçen bu kelimenin bazı örnekleri şunlardır:

Ki : İşine meşğül olur her ne *ki* var (1b/4)

Dilerim *ki* dilime kuvvet ola (2b/6)

Kim *ki* söyler mevlüd-i fahr-ı Resûl (2b/10)

Dilerem *ki* haqq murâdâtın vire (3a/3)

Kim : Neler kıla görüñ *kim* ulu subhân (3b/6)

Didi *kim* ya Muhammed gel göreyim (3b/9)

Severdi anı *kim* özge cânından (4b/2)

Ṭa’amı dañı *kim* onsuz yemezdi (4b/3)

3.2.4. Zarflar

Zarflar; fiillerin, sıfatların ya da başka zarfların önüne gelerek onları yer, zaman, durum, ölçü ve soru yönünden niteleyen, açıklayan sözcüklerdir. Zarflar, sıfatların, fiillerin veya başka zarfların anlamını değiştirmekle birlikte asıl kullanılış sahaları fiillerdir, en çok fiillerle birlikte kullanılır. Fiillere, sıfatlara ve zarflara doğrudan doğruya çekimsiz olarak bağlanır (Gülensoy, 2005: 422). Yani zarflar herhangi bir isim çekim eki almaz.

3.2.4.1. Zaman Zarfları

Fiillerin veya fiilimsilerin anlamlarını zaman yönünden belirleyen, sınırlandıran zarflardır. Metinde geçen bazı zaman zarfları şunlardır:

İmdi : H̄adice'niñ diñle <i>imdi</i> h̄alini	(24a/3)
Şimdi : B̄i-ķıyās māl <i>şimdi</i> kim gelmiş dūrür	(27a/4)
Sonra : Çıķdı andan <i>soñra</i> d̄ini āşikāra eyledi	(44b/4)
Gice : Muħammed Muştafā şallalahü'aleyhivesellem bir <i>gice</i>	(46b/1)
Yine : <i>Yine</i> ğayret idüp aķlını derdi	(7b/2)
Üzere : Nice eyyām bu h̄āl <i>üzere</i> oldu	(37b/2)
Ol dem : Çü bildi ne idügün <i>ol dem</i> nice	(8b/3)
Evvel : Söyleñ, andan yiyelim didi. <i>Evvel</i> /Ebübekir eydür	(47a/2)
Dā'imā : Hemīşe <i>dā'imā</i> mesrūr olasın	(13a/9)
Hergiz : K̄ovmazdı Ahmed'i her gez yanından	(4b/2)

3.2.4.2. Nitelik Zarfları

Nitelik zarfları h̄âl, durum, arz, sebep, sonuç, beraberlik, benzerlik gibi anlamlar ifade eder. Metinde geçen nitelik zarfları şunlardır:

Dā'im : Çıķardı ol H̄ırā tağına <i>dā'im</i>	(38a/7)
--	---------

Gözlerinden *dā'imā* dökerdi yaş (24a/5)

İderdi *dā'imā* zikr ile t̄ā'at (38a/3)

Tez : Alup elini *tez* şadre geçürdi (6a/6)

Ĥadīce ĥatuna *tiz* söylediler (7b/6)

Böyle : Nice bir ĥalk içinde *böyle* gezsün (12b/2)

Ki her yıl bunu *böyle* eyler idi (17a/1)

Şöyle : T̄a'am ĥāzırladım *şöyle* bilesin (17b/7)

Anıñ ardınca 'alī ĩmāna geldi *şöyle* bil (43a/3)

Tizrek : Çıkardı şaydı *tizrek* elli altun (12b/7)

3.2.4.3. Yer-Yön Zarfları

Fiildeki oluş ve kılışın yerini ve yönünü belirleyen zarflardır. Metinde geçen bazı yer-yön zarfları şunlardır:

İçre : Cilasınlar bu 'asker *içre* çokdur (22b/5)

Ĝulgüle düşdi bu ĥalk *içre* nāgāh (26a/2)

Ehl-i İslam *içre* ol Muĥammed'ül ūla (29a/5)

İlerü : Bu kez geldi *ilerü* Ebī T̄ālib (5a/9)

3.2.4.4. Soru Zarfları

Fiildeki oluş ve kılışı çeşitli yönlerden soru yoluyla ifade eden zarflardır. Metinde geçen soru zarfları şunlardır:

Nice :	Ne kılop neyleyelüm <i>nice</i> idelim	(6b/9)
	Görelim <i>nice</i> olur kudretü'l-lah	(7b/3)
	<i>Nice</i> olur işiñ soñı görelim	(11b/2)

Neden : *Nedendir* bu ki böyle 'izz ü hürmet (14b/9)

Niçün :	<i>Niçün</i> virdiñiz Muḥammed'e beni	(32b/2)
	<i>Niçün</i> döndi anıñ ḳaddi hilāle	(38b/3)
	Şu gül beñzin <i>niçün</i> şolmuş hemān	(38b/6)

3.2.4.5. Azlık-Çokluk Zarfları

Sıfatların, zarfların veya fiildeki oluş ve kılışın miktarını, derecesini ifade eden zarflardır. Metinde geçen bazı azlık-çokluk zarfları şunlardır:

Az : *Az* çok dimeyüp alup gelesin (27b/1)

Çok : Didiler kim kaluruz bunda biz *çok* (20b/1)

Az çok dimeyüp alup gelesin (27b/1)

Ziyade : Ba'dehü 'aişe'ye radiyallahü 'anha *ziyāde* ğuşşa 'arız oldı.(46b/8)

Ne : Didi ehline kim *ne zī*-sa'adet (6a/2)

Hîç : Ol aşıl kişi *hîç* anı ider mi (22b/7)

Dir Ebū Cehīl'e 'ömer kim şübhe yokdur aña *hîç* (44b/8)

Artuk : Seni *artuk* severim ben 'alī'den (6a/8)

Gayet : Ebī Tālib anı *gāyet* severdi (6b/3)

Şād ü ḥandān oldı *gāyet* pür safā (24b/5)

Babamı *gāyet* de serḥōş idesiz (32a/3)

3.2.5. Edatlar

Edatlar, yalnız başına bir anlamı olmayan, ancak isim ve isim soylu kelimelerden sonra gelerek sonuna geldiği kelimeyle cümledeki başka kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran, gramer görevli bağımsız kelimelerdir (Korkmaz, 2010: 79).

3.2.5.1. Bağlama Edatları

Metinde geçen bazı bağlama edatları şunlardır:

İle : Hemāndem gözleri yaş *ile* tıldı (4b/7)

Ḥuzūr *ile* geçindi ol vaṭanda (6a/9)

Daḥı : Dilerim ben *daḥı* varam o şāha (7a/7)

Daḥı hüküm eyleye Şām'a 'ırāk 'a (9a/10)

Kaçan : *Kaçan* kim söylese maḥbūb-u zebānı (10b/10)

Kaçan kim saña irişür nübüvvet (19b/10)

Kim :	Didiler <i>kim</i> kaluruz bunda biz çok	(20b/1)
	Muḥaḳḳaḳdır anı <i>kim</i> siz didiñiz	(20b/3)
u-ü :	Ger bu ‘ālem-i ḥalḳ dirse şubḥ u şām	(23a/5)
	Geçse hergiz ḥayr ü ‘amel işlemese	(23b/8)
Ve :	Budur Tevrat’da <i>ve</i> İncil’de ol	(25a/4)
	Ḳavm <i>ve</i> ḳarındaşıla görüşdiler	(26b/4)
Vü :	Ya’nī kim aḳça <i>vü</i> altun göndere	(26b/11)
	‘akila <i>vü</i> kamile gör ne ider	(31b/10)
Velakin :	<i>Velakin</i> kendüzin ḳılurdı nihān	(17a/5)
	<i>Velakin</i> dili sözde gönli ğamda	(6b/5)
Ger :	<i>Ger</i> bizim yüz biñde bir şucumuzı	(3a/7)
	<i>Ger</i> bu ‘ālem-i ḥalḳ dirse şubḥ u şām	(3b/1)
Gerçi :	Ḥaḳḳıñ sevgüli ḳulı <i>gerçi</i> çokdur	(15a/6)
	<i>Gerçi</i> ağlar şubḥ u şām nālan ider	(27b/9)
Eger :	Dir <i>eger</i> ben aḳça altun gönderem	(27b/11)
	Gül <i>eger</i> görse olur ḥayrān renk	(28b/7)
Çün :	Bunı işitdi <i>çün</i> ‘ātike hemān	(30b/4)
	Anıñçüdür ḳamu cennet ḥūr	(29a/6)
	Tañrı ḥaḳḳı <i>çün</i> bu sözüme inan	(30a/5)

Zîrâ :	<i>Zîrâ</i> seni aña lâyıķ görmezem	(32b/8)
	<i>Zîrâ</i> İbrâhîm Hâlîl' in neslidir	(33a/6)
Meğer :	Resûlu'l-lah <i>meger</i> günlerde bir gün	(39a/7)
	Ebû Bekir <i>meger</i> kim ol zamânda	(41b/4)
Pes :	<i>Pes</i> güneş tuğucuğaz olur nehâr	(1b/4)
	<i>Pes</i> Hîrâ tağında ma vaķi' ne ise şerh idüp	(42b/6)
Çünkü :	İrişdi <i>çünkü</i> nâme vâşıl oldu	(8b/11)
	Hādîce hânesine <i>çünkü</i> irdi	(10a/2)
Çünkü :	Nâmei <i>çünkü</i> okudu bildi ol	(24b/7)
	İşidüp Varaķa <i>çünkü</i> bildi anı	(41a/6)

3.2.5.2. Karşılaştırma-Denkleştirme Edatları

Metinde geçen karşılaştırma-denkleştirme edatlarından bazıları şunlardır:

hem...hem :	<i>Hem</i> Emîn ve müstaķîm <i>hem</i> uşlıdır	(41a/10)
	Dağı <i>hem</i> ehl-i İslam'a ola mâh	(42a/7)
	Dönüp Şâm'dan gelüp <i>hem</i> Mekke'ye ol	(42a/10)
Ya :	<i>Ya</i> baña söz diyecek hâliñ mi var	(36a/72)
	<i>Ya</i> aķça isteyü kime varalım	(6b/11)
	Gider olsa ticârete <i>ya</i> seyre	(17a/3)

3.2.5.3. Seslenme Edatları

Metinde geçen seslenme edatları şunlardır:

Ey :	Çamu halk aña müştâk idi <i>ey cān</i>	(17a/5)
	Kimi sürer yüzün ıaprağa <i>ey yār</i>	(17b/4)
	Didi işidin <i>ey hāş ü ām</i>	(17b/6)
	Didiler <i>ey ‘āziz</i> nola varalım	(17b/8)
	Ebū Bekir didi kim <i>ey ‘azīzim</i>	(18a/5)

Yā :	Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā ‘aķib	(9b/6)
	Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Tāhā	(9b/6)
	Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Hārīşün	(37b/1)
	Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Ma‘lūmun	(37b/1)
	Ebī Tālib didi kim <i>ya</i> Muħammed	(9b/10)

3.2.5.4. Son Çekim Edatları

Metinde geçen son çekim edatları şunlardır:

Çarşu :	Ki bir kez bunlara <i>çarşu</i> okurdu	(21a/4)
	Ki yolda bize <i>çarşu</i> götürsin	(23a/3)
İçün :	Diyeler seniñ <i>içün</i> ikrārsız	(33a/1)
	Hādīce <i>içün</i> nişān göreyiz	(33b/10)
Üzre :	Bu hāl <i>üzre</i> ki otuz yıldan artıķ	(17a/2)
	Nice eyyām bu hāl <i>üzere</i> oldı	(37b/2)
Özge :	Severdi anı kim <i>özge</i> cānından	(4b/2)

Dek : Medh olunsa haşre *dek* olmaz temām (6a/10)

Dağı: *Dağı* bunca dilbendi sarınsun (12b/2)

Dağı bir ‘arabī atı egerle (12b/3)

Gibi : Yanar idi bülbül-ü şeyda gibi (27b/8)

Gözleri yaş akar deryā *gibi* (27b/8)

İle : Ebū Bekir *ile* Ebū Şufyān bile (31a/2)

Ebū Şufyān geldi kibarlar *ile* (31b/11)

Kadar :Buyurdu ol *kadar* çekildi ni‘met (7b/8)

Bu *kadar* deve, katır, māl, tavar (37a/5)

3.2.5. 5. Ünlem Edatları

Metinde geçen ünlem edatları şunlardır:

Zinhār: Varma *zinhār* virme anlara ‘itāb (27a/5)

Olmaya *zinhār* tağaza viresin (27a/9)

3.2.6. Fiiller

3.2.6.1. Fiil Çekiminde Kullanılan Şahıs Ekleri

Şahıs ekleri, fiil çekiminde eylemi gerçekleştiren veya olan şahsı ifade eden eklerdir. Önce kök veya gövde, sonra şekil ve zaman eki, peşinden de şahıs ekleri gelir. Türkçede zamir menşeli şahıs ekleri, iyelik menşeli şahıs ekleri ve emir şahıs ekleri olmak üzere üç çeşit şahıs eki mevcuttur. Metinde genelde iki tip şahıs eki

kullanılmıştır. Bunlar şahıs zamiri kaynaklı şahıs ekleri ve iyelik eki kaynaklı şahıs ekleridir.

3.2.6.1.1. Şahıs Zamiri Kaynaklı Şahıs Ekleri

Öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman, şimdiki zaman, istek ve gereklilik kipi, rivayet ile bildirme geniş zaman çekimlerinde şahıs zamiri kökenli şahıs ekleri kullanılmaktadır.

Metinde geçen bazı şahıs zamiri kaynaklı şahıs ekleri ve örnekleri tabloda gösterilmiştir:

Şahıslar	Şahıs ekleri
1. Teklik Şahıs	+Am +Im, +In, +Um
<i>Ƙıluram</i> ben daħı sizlerden ricā	(3a/2)
<i>Dilerem</i> ki ĥaƙƙ murādātın vire	(3a/3)
Biraz yüzümi yüziñe <i>süreyin</i>	(3b/9)
Kemālince ana ĥürmet <i>ƙılayım</i>	(5a/2)
Olunca biz aña ‘izzet <i>ƙılalum</i>	(6a/5)
Aña fikir eyleyüp tedb̄ir <i>idelüm</i>	(6b/9)
2. Teklik Şāhıs	+sIn ,+sUn
‘ālike eyder dilerem var <i>olasın</i>	(8a/2)
Ƙamularıñ ‘ulūfesin <i>viresin</i>	(8a/10)
Didi ruhbān aña ƙandan <i>gelürsin</i>	(41b/9)
Mekānıñ ne yerde ƙanda <i>olursun</i>	(41b/9)

3. Teklik Şahıs	+ø	
Mu'abbire hemān <i>gönderdi</i>	+ø	ādem (8b/9)
Mu'abbirlere anı <i>şormış idi</i>	+ø	(8b/4)

1. Çokluk Şahıs	+vuz,+vüz /+Iz, +Uz	
Bu yollarda ne kılp <i>nideceğiz</i>		(16a/4)
Anıñla anı <i>evlendirevüz</i>		(28b/5)
Şoñra aña biz bahasın <i>virertüz</i>		(33b/10)
Muhammed Aḥmed'e dāye <i>olavuz</i>		(6a/4)
Yarın maḥşerde hem raḥmet <i>bulavuz</i>		(6a/4)
Didiler kim <i>kaluruz</i> bunda biz çok		(20b/1)

2. Çokluk Şahıs	+sIz, +sUz	
Yoḥsa laṭīfe mi <i>idersiz</i> baña		(30a/2)
<i>Viresiz</i> Muhammed'e Ḥadīce'yi		(31a/8)
Ne kim siz <i>buyurursuz</i> ey şāhinşāh		(12b/10)

3. Çokluk Şahıs	+lAr	
O deñli <i>kıldılar</i> 'izzet ü ikrām		(13a/10)
'ālike , Ebū Ṭālib <i>diñlediler</i>		(13b/3)
Ḳatı mürüvvetli ḥatundur <i>didiler</i>		(13b/3)

3.2.6.1.2. İyelik Eki Kaynaklı Şahıs Ekleri

Görülen geçmiş zaman, şart kipi ve hikaye birleşik zaman çekiminde iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılmaktadır. Metinde geçen bazı iyelik eki kaynaklı şahıs ekleri ve örnekleri şunlardır:

Şahıslar	Şahıs ekleri	
1. Teklik Şahıs	+m	
Ța'am <i>hāzırladım</i> şöyle bilesin		(17b/7)
Ben <i>itmezdım</i> size zerrece rağbet		(19b/1)
Eger bu sırrı bir kimseye <i>dersem</i>		(11a/10)
2. Teklik Şahıs	+n	
Kāribāndan kağı gün <i>gıtdın</i> ey cān		(24b/11)
Ya nice <i>uydun</i> aña sen kağı bunca ad vü şan		(44b/7)
3. Teklik Şahıs	+ø	
<i>Gelecek</i> +ø hem aña Cibril-i Emīn		(28a/11)
<i>Ƙıla</i> +ø da'vet ümmetini ol Emīn		(28a/11)
1. Çokluk Şahıs	+k	
<i>Dimedik</i> mi biz saña ya Meysere		(25b/6)
2. Çokluk Şahıs	ñİz, ñUz	
Didi kim <i>geldüñiz</i> mi hep temāmı		(18a/3)
Didiler <i>gelüñüz</i> biz de varalım		(20b/9)
3. Çokluk Şahıs	+lAr	
Cümle halk bu işe hayran <i>Ƙaldılar</i>		(26a/3)
<i>Gördiler</i> kim bu cevāb Hādīce'nin		(26a/3)

3.2.6.2. Fiil Çekiminde Zaman

3.2.6.2.1. Basit Zamanlı Kipler

Fillerin cümle içinde tek bir kip eki alması durumuna basit çekimli fiil denmektedir.

3.2.6.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipi

Görülen geçmiş zaman kipi Eski Türkçeden beri aynı ekle belirtilmiştir. Bu ek Eski Türkçede “-dı/-di, -tı/-ti” şeklindeyken Eski Anadolu Türkçesinde ise çoğunlukla “-dı/-di” şeklindeydi. Bu dönemde ekin ünlüsü aldığı şahıs ekine göre ayrı şekillere girmiştir (Ergin, 1985: 299). Bu kip eki Osmanlı Türkçesi döneminde ise ünlü ve ünsüz uyumuna girmiştir. Metindeki örnekleri şunlardır:

Şahıslar	Zaman + şahıs ekleri	
1. Teklik Şahıs	-dı+m/-di+m, -du+m/-dü+m	
Bilüben nā'il <i>oldum</i> şimdi el'an		(40a/9)
Didi kim ben revā <i>gördüm</i> Muḥammed		(22b/2)
Ümmetiñi hep saña <i>bağışladım</i>		(23b/6)
Ya Muḥammed gör ne iḥsān <i>işledim</i>		(23b/6)
2. Teklik Şahıs	-di+ñ, -du+ñ/	
Kāribāndan ḳaḅḅı gün <i>gıtdin</i> ey cān		(24b/11)
Ya nice <i>uydun</i> aña sen ḳanı bunca ad vü şan		(44b/7)
3. Teklik Şahıs	-dı+ø/-di+ø	
Cebra'ıl <i>geldi buyurdu</i> kim Bilāl ide ezān		(45b/3)
<i>Didi</i> aşḫab ya Resül menber yapalım size biz		(45b/6)

1. Çokluk Şahıs	-du+ķ	
<i>Dimedik</i> mi biz saña yā Meysere		(25b/6)
2. Çokluk Şahıs	-dı+ ñız	
Beğāyet hūb ıođru <i>söylediñiz</i>		(15a/9)
Didi varın <i>idiñüz</i> Muħammed'e		(24b/9)
3. Çokluk Şahıs	-dı+lar/-di+ler	
Cümle halk bu işe hayran <i>ķaldılar</i>		(26a/3)
<i>Gördiler</i> kim bu cevāb Hādīce'nin		(26a/3)

3.2.6.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi

Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi döneminde yalnız dil benzeşmesine uğrayarak “-miş/-miş” şeklinde olan bu kip eki Osmanlı Türkçesinin sonlarına doğru dudak benzeşmesine de uğrayarak bugünkü biçimini almıştır (Korkmaz, 2009: 600). Metindeki bazı örnekleri şunlardır:

Şahıslar	Zaman + şahıs ekleri	
1. Teklik Şahıs	-mış+am/-miş+em, -muş+am/-müş+em	
Ki vāşıl <i>olmuşam</i> el-ħamdu li'l-lah		40b/9)
Ki faħr-ı 'ālemi <i>bulmuşam</i> el-ħamdu li'l-lah		(40b/5)
2. Teklik Şahıs	-mış+sın/-miş+sin	
Metinde örneği yoktur		
3. Teklik Şahıs	-mış+ø/-miş+ø	

Meger Hādīce bir düş *görmüş* idi (8b/4)

Meger Tevrat içinde *görmüş* idi (10a/6)

1. Çokluk Şahıs -mış+ız, mış+uz

Metinde örneği yoktur

2. Çokluk Şahıs -mış+sız, mış+suz

Metinde örneği yoktur

3. Çokluk Şahıs -mış+lar /-miş+ler /-muş+lar

Dimişler olalar şabrı selāmet (11b/1)

İpek yerine *işlemişler* altun (12a/5)

3.2.6.2.1.3. Geniş Zaman Kipi

Eski Türkçede “-ur/-ür, -ar/er, -r” şeklinde olan geniş zaman eki Eski Anadolu Türkçesi döneminde yaygın olarak “-ur/-ür” şeklinde kullanılmıştır. Ekin ünlüsü Osmanlı Türkçesinin sonlarında uyuma girmiştir (Ergin,1985: 292-293). Metinde geçen geniş zaman kip ekleri “-ur/-ür, -ar/-er, -r” dir. Metinde geniş zaman kipinin şahıslara göre durumu şu şekildedir:

Şahıslar Zaman + şahıs ekleri

1. Teklik Şahıs -ur+am/-ür+em,-ar+am/er+em,-r+em

Dilerem ki haq murādātın vire (3a/3)

Velakin ben dağı şöyle *bilürem* (15a/4)

2. Teklik Şahıs -ur+sun/-ür+sün,-ar+sın/er+sin,-r+sin

Didi ruhbān aña kandan *gelürsin* (41b/9)

Mekānīñ ne yerde anda *olursun* (41b/9)

3. Teklik ahıs -ur+  /-ür+ ,-ar+  /er+ , -r+ 

Nereye giderse *olur* üzerine sāyībān (44b/11)

Bu sözi ‘ömer işitdi aıyup *turur* hemīn (43b/10)

1.Çokluk ahıs -ur+ uz /-ür+ üz,-ar+ ız /er+ iz, -r+ iz

Didiler kim *kaluruz* bunda biz ok (20b/1)

Anı evermek *isteriz* muhaak (8a/11)

2. Çokluk ahıs -ur+ suz /-ür+ süz,-ar+ sız /er+ siz, -r+ siz

Yohsa laife mi *idersiz* baa (30a/2)

Ne kim siz *buyurursuz* ey āhināh (12b/10)

3. Çokluk ahıs -ur+ lar /-ür+ ler,-ar+ lar /er+ ler, -r+ ler

Nice kii a’n *ururlar* yüzine (33a/2)

Ki bütler üstüne saı *saarlar* (21a/1)

Geni zamanın olumsuz ekli “-maz/-mez” ekiyle yapılır. Metinde geni zamanın olumsuzunun ahıslara göre durumu u ekildedir:

ahıslar Zaman + ahıs ekleri

1. Teklik ahıs -me+m, -mez+em

Didi irā’ didi, *bilmem* ırā’at (39b/2)

Didi ‘ad itmedim ve hem *virmezem* (32b/8)

2. Teklik ahıs -maz+sın/-mez+sin

Velī sen hālī *olmazsın* ğazādan (5a/8)

3. Teklik Şahıs -maz+ø/-mez+ø

Medh olunsa haşre dek *olmaz* temām (6a/10)

Ṭaķındı vaşf *idemez* anı dilleri (14b/1)

1.Çokluk Şahıs -maz+ız/-mez+iz

Kirācı *bilmeziz* biz anı bilsün (9a/11)

2. Çokluk Şahıs -maz+sız/-mez+siz

Metinde örneği yoktur

3. Çokluk Şahıs -maz+lar/-mez+ler

Metinde örneği yoktur

3.2.6.2.1.4. Gelecek Zaman Kipi

Eski Anadolu Türkçesinde işlek olarak kullanılan –ısar/–iser, şeklinde yer almaktadır. Sonradan –AcAk şeklinde kullanıldığı görülmektedir. –acak ekli kullanımı çoğunlukla metinde sıfat fiil olarak kullanılmış olup yalnız dört örnekte gelecek zaman eki olarak bulunmaktadır.

Metindeki örnekleri şunlardır:

Şahıslar

Zaman + şahıs ekleri

1. Teklik Şahıs

Metinde örneği yoktur

2. Teklik Şahıs

Metinde örneği yoktur

3. Teklik Şahıs -ısar/-iser + ø , -acak+ ø

Gelecek hem aña Cibril-i Em̄n (29a/11)

Anıñ ümmeti *tolısar* cihāna (42a/9)

Ƙopısar Mekke şehri içre ol māh (42a/2)

1. Çokluk Şahıs

Metinde örneği yoktur

2. Çokluk Şahıs

Metinde örneği yoktur

3. Çokluk Şahıs

Metinde örneği yoktur

3.2.6.2.1.5. Şimdiki Zaman Kipi

Eski Anadolu Türkçesinde şimdiki zaman için özel bir ek yoktur. Şimdiki zaman çekimi için birleşik şekiller kullanılmıştır; bunlardan biri olan yoru- fiilinin geniş zamanı, e- zarf-fiil ekini alan çeşitli fiillerle şimdiki zaman çekiminde kullanılmıştır. Metnimize bu kullanımın örnekleri bulunmamaktadır.

3.2.6.2.1.6. İstek Kipi

Eski Anadolu Türkçesinde ve bugün istek kip eki “-a/-e” dir. Bu ek Eski Türkçedeki -ğa/-ge (-ğay/-gey) gelecek zaman kip ekinin ünsüzlerinin düşmesi sonucu meydana gelmiştir (Timurtaş, 2005: 99). Metinde istek kipinin şahıslara göre durumu şu şekildedir:

Şahıslar	Zaman + şahıs ekleri	
1. Teklik Şahıs	-a+m /-e+m	
Ki senden <i>ayrılām</i> gibi çün ey yār		(3b/10)
Ki ‘arz u hāl <i>idem</i> ol yüzi māha		(7a/7)
2. Teklik Şahıs	-a+sın/-e-sin	
‘ālike eyder dilerem var <i>olasın</i>		(8a/2)
Şamularıñ ‘ulūfesin <i>viresin</i>		(8a/10)
3. Teklik Şahıs	-a+ø/-e+ø	
Cihān anuñla <i>ola</i> mübeşşer		(9a/3)
Vücūda Mekke şehrinde <i>gele</i> ol		(10b/1)
1. Çokluk Şahıs	-alım/-elim	
Muḥammed’i mehdṭut <i>gönderelim</i>		(13b/10)
Didiler ey ‘āziz nola <i>varalım</i>		(17b/8)
Varup dergāhiña yüzler <i>sürelim</i>		(17b/8)
2. Çokluk Şahıs	-a+sız	
<i>Viresiz</i> Muḥammed’e Ḥadīce’yi		(31a/8)
Bir daḥı ger <i>söyleyesiz</i> bu sözi		(31b/3)
3. Çokluk Şahıs	-a+lar/-e+ler	
Hem daḥı kendüsi ḥāzır <i>olalar</i>		(33b/11)
Gelüben kārībān <i>bekleyeler</i>		(07a/05)

3.2.6.2.1.7. Şart Kipi

Eski Türkçe döneminde “-sar/-ser” olan şart eki bu dönemin sonunda “r” si düşerek “-sa/-se” şeklinde olmuştur. Ek, Batı Türkçesine bu “-sa/-se” şekliyle geçmiş ve Batı Türkçesinde hep bu şekilde kullanılagelmiştir (Ergin, 1985: 309). Metinde şart kipinin şahıslara göre durumu şu şekildedir:

Şahıslar	Zaman + şahıs ekleri	
1. Teklik Şahıs	-se+m	
Eger bu sırrı bir kimseye <i>dersem</i>		(11a/10)
Bu gizli rāzımı izhār <i>idersem</i>		(11a/10)
2. Teklik Şahıs	-sa+ñ/-se+ñ	
Ger diler <i>isen</i> bula cāniñ şafā		(13a/5)
3. Teklik Şahıs	-sa+ø/-se+ø	
Ger bu ‘ālem-i halk <i>dirse</i> şubḥ u şām		(37a/9)
Medḥ <i>olunsa</i> haşre dek olmaz temām		(37a/9)
1.Çokluk Şahıs	-sa+k/-se+k	
Metinde örneği yoktur.		
2. Çokluk Şahıs	-sa+sız/-se+siz	
Siz de beni kılar <i>iseñiz</i> kabül		(29a/9)
3. Çokluk Şahıs	-sa+lar/-se+ler	
Kaçan kim ol yere <i>gelseler</i> ey yār		(22a/4)

3.2.6.2.1.8. Gereklilik Kipi

Gereklilik kipi Osmanlı Türkçesinde çok sık kullanılan bir kip değildir. Bu kipin çekiminde *–sa gerek* veya *–mak gerek* ekleri kullanılır. Metinde *–sa gerek* veya *–mak gerek* şeklinde bir kullanım bulunmamaktadır. Örnek:

Aña göre aña ‘izzet *gerekdir* (12a/2)

Kemālince aña hürmet *gerekdir* (12a/2)

3.2.6.2.1.9. Emir Kipi

Diğer kip ve zaman çekimlerinden farklı olarak emir kipinde her şahıs için ayrı ayrı ekler kullanılır. Yani emir kipinde şahıs ve zaman kavramı aynı ekle verilir. Metinde çoğunlukla 1. tekil ve çoğul şahıslar ile 3. çoğul şahıslarda emir anlamı istek ekiyle sağlanmıştır. Metinde emir kipinin şahıslara göre durumu şekildedir:

Şahıslar

Zaman + şahıs ekleri

1. Teklik Şahıs -ayın, -ayım

Dir ‘ātike ey bürāder *varayın* (27a/2)

Ol kerimeye anı *andurayın* (27a/2)

Virdi kim aqçayıla *geleyin* alalar (28a/1)

Size bir söz *diyeyin* eyleme fāş (6b/6)

Ben anı mālımdan azād *ideyim* (24a/7)

Pes icāzet vire baña kim varayım (27a/8)

2. Teklik Şahıs -ø , -gil

Size bir söz diyeyin *eyleme* fāş (6b/6)

Ben za’ifeyi aña *itgil* naşīb (27b/7)

Didi ki *luṭf eylegil* otur hele (34a/8)

3. Teklik Şahıs -sın/-sin, -sun/-sün

Geysün dostları *kılsun* şükürler (12b/1)

Dimişken bunu *varsın* harçlık *itsün* (13b/2)

1.Çokluk Şahıs -alum/-elüm

Olunca biz aña 'izzet *kılalum* (6a/5)

Aña fikir eyleyüp *tedbîr idelüm* (6b/9)

2. Çokluk Şahıs -ñ, /-iñ, -uñ/-üñ , -uñuz/-iñuz

Didi kim Mekke kavmini *buluñuz* (21a/9)

Geliyürür bir haber *şoruñ* aña (25b/8)

Didi kim şimden girü *varıñ* hemân (30a/7)

3. Çokluk Şahıs -sun+lar/-sün+ler, -alar/-eler

Pes ta'âmdan şoñra *tursunlar* didi (36a/9)

Didi kim luţf ihsân *eylesünler* (8b/2)

Bu sırdan nice ma'nâ *añlayalar* (11a/11)

Görenler *diyeler* aferîn ahsenet (12a/6)

3.2.6.2.2. Birleşik Zamanlı Kipler

Birleşik zamanlı fiiller olumlu ya da olumsuz bir esas fiilin genellikle yalnız kip eki almış ve çekime girmemiş olan biçimine “i-“ ek-fiilin çekimli şekillerinin eklenmesi ile oluşur. Basit zamanlı fiillerde olduğu gibi birleşik zamanlı fiillerde de tek bir zaman ögesi vardır. O da “i-“ fiilinden sonra gelen ekle belirtilir (Ergin, 1985: 316). Birleşik zamanlı fiillerde “i-“ ek fiili yalnız görülen geçmiş, öğrenilen geçmiş zaman ve şart kip ekleri alabilir. Böylece birleşik zamanlı fiiller üç ana başlık etrafında toplanmış olur.

“i-“ fiili Eski Türkçe’de “er-“ şeklindeydi. Bir yardımcı fiil olan ve bütün kipleri bulunan “er-“ fiilinin Batı Türkçesine geçerken -r’si düşmüş, e-i değişmesi ile ünlüsü de değişerek “i-“ şekli ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda fiilin çekim sahası da daralmıştır. Bugün “i-“ fiili ile yapılan çekimlerde “i-“ kökü genellikle düşürülmüş ve yardımcı fiil ekleşmiş bulunmaktadır. Bu ekleşme Batı Türkçesi döneminden itibaren kuvvetli şekilde görülmeye başlanmıştır (Korkmaz, 2009: 732). Birleşik zamanlı kiplerin çeşitlerine göre durumu şöyledir:

3.2.6. 2.2.1. Hikâye Birleşik Zaman

3.2.6.2.2.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi (-miş+-dı+/-miş+-di+)

Metinde Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesinin örnekleri şöyledir:

Hâzır <i>itmişdim</i> gele deyü seni	(34b/4)
Muhammed kim yetim <i>çalmışdı</i> ey cân	(4b/10)
Ki Buhrâ hâzır <i>itmişdi</i> ta’âmı	(18a/3)
Hırâ tağında <i>oturmuşdı</i> çün	(39a/7)

3.2.6.2.2.1.2. Geniş Zamanın Hikâyesi (-r+-dı, -ür+-di,-maz+-dı+/-mez+-di+)

Metinde geniş zamanın hikâyesinin örnekleri şöyledir:

<i>Severdi</i> anı kim özge cânından	(4b/2)
Anıñ qadrini Hâdîce <i>bilürdi</i>	(10b/7)
Ben <i>itmezdim</i> size zerece rağbet	(19b/1)
<i>Çovmazdı</i> Aħmed’i her gez yanından	(4b/2)
Ta’amı daħı kim onsuz <i>yemezdi</i>	(4b/3)

3.2.6.2.2.1.3. İstek Kipinin Hikâyesi (-a+y-dı /-e+y-di)

Metinde İstek Kipinin hikâyesinin örnekleri şöyledir:

Umāridim seniñ luḡfuñ *göreymdim* (4a/1)

Olmayadı yevm- i maḡşerde sebeb (2a/2)

Zulmet içre ins ü cin *kaladı* hep (2a/2)

3.2.6.2.2.2. Rivayet Birleşik Zaman (kip eki+ miş)

Metinde Rivayet Birleşik Zamanın bir örneği vardır:

Dirmiş indirdi Qur'ān baña Cibril-i Emīn (43b/2)

3.2.6.2.2.3. Şartlı Birleşik Zaman

Metinde Şartlı Birleşik Zamanın çeşit ve örnekleri şöyledir:

3.2.6.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı (-dı+ ise /-di+ise)

Metinde Görülen Geçmiş Zamanın Şartının örnekleri şöyledir:

Eger kimse seni *incitdi ise* (38b/7)

Deyüvir baña anı *nitdi ise* (38b/7)

Ne kim *buyurdi ise* anı tutdı (40a/7)

Diye kıandan *geldünise* anda var (36a/1)

3.2.6.2.2.3.2. Geniş Zamanın Şartı (-ar+-sa /-er+-se)

Metinde Görülen Geniş Zamanın Şartının bazı örnekleri şöyledir:

Eger bu sırrı bir kimseye *dersem* (11a/10)

Faız *idersen* ey bizim Allah'ımız (3a/9)

<i>Dilersen</i> bulasın derdiñ devāsın	(5b/4)
Ger <i>diler isen</i> bula cāniñ şafā	(6a/11)
Her iki ümmet oluban aña <i>tutarsa</i> sünnetin	(45a/1)
Siz de beni <i>kıılır iseñiz</i> kabül	(29a/9)
Kim eger ol rāzīyam <i>dimez ise</i>	(30a/10)

3.2.6.2.2.4. “iken” Zarf-Fiil Şekli

Geniş Zamanın “iken” Şeklinin (-r iken, -ar iken, -ur iken) metindeki örnekleri şunlardır:

<i>Gider iken</i> gözine uyhu gelür	(23a/10)
Sen <i>uyurken</i> toğrı yola getüren	(23b/4)
Resūlu’l-lah <i>inerken</i> gördi anı	(39b/1)
<i>Gelürken</i> karibān halkı anı gördi	(17b/2)

Öğrenilen Geçmiş Zamanın “iken” Şeklinin (-miş iken, -muş iken) metinde bir örneği görölmektedir:

<i>Dimişken</i> bunı varsın harçlık itsün	(13b/2)
---	---------

3.2.6.3. Fiil Çekiminde Soru Şekli

Metinde fiillerin soru şekli düz-dar ünlülü olan “mı/mi“ soru eki ile oluşturulmuştur. Soru eki çoğunlukla şahıs ekinden sonra gelmiştir. Daima ayrı yazılan bu ek kendisinden sonra gelen şahıs eklerine bitişik yazılır. Metinde geçen bazı örnekler şunlardır:

Varuban hem girü gelmek ola <i>mı</i>	(26a/8)
Bunı ‘ālemde kimesne kııla <i>mı</i>	(26a/8)

Görüben işitdiñiz <i>mi</i> dünyāda	(37a/1)
Dir idim ya İlähî ben görem <i>mi</i>	(40a/10)
Ol aşil kişi hîç anı ider <i>mi</i>	(22b/7)
Gice ile tırup yola gider <i>mi</i>	(22b/7)

3.2.6.4. Fiilimsiler

3.2.6.4. 1. İsim-Fiiller

Fiillerin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları şahıs ve zamana bağlı kalmadan gösteren fiil isimleridir. İsim-fiiller hem fiil isimleri hem de özne, tümleç ve nesne aldıkları için fiildirler (Köktekin, 2008: 124). Fiillere getirilen “-iş/-iş, -uş/-üş, ma/-me” ekleriyle yapılır. Metinde geçen isim-fiil ekleri ve bazı örnekleri şunlardır:

-ma/-me

Anıñ <i>evlenmesiniñ</i> vakti geldi	(6b/7)
Çumāş <i>beklemeye</i> çodılar ādem	(18a/1)

-mağ/-mek

Anı <i>evermek</i> isteriz muhaqqak	(8a/11)
Kimse anı <i>vaşf itmek</i> muhāldir	(11a/2)
Anı bir kimse <i>vaşf itmek</i> muhāldir	(13b/1)
Oğuyup <i>yazmak</i> ve hūlvet, riyāzat	(15b/6)
Anıñla hem-dem <i>olmak</i> sevgülidir	(18a/7)
<i>Ağlamakdan</i> gözleri giryān idi	(24a/4)
Velakin <i>dimege</i> varmaz zebānım	(8a/5)

-iş/-iş, -uş/-üş

Mtinde örneği yoktur.

3.2.6.4.2. Sıfat-Fiiller (Partisipler)

Eylem kavramı taşıdıkları halde, çekilme kabiliyetinden mahrum olan, yan cümleciklerde yüklem görevi alabilen niteleyici kelimelere sıfat-fiil denir (Bilgegil, 1984: 197). Bir diğer tanımda ise İsim-fiillerin diğer vasıf isimlerinden, yani sıfatlardan, farkı bunların zaman ifadesi taşımaları ve bir ismin sıfatı oldukları zaman bile iyelik ekleri alabilmeleridir (Eraslan, 1980: 12). Sıfat-fiiller cümle içinde daha çok sıfat görevindedir. Bütün isim çekim eklerini alabilirler. Metinde geçen sıfat-fiil ekleri ve bazı örnekleri şunlardır:

Sıfat-fiil Ekleri – Zaman ve Örnekleri

<i>-(y)an/-(y)en</i>	geniş zaman	
Aña <i>uyanlar</i> ola ehl-i ĩmān		(12a/1)
<i>Oğuyanı, yazanı, diñleyeni, yazduranı</i>		(46a/11)
Ey ‘ademden ‘ālemi <i>var eyleyen</i>		(1b/1)
Yeri k̄a’im gögi <i>devvār eyleyen</i>		(1b/1)
Söyleyim kim <i>diñleyen</i> bula şafā		(2b/9)
<i>Oğuyan u diñleyen</i> bulur şevāb		(3a/1)
Eirdi <i>diñleyenîñ</i> cism ü cānı		(10b/10)

-maz/-mez

Metinde örneği yoktur.

-ar/-er

Metinde örneği yoktur.

-acak/-ecek gelecek zaman

Varup kız *dileyecek* ģalimiz yok (6b/8)

<i>Yetecek</i> denli māl virse ne ğamdır	(7a/9)
Anıñ <i>gelecek</i> vaqtı oldıǵını	(10b/3)
<i>Gelecek</i> vaqtı oldı inşā'allah	(42a/2)

-dik/-dik   geçmiş zaman

Varup <i>geldikde</i> seni kılam azād	(12b/6)
Didi ey benim arzu <i>eyledigim</i>	(18b/10)
<i>Didigiñüz</i> kişi yolu ne bilür	(22b/6)
Didi bu <i>gördigiñiz</i> hayli hōšem	(37a/4)
Ebū Bekr'iñ nicesi <i>gördigin</i>	(42b/10)
Dine <i>girdigin</i> görüp ğāyet sevindi	(44a/11)
'ātike <i>geldügin</i> 'arz eylediler	(7b/6)
Düşüni nice <i>gördügin</i> bir bir	(8b/10)
Muħammed <i>geldügin</i> Ğadīce gördi	(10a/3)
Görürler ol 'aziziñ <i>geldügin</i>	(17b/5)

-miş/-miş   geçmiş zaman

Metinde örneği yoktur.

3.2.6. 4. 3. Zarf-Fiiller (Gerundiumlar)

Şahıs veya zaman belirtmeden soyut bir hareket kavramı ifade eden fiilimsilere zarf-fiil denir (Topaloğlu, 1989: 166). Zarf-fiil eki almış sözcükler cümlede zarf, bazen de bağlaç olarak kullanılan kelimelerdir. Metinde geçen zarf-fiil ekleri şunlardır:

3.2.6.4.3.1. Hâl Bildiren Zarf-Fiiller

Zarf- Fiil Ekleri ve Örnekler

-maksızın/-meksizin

Metinde örneği yoktur.

-ken, -iken

Gider iken gözine uyhu gelür (23a/10)

Dimişken bunu varsın harçlık itsün (13b/2)

Gelürken karibān halkı anı gördi (17b/2)

Sen *uyurken* toğrı yola getüren (23/4)

Resūlu'l-lah *inerken* gördi anı (39b/1)

3.2.6.4.3.2. Zaman Bildiren Zarf-Fiilleri

Zarf- Fiil Ekleri ve Örnekler

-dıkda/-dikde, -dukdā/-dükde

Varup *geldikde* seni kılam azād (12b/6)

-ınca/-ince, -unca/-ünce

İkinci konağa *varınca* hele (12a/9)

Ticāretten *gelince* kārībānn (8a/9)

Varup *gelince* ana eyle 'izzet (12b/5)

Resūli *görmeyince* cānım alma (16a/11)

Olunca biz aña 'izzet kılalum (6a/5)

Güneş *doğuncaya* dek bu cihāne (21b/10)

-madan/-meden

Şubh u şādık *olmadan* ol merdigār (25b/1)

Yarım mil *gitmeden* yolu yegilür (22b/6)

Risālet *gelmeden* düşde bilürdi (38a/10)

-mağda/-mekde

Metinde örneği yoktur.

-ıcak/-icek

Yedi yaşına *giricek* fahr-ı 'ālem (3b/7)

Gidicek cecdi kim olur civānı (4b/11)

Gidicek sen Muḥammed'e haber vir (12a/8)

Ebū Tālib *işidicek* şād olur (30b/7)

3.2.6.4.3.3. Bağlama Bildiren Zarf-Fiilleri

Zarf- Fiil Ekleri ve Örnekler

-(y)up/- (y)üp, -uban/-üben

Ki Tevrat'ı *öpüp* eline aldı (10a/4)

Ḥalk *olupdur* cümle maḥlūk (2a/10)

Şarilup boynūna kıldı zārı (4a/4)

Elin eline *alup* gonca gülün (4a/8)

Derilüp bir yere çok ağladılar (4a/7)

Soñ ucı *defn idüp* kabre ḳodılar (4a/7)

Ki *horlayup* yetīmdir dimeyesin (5b/5)

Yuyup ol pīri kabrine ḳodılar (5b/10)

Bu 'ilmi çün *okuyup* bilmişidi (10b/2)

Ḳoyup boğçaya didi bunları al (12a/7)

Oḳuyup yazmaḳ ve ḥalvet, riyāzat (15b/6)

Kime boyun *egüben* yalvaralım (6b/11)

Çün Hādīce <i>işidüben şād olur</i>	(24a/11)
Hemīn ‘azm <i>eyleyüp</i> segirdi vardı	(18a/10)
<i>Baḳuban</i> biribirini görmediler	(36b/8)
Her iki ümmet <i>oluban</i> aña tütarsa sünnetin	(45a/1)
-u,-ü	
Hāzır itmişdim gele deyü seni	(34b/4)

3.2.7. İsimlerde Bildirme (Ek-Fiil)

İsimlerde bildirme Eski Türkçede *er-* yardımcı fiilinin “*er- >ir- > i-*” şeklinde ekleşmesinden oluşan “*i- fiili*” ve Eski Türkçedeki *tur-* yardımcı fiilinin geniş zaman çekiminden (*tur-ur*) çıkan, ek-fiilin bildirme kipinin teklik ve çokluk üçüncü şahıs çekimlerine gelerek anlamı güçlendiren “*-dır/-dir*” eki kullanılarak yapılır (Korkmaz, 2010: 42,81). “*i- fiili*” belirli çekim şekilleri ile vazife görerek bir yandan birleşik fiil çekimlerinin temelini kurar, öte yandan bütün isim ve isim şekillerini fiil kalıbına sokup onları fiillileştirerek isim cümlelerini meydana getirir (Ergin, 1985: 314). İsimlerde bildirmenin olumsuz şekli “*değil*” kelimesiyle yapılır. *i-* ek-fiilinin asıl fiillerden farklı olarak bildirme niteliğinde dört kipi vardır. Bunlar geniş zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart kipleridir.

3.2.7.1. Görülen Geçmiş Zaman (-idi)

Bildirme görülen geçmiş zaman çekimi metinde 3. Tekil şekliyle kullanılmıştır. Kullanılan örneklerin bazıları şu şekildedir:

Yir gök nār u cennet <i>yog ıdı</i>	(2a/5)
Anca esmā vü şifāti <i>var idi</i>	(2a/5)
Ḳamu <i>maḳkūmdı</i> hükümünde anın	(11b/5)
Ki <i>ḳızlarıydı</i> Fāḳıma’yla bunlar	(37b/4)

3.2.7.2. Geniş Zaman (-idir)

Bildirme geniş zaman, Eski Türkçedeki “*er-ür-men, er-ür-sen*” gibi geniş zaman çekimindeki “*er-*” yardımcı fiili ile geniş zaman gösteren “*-ür*” ekinin birbirleriyle kaynaşarak eriyip kaybolması ve çekimde şahıs gösteren “*-men, -sen*” zamirlerinin de birer ek kalıntısı hâlinde devamı ile oluşmuştur (Korkmaz, 2009: 130). Bildirme geniş zamanın üçüncü şahıs çekimlerinde başka bir ek kullanılır. Bu ek Eski Türkçedeki “*tur-*” yardımcı fiilinin geniş zaman çekiminden çıkan *tur-ur > dur-ur > -dır/-dir, -dur/-dür* değişimine uğramış *-dır/-dir, -dur/-dür ve -dırlar/ -dirler, -dırlar/-dürler* ekleridir. Bildirme geniş zaman çekimi metinde genellikle 3. Tekil şekliyle kullanılmıştır. Metinde bildirme geniş zamanın durumu şu şekildedir:

Ki <i>şādıksın</i> özünde vü sözünde haqq	(5a/7)
Dağı bunlar Muştafā’niñ <i>yārıdır</i>	(2b/1)
Cümle aşhābiñ dağı <i>envārıdır</i>	(2b/1)
Sīm ü zer yok <i>kısadır</i> dilimiz de	(6b/10)
‘ālem içre berğ urur dā’im <i>budur</i>	(1b/8)
<i>Oldur</i> dā’im viren qalbe şafā	(1b/9)
Mürüvvet kānı bir ehl-i <i>keremdir</i>	(7a/9)
Yetecek denli māl virse ne <i>ğamdır</i>	(7a/9)
Bu qamu māl ı mülk cümle <i>anıdır</i>	(15a/2)
Biliñ Hadce dağı hem <i>anıdır</i>	(15a/2)
Görür anı ki ol maḥbūb <i>haqdır</i>	(11a/1)
Anıñ hekez cihānlar mişli <i>yokdur</i>	(11a/1)
Raḥmetiñ deryāsına <i>yokdur</i> ‘aded	(3a/10)
Didi senden benim <i>yokdur</i> ümīdim	(5a/3)
Benim <i>saña degildir</i> i’timādım	(5a/3)
Sizlere <i>lāyıq degildir</i> işbu hāl	(33a/3)
<i>Şek degildir</i> bilürem anı ‘ayān	(35a/10)

3.2.7.3. Şart (-ise)

Bildirme şart çekimi metinde 3. Tekil şekliyle kullanılmıştır. Kullanılan örneklerin bazıları şu şekildedir:

Haķıķat <i>nice ise</i> haddizātı	(10a/7)
<i>Ne ise</i> anı kıl işiñ şevābı	(11b/6)
Ŧımayup şabr ideler her <i>ne ise</i>	(30a/10)
Sīm ü zer destinde olmasa <i>yogısa</i> nola	(33a/8)
Murādı <i>ne ise</i> ma'lūm olurdı	(38a/10)

3.3. Cümle ve Çeşitleri

Cümle “Bir fikri, bir duygu ve düşünceyi, bir oluşu ve kılışı tam olarak bir hüküm halinde anlatan kelime grubu” olarak tanımlanır (Ergin, 1985: 376). Cümle, içinde ya bir tek bağımsız yargı, ya da yeteri kadar yan yargıyla bir tek temel yargı bulunan kelime dizisidir (Ediskun, 2005: 322). Türk dilbilgisi yazarları tarafından pek çok cümle tanımı yapılmaktadır. Bu tanımların hemen hepsinde cümlenin en temel özelliğinin “*hüküm / yargı bildirme*” olduğu vurgulanır.

3.3.1. Anlamına Göre Cümleler

3.3.1.1. Olumlu Cümle

Olumlu cümle ya da cümlecikler, eylemin yapıldığını ya da olduğunu bildirirler (Ediskun, 2005: 370). Olumlu cümleyle ilgili metinde bulunan bazı örnekler şu şekildedir:

Luġfıñ-ile Halk idüben ay gün	
<i>Devr iderler</i> bu cihānı gün be gün	(1b/2)

Her kaçan oğsa güneş olsa ‘ayān
Rūşen olur bu cihān-ı mişl-i cinān (1b/3)

Pes güneş uğucuğaz *olur* nehār
İşine *meşęül olur* her ne ki var (1b/4)

amu meyve v nebātātı zlāl
Pes güneş nrıyla *bulurlar* kemāl (1b/5)

Her kaçan olunsa gün *olur* gice
arañulıęı *zlmet olur* ey hoca (1b/6)

3.3.1.2. Olumsuz Cümle

Olumsuz cümle ya da cümlecikler, eylemin yapılmadığını ya da olmadığını bildirirler (Ediskun, 2005: 370). Olumsuz cümleyle ilgili metinde bulunan bazı rnekler Şu Şekildedir:

Müyesser olmadı el hükmü li’l-lah (04a/02)

Böyle tuħfe Şey *görülmemiş idi* (34b/1)

Beęāyet cehd idüp *bulamadılar*
Ki ande idğin *bilemediler* (21b/9)

Yoldan azmış bu gice yol *bulmamış*
Nereye varacağını *bilmemiş* (25/7)

Otursa ursa yanından *kovmaz idi*
Ta'amı dağı kim onsuz *yemezdi* (4b/3)

Anı hergiz libāssız *komayasın*
Ki orlayup yetimdir *dimeyesin* (5b/5)

3.3.1.3. Soru Cümlesi

Genel olarak bir şeyin olup olmadığını sormak, bir şeyin içyüzünü öğrenmek için kurulan cümledir (Ediskun, 2005: 373). Soru cümlesiyle ilgili metinde bulunan bazı örnekler şu şekildedir:

Varuban hem girü gelmek *ola mı*
Bunı 'ālemdede kimesne *kıla mı* (26a/8)
Yođsa *laťife mi* idersiz baňa (30a/2)
Şıdķıla mı söylersin bu sözi (30a/4)
Bunda seniň māl ü *emlākın mı* var
Ya baňa söz diyecek *ħaliň mi* var (36a/2)

3.3.2. Yüklemine Göre Cümleler

Türkçede yüklemine göre fiil cümlesi ve isim cümlesi olmak üzere iki çeşit cümle vardır (Ergin, 1985: 401).

3.3.2.1. İsim Cümlesi

Fiil unsuru isim fiili ile bir isim unsurundan mürekkep olan cümledir (Ergin, 1985: 403). İsim cümlesiyle ilgili metinde bulunan bazı örnekler şu şekildedir:

Didiler bize bildir bu *ne ħāldir*

Bu işde cümlemiz hem <i>bī mecāldir</i>	(21a/8)
Didi kim emir fermān <i>seniñdir</i>	
Aşıl māl ü meta' kārībān <i>seniñdir</i>	(22b/1)
Çamusından Muḥammed'e <i>revādır</i>	
Ki <i>evlād-ı Halīl-i Muştafā'dır</i>	(22b/3)
Didiler bu sözün aşlı <i>yoğdur</i>	
Cilasınlar bu 'asker içre <i>çoğdur</i>	(22b/5)
Şöyle kim müştāk <i>sergerdān idi</i>	
Ağlamağdan gözleri <i>giryān idi</i>	(24a/4)

3.3.2.2. Fiil Cümlesi

Fiil unsuru müstakil bir fiil olan cümledir (Ergin, 1985: 401). Fiil cümlesiyle ilgili metinde bulunan bazı örnekler şu şekildedir:

Görürler ki çamu yeyüp <i>içerler</i>	
Ki bütler üstüne saç <i>saçarlar</i>	(21a/1)
Muḥammed Muştafā çün bunu <i>gördi</i>	
Ki bir kez bunlara karşı <i>oğurdi</i>	(21a/4)
Çamunuñ ol sāt <i>söndi</i> odı	
Niceniñ qorğusundan <i>şındı</i> ödi	(21a/5)
Didi kim Mekke çavmini <i>buluñuz</i>	
Muḥammed bunlarıñladır <i>bilüñüz</i>	(21a/9)

Gelecekdir Zīrā āhir zamānda

Gele hem kārībān kavmiyle bunda (21a/10)

3.3.3. Yapısına Göre Cümleler

Türkçede umumiyetle basit cümleler kullanılır. Türkçenin zengin partisip ve gerindium sistemi Türkçeye en geniş ve karışık ifadeleri sade, müstakil cümleler içinde toplama imkanı vermektedir. Fakat bu arada az da olsa birleşik cümle de kullanılmaktadır (Ergin, 1985: 404).

3.3.3.1. Basit Cümle

İçinde bir tek bağımsız yargı bulunan cümledir (Ediskun, 2005: 379). Basit cümleyle ilgili metinde bulunan bazı örnekler şu şekildedir:

Gözlerinden dā'imā *dökerdi* yaş

Ağlaşlırdı aña kul qaravāş (24a/5)

Şubḥ u şām *bekler idi* cāriyeler

Gice nevbetle *uyurlardı* bunlar (24a/8)

İki cāriye *uyanıkdı* hemān

Ḥadīce'ye *müzdeledi* şādumān (24a/10)

Subḥ u dem fikr-i ḥayal-i yār ile

Gönlün eyler idi ol server ile (27b/3)

Ol ḥabību'l-lah Muḥammed Muşafā

İncil Tevrat'da *medḥ itmiş* hüdā (29a/10)

3.3.3.2. Birleşik Cümle

İçinde bir tek temel yargıyla yeteri kadar yan yargı bulunan bir cümledir (Ediskun, 2005: 381). Birleşik cümleyle ilgili metinde bulunan bazı örnekler şu şekildedir:

Çün Hādīce *işidüben şād olur*
Açıluban gül yüzi handān olur (24a/11)

Çün Muhammed *geldügin işitdi ol*
Şād oluban kendüzinden gıtdi ol (24b/4)

Ebū Cehīl, Ebū Leheb *şād olup*
Ta'n iderler қаққaha ile gülüp (25b/5)

Varuban hem girü gelmek ola mı
Bunı 'ālemde kimesne kıla mı (26a/8)

Söyledüğüñ sözi söyle rıfķ ile
Hātıra toқuna sözüñ kim bile (27a/10)

3.3.3.2.1. Şartlı birleşik cümle

Bu birleşik cümle Türkçenin asli birleşik cümlesidir. Başlangıçtan beri Türkçede vardır. Temeli şart kipinin şart ifadesine dayanır. Şartlı birleşik cümlede yardımcı cümle önce, asıl cümle sonra gelir (Ergin, 1985: 405). Şartlı birleşik cümleyle ilgili metinde bulunan bazı örnekler şu şekildedir:

Ger bu 'ālem-i halk *dirse şubḥ u şām*
Medḥ olunsa haşre dek olmaz temām (26a/9)

Ger *diler isen bula cāniñ şafā*
Vir şalavāt ber Resūl-i Muşafā (26a/10)

Her nekim ihsān *iderse alasin*
Az çok dimeyüp alup gelesin (27b/1)

Eger kimse seni incitdi ise
Deyüvir baña anı nitdi ise (37b/7)

Eger yazarlar ise āh ü zārım
Çalem *şerh idemezdi dāsitanım* (19a/5)

3.3.3.2.2. Ki’li birleşik cümle

Yabancı asıllı olan ve Türkçe için normal olmayan bu birleşik cümle Farsçadan geçmiş bulunan *ki* edatıyla ve onun Türkçesi olarak eskiden kullanılan *kim* edatıyla yapılan birleşik cümledir. *Ki’* den sonra gelen yardımcı cümledir (Ergin, 1985: 405). Ki’li birleşik cümleyle ilgili metinde bulunan bazı örnekler şu şekildedir:

Dir idi kim müzdeci geldüğünü
Müzdeleyüp baña bildirse añı (24a/6)

Gördiler ki gelen Muḥammed Emīn
Ḥadīce’ye anı didiler hemīn (24b/3)

Dir Muḥammed *kim* bu gice gelmişem
Üç sâ’at geçdüğü dem ‘azm itmişem (25a/1)

Gördiler kim ol Muḥammed Muṣṭafa
Ḳarṣudan geliyürür ol pür şafā (25b/4)

Bī-ḳıyās māl şimdi kim gelmiş dūrür
Bil ki anı deftere almış durur (27a/4)

Pes icāzet vire baña kim varayım
Ne sebep olmuş durur bir göreyim (27a/8)

3.3.3.2.3. İççe birleşik cümle

Bir cümlenin başka bir cümlenin içine girmesi ile meydana gelen birleşik cümledir. Bu birleşik cümlede bir cümle başka bir cümlenin bir unsuru veya cümle içinde bir isim unsuru durumunda bulunur (Ergin, 1985: 406). İç içe birleşik cümleyle ilgili metinde bulunan bazı örnekler şu şekildedir:

Emir ider ḥādımlerine tiz varın
Müzdeciyi ḥaş oṭaya ḳondurun (24b/1)

Didi varın idüñüz Muḥammed'e
Ol ḥabīb ü ol ṭabībim Aḥmed'e (24b/9)

Didi gider misiñ ol cānāneye
Karibāne ya sa'ādet ḥāneye (25a/8)

Didi Ḥadīce Muḥammed'e inmesün
At ile varsun eve yorulmasun (26b/6)

Didi bevvāblar Ḥadīce anaya

Devletiñ devāmda *olsun* şaniye (28a/9)

3.3.3.3. Sıralı Cümle

Aralarında her zaman belirli bir anlam ilgisi bulunmadığı halde, söyleyişe bir kıvraklık, bir hareket ve bir duygusallık kazandırmak için, kimi, basit ya da birleşik cümleler birbirin (,) (;) ile bağlanıp cümleler zinciri oluşturabilir. Bu cümleler zincirine sıra cümleler deriz (Ediskun, 2005: 386). Sıralı cümleyle ilgili metinde bulunan bazı örnekler şu şekildedir:

Hādīm oldı nāmeyi *iletđi* aña

Okudı şükr idüp *kıaldı* taña (24b/6)

Meysere nāmei *okudı bildiler*

Cümle halk bu işe *hayran kıaldılar* (26a/3)

Geçđi bir ay yine *farig oldılar*

Yine ikisi bir araya *geldiler* (27a/6)

Pes icāzet *vire* baña kim *varayım*

Ne sebep *olmuş durur* bir *göreyim* (27a/8)

Gerçi *ağlar* şubḥ u şām *nālan ider*

İlla kimseye *dimez ider* (27b/9)

3.3.3.4. Bağlı Cümle

Aralarında anlam ilgisi bulunan ya da sezilen basit ya da birleşik cümleler birbirlerine bir bağlaçla bağlanıp cümleler zinciri oluşturabilir. Bu cümleler zincirine bağlı cümleler deriz (Ediskun, 2005: 387). Bağlı cümleyle ilgili metinde bulunan bazı örnekler şu şekildedir:

Didi ‘aħd itmedim *ve* hem virmezem

Zirā seni aña lāyık görmezem (26b/8)

Bu söziyle *didi ve* daħı *turdu*

Varup bu ħalka tiz ni‘met *getürdi* (19b/6)

Yenildi ve içildi dürlü ni‘met

Du‘ā *kılındı ve tağıldı* şöħbet (19b/7)

II. BÖLÜM

ÇEVİRİ YAZILI

METİN

[1b]

Hazā Kitāb-ı Hadīcetü'l Kübra Rağiyallahu ‘anhā

Bismillahirrahmanirrahīm

1. Ey ‘ademden ‘ālemi var eyleyen
Yeri kā’im gögi devvār eyleyen
2. Luṭfıñ-ıla halk idüben ay gün
Devr iderler bu cihānı gün be gün
3. Her kaçan toğsa güneş olsa ‘ayān
Rüşen olur bu cihān-ı mişl-i cinān
4. Pes güneş toğucuğaz olur nehār
İşine meşgöl olur her ne ki var
5. Kāmu meyve vü nebātāt-ı zülāl
Pes güneş nūrıyla bulurlar kemāl
6. Her kaçan tolunsa gün olur gice
Karañulıķ zulmet olur ey hoca
7. Enbiyālar içre ol şāh-ı¹ cihān
Kevkeb içre gün gibi olmuşdur ‘ayān
8. Her kaçan toğsa güneş olur sürür
‘ālem içre berķ urur dā’im budur
9. Ol habību’l-lah Muḥammed Muştafā
Oldur dā’im viren kalbe şafā

---

¹ “Şāh-ı cihan” tamlamasında tamlama kesresi Arapça “y” harfiyle gösterilmiştir.

[2a]

1. Şöyle bil kim olmasa fahr-ı² cihân
Berr ü baħr ay, güneş, āsumān
2. Olmayaydı yevm- i³ maħşerde sebeb
Zulmet içre ins ü cin kıalaydı hep
3. Anıñçün dirler aña bil ey cān
İki cihanıñ güneşidür hemān
4. İns ü cin vaħşī tayr u hem melek
'Arş u kürsī, ay , güneş hem felek
5. Yir gök nār u⁴ cennet yoğ-ıdı
Anca esmā vü şıfātı var idi
6. Cümleden ol ğanī cebbār idi
Lem yezel vü bi-zevāl Allah idi
7. Diledi kim kıdretin ızħār ide
Mümkinātı yoğ-⁵iken ol var ide
8. Evvela nūr-ı Muħammed Muştafā
Halk idüben 'āleme virdi şafā
9. Şöyle bil kim mümkinātı ey hümām
Altı günde cümlesin kııldı temām
10. Ol Muħammed yüzi şuyuna hemān
Halk olupdur cümle maħlūk u⁶ āsumān
11. Hem Ebübekir vü⁷ 'ömer , 'Osmān , 'Alī
Hak Te'ālanuñ bular maķbül kıulı

² “faħr-ı cihân” tamlamasında tamlama kesresi herhangi bir işaret konulmadan anlam olarak verilmiştir.

³ “yevm-i maħşer” tamlamasında tamlama kesresi “esre” işareti konularak verilmiştir.

⁴ Kelime gurubu “nār-ı cennet” şeklinde verilmiştir. Ancak anlam açısında “nār u cennet” okunması daha uygun görülmüştür.

⁵ İle ve iken gibi ekler bazen ayrı bazen bitişik yazılmıştır. Ayrı yazılanlar normal olarak yazılırken bitişik yazılanları “-“ işaretiyle yazmayı uygun gördük.

⁶ Kelimelerin arasındaki “u” bağlacı “ötre” ötreyle gösterilmiştir. Bunun bazı kullanımlarda Arapça “vav” harfiyle gösterildiğini görüyoruz.

⁷ Kelimelerin arasındaki bağlaç Arapça “vav” harfiyle gösterilmiştir.

[2b]

1. Dağı bunlar Muştafā'nın yārıdır
Cümle aşhābın dağı envārıdır⁸
2. Her kim bunların birine buğzider
Şöyle bil kim anuñ ĩmānı gider
3. Hağ buları rağmetiyle toyladı
Her birisin rağmete ğarđ eyledi
4. Hürmetine anların yā Rabbenā
Eyle bizi dostlarıñla āşınā
5. Rāzī⁹ olsun cümlesinden ol Rađīm
Rıđvānu'l-lahi 'aleyhim ecma'ın
6. Dilerim ki dilime kuvvet ola
Ben hađıriñ derdine dermān ola
7. Muştafā'nın¹⁰ hūb cemālin söyleyim
Hağice hikāyetin şerh eyleyim
8. Pes nice şāhip kemāller söylemiş
Muştafā'nın mevlüdin¹¹ şerh eylemiş
9. Ben dağı bir dāsītān-ı Muştafā
Söyleyim kim diñleyen bula şafā
10. Kim ki söyler mevlüd-i fağr-ı Rusül¹²
Añılur meclisde du'ā ıla ol
11. Haşre deñlü nāmı anıñ yād olur
Dā'imā rūhı du'ādan şād olur

⁸ EAT'de bu kelime "envārudır" şeklinde kullanılmaktadır.

⁹ Kelime yanlış yazılmış olup, kelimenin aslı "rāzī" şeklindedir.

¹⁰ Tamlayan eki bazen "-nuñ" şeklinde yazılmasına rağmen biz okumada bütünlük oluşması için "-nıñ" şeklinde okumayı uygun gördük.

¹¹ DeVelí oğlu'nda (2011: 235) "mevlid" olarak geöen bu kelime halk dili esas alınarak "mevlüd" şeklinde yazılmıştır.

¹² Kelime yanlış yazılmış olup, kelimenin aslı "resül" şeklindedir.

[3a]

1. Daḥı medḥin oḡudan olur meṣāb
Oḡuyan u diñleyen bulur ṣevāb
2. Ḳıluram ben daḥı sizlerden ricā
Luṭf idüp eyleyesiz ḡayr du‘ā
3. Dilerem¹³ ki ḡaḡḡ murādātın vire
Cennet içinde dīzārın¹⁴ göstere
4. Cümle müṣkil işleri āsān ola
‘ākībet yoldaṣ aña ĩmān ola
5. Ben ḡaḡīr -i bī-çāreye luṭf işleye
Fātiḡa oḡuyuban baḡıṣlaya
6. Muṣṡafā’nıñ¹⁵ ḡürmetine ey ḡudā
Raḡmet eyle luṭf ḡıl cümlemize
7. Ger bizim yüz biñde bir ṣucumuzu
‘Adl idüben yarlıḡamazsan bizi
8. Vay bizim ḡalimize ya Müste‘ān
Kim cehennem bize olısar mekān
9. Faḡl idersen ey bizim Allah’ımız
Cennet-i a‘lā ola evṡānımız
10. Raḡmetiñ deryāsına yoḡdur ‘aded
Zerrece andan bize eyle meded
11. Ya ilāḡī dilerim cümlemizi
‘ākībet ĩmān-ıla gönder bizi

¹³ Bazen “dilerim” olarak geçmektedir

¹⁴ Kelime yanlış yazılmış olup, kelimenin aslı “dīdār” şeklindedir.

¹⁵ “nın” eki bazen “nun”şeklinde geçmektedir.

[3b]

1. Ger bu 'ālem-i halk dirse şubḥ u şām
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz temām
2. Ger diler iseñ bula cāniñ şafā
Vir şalavāt ber Resūl-i Muştafā
3. Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Muḥammed
Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Aḥmed
4. Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Ḥāmid
Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Maḥmūd
5. Muḥammed Muştafā ol mäh-ı tābān
Ana raḥminde iken bil eye cān
6. Babadan yetīm oldu faḥr-ı cihān
Neler kıla görüñ kim ulu subḥān
7. Yedi yaşına giricek faḥr-ı 'ālem
Anası 'ömri daḥı oldu temām
8. Mübārek cismi aniñ oldu ḥasta
Diledi rüḥı vāşıl ola dosta
9. Didi kim ya Muḥammed gel göreyim
Biraz yüzümi yüziñe süreyin
10. Ki senden ayrılām gibi çün ey yār
Beğāyet ḥasta oldum şöyle kim var
11. Ḥabībim sevdigim, cānım, cānānım
Fedā olsun yoluna rüḥ-ı revānım

[4a]

1. Umaridim seniñ luţfuñ göreydim
Risālātiñe ‘ömri irgüreydim
2. Müyesser olmadı el h k m  li'l-lah
Beġāyet rāz  oldum el- amdu li'l-lah
3. Atadan yet m olmuşidiñ ey c n
Anadan daĥı yet m olduñ el n
4. Őarılup boynuna kıldı z r 
G ren ñ gitdi elden iĥtiy r 
5. Didi kim ya Mu ammed ey yüzi m h
Seni iŐmarladım Allah’a her g h
6. Bunı böyle diyüben virdi c n 
Sem ya  ıķdı kavminiñ fiġ n 
7. Derilüp bir yere çok aġladılar
Soñ ucı defn idüp  abre  odılar
8. Ki ‘abdu’l-mu talib cecdi Res l ñ
Elin eline alup ġonca g l n
9. G t rdi evine faĥr- cih n 
 ıllardı aña dürlü iĥtir m 
10. Yet m olduġuna aġlama ĥab bim
Ki sensin dertl  c na  ab bim
11. Nitekim ‘ mr m oldu ca bil ey c n
Ki ĥıfz idüp yerindirmem seni ben

[4b]

1. Resülün hâtırın kıldı teselli
Kıla haqq aña dîzârın¹⁶ tecellî
2. Kõvmazdı Aḥmed'i her gez¹⁷ yanından
Severdi anı kim özge cānından
3. Otursa tursa yanından kõvmaz idi
Ta'āmı daḥı kim onsuz yemezdi
4. Meger kim bir gün ol pîr hasta oldu
İşidüp Mekke uluları geldi
5. Şorup hâtırın ziyâret eylediler
Şifâlıklar vire Allah didiler
6. Kim üç oḡlı bile anda idi hâzır
Dönüp oḡullarına baḡdı ol pîr
7. Hemāndem gözleri yaş ile tıldı
Derūnundan ah idüben nāle kıldı
8. Görüp cümlesi anı kıldı zārı
Kamunuñ gitdi elden ihtiyārı
9. Didi biliñ benim ağladığım bu
Fırāk ıla ciḡer taḡladığım bu
10. Muḥammed kim yetīm ḡalmışdı ey cān
Şabîlikden atadan hem anadan
11. Gidicek cecdi kim olur civānı
Aluban besleye ol faḥr-ı cihānı

¹⁶ Kelime yanlış yazılmış olup, kelimenin aslı “dîdâr” şeklindedir.

¹⁷ kelimenin aslı”hergiz” şeklinde olup bu kelime metinde “hergez”şeklinde yazılmıştır.

[5a]

1. Ebū Leheb didi kim luṭf it baña vir
Anıñ hizmetine beni ulaştır
2. Kemālince aña hürmet kılayım
Bu işi cānıma minnet kılayım
3. Didi senden benim yokdur ümīdim
Benim saña degildir i'timādım
4. Dağı hamza cihānın pehlüvānı
Didi vir baña ol rūḥ-u revānı
5. Anuñ hidmetine yüzler süreyim
Yoluna cānımı kırbān vireyim
6. Didi sen bir seḥī cömerd kişisin
Dağı hem behlüvānlarıñ¹⁸ başısın
7. Ki şādıksın özünde vü sözünde ḥaḳḳ
Ki olsun iki 'ālemde yüzüñ aḳ
8. Velī sen ḥālī olmazsın ğazādan
Muḥammed şaḳınūram cefādan
9. Bu kez geldi ilerü Ebī Ṭālib
Babasınıñ sözine oldu rāğıb
10. Didi ey gözlerim nūrı, atasın
Muḥammed'i baña işmarla iḥsān
11. Bu sözi işidüp sevindi cānı
Şanasın aña virdiler cihānı

---

¹⁸ Bu kelime bazen “pehlüvan” şeklinde yazılmıştır.

[5b]

1. Ebū Tālib'e didi kim babası
Vaşiyet eylerim didi atası
2. Muḥammed'i alup eve varasın
Evin şadrına anı geçüresin
3. Eliñden geldügince eyle hizmet
Bulasın haq katında sen de 'izzet
4. Kamu oğlanlarıñdan hoş sevesin
Dilersen bulasın derdiñ devāsın
5. Anı hergiz libāssız qomayasın
Ki horlayup yetimdir dimeyesin
6. Anıñ qadrini sen soñra bilesin
Sevinüp şād olup ḥandān olasın
7. Ḥüdā aña risālet viriserdir
Niceler ol şafāyı göriserdir
8. Aña göre nice dürlü şenālar
Ebī Tālib'e eyledi du'ālar
9. Aña ısmarladı vü kendi gitdi
Fenā mülkden beqāya rıḥlet itdi
10. Yuyup ol pīri qabrine qodılar
Anıñçün Ḥalıq 'ālem aqladılar
11. Ebī Tālib alup geldi Resūli
Evine götürüp ol pür-uşūli

[6a]

1. Var idi atunu Fāııma adlu
Melek Őıfātlu idi sōzi atlu
2. Didi ehline kim ne zı-sa'adet
NaŐıb oldu bize kim bu kerāmet
3. Eviñe gōtüresin zi-sa'adet
Şükür kim bize virmıŐler icāzet
4. Muammed Amed'e dāye olavuz
Yarın maŐerde hem ramet bulavuz
5. Anı cānımıza minnet bilelüm
Olunca biz aña 'izzet kılalum
6. Alup elini tez Şadre geçürdi
Ta'am getürüp yedirdi içirdi
7. Didi kim ey gözüm nürü Muammed
Ki oğlum adı 'alı seniñ Amed
8. Seni artık severim ben 'alı'den
Dağı cānımdan artık sevgiliden
9. Muammed MuŐtafā pes ırdı anda
Hużür ile geçindi ol vaanda
10. Ger bu 'ālem-i alk dirse Őub u Őām
Medđ olunsa aŐre dek olmaz temām
11. Ger diler isen bula cānıñ Őafā
Vir Őalavāt ber Resül-i MuŐtafā

[6b]

1. Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Ahīd
Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Vahīd
2. Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Māh
Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Hāşir
3. ‘ātike adlu kardāşı var ıdı
Ebī Tālib anı ğāyet severdi
4. Muḥammed’iñ ḥālası idi ey yār
Ebī Tālib evine geldi bil ey yār
5. Ki bir söz geldi eşnā-yı kelāmda
Velakin dili sözde gönli ğamda
6. Didi kim ey gözüm nūru ıarındaş
Size bir söz diyeyin eyleme fāş
7. Muḥammed büyüdü ve yigit oldu
Anıñ evlenmesiniñ vaḫtı geldi
8. Velakin elimizde mālımız yok
Varup kız dileycek ḥālımız yok
9. Aña fikir eyleyüp tadbīr idelüm¹⁹
Ne ıılup neyleyelüm nice idelim
10. Ebī Tālib didi kim elimizde
Sīm ü zer yok kısadır dilimiz de
11. Ya aḫça isteyü kime varalım
Kime boyun egüben yalvaralım

---

¹⁹ “elim”eki bazen “elüm” şeklinde de geçmektedir.

[7a]

1. 'ātike didi ey yār-ı vefādar
Ki ben bir fikir kıldım diñle ey yār
2. Ḥadīce ḥatunun kim kāribānı
Bilürsin Şām'a gider her yıl anı
3. Ticāret vaqtı geldi diñle ey cān
Münādīler nidā kıldı ferāvān
4. Gelüp yazılalar Şām'a gidenler
'ulūfe ile at deve yedenler
5. Yarar atlı silāḥlı merd ü cüvānlar
Gelüben kāribān bekleyeler
6. 'ulūfe eyleye ḥällü ḥālince
Ri'āyet ola herkese yolunca
7. Dilerim ben daḥı varam o şāha
Ki 'arz u ḥāl idem ol yüzi māha
8. Muḥammed'i kıoya bir ḥizmete ol
Bulavuz ol sebebden müşkile yol
9. Mürüvvet kānı bir ehl-i keremdir
Yetecek denli māl virse ne ğamdır
10. Anı ol mālıla evlendirevüz
Muḥammed'e gelin alıvirevüz
11. Ebī Tālib işidüp şaldı başın
Akıdup gözlerinden kıanlı yaşın

[7b]

1. Didi kim ey arındaş aşlımızda
Gireci yok durur hi neslimizde
2. Yine ayret idüp 'aqlını derdi
Ne ki kendi kendine fikr itdi didi
3. Meger kim vārid ola hikmetu'l-lah
Görelim nice olur udretu'l-lah
4. İcāzetle 'ātike geldi evine
Düzeltdi armağanlar aña göre
5. Hādīce bāriāhına irişdi
Görüp bevvāblar anı görüşdi
6. Hādīce hatuna tiz söylediler
'ātike geldügin 'arz eylediler
7. Segirdüp arşu ıkdı itdi ibāl
Elin alup ierü girdi fi'l-hāl
8. Nice ta'zīm ile şadre geçürdi
Gülābı, şerbeti, sükker iürdi
9. Buyurdu ol adar ekildi ni'met
amusı sükker yeyene minnet
10. Yenilüp, iilüp du'ā ılındı
Du'ādan řoñra el yüze sürüldi
11. Hādīce söz aup didi ki ey yār
Nedir bunda geldügiñiz eyle irār

[8a]

1. Murādınız nedir söyleñ bilelim
Aña göre tedārikler kılalım
2. ‘ālike eyder dilerem var olasın
Hemīşe devlet ile yār olasın
3. Dağı ‘ömrüñ mezīd-pāyende olsun
Nice şāhlar қаpuna bende olsun
4. Güler yüzüñ cihānda şolmasun hīç
Mubārek қalbiñe ğam gelmesün hīç
5. Murādım budur ey devletlü hanım
Velakin dimege varmaz zebānım
6. Muḥammed Emīn adlu bil ey yār
Bir yigit қarındaş қuzısı var
7. Niceler hizmetiñiz idicidir
Kimi deve kimi at yedicidir
8. Aña da nola bir hizmet buyurasın
Muṭī’dir emriñe her ne ki dirseñ
9. Ticāretten gelince kārībāññ
Sevinüp şād ü ḥandāñ ola cāññ
10. Қamulariñ ‘ulūfesin viresin
Aña da ne iḥsāñ buyurasın
11. Anı evermek isteriz muḥaққaқ
Velakin destimizde sīm ü zer yoқ

[8b]

1. Ebî Tâlib size kıılır du'âlar
İder dergâhıñıza hem şenâlar
2. Didi kim luḡf iḡsân eylesünler
Bu derdimize dermân eylesünler
3. İşidüp bu sözi çünkim Ḥadīce
Çü bildi ne idügün ol dem nice
4. Meger Ḥadīce bir düş görmiş idi
Mu'abberlere²⁰ anı şormiş idi
5. Görür gökden münevver bedr-i mâhı
Tamâmet nûr idüp leyl-i siyâhı
6. Nuzûl idüp iner ol yer yüzine
Ḳonar ol dem Ḥadīceniñ dizine
7. Anıñla rûşen oldu cümle 'âlem
Sevinüp²¹ şâd olurlar cinn ü âdem
8. Ḥadīce ol sâ'at düşden uyandı
Şafâdan misk-i 'anbere boyandı
9. Divît alup eline yazdı ol dem
Mu'abbire hemân gönderdi âdem
10. Düşünü nice gördüğünü bir bir
Yazup ḳâğıda anı kııldı taḳrîr
11. İrişdi çünki nâme vâşıl oldu
Getürüp mührini oḳudu bildi

²⁰ “mu'abber” kelimesi ism-i fail olması gerekirken, ism-i meful olarak yazılmıştır. Kelime “mu'abbir” şeklinde olmalıydı.

²¹ “Sevinüp” kelimesindeki “n” harfi yanlışlıkla “b” harfi ile gösterilmiştir.

[9a]

1. Kalem alup mu'abbir ol dem eline
Getürdi Allah adı diline
2. Didi peygamber-i āhīrzamāna
Naşīb olasıñ ol fahr-ı cihāna
3. Gele saña da hem ol nūr-ı ekber
Cihān anuñla ola mübeşşer
4. Ki tevatda yazılmışdı şıfātı
Anıñçün halk idübdür mümkināti
5. Dağı nesli ola İbrāhīm Halīliñ
Habībi ola ol Rabbü'l-Celīliñ
6. Olıvardır anıñ ismi Muḥammed
Bir adı ola Maḥmūd biri Aḥmed
7. Ki nāmeyi Hadīce okudu bildi
Beğāyet cān ı dilden²² rāzī oldı
8. Yaraşmaz aña diyeler kirācı
Yaraşır ala küffārdan ḥarācı
9. Umarım ben anı peygamber ola
Bu maḥlūḳāta ḳamu rehber ola
10. Dağı hüküm eyleye Şām'a 'ırāḳ'a
Şanemleri kırup yabana ata
11. Didi gündür Muḥammed bunda gelsün
Kirācı bilmeziz biz anı bilsün

---

²² İfade aslen “cān u dilden” şeklinde yazılması gerekirken halk söyleyişine uydurularak “cān ı dilden” şeklinde yazılmıştır.

[9b]

1. Bile olsun no'la ol kārībānda²³
Ola kim pes cihān ḥalkı aña bende
2. Gelürse bunda anı biz görelim
Aña lāyık meşālih gösterelim
3. İşidü 'ātike sevindi cānı
İcāzet diledi oldı revānı
4. Ger bu 'ālem-i ḥalk dirse şubḥ u şām
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz temām
5. Ger diler isen bula cānıñ şafā
Vir şalavāt ber Resül-i Muştafā
6. Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā 'ākib
Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Ṭaha
7. Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Yesr
Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Ṭāhir
8. 'ātike ḥatuna çün oldı destür
Ebī Ṭālib'e irdi ol yüzi nür
9. Aña bildirdi cümle kı̄l ü kı̄li
Ḥadīce ile olan ḥasbü ḥāl²⁴
10. Ebī Ṭālib didi kim ya Muḥammed
Ḥadīce inşā'allah ola mesned
11. Buyurmuş sizleri anda varasın
Meşālih ne ise anı göresin

²³ Kelimenin aslı "kār-bān" olup kervan anlamındadır.

²⁴ Burada "ḥasbü ḥāl" kelimesinde tamlama kesresi ötre ile gösterilmiştir. Aslen tamlama "ḥasb-ı ḥāl" şeklindedir.

[10a]

1. İşitdi bu sözi çün faħr-ı ‘ālem
Sa‘ādetle teveccüh kıldı ol dem
2. Ĥadīce ĥānesine çünki irdi
Ki ta‘zīm itdiler oĥaya girdi
3. İcāzet oldı çün geçdi oturdy
Muħammed geldügin Ĥadīce gördi
4. Ki Tevrat’ı öpüp eline aldı
Oĥa dīvārınun ĥurbına geldi
5. Ĥadīce cümle Tevrat’ı bilürdi
Ne deñlü vāriddür ānı bilürdi
6. Meger Tevrat içinde görmüş idi
Daħı ‘ālimlere de sormuş idi
7. Yazılmışdı muħammed’iñ şıfātı
Ĥaĥīĥat nice ise ĥaddizātı
8. Mesīħ’den şoñra geliser Muħammed
Şefā‘at ehli olısar Muħammed
9. Anuñ yüzi şuyuna cümle ‘ālem
Yaradılmış durur hem cinn ü ādem
10. Ĥamu peygambere rehber olısar
Velī, nebī añña muħtāç olısar
11. Anıñiçün yaradıbdır Ĥaĥĥ cihānı
Ki ‘arşı kürsī vü ĥür ü cinānı²⁵

---

²⁵ Bu kelimeler arasındaki bağlantı ötre ile sağlanmıştır.

[10b]

1. Vücūda Mekke şehrinde gele ol
Kamu halkı dīne da'vet kıla ol
2. Bu 'ilmi çün okuyup bilmişidi
Derūndan aña müştāk olmuşidi
3. Anıñ gelecek vaqtı olduğunu
Muhammed hem vücūda geldüğini
4. Çü Mekke şehri içinde bil ey cān
Güneş gibi 'ayān olmuşidi o civān
5. Büyük küçük ulu kiçi bil anı
Severdi cümlesi fahr-ı cihānı
6. Muhammed Emīn dirler aña
Kamu halkın katında kadri a'lā
7. Anıñ kadrini Hadīce bilürdi
Gece gündüz hayālinde olurdi
8. Dīvār delüğine yüzün getürdi
Kim ol sā'at Habību'l-lah görürdi
9. Tecellī eylemiş alındaki nūr
Görürdi ānı kim Tevrat'ta mezkūr
10. Kaçan kim söylese maḥbūb-u zebānı
Erirdi diñleyeniñ cism ü cānı
11. Daḥı kirbikleri ebr-i siyāhı
Cünün ider görenleri kemāhı

[11a]

1. Görür anı ki ol maḥbūb ḥaḳḳdır
Anıñ herkez²⁶ cihānlar mişli yoḳdur
2. Bilür anı ki bir şāhib cemāldir
Kimse ānı vaşf itmek muḥāldir
3. Sevindi didi kim bu idi maḳşūd
Dilerim ki müyesser ide ma'būd
4. Du'āmı ya ilahī sen ḳabūl it
Ḥabībiñ Muştafā'ya beni ḳul it
5. Ḥadīce geldi oturdı sarāya
Yüzi beñzemiş idi bedr-i aya
6. Sevinüp şād oluban eve geldi
Ki çeşnigirlerine emir ḳıldı
7. Ta'ām çekildi ol yār-ı vefāya
Yedi ve içdi irişdi şafāya
8. Ḥadīce anı görüben sevindi
Keenne kendüsini yavı ḳıldı
9. Yine ğayret idüp 'aḳlını derdi
Ki kendi kendüsiyle fikr iderdi
10. Eger bu sırrı bir kimseye dersem
Bu gizli rāzımı izhār idersem
11. İşidenler ḳamusı dinleyeler
Bu sırrdan nice ma'nā añlayalar

---

²⁶ Buradaki kelime anlamca "hergiz(asla)" olması gerekirken "hergez" olarak yazılmıştır.

[11b]

1. Dimişler olalar şabır selāmet
İvenler ‘ākıbet olur melāmet
2. Kirācı²⁷ dimiş idi gönderelim
Nice olur işiñ soñı görelim
3. Var idi bir kılı Meysere adlu
Re’îsi kārībān ‘alī şıfātlu
4. Kāmu mālī menāli ol zabt iderdi
Ki yılda bir ticārete giderdi
5. Re’îsi idi cümle kārībāniñ
Kāmu maḥkūmdı hükümünde anıñ
6. Didi ya Meysere işit cevābı
Ne ise anı kıl işiñ şevābı
7. Ki ‘abdu’l-muḥṭalib oğlı Muḥammed
Yazıldı kārībāna kıla hizmet
8. Kureyş ulularıdır aşlı anıñ
Hem İbrāhīm Ḥalīldir nesli anıñ
9. Anı ben görmişim Tevrat içinde
Dağı Tevrat’daki ayāt içinde
10. Ki Tevrat’da olan zātı şıfātı
Müşābihdir kāmı ceddi şıfātı
11. Ola bir gün ki peygamber ola ol
Kāmu peygambere server ola ol

---

²⁷ Kelimenin cim harfinde nokta yanlılıkla üste konmuştur.

[12a]

1. Dağı Cebra'îl inüp gele Qur'an
Aña uyanlar ola ehl-i imân
2. Aña göre aña 'izzet gerekdir
Kemâlince aña hürmet gerekdir
3. Anuñ biz bendesiyevüz inşâ'allah
O bize hizmet itmek hâşa lillah
4. El urup şandüğında nice eşvâb
Çıkardı hem saçup üstüne güllâb
5. İki gömlek iki yağlık iki ton
İpek yerine işlemişler altun
6. İki harîr libâs hem iki dülbend
Görenler diyeler aferîn ahsenet
7. Koyup boğçaya didi bunları al
Oñat kıl bu işi eyleme ihmâl
8. Gidicek sen Muhammed'e haber vir
Ata bindir yanuñ şıra yola gir
9. İkinci konağa varınca hele
Yesün içsün kamu seniñle bile
10. Üçüncü konağ ola çün müyesser
Oñat kıl bu işi eyleme ebter
11. Muhammed'i uyar tırı irden
Aña geydir bu eşvâbı seherden

[12b]

1. Ki bunca ʔon gömlekler ʔarrler
Geysn dostları ʔılsun Şükürler
2. Daʔı bunca dlbendi sarınsun
Nice bir ʔalk içinde böyle gezsün
3. Daʔı bir ‘arab atı egerle
Müzeyyen eyle anı sm  zerle
4. Egeri, uyanı ve sne bendi
Ki sm  zerden²⁸ olsun hem kendi
5. Varup gelince ana eyle ‘izzet
Bulasın sen daʔı ʔatımda ʔrmet
6. Varup geldikde seni ʔılam azd
Şu denl ml virem ki olasın Őd
7. ıkaradı Şaydı tizrek elli altun
Di aa bunu ʔarlık içün alsun
8. Yarağ itsün hem yola ʔzır olsun
Őaber olduğı s’at bunda gelsün
9. Bu sözleri işitdi Meysere n
Didi kim devleti pyende olsun
10. Ne kim siz buyurursuz ey ŐehinŐh
Daʔı artığ ʔılam inŐ’allah
11. Yzin zerlere sürüp ʔurı geldi
Hem elli altunı eline aldı

---

²⁸ Bağlama edatı hem “ve” ile hem de ötre ile kullanılarak yanlışlık yapılmıştır.

[13a]

1. Dağı boğçayı aldı kıldı pinhān
Muħammed'in atına vardı ey cān
2. Virüp altunı aña didi ey cān
Varup ĥāzırlık eyle yola elān
3. Gidecek gūn ola bunda gelesin
Eyü yatlu bizimle olasın
4. Ger bu 'ālem-i ĥalk dirse Őubĥ u Őām
Medĥ olunsa ĥaŐre dek olmaz temām
5. Ger diler isen bula cānıñ Őafā
Vir Őalavāt ber Resūl-i MuŐafā
6. EŐŐalātü vesselāmü 'aleyke yā Őayyib
EŐŐalātü vesselāmü 'aleyke yā MuŐahhir
7. EŐŐalātü vesselāmü 'aleyke yā Seyyid
EŐŐalātü vesselāmü 'aleyke yā Resūl
8. Yerinden Őırdı çūn kim oldu destūr
Ebi Tālib atına irdi ol nūr
9. Didi 'ammısı aña kim bilesin
HemīŐe dā'imā mesrūr olasın
10. Didi 'ammısına ey Őāh-ı 'ālem
O deñli kıldılar 'izzet ü ikrām
11. Őu deñlü sūkkeri ni'met çekildi
Anıñ rub'ı dağı yenmedi aldı

[13b]

1. Anı bir kimse vaşf itmek muhâldir
Bize bu ‘izzet ikrām ne hâldir
2. Dağı hem virmiş idi elli altun
Dimişken bunu varsın harçlık itsün
3. ‘âtike , Ebū Tālib diñlediler
Çatı mürüvvetli hatundur didiler
4. Ki bir gün gitmeye tedbîr kılındı
Tabıllar, na’ralar, kösler çalındı
5. Hādice’niñ kamu dört bin devesi
Kimi ipek kimi dülbent boğası
6. Yükün yükledüp oldılar revāne
Haber eylediler fahr-ı cihāna
7. Muḥammed dağı hāzır olmuş idi
Zîrā evvelden aña dimiş idi
8. ‘âtike Ebī Tālib diñlediler
Muḥammed gidecegin añladılar
9. Birez vakıt gözlerinden dökdiler yaş
‘âtike döndü eydür ey qarındaş
10. Muḥammed’i mehdüt gönderelim
Bu işin sonı hayr ola görelim
11. İcāzetle Muḥammed yola girdi
Gelüben Meysere çatına irdi

[14a]

1. Temām Meysere hāzırlanmış idi
Kılıç kuşanup ata binmiş idi
2. Muḥammed geldügin göri sevindi
Bir ata hem Muḥammed daḥı bindi
3. İki de yola oldu revāne
Gelüp irişdiler hep kārībāna
4. Ticāret ehli hem qamusı geldi
Ki Meysere önünde tapu kıldı
5. Ebū Cehīl, Ebū Leheb, Ebū Süfyān
Ebū Bekir daḥı bile idi ey cān
6. İrişdiler üçünci konağa çün
İrişdi çünki aḥşām yatdılar dün
7. Seherde Meysere qalkup oturdu
Daḥı boğçayı ortaya getürdi
8. Resūlu'l-lah'ı Meysere uyardı
Aña cümle emānetleri virdi
9. Didi diñle sözüüm ey māh-ı 'ālem
Mübārek k ḥāṭırına gelmesün ğam
10. Ḥadīce'den ne kim işitdi bildi
Muḥammed'e qamusın 'arz kıldı
11. Ḥarīr āṭlas qumāşları geyürdi
Daḥı dülbendini hem saruvirdi

[14b]

1. Dağı yağlığı hem hūb destmālleri
Taķındı vaşf idemez anı dilleri
2. Dağı zerrīn egerlü bir eyü at
didi gel bin yā Muḥammed
3. Sūvār²⁹ oldu Muḥammed çünki aña
Bu işi kim görürse kaldı taña
4. Yüridi kārībān oldu revāna
Ki ta'zīm oldu ol faḥr-i cihāna
5. Şabāḥ oldu anı gördi gözler
Murāda irdi çün anı sevenler
6. Ebūbekir anı görüben sevindi
Ḥasūd olanlar anda oda yandı
7. Bu vechile çü gitdiler iki gün
Ebū Leheb, Ebū Cehīl ile mel'ün
8. Didiler Meysere'ye ey ulumuz
Ey bizim cānımızdan sevgilimiz
9. Nedendir bu ki böyle 'izz ü ḥürmet³⁰
Dağı bu aşıl libās 'arabī at
10. Revādır ol size eyleye ḥizmet
Bile ḥizmetiñiz cānına minnet
11. Siz aña ḥizmet eyleyüp nedersin
Ki kendi kendüni taḥfīf idersin

²⁹ Kelime "süvar" olması gerekirken metnin aslında "söz" olarak yazılmıştır.

³⁰ Burada da bağlama edatı ötre ile gösterilmiştir.

[15a]

1. Bu sözleri işitdi Meysere çün
Didi kim ne söziniz var ya mel'ün
2. Bu kamu māl ı mülk cümle anıñdır
Biliñ Hādīce dahı hem anıñdır
3. Bilürsen ben dahı anuñ kulıyım
Ki aqçasıyla alınmış kulıyım
4. Ne kim hüküm ide ben anı kıluram
Velakin ben dahı şöyle bilürem
5. Kamu mañlūkdan uludur Muḥammed
Haqqıñ sevgüli kulıdır Muḥammed
6. Haqqıñ sevgüli kulı gerçi çoqdur
Velakin Muştafā mañbūb-u haqqdır³¹
7. Kamu düşmān bu sözleri işitdi
Hased nārına yanup tutuşdı
8. Ebūbekir bu sözleri feravān
İşidüp taḥsīn itdi şad hezerān
9. Didi ya Meysere ne hōş didiñiz
Beğāyet hūb toğrı söylediñiz
10. Yüziñ aq aferīn ey merd-i 'ālem
Ki kıldıñ düşmeniñ bağrını pür ğam
11. Yola oldılar andan çün revāna
Varuban qondılar bir hūb mekāna

---

³¹ Tamlama kesresi ötre ile verilip ünlü uyumuna uydurulmuştur.

[15b]

1. Ki andan gitdiler günlerde(n) bir gün
Ki Buhrā deyrine irişdiler çün
2. O deyr içinde bir rāhib var idi
Aña Buhrāī rāhibi derler idi
3. amu halk anı işidüp bilmiş idi
Anıñ vaşfı cihāna olmiř ıdı
4. ‘İbādet eylerdi meskeninde
Ki ā’im olmiş ıdı ‘İsā şer’inde
5. Beher yevm ařāma dek řā’im idi
Giceler şuba deñlü ā’im idi
6. Anıñ işi ki ‘ilm ile ‘ibādet
Ouyup yazma ve alvet, riyāzat
7. Meger Tevrat içinde Muřtafā’yı
Daı İncilde hem ol bedr-i ayı
8. Tamāmet ouyup hem bilmiş idi
Derūnundan aña müřtā olmiř ıdı
9. Nice idüğini na’tı řıfātın³²
Daı anıñ güzide mu’cizātıñ
10. Cihān anıñçün oldı muhaak
Daı hūri ve asr-ı cennet, uma
11. Geleceğın daı āır zamānda
Ola bu alk-ı ‘ālem aña bende

---

³² “Na’tı sıfatın” söz grubu aslında “na’t u sıfatın” şeklinde yazılmalıydı.biz de metinde olduğu gibi yazmayı uygun gördük.

[16a]

1. amu peygamber anıñ ‘izzetine
Gire cennete anın urmetine
2. oğısar Mekke ehri ire ol mah
Yağın aldı mu’ayyen olun aa
3. Ki anda gider ise bilgil anı
Ola bir pare bulud sayıbanı
4. Dağı hem karibanile nidecegiz
Bu yollarda ne ılup nidecegiz
5. Tamamet ‘ilm iinde gormuş idi
Anıñcun aa gonul virmiş idi
6. Munacat eyleyup didi ilahı
Ki sensiz cumle mađluđıñ ilahı
7. Cemı’i ullarıñ ma’budı sensin
amu ‘abidlerin mağşudı sensin
8. Dikenden gul sadefden durr viren sen
amu alkı Murada irguren sen
9. Bu kemter ulunuñ oldu Muradı
Emrine luğf idup bu ben ‘ibadı
10. Dilerim ol zamana irguresin
Anıñ mağbub cemalin gosteresin
11. İlahı sen bizi andan ayırma
Resuli gormeyince canım alma

[16b]

1. Beni eyle hem anıñ ümmetinden
Cüdā eyleme āhir himmetinden
2. Ger bu ‘ālem-i halk dirse şubḥ u şām
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz temām
3. Ger diler isen bula cāmiñ şafā
Vir şalavāt ber Resūl-i Muşafā
4. Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Nebīyyü
Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Resūlu’r-raḥmet
5. Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Kayyımu
Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Cāmi’u
6. Çün ol rāhib du‘āyı eyle kıldı
Du‘āsı ḥaqq katında maqbül oldı
7. Pes Allahü ‘Te‘āla kıldı taqdīr
Muḥammed’iñ yüzini göre ol pīr
8. Ne vaqtin gele Mekke kārībānı
Çıqıb şavmı’adan gözlerdi anı
9. Baquban göremezdi ol bilürdi
Zirā anıñ beşāreti ol idi
10. Yine girüp oturup ḥalvetine
Getürüp hem kitābların katına
11. Yine bir yıla deḡ ‘āşık-ı ḥayrān
Dökerdi gözlerinden yaşıla kan

[17a]

1. Ki her yıl bunu böyle eyler idi
İlahî sen müyesser eyle dirdi
2. Bu hâl üzre ki otuz yıldan artıķ
Aķardı gözi yaşı selden artıķ
3. Ki her kimse yaķın gelse o deyre
Gider olsa ticārete ya seyre
4. İnerlerdi devesinden atından
Sû'ād gitmezdi şavm'a ķatından
5. Kāmu hāķ aña müştāķ idi ey cān
Velakin kendüzin ķılurdi nihān
6. Ki hāķdan 'uzlet iderdi özini
Göremez degme kimse yüzini
7. Kim irdi anda Mekke kārībānı
Varup Buhrā 'ya bildirdiler anı
8. Segirdüp şavma'a üstüne çıķdı
O Gelen kārībāndan yaña baķdı
9. Görür bir aķ bulud kim kārībānda
Nereye gitse bile gider anda
10. Bilür taħķīķ kim gelmişdür Aħmed
Ki bunda zāhir olmuşdur Muħammed
11. Sevindüğinden anuñ 'aķlı gitdi
Deyirden kendüzin aşığa atdı

[17b]

1. Hakkıñ ismini götürdi diline
Haṭā gelmedi anıñ bir kılına
2. Segirdüp kārībāna karşı vardı
Gelürken kārībān halkı anı gördi
3. Qamusı atlarından inmişidi
Yönüni şavma'aya dönmüşidi
4. Kimi sürer yüzün toprağa ey yār
Qamu el qaldurup hācet dilerler
5. Görürler ol 'azīziñ geldüğini
Hem ol dem anda hāzır olduğunu
6. Gelüp bunlara çün virdi selām
Didi işidin ey hāş ü 'ām
7. Yüki bunda koyup bine gelesin
Ta'ām hāzırladım şöyle bilesin
8. Didiler ey 'azīz nola varalım
Varup dergāhiña yüzler sürelim
9. Ki Buhrā şavma'aya döndi andan
İrişdi meskenine şād ü handān
10. Nice qurbān kesüp aşlar bişürdi
Haqqā hamd ü şenā dilinde virdi
11. Hemāndem endirüben yüklerini
Derüp bir yere cümle varlarını

[18a]

1. umāş beklemeye odılar ādem
Muammed bile alsun didiler hem
2. Yürüyüp vardılar anda revāna
Ulular şadre geçdi kāmūrāna
3. Ki Buhrā hāzır itmişdi ta‘āmı
Didi kim geldüñiz mi hep temāmı
4. Ebū Ceħil didi kim hep geldi bunda
Buraya lāyık ādem yokdur anda
5. Ebū Bekir didi kim ey ‘azīzim
Ki bir yigit alupdur diñle sözüm
6. Adı anuñ Muammed Muştafa‘dur
Yüzün görmek anıñ ‘ayn-ı şafādur
7. amumuzdan anıñ aşlı uludur
Anıñla hem-dem olma sevgülidir
8. İşitdi bu sözi Buhrā çü bildi
Muammed’dan yana hem ‘azīm ıldı
9. Körür ol a bulud dağı yerinde
umāş urduğı yeriñ üzerinde
10. Hemīn ‘azm eyleyüp segirtti vardı
Bu avme ol nazār eyledi gördi
11. Ki anda gördi serverin yüzini
Olup hayrān unuttı kendüzini

[18b]

1. Görür kim berk urur elindeki nür
Mişâl olmaz aña cennetdeki hür
2. Yañağı gönca gülden dahı terdir
Yüzi güneş anıñ alnı kamerdir
3. Dişi dürri rûhı yâķüt-u aķmer³³
Sözi sükker lebidür āb-ı kevser
4. Siyāh ebruları dönmiş hilāle
Dilerim kim beñzeye haddine lāle
5. Gören ‘aynın olur vāle vü hayrān
Olur ‘aşkıla anıñ bağırı püryān
6. Şanasın servidür ol ķadd-i bālā
Muşavver hūb yaratmış Hāķķ ‘Te’āla
7. Nereye uğrasa idi o server
Ķoķardı heftebedek misk-i ‘anber
8. Hemīndem gördi Buħrā ‘aklı gitdi
Yine ‘aklını dirüp ğayret itdi
9. Birezden ‘aklını başına derdi
Elin öpüp yüzün yüzine sürdi
10. Didi ey benim arzū eylediğim
Gice gündüz yolunı gözlediğim
11. Otuz yıldan beri ğasret yaşını
Dökerdi gözlerim mihribānım

---

³³ Burada tamlama kesresi ötre ile gösterilmiştir.

[19a]

1. Seniñ ‘aşkınla geçmiştir bu ‘ömür
Seniñ şevkinle devr ider zamānım
2. Bi-ḥamdi’l-lah müyesser oldu āḥir
Bī-çārebülbüle³⁴ sen gülüstānım
3. Giceler şubḥa deñlü ḥasretiñle
Eridir taşları āḥ ı fiğānım
4. Tazarru’lar kılp dergāh-ı ḥaḳḳdan
Seniñ didāriñ idi arz u mānım
5. Eger yazarlar ise āḥ ü zārım
Ḳalem şerḥ idemezdi dāsitānım
6. Kitāblarda³⁵ okuyup bilmişidim
Seniñ evşāfıñ ey faḥr-ı ciḥānım
7. Bu şi’ri okudı çün didi ey yār
Seniñçündür bu ḥizmetler ne ki var
8. Muḥammed’iñ elin eline aldı
Hemāndem toğrı şavma’aya geldi
9. Ḳamunuñ üzerine kıldı taḳdīm
Ebū Cehīl diledi kim men’ ideyim
10. Didi Buḥrā aña kim ne sözüñ var
Ki söylemeye ey la’īn murdār
11. Ḥiṭāb idüp didi diñleñ bu sözi
Ki da’vet eylemişem cümleñizi

³⁴ Bu kelime “bülbüle” şeklinde yazılacakken imla hatası ile “bülübe” şeklinde yazılmıştır.

³⁵ Kitāb kelimesindeki b harfi y ile yazılarak imla hatası yapılmıştır.

[19b]

1. Muḥammed için olmuşdur ziyāfet
Ben itmezdim size zerrece raġbet
2. Daḥı ben böyle iderim şehādet
Muḥammed'dir aşıll ehl-i sa'ādet
3. Biliñ aḥir zamān peygamberidir
Daḥı cümle nebīler serveridir
4. Bunuñ yüzi şuyuna kā'inātı
Ḥüdā ḥalk eylemişdir mümkinātı
5. Eger bu olmasaydı olmaz idi
Cihāna cüzz-ü ādem gelmez idi
6. Bu söziyle didi ve daḥı tırdı
Varup bu ḥalka tiz ni'met getürdi
7. Yenildi ve içildi dürlü ni'met
Du'ā kılandı ve taġıldı şöḥbet
8. Tırı gelüp icāzet dilediler
Hemīşe himmetin olsun didiler
9. Tırup Muḥammed'i gönderdi vardı
Yine tekrār yüzün yerlere sürdi
10. Budur senden dileğim yā Muḥammed
Kaçan kim saña irişür nübüvvet
11. Beni de ümmetinden eylesin
Yarın şefā'at inle toylayasın

[20a]

1. Şükürler eyleyüp didi ki ey mäh
Murāda irmişem el-ḥamdu li'l-lah
2. Tazarru'lar ile ayrıldı Buḥrā
Fiḡānından ṭolardı kūh-ı şaḥrā
3. Ger bu 'ālem-i ḥalk dirse şubḥ u şām
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz temām
4. Ger diler isen bula cāniñ şafā
Vir şalavāt ber Resūl-i Muştafā
5. Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Muḳtefī
Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Muḳaffā
6. Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Resūli'l-melāḥim
Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Resūli'r-rāḥim
7. Çü yola kārībān oldu revāna
Yine at çekdiler faḥr-ı cihāna
8. Bular günlerde bir gün irdi şām'a
Ḥaber irişdi cümle ḥāş ü 'āma
9. Çıḳuban ehl-i Şām karşıladılar
Size Allah mu'īn olsun didiler
10. Varup ḥānlara ḳondılar temāmı
Oṭalar ṭutdılar hep ḥās ü 'āmı
11. Şu deñlü fā'ideler itdi bunlar
Kimesne görmemişdür şöyle kim var

[20b]

1. Didiler kim kaluruz bunda biz çok
Ki böyle kâ'ide itdigimiz yok
2. Ebū Bekir didi Meysere'ye ey cān
Muḥammed hizmetindendir bu iḥsān
3. Didi Meysere gerçek söylediñiz
Muḥaqqıqdır anı kim siz didiñiz
4. Ki ben beni bilelden berü ey şāh
Ticārete gelürüm bunda her gāh
5. Ki böyle fā'ide görmüş degilem
Bu işiñ sırrına irmiş degilem
6. Ḥadīce'niñ ḥisābsız oldı mālī
Sevinüp Meysere buldı kemālī
7. Cuhūdlarıñ meger bayramı geldi
Şehirden kāmuları taşra oldı
8. Bular bir ulu şahrāya tonandı
Tenefler kūrılup kandīller uyandı
9. Didiler gelüñüz biz de varalım
Nicesi bayram eylerler görelim
10. Ebū Bekir ile Meysere Ebū Sufyān
Ki Mekke uluları cümle a'yān
11. Muḥammed'i bile aldılar ey yār
Varalar seyr için ol gice bunlar

[21a]

1. Görürler ki kamu yeyüp içerler
Ki bütler üstüne saçı saçarlar
2. Olar odlar yakup secde iderler
Ki bunlar adına Mecūsī dirler
3. Qamusı yeyüp içüp şād ü handān
Kimi mest kimi serhōş kimi hayrān
4. Muḥammed Muṣṭafā çün bunu gördi
Ki bir kez bunlara karşı oqurdi
5. Qamunuñ ol sā'at söndi odı
Nicenin qorhusundan şındı ödi
6. Nice kim cehd idüp yaqamadılar
Bize, bu ne muşibetdir didiler
7. Ol itlerin var idi bir ulusu
Qamunuñ ihtiyarı sevgülisi
8. Didiler bize bildir bu ne hāldir
Bu işde cümlemiz hem bi mecāldir
9. Didi kim Mekke qavmini buluñuz
Muḥammed bunlarıñladır biluñuz
10. Gelecekdir Zīrā āḥir zamānda
Gele hem kārībān kavmiyle bunda
11. Muḥammed'in gelecegi zamānı
İrişmişdir budur anıñ nişānı

[21b]

1. Nazarı irdi bütlere yakın
Söyüdü odı kandiller bakın
2. Bilüñüz ki cihāna ol geliser
Kamu dinleri hep bātıı kılısar
3. Nişānıñ deyüvirdi bir bir anıñ
Didi ol bundadır taḥkīk inanın
4. Anıñ hükmi tuta cümle cihānı
Musahḥar eyleye kevn-i mekāmı
5. Ki 'asker cem' idüp kılıç çeker ol
Nice başlar kesüp kanlar döker ol
6. Bu sözleri işitdi çün ol itler
Aradı Mekke kavmini ol pelīdler
7. Beğāyet Meysere'ye kórku düşdi
Ebū Bekr'e dahı pek havf irişdi
8. Alup Meysere ol faḥr-ı cihānı
Ki cübbe altına şakladı anı
9. Beğāyet cehd idüp bulamadılar
Ki kanda idügin bilemediler
10. O gice kārībān oldu revāna
Güneş doğuncaya dek bu cihāna
11. Bular kaṭ' eylediler bir konaḫ yer
Selāmet kurtılup anda yigit, pīr

[22a]

1. Yürüdiler kâmusı kona göçe
Cemî'i şād ü handān yeye içe
2. Yakın kalmışdı Mekke üç konağ yer
Neler kıılır görüñ ol hayy ü kâdir
3. Kâmu Mekke uluları derildi
Ki cümle Meysere katına geldi
4. Kağan kim ol yere gelseler ey yār
Şalarlar buradan müzdecı bunlar
5. Ki Meysere kâlem aldı eline
Getürdi Allah adını diline
6. Hādīce hatuna tiz yazdı nāme
Ne günü varup irdüğini Şām'a
7. Dağı Buhrā hikāyetin tamamı
Nice konaqladüğün hāş ü 'āmı
8. Bu seferde dağı hem karıbānıñ
Nicesi fā'ide itdüğün anıñ
9. Dağı hem ol cuhūdlar bayramında
Didi hem nicesi olmuşdur anda
10. Nice olmuş idi yazdı bir bir
Ne kim olmuş idi anı kııldı taqrır
11. Didi kim ey ulular dinleñiz söz
Ki müzdecı kimi gönderelim biz

[22b]

1. Didi kim emir fermān seniñdir
Aşıl māl ü metā' kārībān seniñdir
2. Didi kim ben revā gördüm Muḥammed
Varup müzdeleye vü giye ḥil'at
3. Ḳamusından Muḥammed'e revādır
Ki evlād-ı Ḥalīl-i Muştafā'dır
4. Ebū Cehīl, Ebū Leheb işitdi
İkisi de ṭa'nlı sözler itdi
5. Didiler bu sözün aşlı yokdur
Cilasınlar bu 'asker içre çoқdur
6. Didigiñüz kişi yolu ne bilür
Yarım mīl gitmeden yolu yegilür
7. Ol aşıl kişi hīç anı ider mi
Gice ile ṭurup yola gider mi
8. İşitdi Meysere didi kim vallahi
Ümīdim budur şaқlaya Allah
9. Ḥüdā şaşırmaya yoldan anı
Selāmet ilete ol faḥr-ı cihānı
10. Görüp verdi nāmei eline
Ḥüdā irsāl ide Mekke yoluna
11. İdüp cehdi olun yola revān
Ki didi şubḥa degin yüri vara

[23a]

1. Hemān uyḥuyı terk idüp gidesin
Şu nāmeyi Ḥadīce'ye iletessin
2. Bilüp sağlīgımızı oluban şād
Ola hem ḳalbi aniñ ğamdan azād
3. Girü mektüb alup bize gelesin
Ki yolda bize ḳarşu götüresin
4. Tiz hecīn egyerleyüp bindirdiler
Muştafā'yı müjdeci götürdüler
5. Ger bu 'ālem-i ḥalḳ dirse şubḥ u şām
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz temām
6. Ger diler isen bula cāniñ şafā
Vir şalavāt ber Resül-i Muştafā
7. Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Kāmil
Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā İklīl
8. Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Müddeşir
Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Müzemmil
9. Seyyid-i 'ālem³⁶ Muḥammed o gice
'Azm-i Mekke ḳıldı gitdi ol gice
10. Gider iken gözine uyḥu gelür
Ya'nī kim şeytān aña fūrşat bilür
11. Deveniñ yularına yapışır ol
Yoldan ıraḳ yere iletir ol fużül

---

³⁶ Tamlama kesresi hareke ile gösterilmiştir.

[23b]

1. Hakk Te'ālā emr ider Cebrā'īle
Deveyi didi toğrı yola
2. Ol sā'atde indi Cebrā'īl-i Emīn
Deveyi yolına getürdi hemīn
3. Çün uyur idi dahı uyanmadı
Kendüsini yoldan azdım şanmadı
4. Sen uyurken toğrı yola getüren
Nice dürlü müşkil işin bitüren
5. Sen yetīm iken saña ihsān iden
İki cihāna seni sulţān iden
6. Ümmetiñi hep saña bağışladım
Ya Muhammed gör ne ihsān işledim
7. Ümmetiñden şöyle kim bir kimseniñ
'Ömri yetmiş yıl dalāletde aniñ
8. Geçse hergiz hayr ü 'amel işlemese
Ahiret çün fikr idüp ğam yemese
9. 'ākıbet suçlarına ikrār idüp
Cān ü dīlden tevbe istiġfār idüp
10. Dise kim ya Rabbi şıgındım saña
Derd-mendim Ya'nī dermān it baña
11. Şuçımı bağışlayup rahmet kılam
Āhiretde meskenin cennet kılam

[24a]

1. Biz gelelim yine söz evvelī ne
Gitti deve yine oğru yola
2. Hağ Te‘āla emrile pes ey cān
Ol sa‘atde Mekke‘ye irdi hemn
3. Hadice‘niñ diñle imdi halini
Kimseye bildirmedi ahvalini
4. Őytle kim mŕŕtk sergerdn³⁷ idi
Ağlamakdan gözleri giryn idi
5. Gözlerinden d‘im dökerdi yaŕ
Ađlaŕırlardı aña kul aravaŕ
6. Dir idi kim mzdeci geldüğini
Mzdeleyp baña bildirse aña
7. Ben anı mlımdan azd ideyim
Dağı çok nesne virüp ŕd ideyim
8. Őub u ŕm bekler idi criyeler
Gice nevbetle uyurlardı bunlar
9. n iriŕdi anda ol dem Muŕtaf
Ol yüzi gl alnı ey bedr-i ŕaf
10. İki criye uyanığdı hemn
Hdce‘ye mzdeledi ŕdumn
11. n Hdce iŕidben ŕd olur
Aıluban gl yüzi hndn olur

---

³⁷ Anlamca ‘‘mŕtk-ı sergerdan’’ yazılması daha uygun olmasına rağmen ‘‘mŕtk sergerdan’’ ŕeklinde yazılmıŕtır.

[24b]

1. Emir ider hādîmlerine tiz varın
Müzdeciyi hāş oṭaya ḵondurun
2. Ḵoşuşup hādîm vü bevvāb vardılar
Ta'zīm ıla oṭaya indirdiler
3. Gördiler ki gelen Muḥammed Emīn
Ḥadīce'ye anı didiler hemīn
4. Çün Muḥammed geldügin işitdi ol
Şād oluban kendüzinden gitdi ol
5. Çün Ḥadīce gördi geldi Muştafā
Şād ü ḥandān oldı gāyet pür şafā
6. Ḥādîm oldı nāmeyi iletdi aña
Okudı şükr idüp ḵaldı ṭaña
7. Nāmeyi çünkim oḵudı bildi ol
Ḥālîḵ'a yüz biñ şükürler ḵıldı ol
8. Nice ta'zīm itdügin Buḥrā ana
Hem şehādet itdügin önden şoña
9. Didi varın idüñüz Muḥammed'e
Ol ḥabīb ü ol ṭabībim Aḥmed'e
10. Kārībāndan ḵanġı gün ayrıldı ol
Anı bildirsın bize ol pür uşul
11. Ol sāt hādîm varup şordı revān
Kārībāndan ḵanġı gün gitdin ey cān

[25a]

1. Dir Muḥammed kim bu gice gelmişem
Üç sâ'at geçdügi dem 'azm itmişem
2. Didi ḥādım bu gice çıkmış ey yār
Üç sâ'at geçdügi dem olmuş süvar
3. Didi kim kalmadı şekkim ya ilahī
Budur ol iki cihānda padişāh
4. Budur Tevrat'da ve İncil'de ol
Ḥatemennebīyyü Muḥammed'dür Resül
5. Çeşnigirler buyurdu ol nigār
Tiz ta'am hazır idiñ didi ey yār
6. Pes ta'am çekildi anda yidiler
Şonuñda Elhamdulillah didiler
7. Bir ağır bahālı kaftān virdiler
Muştafanıñ egnine geydirdiler
8. Didi gider misiñ ol cānāneye
Kāribāne ya sa'adet ḥāneye
9. Didi kim ben kāribāncı giderim
Nāme yazsınlar varup 'arz iderim
10. Nāme yazdı Ḥadīce ol zamān
Virdiler Muḥammed'e oldı revān
11. Kāribāndan yaña 'azm eyledim
Derd ile bir kerre ya Allah didim

[25b]

1. Hakk Te'ālā emriyle bil ey yār
Şubh u şādık olmadan ol merdigār
2. Ol konağda kārībāna irdi ol
Dostları şād oldu düşmānı melül
3. Uyanup qalmışdı hep tācirān
Yüklerini yüklediler şādumān
4. Gördiler kim ol Muḥammed Muştafa
Karşudan geliyürür ol pür şafā
5. Ebū Cehīl, Ebū Leheb şād olup
Ta'n iderler qahqaha ile gülüp
6. Dimedik mi biz saña ya Meysere
Ya nice ādem gönderirsiniz göre
7. Yoldan azmış bu gice yol bulmamış
Nereye varacağını bilmemiş
8. Geliyürür bir haber şoruñ aña
Bu muşībetler sehil işdir saña
9. Meysere bu sözleri işidi çün
Düşmenin ta'nından oldu bağı hun
10. Pes Ebū Bekir dağı oldu melül
Ol sāt içinde irdi pür usul
11. İre gelüp bunlara virdi selām
Pes selāmın aldı anda hāş u 'ām

[26a]

1. Gördiler egnine giymiş hil'ati
Devlet-i pâyende vü tal'ati
2. Şundı Meysere'ye ol nâmeyi şâh
Ġulgüle düşdi bu hılk içre nâgâh
3. Meysere nâmeyi okudı bildiler
Cümle hılk bu işe hayrân kaldılar
4. Gördiler kim bu cevâb Ġadîce'nin
Bildiler kim mühür anıñdır hañ anıñ
5. Ebü Bekir Meysere şâd oldılar
Budur Allah'un habîbi bildiler
6. Ebü Cehîl Ebü Leheb oldılar
Ġor oluban nâs katında kaldılar
7. Didiler bu câzılığdır bil 'ayân
Pes üç günlük yolu bir günde revân
8. Varuban hem girü gelmek ola mı
Bunı 'âlemde kimesne kıla mı
9. Ger bu 'âlem-i hılk dirse şubh u şâm
Medh olunsa haşre dek olmaz temâm
10. Ger diler isen bula cânıñ şafâ
Vir şalavât ber Resül-i Muştafâ
11. Eşşalâtü vesselâmü 'aleyke yâ 'abdu'l-lah
Eşşalâtü vesselâmü 'aleyke yâ Ġabîballah

[26b]

1. Eşşalâtü vesselâmü ‘aleyke yâ Şafiyyâllah
Eşşalâtü vesselâmü ‘aleyke yâ Neciyyâllah
2. Kārībān halkı çün oldılar revān
Gelüben günlerde bir gün şādumān
3. Mekke’nin şehrine irdiler temām
Karşu geldiler bulara hāş u ‘ām
4. Her kişi meskenine irişdiler
Kavm ve karındaşıla görüşdiler
5. Meysere dahı irişdi şādumān
Hadīce’nin bārgāhına hemān
6. Didi Hadīce Muḥammed’e inmesün
At ile varsun eve yorulmasun
7. Pes seyisler öñce dürüp gitdiler
Ebū Tālib evine iletdiler
8. Çün Ebū Tālib ‘ātike gördiler
Hamd idüp hem Hālīk’a şükür itdiler
9. Gelüben ikisi de görüşdiler
Birbiri ile hāllerin şoruşdılar
10. Bu arada geçdi eyyām bir zamān
Eyle umarlar Hadīce’den ‘ayān
11. Ya’nī kim aqça vü altun göndere
Pes Muḥammed ulūfesin³⁸ vire

³⁸ Kelime “ulūfe” yazılmış olup aslı “ ‘ulūfe”dir.

[27a]

1. Geçdi bir ay kim eşer belürmedi
‘ulüfesin Aḥmed’iñ göndermedi
2. Dir ‘ātike ey bürāder varayın
Ol kerīmeye anı añdurayın
3. Dir Ebū Ṭālib aña sākin ol
Kimseniñ ḥaḳḳın yemez ol öyle bil
4. Bī-ḳıyās māl şimdi kim gelmişdürür
Bil ki anı deftere almışdurur
5. Şimdi anlar ḳılur ol mālī-ḥisāb
Varma zinhār virme anlara ‘itāb
6. Geçdi bir ay yine fāriğ oldılar
Yine ikisi bir araya geldiler
7. Dir ‘ātike zāhir unutmüşdur ol
Zīrā gāyet şuğlı çok eşgāli bol
8. Pes icāzet vire baña kim varayım
Ne sebep olmuşdurur bir göreyim
9. Dir Ebū Ṭālib ki nola varasın
Olmaya zinhār taḳāzā viresin
10. Söyledüğüñ sözi söyle rıfḳ ile
Ḥāṭıra toḳuna sözüñ kim bile
11. Hem daḥı birden selām irgüresin
Ḥāk-i pāyine anıñ yüz süresin

[27b]

1. Her nekim ihsān iderse alasin
Az çok dimeyüp alup gelesin
2. Bu yaña gildiñ Hadīce hāline
Dinle imdi fikri nedir alına
3. Subh u dem fikr-i hayāl-i yār ile
Gönlün eyler idi ol server ile
4. Gice gündüz uyhu gelmez gözine
Göz yaşı incü dizerdi yüzine
5. Çeşm-i mesti lācerem giryān idi
Şöyle kim müştāk sergerdān idi
6. Dir idi kim yā İlahel ‘ālemīn
Maḥremim ola Muḥammed Emīn
7. Ben za‘īfeyi aña itgil naşīb
ıl beni cāriye aña yā Mucīb
8. Yanar idi bülbül-ü şeydā gibi
Gözleri yaş aar deryā gibi
9. Gerçi aqlar şubh u şām nālān ider
İllā kimseye dimez ider
10. Halka izhār eylemez aḥvālını
Kendi bilür yine kendi hālını
11. Dir eger ben aça altun gönderem
Ya’nī kim Muḥammed’in ḥaın virem

[28a]

1. Virdi kim aqçayıla geleyin alalar
Anı kendülere maħrem kıllalar
2. Ben anıñ dīdārından maħrūm olam
Tā ebed bu derde yanup yaqılam
3. Haq baña ol günleri göstermesün
Ayrulığı kimselere virmesün
4. Bu işe ben şabr ideyim ne ola
Kim bile kim ‘ātike bunda gele
5. Söz açuban anı sırdaş ideyim
Gizli fikrini aña faş ideyim
6. Haqq ‘ināyet eyleye tevfi̇k ola
Ol Resūlden derdime dermān ola
7. Gözleridi dā’imā yolları ol
Qanğı gün gele ‘aceb dirdi ol
8. ‘ātike dahı ‘ayān oldı hemān
Pes sa’ādet hāneye irdi revān
9. Didi bevvāblar Hağice anaya
Devletiñ devāmda olsun şāniye
10. ‘ātike geldi sa’ādet hāneye
Destūr ister buluşa Hađice’ye
11. Pes Hağice qarşu geldi gülerek
‘İzzet ü ta’zīm ve ikrām kılarak

[28b]

1. Aldı elini eline ol zamān
Getürüp şadre geçirdi hemān
2. Orçaya yayıldı çün şofra şumāt
Yenilüp içildi çün kıandı nebāt
3. Dir ‘ātike söz açup ba‘det-ıa‘ām
Ebī Tālib hāk-i pāyine selām
4. Ne virse dürr-i yetīme dağı
Anı hārc idüp yetürelim ağı
5. Anıñla anı evlendirevüz
Bir kişı zādeyi gelin alavuz
6. Çün işiddi bu sözi ol mäh-ı şāh
Şacı leylādır hemān yüzi güneşe
7. Kızaruban oldu beñzi lāle renk
Gül eger görse olur hayrān renk
8. Dir ‘ātike’ye ayā cān-ı cihān
Yoluna olsun Fedā cānıla ten
9. Didi kim ben sābıka düş görmişem
Hem düşimi ehline yordurmuşam
10. Gökdeki bedr olmuş ay revān
Şağ yanımdan dizime kıondı hemān
11. Nūra ğarķ oldu cihān ol dem hemīn
Cennet oldu güyā kim rü-yi zemīn

[29a]

1. Ta'bîr itdi bir kiři bu dūřimi
Hayra yordı giderüp teşvîşimi
2. Dir gele peygamber-i ahîr zamân
Kim şerî'atle ęola işbu cihân
3. Ola ismi hem Muĥammed Muştafâ
Ĥâtimü'l Enbiyâ'dır ol pür şafâ
4. Cümle peygamberden ulu ola ol
Ĥaĥķa ansız kimse bulamaya ol
5. Ehl-i İslâm içre ol Muĥammed'ül ūla
Bir adı daĥı ĥabîbu'l-lah ola
6. Vaĥti gelmişdir kim ol ide zuhûr
Anıńcüdür ĥamu cennet ĥûr
7. Ĥaĥķ idiserdir seni aña naşîb
Seniñile hemden³⁹ ola ol ĥabîb
8. Dir Ĥadîce 'âtike'ye nem ki var
Ben size câriye olam baĥtiyâr
9. Siz de beni ĥılur iseñiz ĥabûl
Cânıma minnet ĥıluram öyle bil
10. Ol ĥabîbu'l-lah Muĥammed Muştafâ
İncîl Tevrat'da medĥ itmiş ĥüdâ
11. Gelecek hem aña Cibrîl-i Emîn
Ĥıla da'vet ümmetini ol Emîn

---

³⁹ "Hemdem" kelimesi "hemden" şeklinde yazılmış ve yazım yanlışı yapılmıştır.

[29b]

1. Dilerim Allah vire anı baña
Güldüre beni dağı önden şoña
2. Nice begler istemişdi hōş beni
Siz bilürsüz istemedim onları
3. Bu düşü görelü ben umar idim
Benim ola fahr-ı 'ālem dir idim
4. Bilürem bu mālü mülki fānidir
İsterim ol dār-ı huld bākīdir
5. Anıñçündür benim istedüğim
Gice gündüz ah idüp ağladuğım
6. Didi kim 'ātike'ye tiz varasın
Ebü Tālib'e haber eylesin
7. Ger bu 'ālem-i halk dirse şubh u şām
Medh olunsa haşre dek olmaz temām
8. Ger diler isen bula cāniñ şafā
Vir şalavāt ber Resül-i Muştafā
9. Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Kelīmu'l-lah
Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Hātemü'l-enbiyā
10. Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Hātemü'r-resül
Eşşalātü vesselāmü 'aleyke yā Muhyī
11. 'ātike çün diñledi bu sözleri
Yaşıla töldü mübārek gözleri

[30a]

1. Didi ey şāh-ı cihān hōş didiñüz
Gerçi bu sözleri şerh eylediñüz
2. İllā gönüm hergiz inanmaz aña
Yoħsa laṭīfe mi idersiz baña
3. Ağladığım budur ey şāhım benim
Ey saçı Leylā yūzi māhım benim
4. Şıdķıla mı söylersiñ bu sözi
Ki inandır söziñize sen bizi
5. Dir Ḥadīce ‘ātike’ye bil ey cān
Tañrı haķķıçün bu sözüme inan
6. Bu sözi cān-ı gönülden söylerim
Sanma kim lāğ u laṭīfe eylerim
7. Didi kim şimden girü varıñ hemān
Mekke ulularımı cümle ‘ayān
8. Cem’ idüben babama gönderesin
Hem daħı bunlara ögüt viresin
9. Meskenetle söyleyeler sözlerin
Kim tekebbür kılmayalar özlerin
10. Kim eger ol rāzīyam dimez ise
Tınmayup şabr ideler her ne ise
11. Diyeler incinme gel ey ihtiyār
Kim Muħammed Muştafā’ dır baħtiyār

[30b]

1. Cümle ecdād-ı şerīfler aşıldır
Dağı İbrāhīm Ḥalīl'in neslidir
2. Gerçi bu sözler dağı itmezse eşer
Tınmayup sözi kıllalar Muhtaşar
3. İnşā'allah anı rāzī kılluram
Ben aña neyleyeceğim bilürem
4. Bunı işitdi çün 'ātike hemān
Destür alup yolına oldu revān
5. Ol dem irdi Ebū Tālib katına
Naķil ide bu sözleri ol dem aña
6. Dir Ḥadīce sizlere ider selām
Şerḥ ider her ne kim söyledi kelām
7. Ebū Tālib işidicek şād olur
Ḥamd ider Allah'a şükürler kıllur
8. Pes hemān dem oradan olur revān
Ki Ebū Bekr'e irüşür şādumān
9. Cümle bu sözi aña taķrīr ider
Ol dağı şükür eyleyüp tedbīr ider
10. Tiz tüt imdi Mekke ulularını
Minnetle cem' idüp her birini
11. Ben dağı onlar bile varayım
Hāk-i pāyine yüzimi süreyim

[31a]

1. Çağıruban kişiler cem' itdiler
Hadice'nin babasına girdiler
2. Ebū Bekir ile Ebū Şüfyān bile
Geldiler kim sa'y ide onlar bile
3. Ne ise ta'zīm -i ikrām kıldılar
Pes selām virüp du'ālar kıldılar
4. Aldı bunlarıñ selāmiñ ol hümām
Şadre geçürdi buları bi't-temām
5. Çeşnigirlere işāret eyledi
Tiz ta'ām geldi buları toyladı
6. Söz açıldı söylenüp ba'de't-ṭa'ām
Perde ref' oldu añladı bu kelām
7. Didiler ey şāh-ı cihān diñleñüz
Cümlemiziñ sözi nedir añlañuz
8. Dilerüz sizden ki maḥdüb-zāde ki
Viresiz Muḥammed'e Ḥadice'yi
9. Anıñ ismidir Muḥammed Emīn
Anıñıla faḥr ider rū-yı zemīn
10. Hem Emīn ve müstaḳīm hem uşlıdır
Daḥı İbrāhīm ḥalīl'iñ neslidir
11. Çün bu sözleri işitdi babası
Rāzī olmayup dimedi nitesi

[31b]

1. Didi kim ey bî-ḥayālar bu sözi
Nice dirsiz delü gördüm ben sizi
2. Ki Muḥammed'ül Emîn kim var ola
Kim benim kızım aña maḥrem ola
3. Bir daḥı ger söyleyesiz bu sözi
Nefy iderim buradan bilüñ sizi
4. Kim bilürsiz nice şāhlar istedi
Mālı mülki vireyim gelsün didi
5. Her biri ḥükm issi idi tācīdār
Kimseyi eylemedi ol iḥtiyār
6. Söylemeyüp sākin oldılar hemān
Ḳıldılar ol demde tebdīl-i mekān
7. Pes Ebī Ṭālib'e virdiler ḥaber
Her ne kim işitdilerse ḥayr u şer
8. Ebī Ṭālib 'ālike oldu melīl
Didiler ḳādīr durur Rabbi Celīl
9. Çün Ḥadīce işüdüp bu sözleri
Oldı maḥzun ağlayuban gözleri
10. 'āḳila vü kāmile gör ne ider
Mekke'niñ ulularıñ da'vet ider
11. Ebū Şufyān geldi kibārlar ile
Ebī Ṭālib Ebū Bekir ile bile

[32a]

1. Cümlesi bir araya cem' oldılar
Dürlü ta'am yeyüben şād oldılar
2. Ebī Tālib Ḥadīce'ye gör nider
Mektübıla bu sözi i'lām ider
3. Babamı gāyet de serḥōş⁴⁰ idesiz
Tolu kāse içürüp nūş idesiz
4. Sözüni tutup aña içürdiler
Serḥōş idüp kendüden geçürdiler
5. Ol dem anı aluban getürdiler
Ḥadīce'niñ evine getürdiler
6. Ḥadīce evinde yatdı pür uşul
Yatdı anda şubḥa deñli qaldı ol
7. Ol gice Ḥadīce'yi gör kim nider
Babasınıñ etegine renk ider
8. Pes za'ferānı civīd ile bil ey yār
Eteginin bir qarış yerin boyar
9. Ol zamānda bir kişi serḥōş iken
Kızılı 'ahd eylese bī-ḥūş⁴¹ iken
10. Renk sürerlerdi anıñ etegine
Ta ki dönmeyeler 'ahdinden gine
11. Çün şabāḥ oldı anı bildi yakın
Gördi etegindeki rengi hemīn

---

⁴⁰ Kelime Serḥōş şeklinde yazılmış olup doğrusu serḥōş şeklinde olacaktır.

⁴¹ Kelime bī-ḥūş yazılmış olup aslı bī-hūş şeklinde olacaktır.

[32b]

1. Dir Ḥadīce'ye ey cān-ı cihān
Nedir işbu etegimdeki nişān
2. Dir Ḥadīce babasına vay seni
Niçün virdiñiz Muḥammed'e beni
3. Bu gice anda olanlar ḥāş u 'ām
Beni sizden dilemişler ey hümām
4. Eylemişler ulular size niyāz
Siz daḥı anlara gösterüp cevāz
5. Aluban ikrārı ki biñ cehd ile
Eyle buyurmuşsiñiz virdim nola
6. Yazmağıçün 'andıñız peymāniñiz
Anuñçün renklidir dāmeniñiz
7. İşidüp sözi ol dem kaçıdı
Ḥayli zamān gürüldeyüp şaķıdı
8. Didi 'aḥd itmedim ve hem virmezem
Zīrā seni aña lāyık görmezem
9. Yoқdur anda māl ü mülki sīm ü zer
Delüdür anlar ki bizden kız diler
10. Babasına dir ki sulṭanım benim
Yoluña olsun Fedā cānım tenim
11. Ulular öñünde ikrār idesiz
Şoñra pişmān olup inkār idesiz

[33a]

1. Diyeler seniñ için ikrârsız
Kavline turmaz yalancı ‘arsız
2. Hergiz inanmaya kimse sözine
Nice kişi ta’n ururlar yüzine
3. Halk içinde ola ‘ırzıñ pây u māl
Sizlere lâyıķ degildir işbu hāl
4. Eyle ol kim ben cihâne gelmedim
Yaħu öldüm şimdiye dek kalmadım
5. Tek sözüñüz siziñ olmasun yalan
Yoluna olsun fedācanım hemān
6. Ol Muħammed kim ulular aşıdır
Zirā İbrāhīm Halīl’iñ neslidir
7. Hāşimī’dir hem benī sa’d ulusu
‘Aceb olmaz elde yoķsa nesnesi
8. Sīm ü zer destinde olmasa yoğısa nola
Eylükile añılur ismi hele
9. Anda yoķsa bizde vardır sīm ü zer
Mālımız mülkimiz ölünce yiter
10. Söyleyerek göñlüni itdi hele
Didi naşibiñdir ola kim bile
11. Ger bu ‘ālem-i halk dirse şubħ u şām
Medħ olunsa haşre dek olmaz temām

[33b]

1. Ger diler isen bula cānıñ şafā
Vir şalavāt ber Resül-i Muşafā
2. Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Münci
Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Müzekkir
3. Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Nāşır
Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Menşür
4. Çün Hadīce bu sözi işitdi hemān
Ġāyetile göñli oldı şādumān
5. Nāme yazdı ‘ātike’ye sırrıle
Dir babamı rāzī eyledim hele
6. ‘ātike nāmeyi oқudı revān
Ebū Tālib қatına irdi hemān
7. Қıldı Ebū Tālib sözi beyān
Babasınıñ rāzī oldıgın ey cān
8. Dir Ebū Tālib Muḥammed’e ey yār
Ebū Bekir ḥazretine yürü var
9. Söyle kim bizden selām eyle aña
Bir ağır bahālı bez virsün saña
10. Şoñra aña biz bahāsın virerüz
Ḥadīce içün nişān göreyiz
11. Hem daḥı kendüsi ḥāzır olalar
Da’vet olunduğı demde geleler

[34a]

1. Pes Muḥammed işüdüp oldı revān
Geldi Ebū Bekr'e ol demde hemān
2. Ol daḥı dükkānda oturmuş idi
Bu ḥuşūşa muntazır ṭurmuş idi
3. arşudan Muḥammed'i gördi gelür
Bī-nihāyet sevinüp şād olur
4. Sıçrayup erdi dükkānından hemān
Didi kim ḥuş geldiñiz ey nev-civān
5. Didi kim ey yār ḥālīñiz nedir
Hem Murādīñiz ve fālīñiz nedir
6. Didi kim 'ammım size selām kıılır
Dileyüp sizden daḥı ḥācet kıılır
7. Viresiz bize bir kıymetli bez
Ḥadīce'ye anı nişān idevüz
8. Didi ki luṭf eylegil otur hele
İdelim ol nesne elden gele
9. Pes Muḥammed şadre geçüp oturur
Gör o şiddīķ ki ne işler bitürür
10. On ṭabaķ altun bile daḥı gümüş
On ṭabaķ misk daḥı ḥāzır eylemiş
11. Daḥı mercān ağacı hem eye aḥī
Yedi budağı var idi hem daḥı

[34b]

1. Her budağı kim üçer arşun idi
Böyle tuhfe şey görülmemiş idi
2. Hâzır itmiş dağı on a'lâ kumâş
Dağı bir kaç dâne hem kıymetli taş
3. Didi ki ey nūr-u ‘aynım Muşafā
Ey benim cān u cihānım pürşafā
4. Bunca eşvābı kim görürsiñiz anı
Hâzır itmişdim gele deyü seni
5. Cümlesi hep yoluña olsun fedā
Ben varup bu hizmeti kılam edā
6. Emriñizle ben kuluñuz varayım
İnşā'allah bu işi bitüreyim
7. Dir Muḥammed kim eyā rüh-ı revān
Bunca eşvābı virürsin sen hemān
8. İki yüz bin aqçalık vardır ağı
Şoñra bunu kim ödiser dağı
9. Dir Ebū Bekir eyā dostum benim
Yoluña olsun Fedā cānım⁴² tenim
10. Şatmazım ben bunu saña bil ey yār
Cümlesini saña kıldım bergüzār
11. Ḥamdu li'l-lah çünki oldum ber-murād
On kulum olsun bugün benden azād

---

⁴² “Cim” harfinin noktası yazılmamış olduğundan asıl metinde “hanım” okunsa da kelimenin aslı “canım” şeklindedir.

[35a]

1. Terk idüben bunca eşvâbı mâlı
On kul âzâd eyledi hem ol velî
2. Aferîn ler olsun anıñ şıdķına
Ton geyürdi daķı hem on miskîne
3. Pes Muḥammed görüben kıldı ‘aceb
Şad hezârân aferîn olsun saña
4. Getürüp eşvâbı ḥâdimler hemân
Kendi öñünce yürüdi şādumân
5. Ḥadîce’niñ ḳapusına irdiler
Müjde idüp aña ta’zîm kıldılar
6. Ḳoşuşuban babasına irdiler
Ḳapucılar daķı anı gördiler
7. Bunlara virdi Ebü Bekir selâm
Aldılar cümle selâmın bi’t-temâm
8. Ebü Bekr’i oḡaya ḳondurdılar
Gelen eşvâbı iḳerü gönderdiler
9. Çün Ḥadîce gördi bunca dürlü mâl
Didi bu Muḥammed’iñ olmaḳ muḥâl
10. Şek degildir bilürem anı ‘ayân
Der Ebü Bekriñ dürür bu armağan
11. Sevinüben kendi mâlını virür
Fahır-ı ‘âlem uğrına fedâ kıılır

[35b]

1. Aldı eşvābı bular kıldı kabūl
Dostlar şād oldu düşmenlar melūl
2. Mekke ulularını da'vet kıılır
Cümlesi ol araya hāzır olur
3. Ol dem içre kııldılar 'ağd-i nikāh
Bir araya cem' olup şemsile māh
4. Çünkü birkaç günden itdiler düğün
Düşmenin bağına urdılar düğün
5. İkinin bir araya getürdiler
Hakk müsteħakkına yetürdiler
6. Hādīce zeyn itmışidi bir serāy
Kendi dağı gūya kim bedr olmuş ay
7. Bir yere cem' oldu çün ey güneş
Şakıdı yıldız gibi kul qaravaş
8. Ebī Tālib'le 'ātike şād olup
Sevinürler hakk'a şükürler kıılup
9. Dirilürler bir araya şādumān
Geçdi bu vechile eyyām bir zamān
10. Çünkü hāsıdler bunı hōş gördiler
Her biri bir vechile ta'n itdiler
11. 'Avretiñdir bunca māl ile menāl
Bir gün ola incine bunla hāl

[36a]

1. Olacağı budur ey bahtiyār
Diye andan geldünise anda var
2. Bunda seniñ māl ü emlākıñ mı var
Ya baña söz diyecek alıñ mi var
3. ünkü düşmenden işidir bu sözi
Gāh u gāh maḥzūn olurıdı özi
4. ün Hadīce işidüp agāh olur
Mekke ulularını da'vet ılır
5. Ta ki bir şahrāya bunlar cem' ola
Ehl-i Mekke uluları hep gele
6. ıldılar öyle Münādīler nidā
Pes ta'am ḥāzır idüp ol arada
7. Kamu Mekke ḥalkı anda geldiler
Er vü 'avrat cümlesi cem' oldılar
8. Cümle bunlar yeyüp içdiler ta'am
Küllisi oylandı bunda ḥāş u 'ām
9. Bunlara gāyet onukluk eyledi
Pes ta'āmdan şoñra ursunlar didi
10. Gör ne ılır Hadīce ba'de't-ta'am
Bir ḥarīr döşek getürdi ol hümām
11. O döşek büyüklüğünü bil ey yār
Dört yüz arşun idi bil ey yār

[36b]

1. Mekke şahrāsında anı yaydılar
Halk u 'ālem bu ne hāldir didiler
2. Döşek üzre dökdiler şol deñlü māl
Kimse anı şerh idebilmek muhāl
3. Er boyunca dört küp incü var idi
Dağı her dānesi cevher ü dār idi
4. La'l ü yāķüt her biri kıymetlü taş
Bī-ħisāb bī-ķıyās zerrīn ķumāş
5. Döşek ü yaşdıķ ü yorgan bi şumār
Cümlesi zerrīn idi bil kim ey yār
6. Mısr'ı, Şām'ı, cevheri toblan hep
Dökdiler ol döşek üzre bī-ħisāb
7. Şol kadar kim oldu incü, sīm ü zer
Turdu iki yanına pes iki er
8. Baķuban biribirini görmediler
Kimse bunuñ sırrına irmediler
9. Dağı beş yüz köle üç yüz ħalāyık
Ķoşup ħızmet iderler aña lāyık
10. Dağı dört biñ deve dürlü hecīnler
Yavar atlar dağı dürlü ķatırlar
11. Her biriniñ egeri vü kesmesi
Sīm ü zerden olmuşıdı cümlesi

[37a]

1. Didi kim bu deñli māl bir kimseye
Görüben işitdiñiz mi dünyāda
2. Didiler kimse işidüp vü görmedi
Kimseniñ bu sırra ‘aqlı irmedi
3. Didi Mekke ulularına biliñ
Siz benim bu sözüme şahid oluñ
4. Didi bu gördigiñiz hayli hōşām
Kul halāyık mālı milki muhteşem
5. Bu kadar deve, katır, māl, tavar
Hep Muḥammed’in dürür her ne ki var
6. Bilüñüz bu işi böyle işledim
Kamusın Muḥammed’e bağışladım
7. Nice deyesiz Muḥammed’e faķır
Ya’nī rızķı mālı yok bedr-i münīr
8. Destegīr oldu aña Rabb-i Celīl
Dostları şād oldu düşmeni melīl
9. Ger bu ‘ālem-i halk dirse şubḥ u şām
Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz temām
10. Ger diler isen bula cāniñ şafā
Vir şalavāt ber Resül-i Muşţafā
11. Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Beni’r-raḥme
Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Beni’t-tevbe

[37b]

1. Eşşalâtü vesselâmü ‘aleyke yâ Harîşün
Eşşalâtü vesselâmü ‘aleyke yâ Ma’lûmun
2. Bular hōş hāl ıle dirlik virildi
Nice eyyām bu hāl üzere oldı
3. Hadīce’den hem iki oğlı oldı
Bir Qāsım biri Tāhir idi
4. Ruqıyye, Ümmügülsüm, Zeyneb ey yār
Ki kızlarıydı Fātıma’yla bunlar
5. ‘ālī’nin Fātıma oldı naşibi
Ruqıyye, Ümmügülsüm ey habībi
6. Ki ‘osmān’a virildi anın
Birisi hem Ebū’l-‘as’a o cānın
7. Resūlüñ yaşı irdi çünki kırqa
Ki ma’lûm ola ta kim iki fırqa
8. Giyerdi gāh beyāz gāh aḥmer
Sözi sükker, yüzi gül, lebi kevser
9. Mu‘īn idi aña Rabbi Kerīmi
Görenler sever idi bi’z-zarūrī
10. Kaçan bu yola uğrasa o server
Koğardı üç güne dek misk-i ‘anber
11. Beğāyet hūb idi hüsn-i hūlkı
Musahḥar kılmışdı cümle ḥalkı

[38a]

1. Anıñ gölgesi düşmez idi yere
Kamu cismi anıñ nūr idi Zīrā
2. Şaçı düşşe oda hem yanmaz idi
Siñek cismine aşla kınmaz idi
3. İderdi dā'imā zıkr ile t̄ā'at
Gice ancak uyurdu iki s̄ā'at
4. Gehi ğamgīn olurdu ğāhi ħandān
Ġāhi ğuşşalanūrdu ğāhi şādān
5. Gehi ħalvet idüp kılurdu 'uzlet
Bulurdu rūhı anın ħaċċa vuşlat
6. 'ibādet, zıkr ü t̄ā'at dā'imā işi
Ki aċardı t̄urmaz gözi yaşı
7. Çıċardı ol Ġırā taċına dā'im
Yemezdi bir iki gün olurdu şā'im
8. Gehi üç günde bir yer etmegi aş
Mubārek baċrına hem baċladı taş
9. Ki ister idi ol taċda Murādı
Murādı ol idi Allah Hādī
10. Risālet gelmeden düşde bilürdi
Murādı ne ise ma'lūm olurdu
11. Şu resme ħaċċa Tālib olmuş ıdı
Mubārek beñzi gülveş şolmuş ıdı

[38b]

1. Görüp Ħamza anıñ ħālin kayurdı
Varup ‘ātikeye bu ħāli şordı
2. ‘ātikeye didi kim ey qarındaş
Muĥammed’e yetmez olmuş etmek ü aş
3. Niçün döndi anıñ ħaddi hilāle
Hemān gül beñzi şolmuşdur revāna
4. Muĥammed’den idiñ didi su’āli
Size ey dürür ne ise ħāli
5. Didi kim ya Muĥammed ħāliniz ne
Hilāl olmuşsıñız aĥvāliniz ne
6. Şu gül beñzin niçün şolmuş hemān
Niçün olmuş gözün yaşı revān
7. Eger kimse seni incitdi ise
Deyüvir baña anı nitdi ise
8. Neler kılam aña sen bir göresin
Ķulağınca idem her bir pāresin
9. Didi ‘ammusına ey yār-ı vefādār
Ki ben olmamışım hīç kimseden zār
10. Baña kār eyledi ‘aşķ-ı ilahī
Kim oldur pādişāhlarıñ ilahı
11. Anıñ ‘aşķı ıla döndüm ħazāna
Anıñçün yaşım olmuşdur revāna

[39a]

1. Ki hergiz yokdur elde ihtiyarım
Dükendi qalmadı şabrım qararım
2. İşitdi bu sözi ol pehlivān⁴³ çün
Didi kim yāriñ olsun kavıdıp çün
3. Görürler idi andan çok kerāmet
Bilürdi çün nübüvvetden ‘alāmet
4. İder haq müşkilin düşünde ilhām
Hemīn zāhir gibi olurdu i’lām
5. Hırā tağında⁴⁴ varırdı hem ekşer
Olurdu tağ anuñ ıla münevver
6. İderdi tağ üzerinde ‘ibādet
Ki dā’im böyle idinmişdi ‘ādet
7. Resūlu’l-lah meger günlerde bir gün
Hırā tağında oturmuşdı çün
8. Buyurdu ol sā’at Allahü Hādī
Didi Cebrā’īl’e kim ya ‘ibādī
9. Yürü irgür habībime Risālet
Dağı Qur’ānıla qıl aña işāret
10. Dīne da’vet idüben hāş ü ‘āmı
‘Ayān itsün helāli vü harāmı
11. Haqqıñ emriyle Cebrā’īl indi
Ol sā’at Hırā tağında qondu

⁴³ Kelime asıl metinde “behlivan” şeklinde yazılmış.

⁴⁴ -da eki –e yönelme eki anlamında kullanılmıştır.

[39b]

1. Resūlu'l-lah inerken gördi anı
Beğāyet havf idüben koķıdı cānı
2. Didi, iķrā' didi, bilmem kırā'at
Ben ümmiyem nedir bilmem 'ibādet
3. Kim iķrā' sūresini ta'līm itdi
Ne kim haķ emrini ma'lūm itdi
4. Didi var haķı dine da'vet eyle
Ne kim Haķ emri varsa anı söyle
5. Oku Qur'an'ı, emri, nehyi bildir
Ki ta'līm eyle haķa Haķkı bildir
6. O kim emrin tutar cennet anıdır
Şu kim münker işler mihnet anıdır
7. Haķ'ın emri ile cennet cehennem
Olurlar her biri ehline hem-dem
8. Seniñ yüzün suyına ya Muħammed
Bulusardır kamu ümmetiñ raħmet
9. Kıpacaķdır āħir yevme'l-kıyāmet
Seniñ ola kamu haķa şefā'at
10. Nebīler ve Velīler haķ ı 'ālem
Şefā'at uma senden cinn ü ādem
11. Ki ben bī-çāre vü kem peyk-i Celīlem
Haķ'ın Resūliyem Cebrāilem

[40a]

1. Hemîn ol dem Cebrâ'îl gâ'ib oldı
Habîbu'l-lah turup evine geldi
2. Hādîce görüp anı karşı vardı
Beğâyet şād Resûlu'l-lah'ı gördi
3. Nübüvvet nûrı elinde belürmiş
Şanasın ay durur kim şu'le virmiş
4. Hādîce didi aña ya Muhammed
Ki beñzer saña virilmiş risâlet
5. Didi kim ya Hādîce Hâk Te'âlâ
Risâlet viridi baña Hâk Te'âlâ
6. İşidüp nice kıldı şükr-i Yezdân
Ne diyem baña ta'lîm it firāvân
7. Şehâdet kelimesin ta'lîm itdi
Ne kim buyurdu ise anı tutdı
8. Meysere itmiş idi aña ikrâr
Şehâdet idüben eyledi tekrâr
9. Ki muntazır olmuş ıdım bunca zamân
Bilüben nâ'il oldum şimdi el'an
10. Dir idim ya İlahî ben görem mi
Risâletine 'ömri irgürem mi
11. Didi kim görmişem el-ğamdu li'l-lahi
Bu güne irmişem el-ğamdu li'l-lahi

[40b]

1. Kāmu tācı vü tahtı mülkü mālı
Yolına virmişem el-ḥamdu li'l-lah
2. Muḥammed Muşafā nūrı Hüdāniñ
Dīnine girmişem el-ḥamdu li'l-lah
3. Cehennemden Beğāyet ḥavf iderdim
Ḥalāş oldum hele el-ḥamdu li'l-lah
4. Yarın varılacak cennet-i 'adne
Bu günden varmışım el-ḥamdu li'l-lah
5. Kāmu ümmetlerinüñ anasıyam
Ki faḥr-ı 'ālemi bulmuşam el-ḥamdu li'l-lah
6. Yarın maḥşerde hem evlādlarımā
Şefā'at iderim el-ḥamdu li'l-lah
7. Hüdā'ya ḥamd olsun bī-nihāye
Ki ḳadre irmişem el-ḥamdu li'l-lah
8. Niçeler zehrin içerler bu dehrin
Nebātına irmişem el-ḥamdu li'l-lah
9. Ki ben Tālibem çoḳdan beriden
Ki vāşıl olmuşam el-ḥamdu li'l-lah
10. Ger bu 'ālem-i ḥalḳ dirse şubḫ u şām
Medḫ olunsa ḥaşre dek olmaz temām
11. Ger diler isen bula cāniñ şafā
Vir şalavāt ber Resül-i Muşafā

[41a]

1. Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Şehīd
Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Şāhid
2. Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Şehīd
Eşşalātü vesselāmü ‘aleyke yā Meşhūd
3. Ki bir ruhbān var idi adı Varağa
Ki nāmı ʔolmuşıdı Şām ü şarğa
4. Hadīce didi aña işbu hāli
Muḥammed’den işıtdügi maḳālı
5. Hırā ʔağında neye irdüginı
Ki Cebrā’ıl’i anda gördüginı
6. İşidüp Varağa çüñkim bildi anı
Didi buldum cihānda rüh-ı şāni
7. Didi el-ḥamdu li’l-lah ʔoğmuş ol māh
Zīrā Tevrat içinde anı Allah
8. Ƙamu na’tın şıfātın söylemişdir
Aña Allah ḥabībimdir dimişdir
9. Anıñ ümmeti ʔolısar cihāna
Aña münkir olanlar oda yāna
10. Ki andanşoñra ḥayli eglendi Cibrıl
Belürmedi ki vaḥy indirmedi bil
11. Ki bir gün Cebrā’ıl Allah selāmın
Getürdi Aḫmed’e ḥaḳḳıñ kelāmın

[41b]

1. Didi Rabbiñ selām ider saña ey cān
Melālını gider ol şād ü ħandān
2. Aña müddeşir suresini bil ol
Nuzūl idübdi ol da'vet meşğul
3. Olasın şimden girü server
Ki sensin kamu cinn ü inse rehber
4. Ebū Bekir meger kim ol zamānda
Ticāretde idi vahy indügi demde
5. Ticāret itmeğiçün Şām'a irdi
Ki anda bir gice düşünde gördi
6. İner, ay güneş konardı yirine
Muṭī' olurlar ne kim dirse sözine
7. Libās geydirdi güneş ile ay
Uyanup 'aşık oldu mehlıkāya
8. Turup ta'bīr için ruhbāna vardı
Düşün şerh eyleyüp ta'bir şordı
9. Didi ruhbān aña kandan gelürsin
Mekānıñ ne yerde kanda olursun
10. Didi kim Mekke şehridir mekānım
Ebū Bekir idülür adı ve sanım
11. Didi iki cihānıñ serverinüñ
Dağı ahir zamān peygamberinüñ

[42a]

1. Olısardır anuñ adı Muḥammed
Ki şark vü garba deñli ʔola ümmet
2. Ƙopısar Mekke şehri içre ol mäh
Gelecek vaḗtı oldu inşā'allah
3. Cemi' halk Ɨatında ol uludur
Ḥaḗḗñ Ɨatında gāyet sevgilidir
4. Anıñçün yaradur ḥaḗḗ cihānı
Daḗı ḥūri Ɨuşūrı ve cinānı
5. Yazup Tevrat içinde anı Allah
Ƙamu 'ālemlerin Raḥmānı Allah
6. Dimiştir kim Muḥammed ḥāş Ɨulumdur
Ḥabībimdir Beğāyet maḗbūlumdur
7. Daḗı hem ehl-i İslām'a ola mäh
Vezīri olasın sen inşā'allah
8. İki 'ālemde olasın aña yār
Hemīşe olasın yār-ı vefādar
9. Ebū Bekir işitdi vü sevindi
Tesellisin buluban giri döndi
10. Dönüp Şām'dan gelüp hem Mekke'ye ol
Olurdi bu düşün fikrine meşgūl
11. Ger bu 'ālem-i ḥaḗḗ dirse şubḗ u şām
Medḗ olunsa ḥaşre dek olmaz temām

[42b]

1. Ger diler isen bula cānıñ şafā
Vir şalavāt ber Resūl-i Muşafā
2. Çünki irişdi Muḥammed'e risālet bil ey cān
3. Da'vet itmek ile meşgūl oldı sultān-ı cihān
4. Didi Ebū Bekr'e Muḥammed muştuluk olsun saña
5. Baña virmişdür risālet luḫ idüp ol Müste'ān
6. Pes Hırā tağında ma vāķi' ne ise şerḫ idüp
7. Baña gönderdi risālet Teñri ḫaḫķıçün inan
8. Çün Ebū Bekir işüdüp didi aña ey seyyidim
9. Çünki peygamber olasın ḫanı mu'cizāt-ı şān
10. Didi düşini Ebū Bekr'iñ nicesi gördigin
11. Hem mu'abbire anı nice ta'bīr itdugin beyān

[43a]

1. Çün Ebū Bekir işüdüp gördi andan mu'cize
2. Şıdķile ĩmān getürdi oldı mü'min müslimān
3. Anıñ ardınca 'alī ĩmāna geldi şöyle bil
4. Dağı Zeyd ile Zübeyr 'oşmān getürdiler ĩmān
5. 'abdu'r-raħmān Talha hem Sa'd ibni Vaķķāş geldiler
6. Biri faħhāz şıdķıla ĩmān getürdiler hemān
7. Her biri bir mu'cizāt görüp müslümān oldılar
8. Dağı hem ĩmāna geldi Ĥamza-yı şāhibķırān
9. Ehl-i ĩmān cümlesi otuz toķuz olmuşıdı
10. Gizli iderlerdi 'ibādet bir mağarada hemān
11. Didi Ebū Cehīl bu sırrı vardı 'ömer ķatına

[43b]

1. H azret-i peygamber içun g or ne s oyler altab an

2. Dirmiş indirdi ur' n başa Cibril-i Em n

3. Başa uyuŐ benim ol peygamber-i aŐırzam n

4. Sihriyle d nderdi niceleri d ninden ol

5. Halkı Şayd itmek içun d zmiŐd r fitne yalan

6. Şimdi anıŐ d nine giren kişi var erba' n

7. Her birini Şerh idüp didi f l n bin f l n

8. Ben saŐa yüz deve virem daŐı yüz oŐka gümüş

9.  ld r p ol serveri bir laŐza aŐa virme am n

10. Bu sözi ' mer işitdi akıyup urur hem n

11. Atına bindi sil hın aluban oldu rev n

[44a]

1. Gördi ol mağarada bunlar namaz kılar kamu

2. Süre-i t̄ahā oqınūr diñledi ol behlüvān

3. Didiler kim ya Muḥammed ḥāzır olmuşdır 'ömer

4. Bu durur qaşdı anıñ kim kese başlar döke qān

5. Qaldırup elin du'ā kıldı Resūlu'l-lah hemīn

6. Didi ya Rabbi 'ömer'le eyle dīni cāvidān

7. Ol sā'at ditredi 'ömer'iñ eli vü ayağı

8. T̄aḳatı t̄aḳ oldı beñzi gūya kim oldı ḥazān

9. Didi kim qalmanı şübhem sen Resūlısın Haḳqıñ

10. Sıdķile ĩmān getürüp dīne girdi ol zamān

11. Dīne girdigin görüp gāyet sevindi Muştafā

[44b]

1. Dağı aşhāb sevinüp tekbīr itdiler şādumān

2. Didi 'ömer ya Muhammed nice pinhān olasın

3. Zāhire çık dīne da'vet eyle bu halkı 'ayān

4. Çıkdı andanşoñra dīni āşikāra eyledi

5. Luḫfıla da'vet ider herbirini ol 'ālī-şān

6. Dir Ebū Cehīl 'ömer'e kim kanı gayret ya 'ömer

7. Ya nice uydun aña sen kanı bunca ad vü şan

8. Dir Ebū Cehīl'e 'ömer kim şübhe yoḫdur aña hīç

9. Ol Resüldür faḫr-ı 'ālemdir aña yoḫdur gümān

10. Anı da görmez misin bir aḫ bulud dā'im anıñ

11. Nereye giderse olur üzerine sāyibān

[45a]

1. Her iki ümmet oluban aña tutarsa sünnetin
2. Bî-gümân anıñ içündür ħîri, ğılmān, cinān
3. Çünkü günden güne artdı ümmeti hem şer'-i dīn
4. İns ü cinn oldu müşerref hem zemīn ü asumān
5. Çekmedi küffāra Mekke'de kılıç, dökmedi kan
6. Şoñra Medineye varup eyledi aña meķān
7. Sevdiler ehl-i Medīne oldu cümle tābi'īn
8. Mu'cizātın Zīrā hep işitmişler idi istiḥān
9. Didi Cibrīl ya Muḥammed her iki ĩmān ḥil'atin
10. Da'vet eyle, girmez ise katl idüp virme amān
11. Faḥr-ı 'ālem pādişāh oldu ve dört yār-ı vezīr

[45b]

1. Biri Ebū Bekir, 'ömer, 'oşman, 'alī kāmūrān
2. Anda mescidler yapuban kıldılar beş vaķit namāz
3. Cebrā'īl geldi buyurdu kim Bilāl ide ezān
4. Cum'a gün huṭbe oķurdı bir direge dayanup
5. Dā'im öyle 'aded idinmişdi ol mihribān
6. Didi aşhāb ya Resūl menber yapalım size biz
7. Huṭbeyi kimi işidir kimi işitmez ey cān
8. Şoñra bir minber yapıldı çıķdı üstüne Resūl
9. Huṭbeye başladı okuyayıldı ol nev-civān
10. Gördiler kim mescid içre ķopdı feryād-ı enīn
11. Ol direk yarılup itdi nevha vü āh ü fiğān

[46a]

1. İndi minberden Resül, şıgār eli ile anı

2. Sākin oldı ol direk evvelki gibi hem-cünān

3. Cümle aşhab gördiler tekbīr şalavāt getürdiler

4. Huṭbeyi minberde okudı yine şīrīn dehān

5. Anı işidüp nice kāfīrler oldı müslīmān

6. Daḥı nice mu'cizāt görüp nice bān oḡlı bān

7. Ger bu 'ālem-i ḥalḫ dirse şubḥ u şām

8. Medḥ olunsa ḥaşre dek olmaz temām

9. Ger diler isen bula cāniñ şafā

10. Vir şalavāt ber Resül-i Muştafā

11. Oḡyayı, yazanı, diñleyeni, yazduranı raḥmetiñle yarlıḡaḡıl, yā

Ġanı

[46b]

1. Muḥammed Muṣṭafā ṣallallahü ‘aleyhi ve sellem bir gice ‘ā’iše’den

2. Ğayri Ḥatve ile yatdı, şabāḥ ‘ā’iše’ye geldi, ta‘ām

3. İstedi ‘ā’iše radiyallahü ‘anha ayıtdı ğayrılar ile

4. Muşāḥebet idersin ta‘āmı bende mi istersiniz

5. Didi. Resūlu’l-lah ṣallallahü ‘aleyhi ve sellem münḳabız

6. Oldı. Ba‘dehü qarār itmedi. Mescide geldi . ‘āiše

7. Radiyallahü ‘anha men‘ine qaşdı itdi men‘ itdi

8. Ba‘dehü ‘āiše’ye radiyallahü ‘anha ziyāde ğuşşa

9. ‘ārız oldı. Bu ḥattā bu arada Cebrā’īl ‘aleyhi’s-selām

10. Geldi. Cennetden bir tās bal getürdi. Balıñ

11. Üstünde bir kıl var idi. Ba‘de Resūl

[47a]

1. ‘aleyhisselām, her biriñüz bu bal üzerine bir hikāyet
2. Söyleñ, andan yiyelim didi. Evvel Ebübekir eydür,
3. Peyğamber nūrı nūrludur bu taşdan, peyğamber ile
4. Söyleşmek tatlıdur bu baldan, peyğamber sünnetini
5. Yerine getirmek nicedir işbu kıldan. ‘ömer radiyallahü
6. ‘anha eydür, İmān nūrı nūrludur işbu taşdan,
7. İmān getürmek tatlıdur işbu baldan, İmān ile
8. Dünyādan gitmek nicedir işbu kıldan. ‘oşman radiyallahü
9. ‘anha eydür, Kıur’ān nūrı nūrludur işbu taşdan,
10. Kıur’ān okumağ tatlıdur işbu baldan, Kıur’ān buyrığını
11. Tutmağ nicedür işbu kıldan. ‘alī radiyallahü ‘anha eydür, konuğ

[47b]

1. Nūri nūrludur işbu taşdan, ço(nu)ğla yemek taşludur
2. İşbu baldan, konuk hātrın yirine getürmek nicedir
3. İşbu kıldan. 'ā' işe radiyallahü 'anha aydur, hāl nūrı
4. Nūrludur işbu taşdan, hāl ile söyleşmek
5. Taşludur işbu baldan, hāl kullığı yirine getürmek
6. Nicedür işbu kıldan. Fātıma radiyallahü 'anha aydur, kız
7. Oğlan nūrı nūrludur işbu taşdan, anası
8. Atası sevse taşludur işbu baldan, kız oğlan
9. 'aybın hātmına degse nicedir kıldan. Resūl-u Ekrem
10. Şallalahü 'aleyhi ve sellem aydur, ümmet nūrı nūrludur
11. İşbu taşdan, ümmet için şefā'at eylemek taşludur

[48a]

1. İşbu baldan, ümmet için Şifā kabül olmak

2. Nicedür işbu kıldan.

III. BÖLÜM
GRAMATİKAL DİZİN

-A-

āb : Su.

a.-1 kevser 018b/03

‘abdu’l-lah: Allah'ın kulu. Bu isim Resūl-i Ekrem Aleyhissalātü Vesselāmın Mübārek k ve şerefli isimlerindedir. Çünkü, Allah'a itaat ve ibadette, kulluk yapmada devamlı ve en ileride olup bütün ömürlerinde Cenab-ı Hakka maddi manevi bütün hālātında itaatttan ayrılmamıştır (A.S.M.). Hem muhterem babasının adı da Abdullah'tır.

‘A. 026a/11

‘abdu’l-muṭṭalīb : Bu isim Resūl-i Ekrem Aleyhissalātü Vesselāmın dedesinin ismidir.

‘A. 004a/08

A. 011b/07

‘abdu’r-raḥmān: Rahman'ın kulu anlamıda erkek ismi.

‘A. 043a/05

‘ābid : İbadet eden. Zāhid. Çok ibadet eden. Köle.

‘a.+ lerin 016a/07

ecdād : Ecdad. Ceddin, atanın çoğulu. Cedler, atalar.

a.-1 şerīfler 030b/01

‘aceb : Çok acayib. Pek tuhaf olan. Acaba anlamında bir ünlem.

‘a. 028a/07, 035a/03

‘A. 033a/07

aç - : Açmak, aralamak.

a.- up 028b/03

a.- uban 028a/05

a.- dı 031a/06

A.- uban 024a/11

a. 007b/11

ad : İsim, nam, şöhret, şan, itibar, haysiyet.

a. 044b/07

a.+ 1 006a/07, 009a/01,
009a/06, 029a/05, 041a/03

A.+ 1 018a/06

a.+ ina 021a/02

a.+ ını 022a/05

ad : Ad, isim. Adetler.

ā.+ 1 041b/10, 042a/01

‘adem : Yokluk.

‘a.+ den 001b/01

Ādem : İnsan. İlk insan ve ilk peygamber (A.S.) Allah ilk insan olarak Adem'i, sonra eşi Havva'yı yaratmıştır. İnsanoğlu.

ā. 008b/07, 008b/09, 010a/09,

018a/01, 018a/04, 025b/06, 039b/10

cüz-ü ā. 019b/05‘

‘aded : Usul, görenek, alışılmış davranış. Huy, tabiat.

‘a. 003a/10, 045b/05

‘ā. 039a/06

‘adl : Hakkaniyet. Adalet üzere oluş. Cevr ve zulüm etmeyip nefislerde ve akıllarda istikameti kaim ve malum olan emir ve haleti icra etmek. Doğruluk.

‘A. 003a/07

adlu : Adlı, isimli.

a. 006a/01, 006b/03, 008a/06,

011b/03

‘adn : Vatan tutmak ve mukim olmak. Cennette bir makam adı. (Bak: Cennet)

cennet-i ‘a.+ e 040b/04

aferīn : Beğenmek, alkış, yaşa, varol.

ā. 012a/06, 015a/10, 035a/03

Ā.+ ler 035a/02

ağac : Ağaç.

a.+ 1 034a/11

āgah : Haberdar. Uyanık. Kalbi uyanık. Malumatlı. Basiretli. Vakıf. Bilen.

ā. 036a/04

‘ahd : Yemin, and. Çağ, devir. Söz verme.

‘a. 032b/08

ağır : Ağır. Hafif olmayan.

a. 025a/07, 033b/09

āhīret : Öldükten sonraki hayat. Öbür dünya.

A.+ de 023b/11

āhīrzamān: Dünyanın son zamanı ve son devresi. Dünya hayatının kıyamete yakın son devresi.

peygamber-i a.+ a 009a/02

peygamber-i a. 029a/02

peygamber-i a. 043b/03

ā. 041b/11

ağla - : Ağlamak.

a.- dıgım 004b/09

A.- dıgım 030a/03

a.- dılar 004a/07, 005b/10

a.- duğım 029b/05

a.- ma 004a/10

a.- yuban 031b/09

ağla - : Ağlamak.

a.- r 027b/09

A.- rları 024a/05

A.+ dan 024a/04

Ahmed- Ahmed: Çok övülmeğe ve medhedilmeğe layık. Hz. Muhammed’in bir diğer adı.

A. 003b/03, 006a/07, 009a/06, 017a/10

A.+ ’e 024b/09, 041a/11

A.+ ’iñ 027a/01

A.+ ’i 004b/02

ağmer : Kızıl, kırmızı.

a. 037b/08

yāqūt-u a. 018b/03

ağsenet: İyilikler, güzellikler.

a. 012a/06

ağvāl : Haller, durumlar, şartlar. Halin çoğulu.

a.+ ini 024a/03, 027b/10

a.+ iniz 038b/05

āh : Nedamet, pişmanlık ve teessüf eden kelime.

ā. 029b/05, 045b/11

ā.-ı fiğānım 019a/03

a. 004b/07, 019a/05

‘ahd : Vadetme. Söz verme. Vefa. Yemin. And. Misak. Peyman.

‘a. 032a/09

‘a.+ inden 032a/10

āhi: Kardeşim. Ahilik ocağından olan kimse. Eli açık, cömert.

a. 034b/08

a. 034a/11

ā. 028b/04

āhīr: Son, en son. Biten, sonraki.

ā. 015b/11

a. 019b/03

ā. 016b/01, 019a/02, 021a/10, 039b/09

ahid : Muahede eden. Sözleşen. Ahd olunmuş nesne.

a. 006b/01

ahīret : Bu dünyadan sonra gideceğimiz ebedi alem. Ahiret, kıyamet koptuktan sonra, bütün varlıkların ve insanların devamlı kalacakları yerdir.

A. 023b/08

ahşām : Akşam.

a. 014a/06

a.+ a 015b/05

‘a’iše : Hz. Muhammed’in eşi. Ayşe. (Bak: Ayiše)

‘A. 046b/03, 046b/06, 047b/03

‘A.+ ’den 046b/01

‘A.+ ’ye 046b/02, 046b/08

ağ - : Akmak.

a.- ar 027b/08

a.- ardı 038a/06

A.- ardı 017a/02

ā. 018a/09

- a. 005a/07, 015a/10, 017a/09,
044b/10
- akça** : Gümüş para. Dirhem.
a.+ yıla 028a/01
a. 006b/11, 026b/11, 027b/11
a.+ sıyla 015a/03
a. 034b/08
- akd** : Anlaşma. Sözleşme.
'a.-i nikāh 035b/03
- akıbet** : Sonuç.
'a. 011b/01
A. 023b/09
- akıd -** : Akıtmak.
A.- up 007a/11
- akıl- akl** : 'Aklı{'akıl}. Akıl, us,
kavrayış.
'a. 018b/08
a.- di 007b/02
'a.+ ı 017a/11
'a.+ ını 011a/09, 018b/08,
018b/09
a.+ ını 007b/02
'a.+ ı 037a/02
- akıb** : Bir şeyin ardından gelen.
Arka sıra gelen.
'a. 009b/06
- akıbet** : : Son, sonuç.
'A. 003a/04, 003a/11
- akila** : Akıllı anlamında bir kadın
adı.
'A. 031b/10
- al -** : Almak.
a.- alar 028a/01
a.- asın 027b/01
a.- avuz 028b/05
a.- dı 010a/04, 012b/11,
013a/01, 019a/08, 022a/05, 025b/11
A.- dı 028b/01, 031a/04,
035b/01
a.- dılar 020b/11
A.- dılar 035a/07
- a.- ma 016a/11
a.- miş durur 027a/04
a.- sun 012b/07
a.- up 004a/08, 005b/02,
005b/11, 008b/09, 009a/01, 023a/03,
027b/01, 030b/04
A.- up 006a/06, 021b/08
a.- uban 032a/05, 043b/11
A.- uban 004b/11, 032b/05
a.- miş 015a/03
a.- evüz 007a/10
'ā.+ a 020a/08
'ā.+ ı 020a/10, 022a/07,
039a/10
- al** : Kırmızı, kızıl. Soy, sülale,
akraba.
a. 012a/07
- a'lā** : Yükseklik. Büyüklük. Şeref.
Şan. Daha iyi. Pek iyi. En yüksek.
Ziyade ve mürtefi olan.
Cennet-i 'a. 003a/09
a. 009a/08
a. 010b/06, 034b/02
- alāmet**: İz, nişan, işaret.
'a. 039a/03
- ālem** : Dünya, evren.
'a. 008b/07, 036b/01, 039b/10
halk-ı 'a. 005b/10
halk-ı 'a. 015b/11
māh-ı 'a. 014a/09
merd-i 'a. 015a/10
Seyyid-i 'a. 023a/09
'a.-i halk 003b/01, 006a/10,
009b/04, 013a/04, 016b/02, 020a/03,
023a/05, 026a/09, 029b/07,
033a/11, 037a/09, 040b/10,
042a/11, 046a/07
'a.+ de 005a/07, 026a/08,
042a/08
fāhr-ı 'a.+ dir 044b/09
'a.+ i 001b/01

faḥr-ı ā. 029b/03
 ‘ā. 010a/09
 ‘Ā. 001b/08
 faḥr-ı ‘ā. 003b/07
 Faḥr-ı ‘ā. 035a/11
 ‘ā.+ e 002a/08
 faḥr-ı ‘ā.+ i 040b/05
 ‘a.+ in 042a/05
‘aleyhi : Onun üzerine.Ona.
 ‘a. 046b/01, 046b/05, 047b/10
 ‘a. 002b/05
‘aleyhisselām: Onun üzerine selam
 olsun.
 ‘a. 046b/09
 ‘A. 047a/01
‘aleyke: Senin üzerine, sana.
 ‘a. 003b/03, 003b/04, 006b/01,
 006b/02, 009b/06, 009b/07, 013a/06,
 013a/07, 016b/04,
 016b/05, 020a/05, 020a/06,
 023a/07, 023a/08, 026a/11, 026b/01,
 029b/09, 029b/10, 033b/02,
 033b/03, 037a/11, 037b/01,
 041a/01, 041a/02
alın : Yüzün, kaşlarla saçlar
 arasındaki bölümü.
 a.+ ı 018b/02, 024a/09
 a.+ ındaki 010b/09
‘alī : Üstün. Yüce. Çok büyük.
 Dördüncü halife H. Ali.
 ‘A. 006a/07, 011b/03,
 043a/03, 045b/01, 047a/11
 ‘A.+ ’den 006a/08
 ‘A.+ ’nin 037b/05
 ‘. 002a/11
‘ālim : Çok okumuş, bilgin.
 ‘ā.+ lere 010a/06
‘ālišan : Şan ve şerefi yüce ve yüksek
 olan çok değerli.
 ‘ā. 044b/05
Allah : Kainatta var olan her şeyi
 yaratan, koruyucusu olan, tek, yüce ve

üstün varlık, Yaradan, Tanrı, Rab,
 Mevla.
 A. 002a/06, 004b/05, 009a/01,
 020a/09, 022a/05, 022b/08, 025a/11,
 029b/01, 038a/09,
 041a/07, 041a/08, 041a/11,
 042a/05
 A.-ü Hādi 039a/08
 A.+ ’a 004a/05, 030b/07
 A.+ ’ımız 003a/09
 A.+ ’un 026a/05
 A.- ü’Te’āla 016b/07
alt : Bir şeyin yere bakan yanı, üst
 karşıtı.
 a.+ ina 021b/08
altı : Beşten sonra gelen sayının adı
 A. 002a/09
 A. 002a/09
altun : Altın, zer.
 a. 012a/05, 012b/07, 013b/02,
 026b/11, 027b/11, 034a/10
 a.+ ı 012b/11, 013a/02
amān : Yardım dileme sözü.
 a. 043b/09, 045a/10
’amel : İş. Çalışma. Bir emri veya
 vazifeyi yerine getirme. Dini bir emri
 yerine getirme, tatbik etme. İtaat.
 İbadet.
 ‘. 023b/08
‘ammı-‘ammu : Amca, emmi.
 ‘a.+ m 034a/06
 ‘a.+ sı 013a/09
 ‘a.+ sına 013a/10
 ‘a.+ sına 038b/09
ana : Çocuğu olan kadın, anne.
 a. 005a/02
 a.+ sı 047b/07
 a.+ sıyam 040b/05
 ā.+ ı 036b/01
 A.+ dan 004a/03
 A. 003b/05
 a.+ dan 004b/10

A.+ sı 003b/07
 ā.+ niñ 002b/11
 a. 009a/08
 A. 006b/09, 008a/01, 008a/08,
 008a/10
 a. 002a/03, 003a/04, 004a/09,
 004b/01, 005a/11, 005b/07, 006a/05,
 009b/01, 010a/10,
 010b/02, 010b/06, 012b/07,
 013a/02, 013a/09, 013b/07, 014b/03,
 014b/11, 015b/08, 015b/11,
 016a/05, 017a/05, 018b/01,
 019a/10, 023a/10, 024a/05, 024b/06,
 025b/08, 027a/03, 027b/07,
 028a/05, 029a/07, 029a/11,
 030a/02, 030b/03, 030b/05, 030b/09,
 031b/02, 032a/04, 032b/08,
 033b/09, 033b/10, 035a/05,
 036b/09, 037a/08, 037b/09, 038b/08,
 040a/04, 041a/04, 041b/09,
 042a/08, 042b/08, 043b/09,
 044b/07, 044b/08, 044b/09, 045a/01
 A. 005b/08, 005b/09, 009b/09,
 012a/11, 014a/08, 041a/08, 041a/09,
 041b/02
 ā. 012b/05
 ā.+ ya 028a/09
 ā. 024b/08
 ā. 012a/02, 016a/02, 039a/09,
 040a/08
 Ā. 009b/02, 012a/01, 012a/02,
 015b/02
 ‘**anber** : Amber. Bir koku türü.
 misk-i ‘a. 018b/07, 037b/10
 misk-i ‘a.+ e 008b/08
anca : O kadar.
 A. 002a/05
ancak :Yalnızca anlamında, sınırlama
 bildiren bir söz.
 a. 038a/03
 ‘**and** :Yemîn

‘a.+ iñiz 032b/06
anda : Onda. O zamirinin de hal eki
 almış hali.
 a. 004b/06, 006a/09, 009b/11,
 014b/06, 017a/07, 017b/05, 018a/02,
 018a/04, 018a/11,
 021b/11, 022a/09, 024a/09,
 025a/06, 025b/11, 032a/06, 032b/09,
 036a/01, 036a/07, 041a/05,
 041b/05
 A. 033a/09, 045b/02
 a. 045a/06
 ā. 017a/09, 032b/03
 a. 003a/10, 015a/11, 015b/01,
 016a/11, 017b/09, 039a/03, 041a/10,
 043a/01, 044b/04,
 047a/02
andur - : Andırmak.Benzemek.
 a.- ayın 027a/02
 ‘**anha** : Arapça ondan manasında.
 ‘a. 046b/03, 046b/07, 046b/08,
 047a/11, 047b/03, 047b/06
 ‘A. 047a/06, 047a/09
anı : Onu. O zamirinin i hal ekini
 almış hali.
 a. 004b/02, 005b/02, 006b/03,
 007b/05, 009a/09, 009b/02, 009b/11,
 010b/05, 011a/08,
 014b/01, 014b/05, 014b/06,
 015a/04, 015b/03, 022a/10, 028a/05,
 028b/05, 030b/03, 032a/05,
 032a/11, 035a/06, 040a/02
 A. 005b/05, 006a/05, 007a/10,
 008a/11, 011b/09, 028a/01
 a. 024a/06
 ā. 004b/08, 007a/02, 008b/04,
 008b/10, 009a/11, 010a/05, 010b/09,
 011a/01, 011a/02,
 011b/06, 012b/03, 016a/03,
 016b/08, 017a/07, 017b/02, 020b/03,
 021b/08, 022b/07, 022b/09,

024a/07, 024b/03, 027a/02,
 027a/04, 029b/01, 034a/07, 034b/04,
 035a/10, 036b/02, 039b/01,
 039b/04, 040a/07, 041a/06,
 041a/07, 042a/05, 042b/11, 046a/01
 Ā. 013b/01, 024b/10, 028b/04,
 044b/10, 046a/05
anıñ- anuñ : Onun
 a. 018b/02
 a.+ dır 015a/02
 a. 009a/06
 A. 006b/07
 A.+ la 008b/07
 a. 003b/08, 016a/01, 016b/09,
 017b/01, 021b/03, 023a/02, 023b/07,
 027a/11, 028a/02,
 032a/10, 035a/02
 A. 005a/01, 005b/06, 010b/03,
 010b/07, 015b/03, 015b/06, 016a/10,
 021b/04, 031a/09,
 041a/09, 043a/03
 a.+ çün 015b/10
 A.+ çün 002a/03, 005b/10,
 042a/04
 A.+ çündür 029a/06, 029b/05
 a.+ dır 015a/02
 A.+ ıla 031a/09
 A.+ içün 010a/11
 A.+ la 028b/05
 ā. 016a/01, 018a/07, 037b/06,
 038a/05
 Ā.+ çün 009a/04
 ā. 011b/08, 015b/09, 016b/01,
 018a/06, 018b/05, 021a/11, 022a/08,
 026a/04, 038a/01,
 038b/01, 038b/03, 043b/06,
 044b/10, 045a/02
 Ā. 011a/01, 013a/11, 038a/01,
 038b/11
 Ā.+ çün 016a/05, 038b/11
 ā.+ dır 026a/04, 039b/06

Ā.+ la 018a/07
 a. 002b/02, 017a/11, 042a/01
 a.+ la 009a/03
 a. 015a/03, 018a/06, 039a/05
 A. 010a/09
 ruh-urevānı A. 005a/05
 A.+ çün 032b/06
 Ā. 012a/03
añıl - : Anılmak, yad edilmek.
 a.- ur 033a/08
 A.- ur 002b/10
añla - : Anlamak. İdrak etmek.
 a.- dı 031a/06
 a.- dılar 013b/08
 a.- ñuz 031a/07
 a.- yalar 011a/11
anlar : Onlar.
 a. 027a/05, 032b/09
 a.+ a 027a/05, 032b/04
 a.+ ın 002b/04
ansız : Onsuz. O olmadan.
 a. 029a/04
ara : İki şeyi birbirinden ayıran
 uzaklık, açıklık, aralık, boşluk,
 mesafe.
 a.+ da 026b/10, 036a/06,
 046b/09
 a.+ ya 027a/06, 032a/01,
 035b/03, 035b/05, 035b/09
 ‘a.+ ya 035b/02
ara - : Aramak.
 A.- dı 021b/06
 ‘arabī : Arap milletine ait olma
 durumu.
 ‘a. 014b/09
 ‘A. 012b/03
ardınca : Hemen arkasından.
 a. 043a/03
 ‘arız : Sonradan ortaya çıkan.
 ‘A. 046b/09
armağan : Hediye.

- a. 035a/10
a.+ lar 007b/04
‘arsız : Utanması, sıkılması olmayan, yılışık, yüz­süz (kimse)
‘a. 033a/01
‘arş : İslam inanişına göre göğün en yüksek katı.
‘A. 002a/04
‘a. 010a/11
arşun : Arşın. Metre.
a. 034b/01, 036a/11
art - : Artmak, ziyadeleşmek.
a.- dı 045a/03
artık : Artan. Artık, gereksiz, fazla. Bundan sonra anlamında bir zarf.
a. 006a/08, 012b/10, 017a/02
arz : Sunma. Yer, dünya, yer yüzü.
a. 019a/04
‘a. 007a/07, 007b/06, 014a/10, 025a/09
arzu : İstek, heves.
a. 018b/10
āsān :Kolaylık.
ā. 003a/04
aşhab : Dostlar, arkadaşlar. Sahipler.
a. 044b/01, 045b/06, 046a/03
a.+ ın 002b/01
asıl : Bir şeyin kendisi
a.+ ı 018a/07
a.+ ımızda 007b/01
a. 019b/02
A. 022b/01
a.+ dır 030b/01
a.+ ı 011b/08, 022b/05
a.+ ıdır 033a/06
aşil : Sağlam.Soylu.Asillik.
a. 014b/09, 022b/07
‘asker : Orduda görev yapan erden generale kadar herkes.
‘a. 021b/05, 022b/05
aşla : Hiçbir zaman.
- a. 038a/02
aşlas : Atlas kumaş. Büyük harita, dünya haritası.
a. 014a/11
āsumān: Gökyüzü, sema.
a. 002a/01
ā. 002a/10
ā. 045a/04
aş : Yemek. Yenmek için pişirilip hazırlanmış yiyecek.
a. 038b/02
a.+ lar 017b/10
ā. 038a/08
aşāg : Aşāgı. Bir yere göre daha alçak yerde bulunan. Niteliği düşük, kötü.
a.+ a 017a/11
‘āşık : Aşık, gönlünü vermiş, gönlünü bağlamış. Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyan, vurgun, tutkun (kimse).
‘a.-ı hayrān 016b/11
‘ā. 041b/07
āşikāra : Açıkça, belli ederek. Gizli bir yönü kalmaksızın, kolay anlaşılır bir biçimde.
ā. 044b/04
āşinā :Bildik, tanıdık
ā. 002b/04
‘aşk : Tutku derecesinde sevmek. Bağlılık.
‘a.-ı ilahī 038b/10
‘a.+ ile 018b/05
‘a.+ ı 038b/11
‘a.+ ınla 019a/01
at : Atgillerden, binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan.
a. 007a/04, 008a/07, 014b/02, 014b/09, 020a/07
a.+ a 014a/01, 014a/02
A.+ a 012a/08
a.+ ı 012b/03

- A.+ ina 043b/11
a.+ ından 017a/04
a.+ lar 036b/10
a.+ larından 017b/03
Ā. 026b/06
a. 007a/05
- at -** : Atmak, fırlatmak. Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak.
a.- dı 017a/11
- ata** :Baba, ced. Dedelerden ve büyükbabalardan her biri.
A.+ dan 004a/03
a.+ sı 005b/01
A.+ sı 047b/08
a.+ dan 004b/10
a.+ sın 005a/10
- ‘ātike** : Özgür. Soylu. Güzel, genç kız. Araplarda bir kadın adı.
‘A. 006b/03, 007b/04,
007b/06, 008a/02, 009b/03, 009b/08,
013b/08, 013b/09, 026b/08,
027a/02, 027a/07, 028a/04,
028a/08, 028a/10, 028b/03, 029b/11,
030b/04, 031b/08, 033b/06,
035b/08
‘A.+ ’ye 028b/08, 029a/08,
029b/06, 030a/05, 033b/05
‘A.+ ye 038b/01
‘A.- ye 038b/02
Ā. 007a/01
‘A. 013b/03
- ‘avrat** : Kadınlar. Kadın. Eş
‘a. 036a/07
- ‘avret** : Edep yeri . Kadın.
‘A.+ iñdir 035b/11
- ay** : Kamer.Yer yuvarlağının uydusu olan gök cismi, kamer. Art arda gelen iki yeni ay arasında geçen süre. Yılın on iki bölümünden her biri.
a. 001b/02, 002a/04, 027a/01,
027a/06, 028b/10, 035b/06, 041b/06
bedr-i a.+ a 011a/05
- bedr-i a.+ ı 015b/07
ā. 041b/07
a. 002a/01
a.- ur 047b/03, 047b/06,
047b/10
a.- ur 040a/03
- ay -** : Söylemek, demek.
a.- dur 013b/09
- ayā** : Bir seslenme edatı. Elin parmak dipleriyle bilek arasındaki iç bölümü, avuç içi.
a. 028b/08
- ayağ** : Ayak.
a.+ ı 044a/07
- ‘ayān** : Belli, açık, anlaşılır, belli.
‘a. 010b/04, 028a/08, 044b/03
‘a. 001b/03, 001b/07, 026a/07,
026b/10, 030a/07, 035a/10
‘A. 039a/10
a. 020b/10
- ayāt** : Ayetler. Kur’anda her bir cümle anlamındaki ayetin çoğulu.
a. 011b/09
- ayıb** : Kusur. Bozukluk
A.+ ın 047b/09
- ayır -** : Ayırmak. Bölmek. Bir bütünden bir parçayı herhangi bir amaçla bir tarafa koymak, saklamak.
a.- ma 016a/11
- ayıt -** : Demek, söylemek.
a.- dı 046b/03
- ‘ayin** : Dinî tören. Göz.
nūr-u ‘a.+ im 034b/03
- ‘ayn** : Göz.
‘a.-ı şafādur 018a/06
‘a. 018b/05
- ayrıl -** :Ayrılmak.
a.- am 003b/10
a.- dı 020a/02, 024b/10
A.+ ı 028a/03
- az -** : Taşkınılıkta ileri gitmek.
a.- dım 023b/03

a.- miş 025b/07
az : Nicelik, nitelik, güç, süre,
sayı bakımından eksik.
A. 027b/01
āzād : Özgür, hür, serbest
a. 023a/02, 034b/11
ā. 012b/06, 024a/07
ā. 035a/01
‘azīm : Bir işteki engelleri yenme
kararlılığı. Bir işteki engelleri yenme
kararlılığı.
‘a. 018a/08
‘azīz : Değerli, saygın. Sevgide
üstün tutulan, muazzez.
‘a.+ im 018a/05
‘a.+ iñ 017b/05
‘ā. 017b/08
‘azm : Azim. Niyet. Kalbde devamlı
kalan ve yapmaya kesin kararlı olunan
düşünce, kasd, niyet, karar verme.
‘a. 018a/10, 025a/01, 025a/11
‘A.-i Mekke 023a/09

-B-

ba‘de : Sonra.
B. 046b/11
ba‘dehü : Daha sonra, ondan
sonra.
B. 046b/06, 046b/08
ba‘deṭṭa‘ām : Yemekten sonra.
b. 028b/03, 031a/06
b. 036a/10
baba : Çocuğu olan erkek, peder.
B.+ dan 003b/06
b.+ ma 030a/08
b.+ mı 033b/05
B.+ mı 032a/03
b.+ sı 005b/01, 031a/11
b.+ sina 031a/01, 032b/02,
035a/06
B.+ sina 032b/10

B.+ sınıñ 005a/09, 032a/07,
033b/07
bağır : Göğüs.
b.+ ı 018b/05
b.+ ina 035b/04, 038a/08
b.+ mı 015a/10
b.+ ı 025b/09
bağışla -: Bağışlamak, affetmek.
b.- dım 023b/06, 037a/06
b.- ya 003a/05
b.- yub 023b/11
bağla - : Bağlamak, rapt etmek,
takmak, raptetmek, iliştiirmek,
tutturmak.
b.- dı 038a/08
bağr : Deniz.
b. 002a/01
bahtiyār : Mutlu. Taliqli, mutlu,
kutlu.
b. 036a/01
b. 029a/08, 030a/11
baha :Güzellik, zariflik. Kıymet,
değer, paha.
b.+ sın 033b/10
b. 025a/07, 033b/09
bak - : Bakışı bir şey üzerine
çevirmek. Aramak.
b.- ın 021b/01
b.- dı 004b/06, 017a/08
B.- uban 036b/08
B.- uban 016b/09
Bāki Sürekli. Bir şeyden artan
(miktar). Ölümsüz, kalımlı. Allah'ın
isimlerindedir.
b.+ dir 029b/04
bal : Arılarının bitki ve çiçeklerden
topladıkları bal özünden yapıp
kovanlarındaki petek gözlerine
doldurdukları, rengi beyazdan esmere
kadar değışen tatlı, koyu, sıvı madde.
b. 046b/10, 047a/01

b.+ dan 047a/04, 047a/07,
047a/10, 047b/02, 047b/05, 047b/08,
048a/01

B.+ in 046b/10

bāla : Yavru, çocuk. Kuş yavrusu.
Yüksek, yüce, yukarı.

ḳadd-i b. 018b/06

bān : Ulu, büyük, ileri gelen, bey.
b. 046a/06

baña : Ben zamirinin yönelme
durumu ekli biçimi.

b. 005a/04, 027a/08, 028a/03

bāriḡāh: İzinle girilebilecek yüce
makam.

b.+ ina 026b/05

b.+ ina 007b/05

bāṭıl :Hükümsüz. Boş. Batıl inanç.
b. 021b/02

baş : İnsan ve hayvānlarda beyin,
göz, kulak, burun, ağız vb. Organları
kapsayan, vücūdun üst veya önünde
bulunan bölüm, kafa, ser. Başlangıç.
Temel, esas.

b.+ ın 007a/11

b.+ ina 018b/09

b.+ ısn 005a/06

b.+ lar 021b/05, 044a/04

başla - : Bir işe girişmek, harekete
geçmek.

b.- dı 045b/09

bayram : Millî veya dinî bakımdan
önemi olan ve kutlanan gün veya
günler. Sevinç, neşe.

b. 020b/09

b.+ ı 020b/07

b.+ ında 022a/09

be : Türk alfabesinin ikinci
harfinin adı, okunuşu. Ey, hey, yahu"
anlamlarında bir seslenme sözü. Bir
bağlama edatı.

b. 001b/02

bedr : Ay. Dolunay.

b. 028b/10, 035b/06

b.-i aya 011a/05

b.-i ayı 015b/07

b.-i mähı 008b/05

b.-i münîr 037a/07

b.-i şafā 024a/09

beg : Bey. Unvān sözü.

b.+ ler 029b/02

beḡāyet : Son derece, pek çok,
aşırı

b. 040b/03, 042a/06

B. 004a/02, 009a/07, 015a/09,
021b/07, 021b/09, 037b/11, 039b/01,
040a/02

B. 003b/10

beher :Her. Her bir.

B. 015b/05

behlüvān: Pehlivān. Yiğit.

b.+ ların 005a/06

b. 044a/02

bekā : Kalıcılık, ölmezlik

b.+ ya 005b/09

bekle - : Bir iş oluncaya, biri gelinceye
değin bir yerde kalmak, durmak.

b.- meye 018a/01

b.- r 024a/08

b.- yeler 007a/05

belür - : Belirmek, meydana çıkmak.

b.- medi 027a/01

B.- medi 041a/10

b.- miş 040a/03

ben : Çoğu doğuştan, tende
bulunan ufak, koyu renkli leke veya
kabartı. Teklik birinci kişiyi gösteren
söz.

b. 003a/02, 004a/11, 006a/08,
007a/01, 007a/07, 009a/09, 011b/09,
015a/03, 015a/04,

016a/09, 019b/02, 020b/04,
022b/02, 025a/09, 027b/11, 028a/04,
028b/09, 029b/03, 031b/01,

033a/04, 034b/10, 038b/09,
039b/11, 040a/10, 040b/09

B. 002b/06, 002b/09, 003a/05,
019b/01, 024a/07, 027b/07, 028a/02,
029a/08, 030b/03,
030b/11, 034b/05, 039b/02,
043b/08
b.+ de 046b/04
b.+ den 034b/11
b.+ i 005a/01, 011a/04,
020b/04, 029a/09, 029b/01, 029b/02,
032b/02, 033a/07
B.+ i 016b/01, 019b/11,
032b/03
b.+ im 004b/09, 005a/03,
018b/10, 029b/05, 030a/03, 031b/02,
032b/10, 034b/03, 034b/09,
037a/03, 043b/03
B.+ im 005a/03, 029b/03
baña {beñ} vir
b. 005a/01
baña {beñ} ışmarla
b. 005a/10
b.+ a 023b/10, 024a/06,
029b/01, 030a/02, 036a/02, 038b/07,
038b/10, 040a/05, 040a/06,
043b/03
B.+ a 042b/05, 042b/07
b.+ a Em̄in 043b/02
b. 027b/07
bend : Kıvırmak, bükmek, eğmek.
Bağlamak. Bağ, düğüm.
b.+ i 012b/04
bende : Kul, köle. Bağlanmış olan.
Esir. Hizmetçi. Hizmetkar. Kul.
b. 008a/03, 009b/01, 015b/11
b.+ siyevüz 012a/03
benirrahme : Rahmet sahibi.
b. 037a/11
benittevbe : Tevbe sahibi.
b. 037a/11
beñiz : Yüz. Yüz rengi.
b.+ i 044a/08

b.+ in 038b/06
b.+ i 028b/07, 038a/11,
038b/03
beñze - : Benzemek. İki kişi veya
nesne arasında birbirini andıracak
kadar ortak nitelikler bulunmak,
andırmak .
b.- miş 011a/05
b.- ye 018b/04
b. 040a/04
ber : Üzere, üzerine, yukarı
manasına ve Arabçadaki "Âla" yerine
kullanılır. Göğüs. Meyva.
b. 003b/02, 006a/11, 009b/05,
013a/05, 016b/03, 020a/04, 023a/06,
026a/10, 029b/08,
033b/01, 037a/10, 040b/11,
042b/01, 046a/10
bergüzâr : Anmak için verilen hatıra,
armağan, yadigar
b. 034b/10
beri : Konuşanın önündeki iki
uzaklıktan kendisine daha yakın olanı.
Salim, kurtulmuş. 2. Temiz, arınmış.
b. 018b/11
b.+ den 040b/09
berk : Sağlam, kuvvetli. Katı, sert.
Şiddetli. Hızlı. Orman. Şimşek.
b. 018b/01
b. 001b/08
bermurâd : Emeline kavuşan, arzusu
yerine gelen, dileğine eren.
b. 034b/11
berr : Ebrar. Va'dinde sadık.
Sözünde duran. Muhsin. Keremkar.
B. 002a/01
berü : Beri. Üzere, üzerine, yukarı
manasına
b. 020b/04
besle - : Yiyecek ve içeceğini
sağlamak. Yedirmek
b.- ye 004b/11

- beş** : Dörtten sonra gelen sayının adı.
b. 036b/09, 045b/02
- beşâret** : İyi haber, müjde, muştı, erim.
b.+ i 016b/09
- bevvâb** : Kapıcı.
b. 024b/02
b.+ lar 007b/05, 028a/09
- beyân** : Söyleme, bildirme. İzah. Açıklama. Anlatma. Açık söyleme.
b. 033b/07
b. 042b/11
- beyâz** : Ak, beyaz.
b. 037b/08
- bez** : Bez.
b. 033b/09, 034a/07
- bi** : Olumsuzluk anlamı veren ön ek.
b. 021a/08, 032a/09, 036b/04, 036b/05, 036b/06, 040b/07, 041b/02
B. 027a/04, 034a/03, 036b/04, 045a/02
- bi-çâre** : Çaresiz, zavallı.
b. 039b/11
B. 019a/02
ḥaḳîr-i b.+ ye 003a/05
- Bihâmdilillah** : Allah'a şükürler olsun.
B. 019a/02
- bî-ḥayâ** : Utanmasız, hayasız. Cansız, yaşamayan.
b.+ lar 031b/01
- bil-** : Bilmek.
b. 002a/01, 002a/03, 002a/09, 002b/02, 003b/05, 004a/11, 006b/04, 008a/06, 010b/04, 010b/05, 025b/01, 026a/07, 027a/03, 029a/09, 030a/05, 032a/08, 036a/11, 036b/05, 041a/10, 042b/02, 043a/03
B. 027a/04
- b.- di 008b/03, 008b/11, 009a/07, 014a/10, 018a/08, 024b/07, 032a/11, 041a/06
b.- diler 026a/03, 026a/05
B.- diler 026a/04
b.- dir 039b/05
b.- dirse 024a/06
b.- e 014a/05, 028a/04
B.- e 009b/01
b.- elden 020b/04
b.- elim 008a/01
b.- elüm 006a/05
b.- emediler 021b/09
b.- esin 005b/06, 013a/09, 017b/07
b.- gil 016a/03
b.- iñ 004b/09, 037a/03
B.- iñ 015a/02, 019b/03
b.- mem 039b/02
b.- memiş 025b/07
b.- meziz 009a/11
b.- miş 015b/03, 015b/08
b.- mişidi 010b/02
b.- mişidim 019a/06
b.- sün 009a/11
B.- ü 011a/02
B.- üp 023a/02
B.- üben 040a/09
b.- ün 031b/03
b.- üñüz 021a/09
B.- üñüz 021b/02, 037a/06
b.- ür 022b/06, 023a/10, 027b/10
B.- ür 017a/10
b.- ürdi 010a/05, 010b/07, 016b/09, 038a/10
B.- ürdi 039a/03
b.- ürem 015a/04, 030b/03, 035a/10
B.- ürem 029b/04
B.- ürsen 015a/03

- B.- ürsin 007a/02
b.- ürsüz 029b/02, 031b/04
- Bilal** : Bilal. Bir sahabe adı. Hz. Bilal.
B. 045b/03
- bildir** - :Bildirmek. Haber vermek.
b.- bu 021a/08
b.- di 009b/09
b.- diler 017a/07
b.- medi 024a/03
b.- sin 024b/10
- bile** : Bile, dahi.
b. 004b/06, 012a/09, 017a/09, 018a/01, 020b/11, 027a/10, 030b/11, 031a/02, 031b/11, 033a/10, 034a/10
B. 014b/10
- bin** : Bin sayısı.
b. 013b/05, 014b/02, 034b/08, 043b/07
b. 024b/07, 032b/05, 036b/10
b.+ de 003a/07
- bin -** : Binmek.
b.- di 014a/02, 043b/11
b.- e 017b/07
b.- miş 014a/01
- bindir** : Bindirmek.
b. 012a/08
b.- diler 023a/04
- bir** : Bir sayısı.
b. 002b/09, 003a/07, 004a/07, 004b/04, 005a/06, 006b/05, 006b/06, 007a/01, 007a/08, 007a/09, 008a/08, 008b/04, 008b/10, 011a/02, 011a/10, 011b/03, 011b/04, 011b/11, 012b/02, 012b/03, 013b/01, 013b/04, 014b/02, 015a/11, 015b/01, 015b/02, 016a/03, 016b/11, 017a/09, 017b/01, 017b/11, 018a/05, 020a/08, 020b/08, 021a/04, 021a/07, 021b/03, 021b/11, 022a/10, 023b/07, 025a/11, 025b/08, 026a/07, 026b/02, 026b/10, 027a/01, 027a/06, 027a/08, 029a/01, 032a/01, 032a/08, 032a/09, 034a/07, 034b/02, 035b/05, 035b/06, 035b/09, 035b/10, 036a/05, 037a/01, 038a/07, 038a/08, 038b/08, 039a/07, 041a/03, 041a/11, 041b/05, 043a/07, 043a/10, 043b/09, 044b/10, 045b/04, 045b/08, 046b/01, 046b/10, 046b/11, 047a/01
B. 008a/06, 009a/06, 014a/02, 025a/07, 028b/05, 029a/05, 031b/03, 033b/09, 035b/03, 035b/07, 035b/11, 036a/10
b.+ den 027a/11
b.+ i 031b/05
- birez** : Biraz.
B. 003b/09
B. 013b/09
B. 018b/09
- birbiri**: Biribiri.
B. 026b/09
b.+ ni 036b/08
- biri** : Biri. Belirsizlik zamiri.
b. 009a/06, 035b/10, 036b/04, 037b/03, 039b/07, 043a/07
B. 037b/03, 043a/06, 045b/01
b.+ ne 002b/02
b.+ ni 030b/10, 043b/07
b.+ niñ 036b/11
b.+ ñüz 047a/01
b.+ sin 002b/03
B. 037b/06
- birkaç** : Çok olmayan, az sayıda, az.
b. 035b/04
- bişür** - : Pişirmek.

b.- di 017b/10
bittamam : Tümüyle.
b. 031a/04
b. 035a/07
bitür - : Bitirmek.
b.- en 023b/04
b.- eyim 034b/06
b.- ür 034a/09
biz : Biz. Birinci çoğul şahız zamiri.
b. 006a/05, 009a/11, 009b/02, 012a/03, 020b/01, 020b/09, 022a/11, 025b/06, 033b/10, 045b/06
B. 024a/01
b.+ de 033a/09
b.+ den 032b/09, 033b/09
b.+ e 003a/08, 003a/10, 006a/02, 006a/03, 012a/03, 021a/08, 023a/03, 024b/10, 034a/07
B.+ e 013b/01
B.+ e, 021a/06
b.+ i 002b/04, 003a/07, 003a/11, 016a/11, 030a/04
b.+ im 003a/07, 003a/08, 003a/09, 014b/08
b.+ imle 013a/03
bi-zevâl : Zevâlsiz, sona ermez, bitmez, tükenmez.
b. 002a/06
bizzaruri : Mecburen, zorunlu olarak.
b. 037b/09
boğça : İçine çamaşır, elbise vb. koyup sarılan dört köşe kumaş.
b.+ ya 012a/07
b.+ yı 014a/07
b.+ yı 013a/01
bol : Boyutları daha büyük ve geniş olan, dar karşıtı.
b. 027a/07
boy : Endam. Bir şeyin tabanı ile en yüksek noktası arasındaki uzaklık

b.+ unca 036b/03
boya- : Boya sürerek veya boyaya batırarak renk vermek, Boyamak.
b.- dı 008b/08
b. 032a/08
boyun : Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi.
b. 006b/11
b.+ ūna 004a/04
böyle : Bunun gibi, bunabenzer.
b. 004a/06, 012b/02, 014b/09, 017a/01, 019b/02, 020b/01, 020b/05, 037a/06, 039a/06
B. 034b/01
bu : Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz.
b. 001b/02, 001b/03, 003b/01, 004b/09, 006a/02, 006a/10, 008b/03, 009b/04, 010a/01, 011a/03, 011a/10, 012a/07, 012a/10, 012a/11, 013a/04, 013b/01, 014b/09, 015a/07, 015a/08, 015b/11, 016a/09, 016b/02, 018a/08, 019a/01, 019a/07, 019a/11, 019b/05, 019b/06, 020a/03, 020b/02, 021a/06, 021b/10, 022b/05, 023a/05, 025a/01, 025a/02, 025b/07, 025b/09, 026a/02, 026a/03, 026a/04, 026a/07, 026a/09, 028a/02, 028b/06, 029a/01, 029b/04, 029b/07, 029b/11, 030a/01, 030a/04, 030a/05, 030b/02, 030b/05, 030b/09, 031a/06, 031a/11, 031b/01, 031b/03, 031b/09, 032a/02, 032a/08, 033a/11, 033b/04, 034b/05, 034b/06, 035a/09, 035a/10, 035b/09, 036a/03, 036b/01, 037a/01, 037a/02, 037a/03, 037a/04, 037a/06, 037a/09, 037b/02, 037b/10,

038b/01, 039a/02, 040b/08,
040b/10, 042a/10, 042a/11, 043a/11,
044b/03, 046a/07, 046b/09,
047a/01, 047a/03, 047a/04
B. 005a/02, 005a/09, 005a/11,
008b/02, 009a/09, 010b/02, 011a/10,
011a/11, 012b/09,
013b/10, 014b/03, 014b/07,
015a/01, 015a/02, 016a/04, 016a/09,
017a/02, 018a/10, 019a/07,
019b/06, 020b/05, 021a/08,
021b/06, 022a/08, 025b/08, 026b/10,
027b/02, 028a/04, 029b/03,
030a/06, 032b/03, 034a/02,
037a/05, 040a/11, 040b/04, 043b/10,
046b/09
b.+ dur 001b/08, 008a/05,
021a/11, 022b/08, 030a/03, 036a/01
B.+ dur 019b/10, 025a/03,
025a/04, 026a/05
B.+ durur 044a/04
B.+ lar 020a/08, 020b/08
b.+ nda 007b/11, 009a/11,
009b/02, 012b/08, 013a/03, 017a/10,
017b/07, 018a/04, 020b/01,
020b/04, 021a/10, 028a/04,
036a/08
B.+ nda 036a/02
b.+ ndadır 021b/03
b.+ nı 012b/07, 013b/02,
017a/01, 021a/04, 034b/08, 035b/10
B.+ nı 004a/06, 026a/08,
030b/04
b.+ nıla 035b/11
b.+ nlar 020a/11, 020b/11,
021a/02
b.+ nlara 021a/04
b.+ nları 012a/07
b.+ nuñ 036b/08
B.+ nuñ 019b/04
b.+ ı 034b/10

budağ : Budak.
b.+ ı 034a/11, 034b/01
buğa : Boğa.
b.+ şı 013b/05
Buḫrā : Rahip Buhara.
B. 017b/09, 018a/03, 018a/08,
018b/08, 019a/10, 020a/02, 022a/07,
024b/08
B.+ 'ya 017a/07
B. 015b/01
Buḫrāi : Buḫrā 'ya ait olan.
B. 015b/02
bugün : İçinde bulunulan gün.
b. 034b/11
buğzid -: Sitem etmek.
b.- er 002b/02
bul - : Arayarak veya aramadan bir
şeyle, bir kimseyle karşılaşmak
b.- a 002b/09, 003b/02,
006a/11, 009b/05, 013a/05, 016b/03,
020a/04, 023a/06, 026a/10,
029b/08, 033b/01, 037a/10,
040b/11, 042b/01, 046a/09
b.- amadılar 021b/09
b.- amaya 029a/04
b.- asın 005b/04
B.- asın 005b/03, 012b/05
B.- avuz 007a/08
b.- āvuz 006a/04
b.- dı 020b/06
b.- dum 041a/06
b.- mamış 025b/07
b.- muşam 040b/05
b.- uban 042a/09
b.- uñuz 021a/09
b.- ur 003a/01
B.- urdı 038a/05
b.- urlar 001b/05
B.- usardır 039b/08
bular : Bunlar.
b. 002a/11, 035b/01

B. 021b/11, 037b/02
b.+ a 026b/03
b.+ ı 002b/03, 031a/04,
031a/05
bulud : Bulud.
b. 018a/09
b. 016a/03, 017a/09, 044b/10
buluş - : Bir araya gelmek
b.- a 028a/10
bunca : Epey, çok.
b. 012b/01, 012b/02, 035a/01,
035a/09, 035b/11, 040a/09, 044b/07
B. 034b/04, 034b/07
bunlar : Bu zamirinin çokluk biçimi.
b. 002b/01, 022a/04, 024a/08,
036a/05, 036a/08, 037b/04, 044a/01
b.+ a 017b/06, 025b/11,
030a/08
B.+ a 035a/07, 036a/09
b.+ ın 002b/02
b.+ ın 031a/04
b.+ ınladır 021a/09
bura : Bu yer.
b.- dan 031b/03
b.+ dan 022a/04
B.+ ya 018a/04
buyrığ : Emir.
b.+ ını 047a/10
buyur - : Bir şeyin yapılmasını veya
yapılmamasını kesin olarak söylemek,
emretmek.
b.- asın 008a/08, 008a/10
b.- dı 040a/07
b.- du 025a/05, 045b/03
B.- du 007b/09, 039a/08
b.- mışsınız 032b/05
B.- muş 009b/11
b.- ursuz 012b/10
bülbül : Sesinin güzelliği ile tanınmış
olan ötücü kuş.
b.-ü şeyda 027b/08

b.+ e 019a/02
bürader : Birader. Erkek kardeş
b. 027a/02
büt : Put. Güzel.
b.+ ler 021a/01
b.+ lere 021b/01
büyü - : Organizmanın bütününde
veya bu bütünün bir bölümünde,
boyutlar artmak, irileşmek, eskisinden
büyük duruma gelmek.
b.- dü 006b/07
büyük : Boyutları venzerlerinden daha
fazla olan. Küçük karşıtı.
B. 010b/05
b.+ ini 036a/11

-C-
cāmi : Müslümanların ibadet etmek
için toplandıkları yer
C. 016b/05
cān : İnsan ve hayvanlarda yaşamayı
sağlayan ve ölümle vücuttan ayrılan
madde dışı varlık.
c. 007a/03, 009a/07, 014a/05,
017a/05, 024a/02
C. 023b/09
c.-ı cihān 028b/08
c.-ı gönülden 030a/06
c.+ ım 033a/05
C.+ ıma 029a/09
c.+ ımdan 006a/08
c.+ ımızdan 014b/08
c.+ ın 008a/09
c.+ ına 014b/10
c. 002a/03, 003b/05, 004a/03,
004a/11, 004b/10, 010b/04, 013a/01,
013a/02, 020b/02,
024b/11, 030a/05, 033b/07,
034b/03, 041b/01, 042b/02, 045b/07
c.-ı cihān 032b/01
c.+ a 004a/10

c.+ ı 004a/06, 005a/11,
009b/03, 010b/10, 039b/01
c.+ ıla 028b/08
c.+ ım 003b/11, 016a/11,
032b/10, 034b/09
c.+ ıma 005a/02
c.+ ımıza 006a/05
c.+ ın 037b/06
c.+ ın 003b/02, 006a/11,
009b/05, 013a/05, 016b/03, 020a/04,
023a/06, 026a/10, 029b/08,
033b/01, 037a/10, 040b/11,
042b/01, 046a/09
c.+ ından 004b/02
c.+ ı 005a/05
cānān- cānāne : Sevgili
c.+ ım 003b/11
c.+ ye 025a/08
cāriye : Yabancı ülkelerden kaçırılıp
özgürlükten yoksun edilen, alinip
satılabilen, her konuda efendisinin
isteklerine bağlı bulunan genç kadın,
halayık.
c. 024a/10, 027b/07, 029a/08
c.+ ler 024a/08
cāvidān : Kalıcı, sonsuz, ebedi.
c. 044a/06
cāzılık : Cadılık.
c.+ dır 026a/07
Cebbār: Güçlü, Tanrı, tuttuğunu
koparan. Allah'ın isimlerinden biri.
c. 002a/06
Cebrā'īl : Cenab-ı Hakk'ın
emirlerini Peygamberlere (A.S.)
bildiren büyük melek. Peygamberimiz
Resül-i Ekrem'e (A.S.M.) Kur'an-ı
Azimüşşan'ı vahiyyle getiren melek.
C. 012a/01, 040a/01, 041a/11,
045b/03, 046b/09
C.-i Emīn 023b/02
C.+ 'e 039a/08
C.+ 'i 041a/05

C.+ e 023b/01
C.+ em 039b/11
cedd : Babanın babası veya ananın
babası.
c.+ i 004a/08, 004b/11,
011b/10
cefā : Eziyet. Sıkıntı. Zulüm
c.+ dan 005a/08
cehd : Fazla çalışma. Güç ve
kuvvetini sarf etme. İnsanın nefesine
hakim olması. c. 021a/06, 021b/09,
032b/05
c.+ i 022b/11
cehennem : Dinî inanışlara göre,
dünyada günah işleyenlerin öldükten
sonra ceza görecekleri yer.
c. 003a/08, 039b/07
C.+ den 040b/03
Celīl : Çok büyük, ulu. Allah'ın
isimlerinden biri.
Rabb-i C. 037a/08
peyk-i c.+ em 039b/11
cem' : Toplama, çoğul.
c. 021b/05, 030b/10, 031a/01,
032a/01, 035b/03, 035b/07, 036a/05,
036a/07
C. 030a/08
cemāl : Yüz güzelliği
c.+ dir 011a/02
c.+ in 002b/07, 016a/10
cemi' : Tümü
C. 042a/03
C. 016a/07, 022a/01
cennet : Dini inanışına göre, iyilik
yapanların, günahsızların, öldükten
sonra sonsuz mutluluğa kavuşacakları
yer, uçmak.
c. 002a/05, 023b/11, 029a/06,
039b/06, 039b/07
C. 003a/03, 028b/11
c.-i 'adne 040b/04
C.-i a'lā003a/09

- c.+ deki 018b/01
C.+ den 046b/10
c.+ e 016a/01
ķasr-ı c. 015b/10
- cevāb** : Yanıt, karşılık
c. 026a/04
c.+ ı 011b/06
- cevāz** : Uygun bulma, izin.
c. 032b/04
- cevher** : Mücevher, öz
c. 036b/03
c.+ i 036b/06
- Cibrīl** : İbrahimî dinlerde tanrı ile insanlar arası vahiy getiren melektir.
C. 041a/10, 045a/09
C.-i Emīn 029a/11
- ciger** : Ciğer.
c. 004b/09
- cihān** : Alem, dünya.
c. 009b/01, 028b/11
C. 009a/03
can-ı c. 028b/08
cān-ı c. 032b/01
sulţan-ı c. 042b/03
c.-ı mişl-i cinān 001b/03
c.+ a 023b/05
C.+ a 019b/05
c.+ da 008a/04, 025a/03,
041a/06
c.+ e 033a/04
c.+ ı 001b/02, 005a/11,
010a/11, 021b/04
faħr-ı c.+ ı 010b/05
faħr-ı c.+ ı 021b/08, 022b/09
c.+ ım 034b/03
c.+ lar 011a/01
c. 029a/02
C. 015b/10
faħr-ı c. 002a/01
faħr-ı c. 003b/06
şāh-ı c. 030a/01, 031a/07
- c.+ a 015b/03, 021b/02,
041a/09
c.+ e 021b/10
c.+ ı 042a/04
c.+ ın 005a/04
c.+ ın 002a/03, 041b/11
faħr-ı c.+ ım 019a/06
faħr-ı c. 020a/07
- cila** : Parlaklık.
C.+ sınlar 022b/05
- cin** : Masallara ve bazı inançlara göre, göze görünmeyen, türlü biçimlere girebilen, iyilik de kötülük de yapabilen yaratık.
c. 002a/02, 002a/04, 008b/07, 010a/09, 039b/10, 041b/03, 045a/04
- cinān** : Cennetler, yedi göğün üstünde ve arş ile kürsî'nin altındaki sekiz cennet.
c. 045a/02
cihān-ı mişl-i c. 001b/03
c.+ ı 010a/11, 042a/04
- cism** : Madde, cisim.
c. 010b/10
c.+ i 003b/08, 038a/01
c.+ ine 038a/02
- cüvān** : Yakışıklı genç erkek veya genç kadın.
c.+ lar 007a/05
c. 010b/04
c.+ ı 004b/11
- civīd**
c. 032a/08
- cömerd**: Para ve malını esirgemededen veren, eli açık, selek, semih, ahi, bonkör.
c. 005a/06
- cuħūd** : Yahudi, Çıfit.
c.+ lar 022a/09
C.+ larıñ 020b/07
- cum'a** : Cuma günü.
C. 045b/04

cübbe : Şeair-i İslamiyeden olup, giyilmesi sünnet olan dış kıyafetini teşkil eden, bilhassa namazda giyilen uzun ve bolca bir libas.

c. 021b/08

cüda:Vatan, baba ocağı gibi, çok sevdiği şeylerden ayrı kalmış olan

C. 016b/01

cümle : Bir yargı bildirmek için tek başına çekimli bir fiil veya çekimli bir fiille kullanılan kelimeler dizisi, tümce

c. 002a/10, 008b/07, 009b/09, 010a/05, 010a/09, 011b/05, 014a/08, 015a/02, 016a/06,

017b/11, 019b/03, 020a/08, 020b/10, 021b/04, 022a/03, 030a/07, 035a/07, 037b/11, 045a/07

C. 002b/01, 003a/04, 026a/03, 029a/04, 030b/01, 030b/09, 036a/08, 046a/03

C.+ den 002a/06

c.+ miz 021a/08

c.+ mize 003a/06

c.+ mizi 003a/11

C.+ miziñ 031a/07

c.+ ñizi 019a/11

c.+ si 004b/08, 010b/05, 036a/07, 036b/11, 043a/09

C.+ si 032a/01, 034b/05, 036b/05

c.+ sin 002a/09

c.+ sinden 002b/05

C.+ sini 034b/10

C. 035b/02

c. 008b/03

cünün :Deli, delirmiş. Eskimiş

C. 010b/11

cüz : Bir bütünü oluşturan bölümlerden her biri. Fasikül. Kur'an'ın bölünmüş olduğu otuz parçadan her biri.

c.-ü âdem 019b/05

-Ç-

çağır - : Birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek. Herhangi birinin bir yere gelmesini istemek.

Ç.- uban 031a/01

çalın - :Çalma işine konu olmak
ç.- dı 013b/04

çek - : Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek. Taşıtı bir yere bırakmak. Germek.

ç.- diler 020a/07

ç.- er 021b/05

Ç.- medi 045a/05

ç.- di 007b/09, 011a/07, 013a/11, 025a/06

çeşm : Göz. Ayn. Dide.

Ç.-i mesti 027b/05

çeşnigir : Ziyafetçi. Çeşnici.

Ç.+ ler 025a/05

Ç.+ lere 031a/05

ç.+ lerine 011a/06

çık - : İçeriden dışarıya çıkmak. Bir meslek veya bilim kurumunda okuyup yetişmek, mezun olmak. Sıyrılmak, ayrılmak.

Ç.- ardı 038a/07

ç.- dı 004a/06, 007b/07,

017a/08, 045b/08

Ç.- dı 044b/04

ç.- miş 025a/02

Ç.- uban 020a/09

ç. 044b/03

Ç.- dı 012a/04

Ç.- dı 012b/07

Ç. 016b/08

çok : Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı. Aşırı bir biçimde.

ç. 020b/01

ç. 004a/07, 024a/07, 027a/07,
027b/01, 039a/03
ç.+ dan 040b/09
ç.+ dur 015a/06, 022b/05
çü :Teşbih ve talil edatı. Gibi.
ç. 014b/07, 018a/08
Ç. 008b/03, 010b/04, 020a/07
çün :Gibi. Zira, çünkü, madem ki.
Nasıl, nice.
ç. 003b/10, 009b/08, 010a/01,
010a/03, 010b/02, 012a/10, 012b/09,
013a/08, 014a/06,
014b/05, 015a/01, 015a/11,
015b/01, 017b/06, 019a/07, 021a/04,
021b/06, 023b/08, 025b/09,
026b/02, 028b/02, 029b/11,
030b/04, 035b/07, 039a/02, 039a/03,
039a/07
Ç. 016b/06, 023b/03, 024a/09,
024a/11, 024b/04, 024b/05, 026b/08,
028b/06, 031a/11,
031b/09, 032a/11, 033b/04,
035a/09, 036a/04, 042b/08, 043a/01
çünkü : Çünkü. Zira, şundan dolayı
ki, şuna binaen ki, şu sebebden ki.
ç. 008b/11, 010a/02, 014a/06,
014b/03, 034b/11, 037b/07
Ç. 035b/04, 035b/10, 036a/03,
042b/02, 042b/09, 045a/03
çünkim: Çünkü. Zira, şundan dolayı
ki, şuna binaen ki, şu sebebden ki
ç. 024b/07, 041a/06

-D-

da : Bağlaç olan de.
d. 008a/08, 008a/10, 009a/03,
044b/10
da'vet :Çağırma. Ziyafet. Dua. Bir
fikri kabul ettirmek için deliller
söylemek.

d. 010b/01, 019a/11, 029a/11,
031b/10, 035b/02, 036a/04, 039a/10,
039b/04, 041b/02,
044b/03, 044b/05
D. 033b/11, 042b/03, 045a/10
Dahı : Dahi, bile bağlacı.
D. 002b/01, 012b/02, 012b/03,
014a/07
d. 014a/02
D. 024a/07, 034a/11, 044b/01
d. 007a/07, 015b/11, 030b/02,
030b/09, 031b/03, 033b/11, 034a/02,
034a/06, 034a/10,
034a/11, 034b/02, 034b/08,
035a/02
D. 006a/08, 009a/10, 013b/02,
014b/09, 030b/01, 031a/10, 036b/09,
036b/10, 041b/11,
042a/04, 043a/04
d. 002b/01, 002b/09, 003a/02,
003b/07, 004a/03, 004b/03, 012b/05,
013a/11, 013b/07,
014a/05, 015a/02, 015a/03,
015a/04, 018a/09, 018b/02, 019b/06,
021b/07, 022a/08, 023b/03,
025b/10, 026b/05, 027a/11,
028a/08, 028b/04, 029a/05, 029b/01,
030a/08, 030b/11, 032b/04,
035a/06, 035b/06, 036b/10,
043b/08
D. 003a/01, 005a/04, 005a/06,
008a/03, 009a/05, 010a/06, 010b/11,
011b/09, 012a/01,
012b/10, 013a/01, 014a/11,
014b/01, 014b/02, 015b/07, 015b/09,
015b/10, 016a/04, 019b/02,
019b/03, 022a/07, 022a/09,
034b/02, 036b/03, 039a/09, 042a/07,
043a/08, 046a/06
dā'im : Sürekli, devamlı.
d. 038a/07, 039a/06

- D. 045b/05
D.+ ā 002b/11
d. 001b/08, 001b/09, 044b/10
d. 013a/09, 024a/05, 038a/03,
038a/06
d. 028a/07
- dalālet** : Sapkınlık, doğru yoldan ayrılma.
d.+ de 023b/07
- dāmen** :Etek. Kenar. Taraf. Zeyl. Elbise veya dağ eteği.
d.+ iñiz 032b/06
- dāne** :Tohum, çekirdek. Kurşun, gülle, tane.
d. 034b/02
d.+ si 036b/03
- dar** : İçine alacağı şeye oranla ölçüleri yetersiz olan, geniş ve bol karşıtı. Genişliğı az veya yetersiz olan.
d.-ı ħuld 029b/04
d. 036b/03
- dāsītān** :Destan, sergüzeşt. Geçmiş hadiseleri anlatan nesir veya nazım halinde yazı. Şöhret.
d.-ı Muştafā 002b/09
d.+ ım 019a/05
- dayan -**: Bir yere yaslanmak, kendini dayamak. Bir şeyin üzerinde kurulmuş olmak.
d.- up 045b/04
- dāye** :Çocuk hizmetçisi. Çocuğa süt veren. Dadı. Mürebbi
d. 006a/04
- de** : Dahi, bile anlamında bağlaç olan kelime.
d. 005b/03, 006b/10, 010a/06, 014a/03, 019b/11, 020b/09, 022b/04, 026b/09, 029a/09,
032a/03
- de -** : Söylemek, söz söylemek.
d.- r 032a/02, 032a/07
d.- rsem 011a/10
d.- yü 034b/04
- d.- yüvirdi 021b/03
d.-yesiz 037a/07
- defn** :Gömmek, gömülmek. Cenazenin mezara gömülmesi.
d. 004a/07
- defter** : Genellikle hafif bir kapak içerisinde, yazı yazmak için bir araya tutturulmuş kağıt yaprakları. Vergi, gelir ve nüfus bilgilerinin kayıtlarının tutulduğu resmî belge.
d.+ e 027a/04
- deg -** :Aralık kalmayınca kadar birbirine yaklaşmak, dokunmak, temas etmek.
d.- se 047b/09
- değil** : Olumsuzluk manasında bir edat.
d.+ dir 033a/03, 035a/10
d.+ dir 005a/03
d.+ em 020b/05
- degin** : Dek, kadar.
d. 022b/11
- degme** : Değmek işi, temas.
d. 017a/06
- dehān** :Dihen. Dahren. Ağız. Fem.
d. 046a/04
- dehr** : Zaman, çok uzun zaman, ebedi. Bin yıllık zaman.
d.+ iñ 040b/08
- dek** : Bir işin, bir durumun sona erdiği zaman veya yer, kadar, değın.
d. 003b/01, 006a/10, 009b/04, 013a/04, 015b/05, 016b/02, 020a/03, 021b/10, 023a/05,
026a/09, 029b/07, 033a/04, 033a/11, 037a/09, 040b/10, 042a/11, 046a/08
d. 016b/11
- delik** : Dar, küçük açıklık.
d.+ ine 010b/08
- delü** : Aklını yitirmiş, deli.
d. 031b/01

- D.+ dūr 032b/09
- dem** : Soluk, nefes. An. Kısa bir zaman dilimi.
d. 008b/03, 008b/06, 008b/09, 009a/01, 010a/01, 017b/05, 024a/09, 025a/01, 025a/02,
027b/03, 028b/11, 030b/05, 030b/08, 032a/05, 032b/07, 035b/03, 040a/01
d.+ de 031b/06, 033b/11, 034a/01, 041b/04
- denli- deflū** : Miktar bildiren bir edat.
d. 007a/09
d. 013a/10, 032a/06, 037a/01, 042a/01
d. 002b/11, 010a/05, 012b/06, 013a/11, 015b/05, 019a/03, 020a/11, 036b/02
- der -** : Toplamak. Derlemek.
d.- di 018b/09
d.- ler 015b/02
D.- üp 017b/11
D. 035a/10
- derd** : Dert, acı. Ağrı. Üzüntü.
D. 025a/11
d.+ e 028a/02
d.+ ime 028a/06
d.+ iñ 005b/04
d.+ ine 002b/06
- derdmend** : Tasalı, kaygılı, dertli.
D.+ im 023b/10
- dergāh** : Tarikattan olanların barındıkları, ibadet ve törenler yaptıkları yer, tekke. Huzur.
d.-ı haqdan 019a/04
d.+ iña 017b/08
d.+ iñıza 008b/01
- deril -** : Derme, toplama işine konu olmak.
d.- di 022a/03
D.- üp 004a/07
- dermān** : Takat, mecal.
d. 023b/10
d. 002b/06, 028a/06
- dert** : Üzüntü. Dert, acı. Ağrı.
d.+ imize 008b/02
d. 004a/10
- derūn** : İç, içeri, öz.
D.- undan 004b/07
D.+ dan 010b/02
D.+ undan 015b/08
- deryā** : Deniz.
d. 027b/08
d.+ sına 003a/10
- dest** : El.
d.+ imizde 008a/11
d.+ inde 033a/08
- destegīr** : Yardımsever.
D. 037a/08
- destmāl** : Elbezi, mendil.
d.+ leri 014b/01
- destūr** : İzin, müsaade.
d. 009b/08, 013a/08
D. 028a/10, 030b/04
- devā** : İlaç, çare.
d.+ sın 005b/04
- devām** : Sürme, sürüp gitme, kesilmeme, bitmeme.
d.+ da 028a/09
- deve** : Geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan hayvan.
d. 007a/04, 008a/07, 024a/01, 036b/10, 043b/08
D.+ niñ 023a/11
d.+ si 013b/05
d.+ sinden 017a/04
D.+ yi 023b/01, 023b/02
d. 037a/05
- devlet** : Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş

millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık.

d. 008a/02

D.-i pâyende 026a/01

d.+ iñ 012b/09

D.+ iñ 028a/09

d. 008a/05

devr : Devir, dönme, dolanma.

d. 019a/01

D. 001b/02

devvâr : Durmayıp dönen, devreden.

Devredip gezen.

d. 001b/01

deyir : Manastır.

D.+ den 017a/11

d. 015b/02

d.+ e 017a/03

d.+ ine 015b/01

deyüvir : Manastır.

D. 038b/07

di - : Demek, söylemek.

d.- di 005a/01, 005b/01,

006b/10, 007a/01, 007b/02, 007b/11,

009b/10, 011a/03, 012a/07,

013a/02, 014b/02, 016a/06,

018a/04, 018a/05, 019a/07, 019a/11,

019b/06, 020a/01, 020b/02,

022b/08, 022b/11, 023b/01,

025a/05, 031b/04, 036a/09, 038b/02,

038b/04, 040a/04, 041a/04,

042b/08, 043b/07

D.- di 003b/09, 004a/05,

004b/09, 005a/03, 005a/04, 005a/06,

005a/10, 006a/02, 006a/07,

006b/06, 007b/01, 008b/02,

009a/02, 009a/11, 011b/06, 012b/09,

013a/09, 013a/10, 014a/09,

015a/01, 015a/09, 017b/06,

018a/03, 018b/10, 019a/10, 020b/03,

021a/09, 021b/03, 022a/09,

022a/11, 022b/01, 024b/09,
025a/02, 025a/03, 025a/08, 025a/09,

026b/06, 028a/09, 028b/09,

029b/06, 030a/01, 030a/07,

031b/01, 032b/08, 033a/10, 034a/04,

034a/05, 034a/06, 034a/08,

034b/03, 035a/09, 037a/01,

037a/03, 037a/04, 038b/05, 038b/09,

039a/02, 039a/08, 039b/04,

040a/05, 040a/11, 041a/06,

041a/07, 041b/01, 041b/09, 041b/10,

041b/11, 042b/04, 042b/10,

043a/11, 044a/06, 044a/09,

044b/02, 045a/09, 045b/06, 046b/05

d.- di, 039b/02

D.- di, 039b/02

D.- digiñüz 022b/06

d.- diler 004b/05, 013b/03,

018a/01, 019b/08, 020a/09, 021a/06,

024b/03, 025a/06, 036b/01

D.- diler 017b/08, 020b/01,

020b/09, 021a/08, 022b/05, 026a/07,

031a/07, 031b/08, 037a/02,

044a/03

d.- dim 025a/11

d.- diñiz 015a/09

d.- diñüz 030a/01

d.- medi 031a/11

D.- medik 025b/06

d.- meyesin 005b/05

d.- meyüb 027b/01

d.- mez 027b/09, 030a/10

d.- miş 011b/02, 013b/07

d.- mişdir 041a/08

D.- mişdir 042a/06

D.- mişken 013b/02

D.- mişler 011b/01

D.- r 025a/01

d.- rdi 017a/01

D.- rmiş 043b/02

d.- rse 003b/01, 006a/10,
009b/04, 013a/04, 016b/02, 020a/03,
023a/05, 026a/09, 029b/07,
033a/11, 037a/09, 040b/10,
042a/11, 046a/07
D.- se 023b/10
D.- ye 036a/01
d.- yecek 036a/02
d.- yeler 009a/08, 012a/06
D.- yeler 030a/11, 033a/01
d.- yem 040a/06
d.- yeyin 006b/06
d.- yüben 004a/06
d. 039a/03
D. 012b/07
d.+ diñiz 020b/03
d. 047a/02
D.- ler 014b/08
D. 022b/02
d.+ e 008a/05
d. 029b/03, 032b/10
D. 024a/06, 027a/02, 027a/03,
027a/07, 027a/09, 027b/06, 027b/11,
028b/03, 028b/08,
029a/02, 029a/08, 030a/05,
030b/06, 032b/01, 032b/02, 033b/05,
033b/08, 034b/07, 034b/09,
040a/10, 044b/06, 044b/08
d.- di 028a/07
d.- ler 002a/03, 010b/06,
021a/02
d.- se 041b/06
d.- sen 008a/08
d.- siz 031b/01
dîdâr : Yüz, çehre.
d.+ ın 004b/01
d.+ ından 028a/02
d.+ ıñ 019a/04
d.+ ın 003a/03
diken : Bazı bitkilerin dal, yaprak,
meyve kabuğu vb. Bölümlerinde ve

bazı hayvanların derisinde bulunan
sert, ucu sivri ve baticı çıkıntılardan
her biri.

D.+ den 016a/08

dil : Gönül, kalb, niyet. Lisan,
zeban.

d.+ den 009a/07, 023b/09

d.+ i 006b/05

d.+ ime 002b/06

d.+ imiz 006b/10

d.+ inde 017b/10

d.+ ine 009a/01, 017b/01,

022a/05

d.+ leri 014b/01

dilbend : Gönül bağlıyan, seven.

d.+ i 012b/02

dile - : Dilemek, istemek.

d.- di 009b/03, 019a/09

D.- di 002a/07, 003b/08

d.- diler 019b/08

d.- mişler 032b/03

d.- r 003b/02, 006a/11,

009b/05, 013a/05, 016b/03, 020a/04,

023a/06, 026a/10, 029b/08,

032b/09, 033b/01, 037a/10,

040b/11, 042b/01, 046a/09

d.- rem 008a/02

D.- rem 003a/03

d.- rim 003a/11

D.- rim 002b/06, 007a/07,

011a/03, 016a/10, 018b/04, 029b/01

d.- rler 017b/04

D.- rsen 005b/04

D.- rüz 031a/08

d.- yecek 006b/08

D.- yüb 034a/06

dilek : Çok istenilen bir şey.

d. 019b/10

din : Allah tarafından insanlara
gönderilen emirler. Ceza, ivaz. Hesab.

şer'-i d. 045a/03

d.+ e 010b/01, 039b/04,
044a/10, 044b/03

D.+ e 039a/10, 044a/11

d.+ i 044a/06, 044b/04

d.+ inden 043b/04

d.+ ine 043b/06

D.+ ine 040b/02

d.+ leri 021b/02

dinle - : İşitmek, duymak, kulak
asmak.

d.- ñiz 022a/11

d.- yeler 011a/11

D. 027b/02

d. 007a/01, 007a/03

d.- di 029b/11, 044a/02

d.- diler 013b/03, 013b/08

d.- ñ 019a/11

d.- ñüz 031a/07

d.- yen 002b/09, 003a/01

d.- yeni 046a/11

d. 014a/09, 018a/05, 024a/03

d.+ iñ 010b/10

direg : Direk. Ağaçtan veya
demirden yapılan uzun ve kalın
destek.

d.+ e 045b/04

d. 045b/11, 046a/02

diril - : Dirilmek. Yeniden hayat
bulmak.

D.- ürler 035b/09

dirlik : Canlılık. İyi olmak.

d. 037b/02

diş : Diş, ağızdaki organ.

D.+ i 018b/03

ditre - : Titremek.

d.- di 044a/07

dīvār : Duvar.

D. 010b/08

d.+ ının 010a/04

divit : Yazı yazmak için kullanılan
hokka ve kalemi bir arada ihtiva eden
mahfaza.

D. 008b/09

diz : Diz. Bacağın hareket eden
kısmı. Diz kapağı. Kale, sur.

d.+ ime 028b/10

d.+ ine 008b/06

diz - : Dizmek, sıraya koymak.

d.- erdi 027b/04

doğ - : Doğmak.

d.- uncaya 021b/10

dost : Sevilen, güvenilen, yakın
arkadaş,

d.+ a 003b/08

D.+ lar 035b/01

d.+ ları 012b/01

D.+ ları 025b/02, 037a/08

d.+ larıñla 002b/04

d.+ um 034b/09

dök - : Dökmek.

d.- diler 013b/09, 036b/02

D.- diler 036b/06

d.- e 044a/04

d.- er 021b/05

d.- erdi 024a/05

D.- erdi 016b/11, 018b/11

d.- medi 045a/05

dön - : Geri gelmek, caymak.

d.- di 017b/09, 038b/03,

042a/09

d.- dü 013b/09

d.- düm 038b/11

d.- meyeler 032a/10

d.- miş 018b/04

d.- müşidi 017b/03

D.- üp 004b/06, 042a/10

dönder - : Döndürmek.

d.- di 043b/04

dört : Dört sayısının adı, Üçten bir
artık.

d. 013b/05, 036b/03, 036b/10,

045a/11

D. 036a/11

- döşek** : Yatak.
d. 036a/10, 036a/11, 036b/06
D. 036b/02, 036b/05
- du'ā** : Allah'a (C.C.) karşı rağbet, niyaz, yalvarış, tazarru.
d. 002b/10, 007b/10, 044a/05
D. 019b/07
D.+ dan 007b/10
d.+ lar 005b/08, 008b/01, 031a/03
D.+ mı 011a/04
D.+ sı 016b/06
d.+ dan 002b/11
d.+ ı 016b/06
d. 003a/02
- düğün** : Düğün.
d. 035b/04
- düken** -: Tükenmek, bitmek.
D.- di 039a/01
- dükkān** : Esnafın perakende satış yaptığı, küçük zanaat sahiplerinin çalıştıkları yer, işyeri.
d.+ da 034a/02
d.+ ından 034a/04
- dülbend-dülbent**: Tülbent, baş örtüsü
d. 012a/06
d.+ ini 014a/11
d. 013b/05
- dün** : Bugünden bir önceki gün
d. 014a/06
- dünyā** : En yakın, en aşağı. Üzerinde yaşadığımız toprak ve denizler, yeryüzü.
d.+ da 037a/01
D.+ dan 047a/08
- dür** - : Bir şeyi üst üste katlamak.
d.- üp 026b/07
- dürlü** : Türlü, çeşitli.
d. 004a/09, 005b/08, 019b/07, 023b/04, 035a/09, 036b/10
D. 032a/01
- dürr** : İnci.
- d.-i yetīme 028b/04
d.+ i 018b/03
- düş** : Rüya.
d. 008b/04, 028b/09
d.+ de 038a/10
d.+ den 008b/08
d.+ i 029b/03
d.+ imi 028b/09, 029a/01
d.+ ini 042b/10
d.+ ün 042a/10
D.+ üñ 041b/08
d.+ ünde 039a/04, 041b/05
D.+ üni 008b/10
- düş -** : Yer çekiminin etkisiyle boşlukta yukarıdan aşağı inmek, düşmek
d.- di 021b/07, 026a/02
d.- mez 038a/01
d.- şe 038a/02
- düşmen** : Hasim. Düşman.
d. 015a/07
d.+ ı 025b/02, 037a/08
d.+ lar 035b/01
d.+ den 036a/03
D.+ in 025b/09, 035b/04
d.+ iñ 015a/10
- düz** - : Düz duruma getirmek, düzeltmek. Düzene koymak.
d.- mişdür 043b/05
- düzelt** - : Bozukluğunu gidermek, onarmak.
D.- di 007b/04
- E-**
- ebed** : Sonu olmamak.
e. 028a/02
- Ebī Talīb**: Hz. Muhammed'in Amcası. Talep edenin babası anlamında erkek adı.
E. 005a/09, 005b/11, 006b/03, 006b/04, 009b/10, 013b/08

E.+ 'e 005b/01, 005b/08,
009b/08
E. 013a/08
E. 006b/10, 007a/11, 008b/01,
028b/03, 031b/08, 031b/11, 032a/02
E.+ 'e 031b/07
E.+ 'le 035b/08
E. 013b/03, 026b/07, 026b/08,
027a/03, 027a/09
E. 030b/05, 030b/07, 033b/06,
033b/07, 033b/08
E.+ 'e 029b/06

ebr : Bulud.
e.-i siyāhı 010b/11

ebru : Kaş
e.+ ları 018b/04

ebter : Kuyruğu kesik hayvan.
e. 012a/10

EbūBekir : Hz. Ebubekir.
E. 002a/11, 014a/05, 014b/06,
015a/08, 018a/05, 020b/02, 020b/10,
025b/10, 026a/05,
031a/02, 031b/11, 033b/08,
034b/09, 035a/07, 041b/04, 041b/10,
042a/09, 042b/08, 043a/01,
045b/01, 047a/02
E.+ 'e 021b/07, 030b/08,
034a/01, 042b/04
E.+ 'i 035a/08
E.+ 'iñ 042b/10
E.+ iñdürür 035a/10

Ebū Cehīl : Cehalet ve bilgisizliğin
babası anlamında bir kelime.
E. 018a/04
E. 014b/07, 019a/09, 026a/06,
043a/11, 044b/06
E.+ 'e 044b/08
E. 014a/05, 022b/04, 025b/05

Ebūl'as : Ebul As. As'ın babası
anlamında erkek adı.
E.+ 'a 037b/06

Ebū Leheb : Alev babası anlamında
erkek adı.
E. 022b/04, 025b/05, 026a/06
Fahır-ıcihānı E. 005a/01
E. 014a/05, 014b/07

Ebū Sufyan : Ashab-ı kiramın
meşhurlarından bazılarının ismi.
E. 020b/10
E. 031b/11
E. 014a/05
E. 031a/02

ecma'in : Cümle, tüm. Yapılan
dua nın kapsama alanını genişletmek
amacıyla türetilmiş arapça kökenli bir
kelimedir.
e. 002b/05

eda : Davranış.
e. 034b/05

eg - : Eğmek, meyil ettirmek.
e.- üben 006b/11

eger : Şart anlamını güçlendirmek
için şartlı cümlelerin başına getirilen
kelime.
e. 027b/11, 028b/07, 030a/10
E. 011a/10, 019a/05, 019b/05,
038b/07
e.+ i 036b/11
E.+ i, 012b/04

egerle- egyerle -: Eğerlemek. Atın
sırtına konulan oturağı takmak.
e. 012b/03
e.- yüb 023a/04

egerlü : Eğerli. Eğerlenmiş (at)
e. 014b/02

eglen - : Hoşça vakit
geçirmek, eğerlenmek.
e.- di 041a/10

egni : Boy bos
e.+ ne 025a/07, 026a/01

ehil(ehl) : Yabancı olmayan. Maharet
sahibi. Evcil. Bir yerde ikamet eden.
Bir yere veya görüşe mensup.

e.+ i 010a/08, 014a/04
e.+ ine 028b/09, 039b/07
e.-i Īmān 012a/01
E.-i Īmān 043a/09
E.-i İslam 029a/05
e.-i İslam'a 042a/07
e.-i keremdir 007a/09
e.-i Medine 045a/07
E.-i Mekke 036a/05
e.-i sa'adet 019b/02
e.-i Şām 020a/09
e.+ ine 006a/02
ekber : En büyük.
nūr-i e. 009a/03
ekşer : Çoğu, çoğunlukla.
e. 039a/05
el : Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü. Başkası, diğer.
El.+lin 007b/07
e. 004a/02, 007b/10, 017b/04
E. 012a/04
e.+ de 033a/07, 039a/01
e.+ den 004a/04, 004b/08,
034a/08
e.+ i 044a/07, 046a/01
e.+ imizde 006b/08, 006b/10
e.+ in 019a/08, 044a/05
E.+ in 004a/08, 018b/09
e.+ inde 040a/03
e.+ indeki 018b/01
E.+ iñden 005b/03
e.+ ine 004a/08, 008b/09,
009a/01, 010a/04, 012b/11, 019a/08,
022a/05, 022b/10, 028b/01
e.+ ini 006a/06, 028b/01
el'an : Şimdi
e. 040a/09
e. 004a/03, 013a/02

El-ḥamdu li'l-lah : Allah'a şükür için söylenen du'ā sözü.

e. 004a/02

e. 020a/01, 040b/01, 040b/02,
040b/03, 040b/04, 040b/05, 040b/06,
040b/07, 040b/08,

040b/09, 041a/07

e. 040a/11

E. 025a/06

elli : Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı.

e. 012b/07, 012b/11, 013b/02

emānet : Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişice korunması gereken eşya, kimse.

e.+ leri 014a/08

Emīn : Güvenli. Güvenilir.

e. 029a/11, 031a/10

baña E. 043b/02

Cebrā'īl-i e. 023b/02

Cibril-i E. 029a/11

emir-emr : Buyruk, komut, talimat, ferman.

e. 011a/06, 022b/01

E. 024b/01

e.+ i 039b/04, 039b/05,

039b/07

e.+ in 039b/06

e.+ ine 008a/08, 016a/09

e.+ ini 039b/03

E.+ iñizle 034b/06

e.+ iyle 039a/11

e. 023b/01

e.+ ile 024a/02

e.+ iyle 025b/01

emlāk : Ev, arsa, bahçe vb.

Taşınamayan mal ve mülklerin ortak adı, taşınmazlar, gayrimenkul.

e.+ iñ 036a/02

enbiyā : Nebiler, kendilerine kitap indirilmemiş peygamberler.

E. 029b/09

- E.+ lar 001b/07
- endir -** : İndirmek.
e.- üben 017b/11
- enîn** : Acı ve sızıdan inleyiş.
feryad-ı e. 045b/10
- envār** : Nurlar, ışıklar, aydınlıklar.
Maddi veya manevi karanlıktan kurtarmaya vasıta olanlar.
e.+ ıdır 002b/01
- er -** : Erişmek.Ulaşmak.
e.- di 034a/04
- er** : Erkek
e. 036b/07
E. 036a/07, 036b/03
- erba'în**: Kırk. Rumi takvimde 22 Aralık'tan 31 Ocak gününe kadar süren kırk günlük kış dönemi.
e. 043b/06
- eri -** : Katı cisim sıvı içine karışarak sıvı durumuna geçmek.
E.- dir 019a/03
E.- rdi 010b/10
- eşer** : Emek sonucu ortaya konan ürün, yapıt.
e. 027a/01, 030b/02
- esmā** : Adlar, isimler.
e. 002a/05
- eşna** : Bir işin yapıldığı an, sıra.
e.+ yı 006b/05
- Eşşalātü** : Salat ve selam.
E. 003b/03, 003b/04, 006b/01, 006b/02, 009b/06, 009b/07, 013a/06, 013a/07, 016b/04,
016b/05, 020a/05, 020a/06, 023a/07, 023a/08, 026a/11, 026b/01, 029b/09, 029b/10, 033b/02,
033b/03, 037a/11, 037b/01, 041a/01, 041a/02
- eşvāb** : Giyecekler, giyimler.
e. 012a/04
- e.+ ı 012a/11, 034b/04, 034b/07, 035a/01, 035a/04, 035a/08, 035b/01
- eşgal** : İşler. Meşguliyetler.
Uğraşlar. Şekil, suret.
e.+ i 027a/07
- eteg** : Giysinin belden aşağıda kalan bölümü.
e.+ imdeki 032b/01
e.+ indeki 032a/11
e.+ ine 032a/07, 032a/10
E.+ inin 032a/08
- et-** : Etmek. Bir işi yapmak.
e. 038b/02
e.+ i 038a/08
- ev** : Yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı.
e.+ e 005b/02, 011a/06, 026b/06
E.+ in 005b/02
e.+ inde 032a/06
e.+ ine 004a/09, 006b/04, 007b/04, 026b/07, 032a/05, 040a/01
E.+ ine 005b/11
E.+ iñe 006a/03
- ever-** : Evlendirmek.
e. 008a/11
- evlād** : Bir kimsenin oğlu veya kızı, çocuk.
e.-ı ḥalāl-i Muşafā'dır 022b/03
e.+ larıma 040b/06
- evlendir -** : Erkekle kadın, aile kurmak için yasaya uygun olarak birleştirmek, izdivaç ettirmek.
e.- evüz 007a/10, 028b/05
- evlenme -** : Evlenmek işi, izdivaç.
e.- siniñ 006b/07
- evşāf** : Nitelikler, vasıflar.
e.+ iñ 019a/06
- evtān** : Yurtlar, vatanlar.
e.+ ımız 003a/09
- evvel** : Önce.

E. 047a/02
e.+ den 013b/07
e.+ ine 024a/01
E. 002a/08
e. 046a/02
ey - : Düz olan bir şeyi eğik duruma getirmek
e.- der 008a/02
e.- dürür 038b/04
e.- le 013a/02
ey : Kendisine söz söylenilen kimse veya kimselerin dikkati çekilmek istendiğinde adın başına getirilen ve uzatılabilen bir seslenme sözü.
e. 001b/06, 002a/03, 002a/09, 003a/06, 003a/09, 003b/10, 004a/03, 004a/05, 004a/11, 004b/10, 005a/10, 006a/07, 006b/04, 006b/06, 007a/01, 007a/03, 007b/01, 007b/11, 008a/05, 008a/06, 010b/04, 012b/10, 013a/01, 013a/02, 013a/10, 013b/09, 014a/05, 014a/09, 014b/08, 015a/10, 017a/05, 017b/04, 017b/06, 017b/08, 018a/05, 018b/10, 019a/06, 019a/07, 019a/10, 020a/01, 020b/02, 020b/04, 020b/11, 022a/04, 022a/11, 024a/02, 024b/11, 025a/02, 025a/05, 025b/01, 027a/02, 030a/01, 030a/03, 030a/05, 030a/11, 031a/07, 031b/01, 032a/08, 032b/01, 032b/03, 033b/07, 033b/08, 034a/04, 034a/05, 034b/03, 034b/10, 035b/07, 036a/01, 036a/11, 036b/05, 037b/04, 037b/05, 038b/02, 038b/09, 042b/02, 042b/08, 045b/07
E. 001b/01, 014b/08, 030a/03, 034b/03

ayā : Acaba manasına nidadır. "Hey, ey" gibi çağırma, nida, seslenme edatı olarak da kullanılır.
e. 034b/07, 034b/09
eyd - : Demek, söylemek. Rücu etmek. Avdet etmek.
e.- ür 047a/02, 047a/06, 047a/09, 047a/11
eye : Ey anlamında. İyi. Bakmak.
e. 003b/05, 034a/11
eyle - : Bir kişiden veya bir şeyden yoksun bırakmak. Etmek, yapmak.
e.- dim 025a/11
e.- di 002b/03, 005b/08, 018a/10, 031a/05, 035a/01, 036a/09, 038b/10, 040a/08, 044b/04, 045a/06
e.- digim 018b/10
e.- diler 004b/05, 007b/06, 013b/06, 021b/11
e.- dim 033b/05
e.- diñüz 030a/01
e.- gil 034a/08
e.- me 006b/06, 012a/07, 012a/10, 016b/01
e.- medi 031b/05
e.- mek 047b/11
e.- mez 027b/10
e.- miş 002b/08, 010b/09, 034a/10
e.- mişdir 019b/04
e.- mişem 019a/11
E.- mişler 032b/04
e.- r 017a/01, 027b/03
e.- rdi 015b/04
e.- rim 005b/01, 030a/06
e.- rler 020b/09
e.- se 032a/09
e.- sünler 008b/02
e.- ye 007a/06, 009a/10, 014b/10, 021b/04, 028a/06

e.- yen 001b/01
e.- yesin 019b/11, 029b/06
e.- yesiz 003a/02
e.- yim 002b/07
e.- yüb 006b/09, 014b/11,
016a/06, 018a/10, 020a/01, 030b/09,
041b/08
eyle- : Bir kişiden veya bir şeyden
yoksun bırakmak. Etmek, yapmak.
e. 003a/06, 003a/10, 005b/03,
007b/11, 012b/03, 012b/05, 016b/01,
016b/06, 017a/01,
033b/09, 039b/04, 039b/05,
044a/06, 044b/03, 045a/10
E. 002b/04, 026b/10, 032b/05,
033a/04
eylük : İyilik, yardım.
E.+ ile 033a/08
eyü : İyi.
e. 014b/02
E. 013a/03
eyyām : Günler, gündüzler.
e. 026b/10, 037b/02
e. 035b/09
ezān : Kelime anlamım olarak
bildirmek, duyurmak, çağrıda
bulunmak, ilan etmek anlamlarında
kullanılır. Ezan, dini bir terim olarak,
İslam dininde namaz vaktinin
geldiğini insanlara bildirmek için belli
sözlerle yapılan çağrıya verilen
isimdir.
e. 045b/03

-F-

fahṛ : Övünç, kıvanç.
f.-1 cihān 002a/01
f.-1 cihānı 010b/05
f.+ a Gele 009a/02
f. 031a/09
f.-1 'ālem 003b/07
F.-1 'ālem 035a/11

f.-1 'ālemdir 044b/09
f.-1 'ālemi 040b/05
f.-1 ālem 029b/03
f.-1 cihān 003b/06
f.-1 cihāne 020a/07
f.-1 cihānı 021b/08, 022b/09
f.-1 ciḥānım 019a/06
mevlūd-i f.-1 Resül 002b/10
F.-1 'ālem padişāh 045a/11
f.-1 'ālem Sa'ādetle 010a/01
F.-1cihānı EbūLeheb 004b/11
F.-1cihānı Kılardı 004a/09
f.+ a Muḥammed 013b/06
f.+ e Şabaḥ 014b/04

fahḥāz : Kabile, topluluk.

f. 043a/06

fā'ide : Kazanç, kâr, nef', menfaat.
İstifadeye sebeb. Yararlılık, işe
yarama.

f. 020b/05, 022a/08

f.+ ler 020a/11

faḳīr : Yoksul, biçare, muhtaç.

f. 037a/07

fal : Fal. Uğur, baht, tefeül.

f.+ inîz 034a/05

fani : Muvakkat, kaybolan, gelip
geçici, devamlı olmayan, misafir.

f.+ dir 029b/04

farig : İşini bitirmiş, boş kalmış,
alakasını kesmiş, rahat, vazgeçmiş,
çekilmiş.

f. 027a/06

Fāṭıma : Hz.Muhammed'in kızı.

F. 006a/01, 037b/05

F.+ 'yla 037b/04

F. 047b/06

fāş : Meydana çıkmış. Yayılmış.

f. 006b/06, 028a/05

Fātiḥa : Nihayet, son, bitiş. Kur'an'da
bir sure.

F. 003a/05

fażl : İman, cömertlik, ihsan, kerem, ilim, marifet, üstünlük, hüner, inayet.

F. 003a/09

fedā : Kurban, uğruna verme, gözden çıkarma.

f. 028b/08, 032b/10, 033a/05, 034b/05, 034b/09

F. 003b/11

felek : Gök, gök katı, devir

f. 002a/04

fenā : Beka'nın zıddı. Yokluk. Yok olma. Geçici dünya.

F. 005b/09

feravān- firāvān: Bol, çok, ziyade, aşırı, fazla.

f. 015a/08

f. 007a/03

f. 040a/06

ferman : Emir. Tebliğ.

f. 022b/01

feryād : Bağırp çağırma. Yüksek sesle medet istemek. Figan.

f.-ı enin 045b/10

fırqa : Parti. İnsan grubu. Kısım olmak ve ayrılmak. Bölük.

f. 037b/07

fiğān : Ağlayıp sızlama, bağırp çağırma.

f.+ ı 004a/06

F.+ ından 020a/02

f. 045b/11

āh-ı f. 019a/03

fikir : fikr{fikir} düşünce.

f. 007b/02

f. 006b/09, 007a/01

f.+ ine 042a/10

f. 011a/09, 023b/08

f.-i hayal-i yār 027b/03

f.+ i 027b/02

f.+ ini 028a/05

fi'l : Bir bağlaç.

f. 007b/07

filan -fülan : Falan, filan.

f. 043b/07

f. 043b/07

Firāk : Ayrılık. Ayrılmak. Hicran.

F.+ ıla 004b/09

fitne : İnsanın akıl ve kalbini doğrudan doğruya, hak ve hakikatten saptıracak şey.

f. 043b/05

fuzul : Fazla şey. Lüzumsuz söz.

f. 023a/11

fürşat : Fırsat, imkan.

f. 023a/10

-G-

gāh : Bazen, kimi vakit, bazı bazı, käh.

g. 037b/08

g. 004a/05, 020b/04, 036a/03

G. 036a/03

G. 038a/08

gā'ib : Göz önünde olmayan, hazır bulunmayan, nerede olduğu bilinmeyen

ğ. 040a/01

gam : Tasa, kaygı, üzüntü.

ğ. 014a/09, 015a/10, 023b/08

ğ.+ da 006b/05

ğ.+ dan 023a/02

ğ.+ dır 007a/09

gamgin : Gamlı, kederli.

ğ. 038a/04

ganī : Zengin, varlıklı.

ğ. 002a/06

garb : Batı. Batı dünyası.

ğ.+ a 042a/01

gark : Suya batma, boğulma.

ğ. 002b/03, 028b/11

gāyet : Pek, çok, pek çok, güçlü bir biçimde, etkili olarak

ğ. 006b/03, 024b/05, 027a/07,
032a/03, 036a/09, 042a/03, 044a/11

Ğ.+ ile 033b/04

ğayret : Çaba.Kıskançlık.

ğ. 007b/02, 011a/09, 018b/08,
044b/06

ğayrı : Başka, diğer.

ğ.+ lar 046b/03

G. 046b/02

ğazā : İslam dinini korumak veya
yaymak amacıyla Müslüman
olmayanlara karşı yapılan savaş.

ğ.+ dan 005a/08

gece : Güneş battıktan gün
ağarıncaya kadar geçen süre, tün, şeb,
gündüz karşıtı.

G. 010b/07

geç - : Bir yerden başka bir yere
gitmek.

g.- di 010a/03, 018a/02,
026b/10

G.- di 027a/01, 027a/06,
035b/09

g.- dügi 025a/01, 025a/02

g.- mişdir 019a/01

G.- se 023b/08

g.- üp 034a/09

geçin - : Yaşamak için gerekeni
sağlamak.

g.- di 006a/09

geçir - geçür -: Geçme işini yaptırmak,
geçmesini sağlamak. Geçirmek,
(hayat) sürmek.

g.- di 028b/01

g.- di 007b/08

g.- di 006a/06, 031a/04

g.- diler 032a/04

g.- esin 005b/02

gehi : Kimi zaman, bazı. Kelimenin
sonuna eklenerek yer veya zaman
ifade.

g. 038a/04

G. 038a/04, 038a/05

gel - : Gelmek.

g. 003b/09, 014b/02, 030a/11

g.- di 004b/04, 005a/09,

005b/11, 006b/04, 006b/05, 006b/07,
007b/04, 010a/04, 011a/05,

011a/06, 014a/04, 018a/04,

019a/08, 020b/07, 022a/03, 024b/05,
028a/10, 028a/11, 031a/05,

031b/11, 040a/01, 043a/03,

043a/08, 045b/03, 046b/02, 046b/06

G.- di 034a/01, 046b/10

g.- dikde 012b/06

g.- diler 026b/03, 027a/06,

036a/07, 043a/05

G.- diler 031a/02

g.- diñiz 034a/04

g.- dügin 007b/06, 010a/03,

024b/04

g.- dügince 005b/03

g.- dügini 010b/03, 017b/05,

024a/06

g.- düğünüz 007b/11

g.- düğün 014a/02

g.- dünise 036a/01

g.- düñiz 018a/03

g.- e 012a/01, 016b/08,

028a/04, 028a/07, 029a/02, 034a/08,

034b/04, 036a/05

G.- e 021a/10

fağr-ıcihāna G.- e 009a/03

g.- eceği 021a/11

G.- eceğün 015b/11

G.- ecek 029a/11, 042a/02

G.- ecekdir 021a/10

g.- eler 033b/11

g.- elim 024a/01

g.- en 024b/03

G.- en 017a/08, 035a/08

g.- esin 013a/03, 017b/07,

023a/03, 027b/01

g.- eyin 028a/01
g.- ince 008a/09, 012b/05
g.- iser 010a/08, 021b/02
G.- iyor 025b/08
g.- iyürür 025b/04
g.- meden 038a/10
g.- medi 017b/01
g.- medim 033a/04
g.- mesün 008a/04, 014a/09
g.- mez 019b/05, 027b/04
g.- mişdir 029a/06
g.- mişdür 017a/10
g.- miş dürür 027a/04
g.- mişem 025a/01
g.- se 017a/03
g.- seler 022a/04
g.- sün 009a/11, 012b/08,
031b/04
g.- üp 019b/08, 025b/11,
042a/10
G.- üp 007a/04, 014a/03,
017b/06
G.- üben 007a/05, 013b/11,
026b/02, 026b/09
g.- ünüz 020b/09
g.- ür 023a/10, 034a/03
G.- ürken 017b/02
G.- ürse 009b/02
g.- ürsin 041b/09
g.- ürüm 020b/04
g. 007a/03
g. 010b/03
g. 007a/10, 028b/05
g. 026a/08
ger : Eğer, gerçi.
g. 031b/03
G. 003a/07, 003b/01, 003b/02,
006a/10, 006a/11, 009b/04, 009b/05,
013a/04, 013a/05,

016b/02, 016b/03, 020a/03,
020a/04, 023a/05, 023a/06, 026a/09,
026a/10, 029b/07, 029b/08,
033a/11, 033b/01, 037a/09,
037a/10, 040b/10, 040b/11, 042a/11,
042b/01, 046a/07, 046a/09
gerçek : Aslına uygun nitelikler taşıyan, sahibi.
g. 020b/03
gerçi : Her ne kadar. İse de, vakıa.
g. 015a/06
G. 027b/09, 030a/01, 030b/02
gerek : İcap, ihtiyaç, lüzum.
g.+ dir 012a/02
getir – getir -: Gelmesini sağlamak. Getirmek.
g.- mek 047a/05
g.- di 010b/08
g.- di 014a/07, 019b/06,
023b/02, 036a/10, 043a/02, 046b/10
G.- di 009a/01, 014b/02,
022a/05, 041a/11
g.- diler 032a/05, 035b/05,
043a/04, 043a/06, 046a/03
g.- en 023b/04
g.- mek 047a/07, 047b/02
g.- üp 006a/06, 044a/10
G.- üp 008b/11, 016b/10,
028b/01, 035a/04
g. 047b/05
gey - : Giymek.
g.- dir 012a/11
G.- sün 012b/01
g.- di 041b/07
g.- diler 025a/07
geyür -: Giydirmek.
g.- di 014a/11, 035a/02
gez - : Bir yerde dolaşmak, yürümek.
g.- sün 012b/02

gılman : Cennetin kadın sakinlerine hizmet edecek olan görevli.

ğ. 045a/02

gibi : Edat . -e benzer. Benzerlik edatı.

g. 001b/07, 003b/10, 010b/04, 027b/08, 035b/07, 039a/04, 046a/02

gice : Gece

g. 001b/06, 020b/11, 021b/10, 023a/09, 025a/01, 025a/02, 025b/07, 032a/07, 032b/03, 041b/05, 046b/01

G. 018b/10, 022b/07, 024a/08, 027b/04, 029b/05, 038a/03

G.+ ler 015b/05, 019a/03

gider - : Gidermek.

g.- üp 029a/01

gil - : Gelmek.

g.- diñ 027b/02

gine : Yine. Tekrar edatı.

g. 032a/10

gir - : Girmek, dahil olmak.

g.- di 007b/07, 013b/11, 044a/10

g.- digin 044a/11

G.- e 016a/01

G.- eci 007b/01

g.- en 043b/06

g.- mez 045a/10

g.- mişem 040b/02

g. 012a/08

g. 003b/07

girü –giri : Geri, art.

g. 042a/09

g. 026a/08, 030a/07, 041b/03

G. 023a/03

giryān : Ağlayan.

g. 027b/05

g. 024a/04

git - : Bir yere doğru yönelmek.

Gitmek.

g.- di 004a/04, 004b/08, 005b/09, 018b/08, 023a/09, 024b/04

G.- di 024a/01

g.- diler 014b/07, 015b/01, 026b/07, 031a/01

g.- din 024b/11

g.- erdi 011b/04

g.- meden 022b/06

g.- mek 047a/08

g.- meye 013b/04

g.- mezdi 017a/04

g.- se 017a/09

g.- ecegin 013b/08

G.- ecek 013a/03

g.- enler 007a/04

g.- er 002b/02, 007a/02, 016a/03, 017a/09, 022b/07, 025a/08, 041b/01

G.- er 017a/03, 023a/10

g.- erim 025a/09

g.- erse 044b/11

g.- esin 023a/01

G.- icek 004b/11, 012a/08

giy - : Giymek, kuşanmak.

g.- e 022b/02

G.- erdi 037b/08

g.- miş 026a/01

gizli : Görünmez.

g. 011a/10

G. 028a/05, 043a/10

ğonca : Açmamış tomurcuk, gonca.

ğ. 004a/08, 018b/02

göç - : Başka bir yerleşim yerine gitme işi.

g.- e 022a/01

gök : Gökyüzü, sema.

g.+ i 001b/01

g. 002a/05

G.+ deki 028b/10

g.+ den 008b/05

gölge : Saydam olmayan bir cisim tarafından ışığın engellenmesiyle ışıklı yerde oluşan karanlık.

g.+ si 038a/01

gömlek : Vücudun üst kısmına giyilen kollu veya yarım kollu, yakalı giysi

g. 012a/05

g.+ ler 012b/01

gönder -: Göndermek, ulaştırmak.

g.- di 008b/09, 019b/09

g.- diler 035a/08

g.- e 026b/11

g.- elim 011b/02, 013b/10,

022a/11

g.- em 027b/11

g.- esin 030a/08

g.- irsiniz 025b/06

g.- medi 027a/01

g. 003a/11

göñül (göñl) : Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatırlar vb. Kalpte oluşan duyguların kaynağı.

g.+ i 006b/05

g. 016a/05

can-ı g.+ den 030a/06

g.+ i 033b/04

g.+ üm 030a/02

G.+ ün 027b/03

g.+ üni 033a/10

gör - : Görmek.

g.- di 010a/03, 014b/05,

017b/02, 018a/10, 018a/11, 018b/08,

021a/04, 024b/05, 034a/03,

035a/09, 039b/01, 040a/02,

041b/05, 043a/01

G.- di 032a/11, 044a/01

g.- digin 042b/10

g.- digiñiz 037a/04

g.- diler 026b/08, 035a/06,

035b/10, 046a/03

G.- diler 024b/03, 025b/04,

026a/01, 026a/04, 045b/10

g.- düğini 008b/10, 041a/05

g.- düm 022b/02, 031b/01

g.- eli 029b/03

g.- elim 009b/02, 011b/02,

013b/10, 020b/09

G.- elim 007b/03

g.- em 040a/10

G.- emez 017a/06

g.- emezdi 016b/09

G.- en 018b/05

G.- enler 012a/06, 037b/09

g.- esin 009b/11, 038b/08

g.- eydim 004a/01

g.- eyim 003b/09, 027a/08

g.- eyiz 033b/10

g.- i 014a/02

g.- medi 037a/02

g.- mediler 036b/08

g.- mek 018a/06

g.- memişdür 020a/11

g.- meyince 016a/11

g.- mez 044b/10

g.- mezem 032b/08

g.- miş 008b/04

g.- mişem 028b/09, 040a/11

g.- mişim 011b/09

g.- müş 010a/06, 016a/05,

020b/05

g.- se 028b/07

g.- üp 040a/02, 043a/07,

044a/11, 046a/06

G.- üp 004b/08, 022b/10,

038b/01

g.- üben 011a/08, 014b/06,

035a/03

G.- üben 037a/01

g.- üñ 003b/06, 022a/02

G.- ür 008b/05, 011a/01,

017a/09, 018b/01

g.- ürdi 010b/08

G.- ürdi 010b/09

G.- ürler 017b/05, 021a/01,
039a/03

g.- ürse 014b/03

g.- ürsiñiz 034b/04

g. 023b/06, 031b/10, 032a/02,
032a/07, 043b/01

G. 034a/09, 036a/10

g.+ iserdir 005b/07

g.+ leri 010b/11

G.+ üñ 004a/04

göre : Bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince. Nazaran. Göre edatı.

g. 005b/08, 007b/04, 008a/01,
012a/02, 016b/07, 025b/06

göriş - : Görme işi . Gözle bir şeyi algılama yetisi.

g.- diler 026b/09

g.- di 007b/05

g.- diler 026b/04

görül - :Göz yardımıyla bir şey, bir varlık algılanmak, seçilmek.

g.- memiş 034b/01

göster -: Birini veya bir şeyi işaretle belirtmek.

g.- e 003a/03

g.- elim 009b/02

g.- esin 016a/10

g.- mesün 028a/03

g.- üp 032b/04

götür - : Taşımak, ulaştırmak veya koymak. Bir kimseyi bir yere kadar yanında yürütmek.

G.- di 004a/09

g.- düler 023a/04

g.- esin 006a/03, 023a/03

g.- üp 005b/11

göz : İsim, anatomi Görme organı, basar 2. Bazı deyimlerde, görme ve bakma.

G. 027b/04

g.+ i 017a/02, 038a/06

g.+ ine 023a/10, 027b/04

g.+ ler 014b/05

g.+ leri 004b/07, 024a/04,
029b/11, 031b/09

G.+ leri 027b/08

G.+ leridi 028a/07

g.+ lerim 005a/10, 018b/11

g.+ lerinden 007a/11, 013b/09,
016b/11

G.+ lerinden 024a/05

g.+ üm 006a/07, 006b/06

g.+ ün 038b/06

gözle - : Bir şeyin olmasını veya bir kimsenin gelmesini beklemek, intizar etmek 2. Dikkatle bakmak, gözlemlenmek, tarassut etmek.

g.- düğim 018b/10

g. 016b/08

gülgüle : Kaynaşma. Gürültü.

G. 026a/02

güşşa : Üzüntü, keder.

g. 046b/08

g.- urdı 038a/04

güya : Sözde, sanki.

g. 028b/11

g. 035b/06

g. 028b/11

G. 035b/06

gül : Bitki bilimi gülgillerin örnek bitkisi.

g. 016a/08, 024a/09, 024a/11,
038b/03, 038b/06

G. 028b/07

g.+ den 018b/02

g.+ ün 004a/08

g. 037b/08

gül - :İnsanın, hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında, genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurması.

g.- erek 028a/11

g.- üp 025b/05

G. 008a/04
g l b : Gülsuyu.
G.+ 1, 007b/08
g ld r -: G lmesine sebep olmak.
G ld rmek.
G.- e 029b/01
g ll b : Hademe konumunda görevli kişi.
g. 012a/04
g l st n : G l bahçesi.
g.+ im 019a/02
g lveş : G len kişi.
g. 038a/11
g m n : Zan, sanı. Umut.
g. 044b/09, 045a/02
gümüş :Parlak beyaz renkte, kolay işlenir ve ve tel durumuna da gelen maden.
g. 034a/10, 043b/08
gün : Güneş. Güneş ışığı. Gündüz.
g. 001b/02, 001b/06, 001b/07, 004b/04, 011b/11, 013a/03, 013b/04, 014b/07, 015b/01,
020a/08, 024b/10, 024b/11, 026b/02, 028a/07, 035b/11, 038a/07, 039a/07, 041a/11, 045b/04
g.+ de 002a/09, 026a/07,
038a/08
g.+ den 035b/04, 040b/04,
045a/03
g.+ d r 009a/11
g.+ e 040a/11, 045a/03
g.+ edek 037b/10
g.+ i 022a/06
g.+ lerde 015b/01, 020a/08,
026b/02, 039a/07
g.+ leri 028a/03
gündüz :Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü.
g. 010b/07, 018b/10, 027b/04, 029b/05
güneş :Güneş.

g. 001b/03, 001b/04, 001b/05, 001b/08, 002a/04, 018b/02, 035b/07, 041b/06, 041b/07
G. 010b/04, 021b/10
g.+ e 028b/06
g.+ idür 002a/03
g. 002a/01
günlük : O günkü, o g nle ilgili. Uzerinden gün geçmiş veya geçecek.
g. 026a/07
g r lde - : Çok hızlı ve gürültülü ses çıkarmak. G r ld rmek.
g.- y b 032b/07
güzide : Seçkin, seçilmiş, seçme.
g. 015b/09

-H-

h ber : Haber. Havadis. Olay.
H. 012b/08
h b b : Sevgili. Dost. Hz. Muhammed.
h. 024b/09, 029a/07
h.+ i 026a/05
H.+ i 009a/05
h.+ im 004a/10
H.+ im 003b/11
h.+ imdir 041a/08
H.+ imdir 042a/06
h.+ ime 039a/09
H.+ i  011a/04
h. 026a/11
h. 037b/05
h. 029a/05, 029a/10
H. 001b/09, 010b/08
h cet : İhtiya .
h. 017b/04, 034a/06
h ddiz t : Aslında, aslına bakarsan.
h.+ ı 010a/07
Had ce : Hz. Muhammd'in ilk eşleri.
Hz. Hatice.

h. 008b/04, 024a/11, 024b/05,
025a/10

H. 002b/07, 007a/02, 007b/05,
007b/06, 007b/11, 008b/03, 008b/08,
009a/07, 009b/09,

009b/10, 010a/02, 010a/03,
010a/05, 010b/07, 011a/05, 011a/08,
022a/06, 026b/06, 027b/02,

028a/09, 028a/11, 029a/08,
030a/05, 030b/06, 031b/09, 032a/06,
032b/02, 033b/04, 033b/10,

035a/09, 035b/06, 036a/04,
036a/10, 040a/02, 040a/04, 040a/05,
041a/04

H.+ 'den 014a/10, 026b/10,
037b/03

H.+ 'nin 026a/04, 026b/05,
031a/01

H.+ 'niñ 020b/06, 032a/05,
035a/05

H.+ 'ye 023a/01, 024a/10,
028a/10, 032a/02, 032b/01, 034a/07

H.+ 'yi 031a/08, 032a/07
h.+ niñ 008b/06

H. 015a/02

H.- 'ye 024b/03

H.+ 'niñ 013b/05

H.+ 'niñ 024a/03

Hakk : Allah. Doğru. Pay.

H. 002a/11

h.-i payine 028b/03

H.-i payine 027a/11

h. 003a/03, 004b/01, 005a/07,
005b/03, 016b/06, 018b/06, 039a/04,
039b/03, 042a/04

H. 002b/03, 010a/11, 023b/01,
028a/03, 028a/06, 029a/07, 039b/04

dergāh-ı h.+ dan 019a/04

h.+ dır 011a/01

maḥbüb-u h.+ dır 015a/06

H. 035b/05

h.+ 'a 035b/08

H.+ 'ın 039b/07, 039b/11

h.+ a 038a/05

H.+ a 017b/10, 029a/04

H.+ ı 039b/05

h.+ için 030a/05, 042b/07

h.+ ın 027a/03, 027b/11

h.+ ın 041a/11

H.+ ın 015a/05, 015a/06,

017b/01, 039a/11, 042a/03

hakikat : Gerçek.

H. 010a/07

hakir : Aşağı görülen, değersiz, hor.

h.-i biçareye 003a/05

h.+ in 002b/06

Hak'Te'ala : Yüce Tanrı.

H. 024a/02, 025b/01

H. 040a/05

hāl : Hāl, durum.Şimdiki durum,
şimdiki zaman.

h. 007a/07, 007b/07, 017a/02,
033a/03, 047b/04, 047b/05

h.+ dir 013b/01, 021a/08,
036b/01

h.+ i 038b/01, 038b/04,
041a/04

h.+ imiz 006b/08

h.+ imize 003a/08

h.+ ın 036a/02

h.+ ine 027b/02

h.+ iniz 038b/05

h.+ iñiz 034a/05

h.+ lerin 026b/09

h. 035b/11, 037b/02

h.+ in 038b/01

h.+ ini 024a/03, 027b/10

Hālık : Yaradan, Allah, Tanrı.

h.+ 'a 026b/08

Halil : Sadık, samimi, dost.

h.+ e 037b/02

halk : Yaratma. Yaratılma. Halk.
Aynı ülkede yaşayan, aynı uyrukta
olan insan topluluğu.

h.-ı 'ālem 005b/10

h. 001b/02

H. 002a/10

h.+ dan 017a/06

hamd : Şükür.

h. 017b/10, 040b/07

H. 026b/08, 030b/07

H. 034b/11

hāmid : Hamd eden, şükreden kul.

h. 003b/04

Hamza : Aslan, güçlü adam

H. 005a/04, 038b/01

harām : Din kurallarına aykırı olan,
dinî bakımdan yasak olan, helal
karşıtı.

h.+ ı 039a/10

harīr : İpek.

h. 012a/06, 036a/10

H. 014a/11

h.+ ler 012b/01

haṭa : Yanlış. Hata. Kusur.

H. 017b/01

hasbühāl : Söyleşi, sohbet

h.+ i 009b/09

hased : Başkasının iyi hallerini veya
zenginliğini istemeyip, kendisinin o
hallere veya zenginliğe kavuşmasını
istemek. Çekememezlik. Kıskançlık.
Kıskanmak.

H. 015a/07

hāṭır : Hatır. Gönül.

h.+ ın 004b/05, 047b/02

h.+ ına 014a/09

hāsīd : Hased eden, kıskanan.

h.+ ler 035b/10

hasret : Özlem.

h. 018b/11

h.+ iñle 019a/03

hasud : Çok hased eden.

H. 014b/06

hāṣa : Bir durum ya da davranışın
kesinlikle kabul edilmediğini anlatır.

h. 012a/03

haşr : Toplanmak, bir yere
birikmek.

h.+ e 003b/01, 006a/10,

009b/04, 013a/04, 016b/02, 020a/03,
023a/05, 026a/09, 029b/07,

033a/11, 037a/09, 040b/10,

042a/11, 046a/08

H.+ e 002b/11

hatt : Sınır. Çizgi. Hudud.

h.+ ı 046b/09

hayal : Zihinde tasarlanan,
canlandırılan ve gerçekleşmesi
özlenen şey, düş, imge, hülya.

fıkr-i h.-i yār 027b/03

hayli : Epey, oldukça çok.

H. 032b/07

hayrān : Çok beğenen, hayranlık
duyan (kimse)

h. 018a/11, 018b/05, 026a/03

h. 028b/07

'aşık-ı h. 016b/11

hayy : Diri, canlı, hayatta.

h. 022a/02

hazān : Güz, sonbahar

h. 044a/08

hāzır : Huzurda. Hazır, mevcut.

H. 034b/02

h. 013b/07, 017b/05, 018a/03,
033b/11, 034a/10, 035b/02, 036a/06,
044a/03

H. 034b/04

h. 025a/05

h.- dım 017b/07

h.- miş 014a/01

h. 013a/02

hazret : Sayın, hazret. Yakında ve
yanında bulunmak, önünde olmak.

H.-i peygamber 043b/01

h.+ ine 033b/08
helāl : Dinin kurallarına aykırı olmayan, dini bakımdan yasaklanmamış olan, haram karşıtı.

h.+ i 039a/10

hıfz : Koruma, ezberleme.

h. 004a/11

hıç : Olumsuz yargılı cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren bir söz.

h. 007b/01

hikāyet: Öykü, hikaye.

h.+ in 002b/07, 022a/07

hikmetu'l-lah: Allah'ın hikmeti.

h. 007b/03

Hırā : Hz. Muhammed'e vahyin geldiği mağara.

h. 038a/07, 042b/06

H. 039a/05, 039a/07, 039a/11,

041a/05

hisāb : Hesap.

h. 027a/05, 036b/04, 036b/06

h.+ sız 020b/06

hiṭab : Konuşma, hitap etme

H. 019a/11

hōş : Latif, yumuşak.

h. 034a/04, 035b/10, 037b/02

h.+ em 037a/04

hub : Güzel, iyi.

h. 014b/01, 015a/09, 015a/11

hur : Sevgili, huri, cennet kızı.

h. 010a/11, 029a/06

huri : Sevgili, huri, cennet kızı.

h. 042a/04, 045a/02

Huzūr : Hazır olma, bulunma. Rahatlık. Dirlik, baş dinçliği, gönül rahatlığı, rahatlık.

H. 006a/09

hüküm : Yargı. Emir, kesin karar.

h. 009a/10

h.+ m 031b/05

h. 015a/04

h. 004a/02

hürmet : Saygı gösterme, saygı, derin saygı, itibar, ikram, riayet.

h. 005a/02, 012a/02, 012b/05,

014b/09

h.+ ine 003a/06, 016a/01

H.+ ine 002b/04

hüsn : Güzellik.

h.-i hülkī 037b/11

haber : Bir olay, olgu üzerine edinilen bilgi. Salık.

h. 012a/08, 025b/08, 029b/06,

031b/07

H. 013b/06, 020a/08

Habību'l-lah : Allah'ın çok sevdiği kulu anlamına gelir.

H. 040a/01

hadd : Hudut. Çizgi. Sınır.

h.+ ine 018b/04

Hādī : Hidayet eden manasında Allah'ın isimlerinden.

h. 038a/09

Allah-ü H. 039a/08

hādīm : Hizmet eden.

h. 024b/11, 025a/02

H. 024b/06

h.+ ler 035a/04

h. 024b/02

h.+ lerine 024b/01

Hak : Tanrı. Doğru. Pay. Adalet

H.-i payine 030b/11

H.+ iñ 044a/09

hāl :Durum.

h. 047b/03

h.+ ince 007a/06

hala : Henüz. Babanın kız kardeşi

h.+ sı 006b/04

halāş : Kurtuluş.

H. 040b/03

halāyık : Kadın köle, cariye.

h. 036b/09, 037a/04

Halık : Yaratan, yaratıcı.

- Ḥ.+ 'a 024b/07
- ḥālī** :Boş, ıssız, تنها.
ḥ. 005a/08
- ḥalīl** :Sadık, samimi, dost.
evlād-ı ḥ.-i Muştafā'dır
022b/03
ḥ.+ dir 011b/08
- ḥalk** : Aynı uyruktaki insan topluluğu. Yaratılmış olınlar.
ḥ. 042a/03
Ḥ. 033a/03
ḥ.-ı 'ālem 015b/11
ḥ.+ ın 010b/06
ḥ. 009a/04, 012b/02, 015b/03,
017a/05, 019b/04, 026a/02, 026a/03,
039b/10
Ḥ. 002a/08, 036b/01
'ālem-i ḥ. 003b/01, 006a/10,
009b/04, 013a/04, 016b/02, 020a/03,
023a/05, 026a/09, 029b/07,
033a/11, 037a/09, 040b/10,
042a/11, 046a/07
ḥ.+ a 019b/06, 039b/05,
039b/09
ḥ.+ ı 009b/01, 010b/01,
016a/08, 017b/02, 036a/07, 037b/11,
039b/04, 044b/03
Ḥ.+ ı 043b/05
ḥ. 026b/02
- ḥalka** : Çeşitli metallerden veya tahtadan yapılmış çember.
Ḥ. 027b/10
- ḥalvet** : İssız ve kapalı yer.
ḥ. 038a/05
ḥ.+ ine 016b/10
ḥ. 015b/06
- Ḥamza** : Hz. Muhammed'in amcası.
Ḥ.-yı şāhibkırān 043a/08
- ḥan** : Yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konaklamalarına yarayan yapı.
- ḥ.+ lara 020a/10
- ḥandān** : Şen, neşeli.
ḥ. 008a/09, 017b/09, 022a/01,
038a/04
ḥ. 005b/06, 021a/03, 024b/05,
041b/01
ḥ.+ 024a/11
- ḥāne** : Ev, konut.
ḥ.+ ye 028a/08
ḥ.+ sine 010a/02
ḥ.+ ye 025a/08
- ḥanım** : Kız ve kadınlara verilen unvan.
ḥ. 008a/05
- ḥarāc** : Haraç. Vergi.
ḥ. 009a/08
- ḥarçlık** : Ufak tefek gereksinimler için harcanacak para.
ḥ. 012b/07, 013b/02
ḥ. 028b/04
- ḥāş** : Özgü. Özel.
ḥ. 017b/06, 020a/08, 020a/10,
022a/07, 025b/11, 032b/03, 036a/08,
039a/10
ḥ. 024b/01, 026b/03, 042a/06
- ḥat** : Çizgi. Güzel yazı.
ḥ. 026a/04
- ḥātır** :Hatır. Gönül.
Ḥ.+ a 027a/10
ḥ.+ ın 004b/01
- ḥasta** : Sağlığı bozuk olan, esenliği yerinde olmayan, hastalanmış, rahatsız.
ḥ. 003b/08, 003b/10, 004b/04
ḥ. 003b/08, 003b/10, 004b/04
- Hāşimī** : İslamiyet öncesine dayanan Mekke'de bir soy.
Ḥ.+ 'dir 033a/07
- ḥatem** :Mühür, yüzük.
Ḥ. 025a/04
ḥ. 029b/09
ḥ. 029b/10

Ḥ.+ 'dır 029a/03
ḥaṭm : Hatim, hatim indirme.
Mühürleme.
h.+ ına 047b/09
ḥatun : Kadın
ḥ.+ a 007b/06, 009b/08,
022a/06
ḥ.+ dur 013b/03
ḥ.+ u 006a/01
ḥ.+ un 007a/02
ḥatve : Adım. Adım atan.
Ḥ. 046b/02
ḥavf : Korku.
ḥ. 021b/07, 039b/01, 040b/03
ḥayāl :Zihinde tasarlanan,
canlandırılan ve gerçekleşmesi
özlenen şey.
ḥ.+ inde 010b/07
ḥayli : Çok.
ḥ. 037a/04, 041a/10
ḥayr :Hayır, iyilik.
h. 031b/07
ḥ. 003a/02, 013b/10, 023b/08
Ḥ.+ a 029a/01
ḥayrān : Çok beğenen, hayranlık
duyan (kimse)
ḥ. 021a/03
ḥazan :Sonbahar.
ḥ.+ a 038b/11
ḥāzır : Bir iş yapmak için gereken
her şeyi tamamlamış olan, anık,
amade, müheyya.
h. 004b/06, 012b/08
hep : Tümü, hepsi.Tane.
h. 002a/02, 014a/03, 018a/03,
018a/04, 020a/10, 021b/02, 023b/06,
025b/03, 034b/05,
036a/05, 036b/06, 045a/08
H. 037a/05
hecīn : İki hörgüçlü ve çok hızlı
koşabilen bir cins deve.
h. 023a/04

h.+ ler 036b/10
heftebe : Yedi günlük müddet olan
hafta.
h.+ dek 018b/07
hele : Özellikle. Hassaten.
h. 012a/09, 033a/10, 033b/05,
034a/08, 040b/03
hem :Bir kimseyi uyarmak, bir şeyi
açıklamak veya anlamı güçlendirmek
için özellikle, zaten, bir de, şurası da
var ki anlamlarında kullanılan bir söz.
h. 002a/04, 004b/10, 005a/06,
006a/04, 008b/01, 009a/03, 010a/09,
010b/03, 012a/04,
012a/06, 012b/04, 012b/08,
013b/02, 014a/02, 014a/11, 014b/01,
015a/02, 015b/07, 015b/08,
016a/04, 016b/01, 016b/10,
018a/01, 018a/08, 021a/08, 021a/10,
022a/08, 022a/09, 023a/02,
026a/08, 026b/08, 029a/03,
029a/11, 031a/10, 032b/08, 033a/07,
034a/11, 034b/02, 035a/01,
035a/02, 037b/03, 037b/06,
038a/02, 039a/05, 040b/06, 042a/07,
042a/10, 043a/05, 043a/08,
045a/03, 045a/04
H. 002a/11, 011b/08, 012b/11,
017b/05, 024b/08, 027a/11, 028b/09,
030a/08, 031a/10,
033b/11, 034a/05, 042b/11
hemān : Hemen, derhal.
h. 008b/09, 024a/10, 028a/08,
028b/06, 033a/05
h. 002a/03, 002a/10, 024a/02,
026b/05, 028b/01, 028b/10, 030a/07,
030b/04, 030b/08,
031b/06, 033b/04, 033b/06,
034a/01, 034a/04, 034b/07, 035a/04,
038b/06, 043a/06, 043a/10
H. 038b/03

- H. 017b/11, 019a/08
H. 004b/07
H. 023a/01
h. 023b/02, 024b/03, 028b/11,
043b/10, 044a/05
H. 018a/10, 039a/04, 040a/01
H. 018b/08
- hem-cünān** : Böylece.
h. 046a/02
- hem-dem** : Birlikte yaşayan, arkadaş.
h. 018a/07, 039b/07
h. 029a/07
- hemîşe**: Dâima. Her zaman.
H. 008a/02, 013a/09, 019b/08,
042a/08
- her** : Genelleştiren söz.
h. 001b/04, 004a/05, 007a/02,
008a/08, 017a/01, 017a/03, 020b/04,
030a/10, 030b/06,
030b/10, 036b/03, 036b/04,
037a/05, 038b/08, 039b/07, 045a/09,
047a/01
H. 001b/03, 001b/06, 001b/08,
002b/02, 002b/03, 026b/04, 027b/01,
031b/05, 031b/07,
034b/01, 035b/10, 036b/11,
043a/07, 043b/07, 045a/01
- herbiri** : Hepsi. Tamamı.
h.+ ni 044b/05
- hergiz** : Asla.
h. 004b/02
h. 005b/05, 023b/08, 039a/01
H. 033a/02
- herkes** : İnsanların bütünü. Herkes.
h.+ e 007a/06
h. 011a/01
- hezārān** : Binler. Binlerce. Pek çok.
h. 035a/03
h. 015a/08
- hîç** : Olumsuz yargılı cümlelerde
fiilin anlamını pekiştiren bir söz.
- h. 008a/04, 022b/07, 038b/09,
044b/08
- hikāyet** : Bir hadiseyi anlatmak
h. 047a/01
- hîl'at** : Kaftan, giyecek.
h. 022b/02
h.+ in 045a/09
h.+ i 026a/01
- hîlāl** : Ayın ilk günlerinde aldığı yay
biçimi, ayça, yeni ay
H. 038b/05
h.+ e 018b/04, 038b/03
- himmet** : Yardım, kayırma
h.+ in 019b/08
h.+ inden 016b/01
- hizmet- hidmet**: Birinin işini görme
veya birine yarayan bir işi yapma.
Hizmet.
h.+ ine 005a/05
h.+ indendir 020b/02
h. 005b/03, 008a/08, 011b/07,
012a/03, 036b/09
h.+ e 007a/08
h.+ i 034b/05
h.+ ine 005a/01
h.+ iniz 008a/07
h.+ ler 019a/07
h. 014b/10, 014b/11
h.+ iniz 014b/10
- hoca** : Müslümanlıkta din görevlisi.
h. 001b/06
- hor** : Değersiz, önemi olmayan,
aşağı
H. 026a/06
- horla -** : Değersiz, önemi olmayan,
aşağı
h.- yub 005b/05
- hōş** : Beğenilen, duyguları
okşayan, zevk veren.
h. 032a/09
h. 005b/04, 015a/09, 029b/02,
030a/01

hūb : Güzel, hoş, iyi.
h. 002b/07, 018b/06, 037b/11

huld : Cennet.
dar-ı h. 029b/04

hulķ : Yaratılış, ahlak.
hüsn-i h.+ ı 037b/11

hun : Kan , küçük parça bölüm.
h. 025b/09

hūri :Cennette yaşadığına inanılan varlık.
h. 018b/01
h. 015b/10

huṭbe : Cuma ve bayram namazlarında minberde okunan dua ve verilen öğüt.
h. 045b/04
H.+ i 045b/07
H.+ ye 045b/09
H.+ yi 046a/04

huşūş : Konu , madde.
h.+ a 034a/02

Hūdā : Tanrı. Allah.
h. 003a/06, 029a/10
H. 005b/07, 019b/04, 022b/09,
022b/10
H.+ 'ya 040b/07
H.+ nıñ 040b/02

hüküm -hükḡ : Yargı , egemenlik, hakimiyet
h.+ i 021b/04
h.+ ünde 011b/05

hümām : Himmetli. Bir işe sıkı sıkıya sarılıp o işi bitiren.
h. 002a/09, 032b/03, 036a/10
h. 031a/04

-I-

ıla :İle. Kimi yüklemlemlerle kullanılması gerekli tümleçler yapmak için sözcüklerin sonuna gelir.
ı. 002b/10, 038b/11, 039a/05

ırak : Uzak.
ı. 023a/11
'I.+ 'a 009a/10

'ırz : Bir kimsenin başkası tarafından dokunulmaması ve saygı gösterilmesi gereken iffeti.
'ı.+ iñ 033a/03

ışmarla - -: Ismarlama işi ,sipariş.
ı.- dım 004a/05
ı.+ dı 005b/09

ızhār : Açığa vurma.
ı. 002a/07

-İ-

i'lām Yargı belgesi. Bildirme, duyurma. Bil.
i. 032a/02, 039a/04

i'timād: Güven, güvenç, güvenlik.
i.+ im 005a/03

'inayet : İylik, kayra ,ihсан.
'i. 028a/06

'ibādet -'ibādet :Bir dinin buyruklarını yerine getirme, Yapılmasında sevab olup, ihlāsla yapılan herhangi bir amel.
'i. 039a/06, 039b/02, 043a/10
'İ. 015b/04
'i. 015b/06
'İ. 038a/06

'ibād : Kular, abdlar. Cinsiyet.
'i. 016a/09
'i. 039a/08

İbrāhīm : Hz. İbrahim.İnananların, halkların babası.
İ. 011b/08
İ. 031a/10
İ.+ 'iñ 030b/01, 033a/06
İ.+ iñ 009a/05

icāzet : Onay vermek , onaylamak.
ı. 006a/03, 019b/08, 027a/08
İ. 009b/03, 010a/03
İ.+ le 007b/04, 013b/11

iç : Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dahil, dış karşıtı.

i.+ inde 003a/03, 010a/06,
011b/09, 012b/02, 015b/02, 015b/07,
016a/05, 025b/10, 033a/03,
041a/07, 042a/05
i.+ re 001b/07, 002a/02

iç - : İçmek.

i.- di 011a/07
i.- diler 036a/08
i.- e 022a/01
i.- erler 021a/01
i.- ildi 019b/07
i.- sün 012a/09
i.- üp 021a/03

içerü : İç, yan.

i. 007b/07, 035a/08

içil - :Sıvının içilmesi.

i.- di 028b/02
i.- üp 007b/10

içir - : İçmek işini yaptırmak, içmesini sağlamak.

i.- di 006a/06
i.- di 007b/08
i.- diler 032a/04
i.- üp 032a/03

içre : İçinde, arasında.

i. 001b/08, 022b/05, 026a/02,
029a/05, 035b/03, 045b/10

içün : İçin, için , diye , maksadıyla.

i. 012b/07, 019b/01, 020b/11,
033a/01, 033b/10, 041b/08, 043b/01,
043b/05, 047b/11,
048a/01
i.+ dür 045a/02

id - : Etmek, yapmak, eylemek.

i.- e 002a/07, 011a/03,
015a/04, 022b/10, 029a/06, 030b/05,
031a/02, 045b/03
i.- ebilmek 036b/02

i.- eler 030a/10

i.- elim 006b/09

İ.- elim 034a/08

i.- elüm 006b/09

i.- em 007a/07, 038b/08

i.- emez 014b/01

i.- emezdi 019a/05

i.- en 023b/05

i.- er 010b/11, 019a/01,

022b/07, 023b/01, 024b/01, 027b/09,

030b/06, 030b/07, 030b/09,

031a/09, 031b/10, 032a/02,

032a/07, 041b/01, 044b/05

İ.- er 008b/01, 039a/04

i.- erdi 011a/09, 011b/04,

017a/06

İ.- erdi 038a/03, 039a/06

i.- erdim 040b/03

i.- erim 019b/02, 025a/09,

031b/03, 040b/06

i.- erler 001b/02, 021a/02,

025b/05, 036b/09

i.- erlerdi 043a/10

i.- erse 027b/01

i.- ersem 011a/10

i.- ersen 003a/09

i.- ersin 014b/11, 046b/04

i.- ersiz 030a/02

i.- esiz 032a/03, 032b/11

i.- evüz 034a/07

i.- eyim 019a/09, 024a/07,

028a/04, 028a/05

i.- ib 028b/04

i.- iñ 025a/05

i.- iserdir 029a/07

i.- üp 003a/02, 004a/07,

004a/11, 007b/02, 011a/09, 016a/09,

019a/11, 021a/06, 021b/09,

023a/01, 023b/08, 023b/09,

024b/06, 026b/08, 029b/05, 030b/10,

032a/04, 035a/05, 036a/06,

038a/05, 042b/05, 042b/06,
043b/07, 045a/10

İ.- üp 022b/11

i.- übdi 041b/02

i.- üben 001b/02, 002a/08,
003a/07, 004b/07, 030a/08, 035a/01,
039a/10, 039b/01, 040a/08

i.- ügün 008b/03

i.- ülür 041b/10

i.- üñüz 024b/09

i.+ dir 008a/07

i. 029b/03, 040a/10

i. 038b/04

i.- mişdi 039a/06, 045b/05

i. 008b/05, 008b/06, 021b/05

i.+ dür 009a/04

i.+ ini 015b/09

i. 021b/09

idi :İmek fiilinin görülen geçmiş zaman şekli. Metinde çoğunlukla ayrı yazılmıştır.

i. 002a/05, 002a/06, 004b/03,
004b/06, 006a/01, 006b/04, 008b/04,
010a/06, 011a/03,

011a/05, 011b/02, 011b/03,
011b/05, 013b/02, 013b/07, 014a/01,
014a/05, 015b/02, 015b/03,

015b/05, 015b/08, 016a/05,
016b/09, 017a/01, 017a/05, 018b/07,
019a/04, 019b/05, 021a/07,

022a/10, 023b/03, 024a/04,
024a/06, 024a/08, 027b/03, 027b/05,
027b/06, 027b/08, 031b/05,

034a/02, 034a/11, 034b/01,
036a/11, 036b/03, 036b/05, 037b/03,
037b/09, 037b/11, 038a/01,

038a/02, 038a/09, 040a/08,
041a/03, 041b/04, 045a/08, 046b/11

ihsān :iyilik etmek, bağışta bulunmak, lütuf İyilik etme, iyi davranma.

i. 008a/10, 008b/02, 020b/02,
023b/05, 023b/06, 027b/01

i. 005a/10

ihtirām :Hürmet olunmak, tazim olunmak, hürmet, saygı.

i.+ ı 004a/09

ihtmāl :Gereken ilgiyi göstermeme, boşlama, savsaklama, savsama, önem vermeme.

i. 012a/07

ihtiyār :Seçme, seçimde bulunma. Yaşlı, kocamış olan (kimse)

i. 031b/05

i.+ ı 004a/04, 021a/07

i. 030a/11

i.+ ı 004b/08

i.+ ım 039a/01

iķbāl :İstek, arzu Baht açıklığı veya yüksek bir makama, duruma erişmiş olma durumu.

i. 007b/07

iken :Esnasında Esnasında, ...dığı / diği halde, ...dığı / diği zaman Esnasında, ...dığı / diği halde, ...dığı / diği zaman.

i. 002a/07, 003b/05, 023a/10,
023b/05, 032a/09

iki :Birden sonra gelen sayının adı.

i. 005a/07, 012a/05, 012a/06,
014b/07, 025a/03, 036b/07, 037b/03,
037b/07, 038a/03,

038a/07, 041b/11, 045a/01,
045a/09

İ. 002a/03, 012a/05, 012a/06,
023b/05, 024a/10, 034b/08, 042a/08

i.+ si 026b/09, 027a/06

İ.+ si 014a/03, 022b/04

İ.+ sin 035b/05

ikinci :İki sayısının sıra sıfatı. Sırada önem bakımından birinciden sonra gelen. Yeni, bir başka. Birinciden sonra gelen kimse veya nesne.

İ. 012a/09
İklîl :Taç Kur'an ya da yazma kitapların başlıklarına verilen ad Hz. Peygamber'in (A.S.M.) Zebur'da geçen bir isimdir. Müzeyyen taç manasına da gelir.

İ. 023a/07

İkra' :Okumak. Arapça emir kipinde oku anlamına gelen kelime.

i. 039b/02

i. 039b/03

İkrām :Bir şeyi armağan olarak verme, sunma, Konuğu ağırlama, Sunulan şey, Bir şeyi armağan olarak verme, sunma.

i. 013a/10, 013b/01, 028a/11

ta'zīm -i i. 031a/03

İkrār : Saklamayıp doğruca söyleme, açıkça söyleme. Benimseme, onama, kabul, tasdik. Saklamayarak söyleme, açıkça söyleme. Bildirme.

i. 007b/11, 023b/09, 032b/11

i.+ ı 032b/05

i.+ sız 033a/01

i. 040a/08

İlah :Tanrı. Bir alanda yaratıcılığı ile hayranlık uyandıran, çok beğenilen, çok tutulan.

i.+ ı 038b/10

İ. 027b/06

i. 011a/04, 025a/03

İ. 016a/11, 017a/01, 040a/10

'aşk-ı i. 038b/10

i. 003a/11, 016a/06

İle :Öbek, Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, işteşlik, beraberlik, araç, sebep veya durum anlatan cümleler yapmaya yarar, Cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlamaya yarar, Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, sebep veya durum anlatan cümleler yapmaya yarar.

i. 004b/07, 006a/09, 007a/04, 007b/08, 008a/02, 009b/09, 014b/07, 015b/06, 016a/04,

016b/11, 020a/02, 020b/10, 022b/07, 025a/11, 025b/05, 026b/06, 026b/09, 027a/10, 027b/03,

031a/02, 031b/11, 032a/08, 032b/05, 035b/11, 038a/03, 039b/07, 041b/07, 042b/03, 043a/04,

046a/01, 046b/02, 046b/03, 047a/03, 047a/07, 047b/04

İlerü :İleri. Benzerlerini geride bırakmış. "Amaca doğru durmadan yürü" anlamında bir seslenme sözü.

i. 005a/09

İlet - : Götürmek, ulaştırmak, nakletmek, geçirmek.

i.- di 024b/06

i.- diler 026b/07

i.- e 022b/09

i.- esin 023a/01

i.- ir 023a/11

İlhām :Tanrı'nın, peygamberlerin yüreğine doldurduğu tanrısal aleme özgü duygu ve düşünceler.

i. 039a/04

'İlim :Bilim. Ayrıntı, özellik, nitelik, hassasiyet.

'i.+ i 010b/02

'i. 015b/06, 016a/05

İlla :İlle meğer Ne olursa olsun, mutlaka (İstisna edatıdır) Maada, olmadığı suretle, alelhusus, mutlaka, illa, meğer, aksi halde, ne olursa olsun, bahusus, ancak gibi manalara gelir.

İ. 027b/09, 030a/02

İmān :Dinin ortaya koyduğu doğmalara inanma, din inancı, kutsal inanç, inanç, itikat.

i. 047a/06, 047a/07

i.+ ı 002b/02

i. 003a/04, 043a/02, 043a/04,
043a/06, 044a/10, 045a/09

İ. 047a/07

ehl-i i. 012a/01

Ehl-i i. 043a/09

i.+ a 043a/03, 043a/08

i.+ ıla 003a/11

imdi : "Buna göre", "şu halde",
"artık", "şimdi" sözleri gibi, başına
getirildiği cümleyi önceki cümlenin
bir sonucu durumuna sokar.

i. 024a/03, 027b/02, 030b/10

in - : Gitmek, varmak, Bir taşıt veya
binek hayvanından yere basmak,
Ağmak, Konaklamak, Sayısı azalmak.

i.- di 023b/02, 039a/11

İ.- di 046a/01

i.- düği 041b/04

i.- er 008b/06

İ.- er, 041b/06

i.- erken 039b/01

İ.- erlerdi 017a/04

i.- mesün 026b/06

i.- mişidi 017b/03

i.- üp 012a/01

inan - : Kanarak aldanmak, Bir şeyin
varlığını, doğruluğunu kabul etmek,
Bir şeyi doğru olarak benimsemek,
Sevecek, güvenecek ve bağlanacak en
yüksek varlık olarak bilmek, iman
etmek, Bir şeyin varlığını,
doğruluğunu kabul etmek.

i.- dır 030a/04

i.- ın 021b/03

i.- maya 033a/02

i.- maz 030a/02

i. 030a/05

i. 042b/07

incil : Hz. İsa'ya indirilen kutsal
kitap, Beşaret, müjde, Dört büyük
kitabdan birisi. Hristiyanların
mukaddes kitabı olup, Hazreti İsa'ya
(A.S.) gelen kitap.

İ. 029a/10

İ.+ 'de 025a/04

i.+ de 015b/07

incin - : Birinin herhangi bir davranışı
yüzünden üzüntü duymak, gücenmek,
kırılmak Çarpma, sıkışma, burkulma
gibi etkenlerle vücudun bir yeri ağrı
verir duruma gelmek Çarpma, sıkışma,
burkulma gibi etkenlerle vücudun bir
yeri ağrı verir duruma gelmek.

i.- e 035b/11

i.- me 030a/11

incit - : Kötü söz veya davranışla
birini kırmak, üzme İncitmesine yol
açmak Kötü söz veya davranışla birini
kırmak, üzme

i.- di 038b/07

incü : İstiridyeye gibi bazı kavkılı
deniz hayvanlarının içersinde oluşan,
değerli, küçük, sert, sedef renginde süs
tanesi, lü'lü, dür.

i. 027b/04, 036b/03

i. 036b/07

indir - : İndirmek. Yüksekten, sarp ve
kötü yerden veya yukarıdan aşağıya
inmesini sağlamak Birdenbire
bastırmak Yağmur, sis, birdenbire
bastırmak.

i.- di 043b/02

i.- diler 024b/02

i.- medi 041a/10

inkār : Bir şeyin varlığını kabul
etmeme, yok sayma, yadsıma.

i. 032b/11

ins : İnsan. Arapça insan
anlamında.

i. 002a/02

İ. 002a/04, 045a/04

i.+ e 041b/03

inşā'llah : "Allah dilerse" anlamında
dilek anlatır Allah dilerse, Allah izin
verirse, Allah'ın izin ve müsaadesiyle
Tanrı dilerse, Tanrı nasip ettiyse"
anlamında dilek anlatan bir söz.

i. 009b/10, 012a/03, 042a/02,
042a/07

İ. 030b/03, 034b/06

i. 012b/10

ipek :İpek böceği kozaları çözülerek çıkarılan ve dokumacılıkta kullanılan çok ince, esnek ve parlak tel.

i. 013b/05

İ. 012a/05

ir - :Ermek, ulaşmak.

i.- di 010a/02, 013a/08,
013b/11, 014b/05, 017a/07, 020a/08,
021b/01, 024a/02, 025b/02,
025b/10, 028a/08, 030b/05,
033b/06, 037b/07, 041b/05

i.- diler 026b/03, 035a/05,
035a/06

i.- düğini 022a/06, 041a/05

İ.- e 025b/11

i.- medi 037a/02

i.- mediler 036b/08

i.- miş 020b/05

i.- mişem 020a/01, 040a/11,
040b/08

i. 009b/08

irden : Erkenden. Sahur. Erden.

i. 012a/11

irgür - : Ulaştırmak, götürmek

i.- en 016a/08

i.- esin 016a/10, 027a/11

i.- eydim 004a/01

i. 039a/09

iriş - : Erişmek, ulaşmak, yetişmek. İlişmek. Gülümsemek. Boyu uzamak.

i.- di 007b/05, 011a/07,
020a/08, 021b/07, 024a/09, 026b/05,
042b/02

İ.- di 008b/11, 014a/06,
017b/09

i.- diler 014a/03, 015b/01,
026b/04

İ.- diler 014a/06

İ.- mişdir 021a/11

i.- ür 019b/10

i.- ür 030b/08

irsal :Gönderme, yollama.

i. 022b/10

İsa Hz. İsa. Hristiyanlığı kuran peygamber.

İ. 015b/04

ise :Olunca, olursa, olsa da, -ince, -diği için, -diği vakit. Şart ekinin ekleşmemiş hali.

i. 009b/11, 010a/07, 011b/06,
016a/03, 019a/05, 030a/10, 031a/03,
038a/10, 038b/04,
038b/07, 040a/07, 042b/06,
045a/10

i. 003b/02, 006a/11, 009b/05,
013a/05, 016b/03, 020a/04, 023a/06,
026a/10, 029b/08,
033b/01, 037a/10, 040b/11,
042b/01, 046a/09
i. 029a/09

ism :Ad.

i.+ i 009a/06, 029a/03, 033a/08

i.+ idir 031a/09

i.+ ini 017b/01

İslam :Hz. Muhammed'in yaydığı din, Müslümanlık.

Ehl-i İ. 029a/05

ehl-i İ.+ 'a 042a/07

iste - : İstek duymak, arzulamak.

i.- di 031b/04

İ.- di 046b/03

i.- düğim 029b/05

i.- medim 029b/02

i.- mişdi 029b/02

i.- r 028a/10

İ.- r 038a/09

İ.- rim 029b/04

i.- riz 008a/11

- i.- rsiñiz 046b/04
i.- yü 006b/11
- istiħan** : zenginlik istemek, zengin olmak ve kendini kendine yeterli görmek.
i. 045a/08
- istiğfar** : Tanrı'dan suçlarının bağışlanmasını dileme.
i. 023b/09
- iş** : Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma.
i.+ de 021a/08
i.+ dir 025b/08
i.+ e 026a/03, 028a/04
i.+ i 005a/02, 012a/07,
012a/10, 015b/06, 034b/06, 037a/06,
038a/06
i.+ in 013b/10, 023b/04
i.+ iñ 011b/02, 011b/06,
020b/05
İ.+ ine 001b/04
i.+ ler 034a/09
i.+ leri 003a/04
i. 014b/03
- işâret** : Belirti, gösterge, alamet.
i. 031a/05, 039a/09
- işbu** : Bu, özellikle bu.
i. 029a/02, 032b/01, 033a/03,
041a/04, 047a/05, 047a/06, 047a/07,
047a/08, 047a/09,
047a/10, 047a/11, 047b/01,
047b/04, 047b/05, 047b/06, 047b/07,
047b/08, 048a/02
İ. 047b/02, 047b/03, 047b/11,
048a/01
- işid (t)-** : İştirmek, duymak.
i.- di 028b/06
İ.- enler 011a/11
i.- i 025b/09
i.- icek 030b/07
- i.- in 017b/06
i.- ir 036a/03
İ.- ü 009b/03
i.- üp 005a/11, 007a/11,
015b/03, 036a/04, 037a/02, 046a/05
İ.- üp 004b/04, 008b/03,
015a/08, 032b/07, 040a/06, 041a/06
i.- üben 024a/11
i. 011b/06
i.- di 012b/09, 014a/10,
015a/01, 015a/07, 021b/06, 022b/04,
024b/04, 030b/04, 031a/11,
033b/04, 042a/09, 043b/10
İ.- di 010a/01, 018a/08,
022b/08, 039a/02
i.- dilerse 031b/07
i.- diñiz 037a/01
i.- dügi 041a/04
i.- mez 045b/07
i.- mişler 045a/08
i.- ir 045b/07
i.- üp 031b/09, 034a/01,
042b/08, 043a/01
- işle -** : Çalışmak, işlemek, dokumak.
i.- dim 023b/06, 037a/06
i.- mese 023b/08
i.- mişler 012a/05
i.- r 039b/06
i.- ye 003a/05
- it** : Köpek.
i. 005a/01, 011a/04, 023b/10,
040a/06
i.+ ler 021b/06
i.+ lerin 021a/07
- it -** : Def etmek, itmek.
i.- di 005b/09, 007b/02,
007b/07, 015a/08, 018b/08, 020a/11,
022b/04, 029a/01, 033a/10,
039b/03, 040a/07, 045b/11,
046b/07
i.- diğimiz 020b/01

i.- diler 010a/02, 026b/08,
031a/01, 035b/04, 035b/10, 044b/01
i.- dügin 022a/08, 024b/08,
042b/11
i.- gil 027b/07
i.- medi 046b/06
i.- medim 032b/08
i.- mek 012a/03, 013b/01,
042b/03, 043b/05
i.- mezdim 019b/01
i.- mezse 030b/02
i.- miş 029a/10, 034b/02,
040a/08
i.- mişdi 018a/03
i.- mişdim 034b/04
i.- mişem 025a/01
i.- mişidi 035b/06
i.- sün 012b/08, 013b/02,
039a/10
i.+ için 041b/05
i. 011a/02
‘itāb : Azarlama, azar
‘i. 027a/05
iven : Acele eden. Acil.
İ.+ ler 011b/01
izhār : Belirtme, gösterme.
i. 011a/10
i. 027b/10
‘izzet : Büyüklük, ululuk, yücelik.
‘i. 005b/03, 006a/05, 012a/02,
013a/10, 013b/01
‘İ. 028a/11
‘i.+ ine 016a/01
‘i. 012b/05
‘i. 014b/09

-K-

ḳabr : Mezar, kabir.
ḳ.+ e 004a/07
ḳ.+ ine 005b/10

ḳabūl : Onaylama, kabul etme.
ḳ. 011a/04, 035b/01, 048a/01
ḳ. 029a/09
ḳaç : Ne kadar, kaç adet.
ḳ. 034b/02
ḳaçan : Ne zaman.
ḳ. 001b/03, 001b/06, 001b/08
Ḳ. 010b/10, 019b/10, 022a/04,
037b/10
ḳadar : Dek, ...e dek, ...e kadar.
ḳ. 007b/09, 037a/05
ḳadd : Boy, endam.
ḳ.-i bāla 018b/06
ḳ.+ i 038b/03
ḳādīr : Değer, kıymet.
ḳ.+ e 040b/07
k.+ durur 031b/08
ḳ. 022a/02
ḳ.+ i 010b/06
ḳ.+ ini 005b/06, 010b/07
ḳāfir : Zalim, kafir, örtme, öreten.
k.+ ler 046a/05
ḳaftan : Çoğu ipekten yapılan, bir
çeşit uzun, süslü üst giysisi.
ḳ. 025a/07
ḳağıt : Hamur durumuna getirilmiş
türlü bitkisel maddelerden yapılan,
yazı yazmaya, baskı yapmaya, bir şey
sarmaya yarayan kuru, ince yaprak.
ḳ.+ a 008b/10
ḳahḳaha : Yüksek sesle gülme.
ḳ. 025b/05
ḳā’ide : Kural. Temel, esas.
ḳ. 020b/01
ḳā’im : Başka bir şeyin yerine geçen.
Ayakta. Dik.
ḳ. 001b/01, 015b/05
ḳ. 015b/04
ḳāinat : Evren. Dünya.
k.+ ı 019b/04
ḳaḳı - : Kızmak, öfkelenmek.
ḳ.- dı 032b/07

ķ.- yub 043b/10
kal - : Olduğu yeri ve durumu korumak, sŭrdŭrmek.
ķ.- uruz 020b/01
ķ.- aydı 002a/02
ķ.- dı 013a/11, 014b/03,
016a/02, 024b/06, 032a/06
ķ.- dılar 026a/03, 026a/06
ķ.- ina 027b/02
ķ.- madı 025a/03, 039a/01,
044a/09
ķ.- madım 033a/04
ķ.- mışdı 004b/10, 022a/02
ķ.- mışdı 025b/03
ķ.- sun 018a/01
ķ.- ubdur 018a/05
ķāl : : Sŭz, laf.
ķ.+ i 009b/09
ķalb : Kan dolaşımının ha-reket merkezi olan uzuv, yŭrek, gŭnŭl. Değiştirme.
ķ.+ e 001b/09
ķ.+ i 023a/02
ķaldır - : Bulunduğu yerden almak.
ķ.- up 044a/05
ķ.- up 017b/04
ķalem : Yazma, izme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç.
ķ. 022a/05
ķ. 009a/01, 019a/05
ķalk - : Yazma, izme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç.
ķ.- up 014a/07
ķalp : Gŭđŭs boşluğunda, iki akciğer arasında, vŭcudun her yanından gelen kanı akciğerlere ve oradan gelen temiz kanı da vŭcuda dağıtan organ, yŭrek.
ķ.+ iņe 008a/04
ķaltaban : Namussuz.
ķ. 043b/01

ķāmil : Yetkin, erişkin, eksiksiz, ağırbaşlı, mŭkemmell.
ķ. 023a/07
ķamile : Olgun, yetkin kimse.
ķ. 031b/10
ķamu : Halk hizmeti gŭren devlet organlarının tŭmŭ.
ķ. 036a/07
ķ. 009a/09, 011b/10, 012a/09,
013b/05, 015a/02, 021a/01, 029a/06,
039b/08, 039b/09,
041b/03, 044a/01
ķ. 001b/05, 005b/04, 010a/10,
010b/01, 010b/06, 011b/04, 011b/05,
011b/11, 015a/05,
015a/07, 015b/03, 016a/01,
016a/07, 016a/08, 017a/05, 017b/04,
021b/02, 022a/03, 038a/01,
040b/01, 040b/05, 041a/08,
042a/05
ķ.+ ları 020b/07
ķ.+ larıñ 008a/10
ķ.+ muzdan 018a/07
ķ.+ nuñ 004b/08, 019a/09,
021a/05, 021a/07
ķ.+ sı 011a/11, 014a/04,
022a/01
ķ.+ sı 007b/09, 017b/03,
021a/03
ķ.+ sın 014a/10
ķ.+ sın 037a/06
ķ.+ sindan 022b/03
ķamurān : Arzusuna erişen, bahtiyar, mutlu.
ķ.+ a 018a/02
ķ. 045b/01
ķan : Damarlarda dolaşan sıvı. Soy
ķ.+ ı 044b/06, 044b/07
ķ.+ lar 021b/05
ķ. 016b/11, 044a/04, 045a/05

- ķ. 007a/11
- ķan -** : İnanmak. Feryat halinde olmak.
- ķ.- dı 028b/02
- ķanda** :Nerede. Bir Şeyin menbaı. Bir keyfiyetin (niteliğin) bol olarak bulunduğu kimse.
- ķ. 041b/09
- ķ. 016a/03, 021b/09
- ķ. 036a/01
- ķ. 041b/09
- ķandil** : Eski bir aydınlatma aracı.
- ķ.+ ler 020b/08, 021b/01
- ķangi** : Hangi, hangisi. İki veya daha çok Şeyden bir tanesini belirtecek bir cevap istemek için kullanılan soru sıfatı. Hangi.
- ķ. 024b/10, 024b/11
- H. 028a/07
- ķanı** : Yetinen, kanaat eden.
- k. 007a/09
- ķanı** : Hani, nerede.
- ķ. 042b/09
- ķapu** : Kapı. Harmanda tahıl toplamaya yarayan hayvanla çekilen kapı büyüklüğünde bir araç, sıyrığı.
- ķ.+ na 008a/03
- ķ.+ sına 035a/05
- ķapuçı** : Kapıda bekleyen görevli.
- ķ.+ lar 035a/06
- ķarañulıđ** : Karanlık.
- ķ.+ ı 001b/06
- ķarār** : Durma. Devamlılık. Yeterli lğ.
- ķ. 046b/06
- ķaravaŐ** : SavaŐta tutsak edilen ya da satın alınan ve sahibinin üzerinde tam bir kullanma hakkı bulunan kadın. Cariye. Hizmetçi.
- ķ. 035b/07
- ķ. 024a/05
- ķardāŐ** : Kardeş.
- k.+ ı 006b/03
- ķarındaŐ** : kardeş.
- ķ. 006b/06, 007b/01, 008a/06, 013b/09, 038b/02
- ķ.+ ıla 026b/04
- ķarıŐ** : karıŐ, lğ, bez lğlen arŐm.
- ķ. 032a/08
- ķaribān** :Kervan.Yakında.
- k. 014b/04, 016a/04, 020a/07, 021a/10, 021b/10, 022b/01
- K. 026b/02
- ķ.+ a 011b/07, 014a/03, 025b/02
- ķ.+ da 009b/01, 017a/09
- ķ.+ dan 017a/08
- K.+ dan 024b/11, 025a/11
- ķ.+ ın 008a/09
- ķ.+ ın 011b/05
- ķ. 017b/02
- ķ.+ a 017b/02
- K.+ e 025a/08
- ķ.+ ın 022a/08
- Reis-i k. 011b/03
- ķ.+ ı 016b/08, 017a/07
- K.+ dan 024b/10
- ķ.+ ı 007a/02, 007a/05
- ķaribāncı** : Kervancı.
- k. 025a/09
- ķarŐu** : karşı, zıt.
- ķ. 007b/07, 017b/02, 021a/04, 023a/03, 028a/11, 040a/02
- ķ. 026b/03
- ķ.+ dan 025b/04, 034a/03
- ķarŐula** - : İstikbal etmek, karşılamak.
- ķ.- dılar 020a/09
- ķať** : Kesme, kesilme.
- ķ. 021b/11
- ķaŐd** : Amalamak, kastetmek, kasıt.
- ķ. 046b/07
- ķāse** : Su bardağı.
- k. 032a/03

kaşid : Kasd eden, niyet eden, isteyen.

ķ.+ ı 044a/04

Ķāsım : Hz.Muhammed'in erkek çocuklarından birinin adı.

Ķ. 037b/03

ķasr : Kōşk. Yüksek ve ferah bina. Taştan veya kargir küçük saray.

ķ.-ı cennet, 015b/10

ķat :Kat. Aşma, yükselme.

ķ.+ ımda 012b/05

ķ.+ ına 013a/01, 013a/08,

013b/11, 022a/03, 030b/05, 033b/06, 043a/11

ķ.+ ında 005b/03, 010b/06,

016b/06, 026a/06, 042a/03

ķ.+ ından 017a/04

ķatır :Bir yük ve binek hayvanı. Katır.

ķ.+ lar 036b/10

ķ. 037a/05

ķati :Şüphe ve duraksamaya yer bırakmayan veya geri dönülmeyen, değişmez, mutlak.

Ķ. 013b/03

ķatl : Öldürmek.

ķ. 045a/10

ķavid - :

k.- ıb 039a/02

ķavl :söz, laf.

Ķ.+ ine 033a/01

ķavm : Kavim.Bir peygambere tabi bağlı insan topluluğu. Aralarında dil, âdet, örf, kültür birliği olan cemaat, topluluk. Millet.

k.+ iyle 021a/10

Ķ. 026b/04

ķ.+ e 018a/10

ķ.+ ini 021a/09, 021b/06

ķ.+ iniñ 004a/06

ķayur - : kayırmak.

ķ.- dı 038b/01

ķayyım : İnsanları birbirine kardeşlikte ve sevgide bir araya toplayıp dünya ve ahirette necat ve iyilikler yolunda cem' edici olduğundan; bütün iyilikleri haseneleri toplayıcı ve muhtaçlara çok ihsan edici manasında Peygamberimiz Resul-i Ekrem'e (A.S.M.) verilen bir isim.

ķ. 016b/05

ķeenne : Sanki, güya, öyle gibi.

K. 011a/08

ķelām : Söyleyiş biçimi, söyleme, söz. Bir manayı ifade eden, bir maksadı anlatan ifade. Allah'a mahsus bir sıfat.

k.+ da 006b/05

k. 030b/06, 031a/06

k.+ ın 041a/11

ķelime : Manası olan en küçük söz veya cümlenin yapısını teşkil eden unsurlardan birisidir. Kelime, isim, fiil ve harf olmak üzere dilbilgisinde üç kısma ayrılmıştır. "Bir tek söze" kelime denir.

k.+ sin 040a/07

'Ķelimu'l-lah : Cenab-ı Hakk'ın hitab eylediği zat" (meâlindedir). Hazret-i Musa'nın (A.S.) bir ünvanıdır.

'K. 029b/09

ķem : Az, Eksik.Arapça ne kadar? Kaç?

k. 039b/11

ķemāh

k.+ ı 010b/11

ķemāl : Kâmillik, olgunluk.

Olgunlaşma. Erginlik. Bütün güzel sıfatlarla muttasıf olmak. Fazilet.

k.+ i 020b/06

K.+ ince 012a/02

k.+ ler 002b/08

k. 001b/05

K.+ ince 005a/02

ķemter : Aciz. Fakir. İtibarsız.

k. 016a/09

ķendi- ķendü : Kendi, kendi zamirinin

k. 005b/09, 007b/02, 011a/09,
012b/04, 014b/11, 027b/10, 035a/11
K. 027b/10, 035a/04, 035b/06
k.+ ne 007b/02
k.+ den 032a/04
k.+ lere 028a/01
k.+ ni 014b/11
k.+ si 033b/11
k.+ sini 011a/08
K.+ sini 023b/03
k.+ siyle 011a/09

kendüz: Kendiniz, kendi zamirinin 2.
Çoğulu.

k.+ in 017a/05, 017a/11
k.+ inden 024b/04
k.+ ini 018a/11

keramet: Allah (C.C.) indinde makbul
bir Veli abdin lütf-u İlahi ile
gösterdiği büyük marifet.

k. 039a/03
k. 006a/02

kerem : Nefaset, izzet, şeref.
ehl-i k.+ dir 007a/09

Kerîm :Her şeyin iyisi, faydalısı.
Kerem ile muttasıf olan, ihsan ve
inayet sahibi. Şerefli ve izzetli.
Muhterem, cömert, müsamahakar.

Rabb-i K.+ i 037b/09

kerime :Kız evlat.

k.+ ye 027a/02

kerre :Bir defa. Bir adet. Bir.

k. 025a/11

kes - : Kesmek, gidermek. Kat'.

k.- e 044a/04
k.- üp 017b/10, 021b/05

kesme : Eskiden savaşlarda ata
giydirilen bir çeşit zırh.Bel biçiminde
ok temreni, yassı temreni.

k.+ si 036b/11

kevkeb : Yıldız, parıldamak

şâh-ıcihân K. 001b/07

kevn : Hudus. Varlık, var olmak.
Vücut, âlem, kâinat. Mevcudiyet.
k.-i mekânı 021b/04

kevser : Cennet'te bir havuz veya
nehir.

k. 037b/08
ab-ı k. 018b/03

kez : Defa, kere, defalarca.
k. 005a/09, 021a/04

kıl - : Etmek, eylemek, meydana
getirmek.

k. 003a/06
k.- dı 014a/04
k.- diñ 015a/10
k.- uram 015a/04
k.- a 003b/06, 010b/01,

011b/07, 026a/08

Ç.- a 004b/01, 029a/11
k.- alar 028a/01, 030b/02
k.- alım 008a/01
k.- alum 006a/05

k.- am 012b/06, 012b/10,
023b/11, 034b/05, 038b/08

k.- ar 044a/01

k.- arağ 028a/11

Fağr-ıcihâni Ç.- ardı 004a/09

k.- ayım 005a/02

k.- dı 002a/09, 004b/01,

004b/07, 004b/08, 007a/03, 008b/10,
010a/01, 011a/06, 011a/08,

013a/01, 014a/10, 016b/06,

016b/07, 018a/08, 019a/09, 022a/10,
023a/09, 024b/07, 035a/03,

035b/01, 040a/06, 044a/05

Ç.- dı 033b/07

k.- dılar 013a/10, 031a/03,

035a/05, 035b/03, 045b/02

Ç.- dılar 031b/06, 036a/06

k.- dım 007a/01

k.- indı 013b/04, 019b/07

k.- ısar 021b/02

ķ.- mayalar 030a/09
ķ.- mışdı 037b/11
ķ.- sun 012b/01
ķ.- up 006b/09, 016a/04,
019a/04, 035b/08
ķ.- ur 008b/01, 022a/02,
027a/05, 029a/09, 030b/07, 034a/06,
035a/11, 035b/02, 036a/04,
036a/10
ķ.- uram 029a/09, 030b/03
ķ.- uram 003a/02
ķ.- urdı 017a/05, 038a/05
ķ. 009b/09, 011b/06, 012a/07,
012a/10, 039a/09, 046b/11
ķ. 027b/07
ķ.+ dan 047a/05, 047a/08,
047a/11, 047b/03, 047b/06, 047b/09,
048a/02
ķ.+ ina 017b/01
ķ.- yım 005a/02
ķ.- dı 007b/10

ķılıç : Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah.

ķ. 021b/05, 045a/05
ķ. 014a/01

ķır- : Sert şeyleri vurarak veya ezerek parçalamak.

ķ. 009a/10

ķırā'at : Okuma, kraat etme.

ķ. 039b/02

ķırķ : Kırk sayısı.

ķ.+ a 037b/07

ķısa : Uzun olmayan. Kısa olan. Muhtasar.

ķ.+ dır 006b/10

ķıyāmet : Dünyanın yıkılıp harab olması. Her şeyin mahvolması. Dünyanın sonu ve mahşer meydanına bütün insanların dirilip toplanacağı zaman.

ķ. 039b/09

ķıyās : Benzetmek, karşılaştırmak, mukayese. İki şeyi birbiri ile karşılaştırmak. Benzeterak hüküm ve muhakeme etmek.

ķ. 027a/04, 036b/04

ķıymetli : Değerli, pahalı.

ķ. 034a/07, 034b/02

ķ. 036b/04

ķız : Bayan. Cinsiyet.

ķ. 006b/08, 032b/09, 047b/06,
047b/08

ķ.+ ım 031b/02

ķ.+ larıydı 037b/04

ķızar - : Utanç, öfke vb. Duyguların etkisiyle, kanın yüze hücumu sonucu yüz kırmızı bir renk almak.

ķ.- uban 028b/07

ķızıl : Kırmızı, al renk. Al.

ķ.+ ı 032a/09

ķi : Bağlaç olan ki eki.

ķ. 001b/04, 002b/06, 002b/10,
003a/03, 007b/02, 007b/11, 008a/08,
011a/01, 011a/02,

011a/03, 011b/11, 012b/06,
014b/09, 015b/06, 017a/02, 019a/07,
020a/01, 021a/01, 021b/02,

024b/03, 027a/04, 027a/09,
029a/08, 031a/08, 032a/10, 032b/05,
032b/09, 032b/10, 034a/08,

034a/09, 034b/03, 036a/05,
037a/05, 041a/10

ķ. 003b/10, 004a/08, 004a/10,
004a/11, 005a/07, 005b/05, 006a/07,
006b/05, 007a/01,

007a/07, 009a/04, 009a/07,
010a/02, 010a/04, 010a/11, 011a/06,
011a/09, 011b/04, 011b/07,

011b/10, 012b/04, 013b/04,
014a/04, 014b/04, 014b/11, 015a/03,
015a/10, 015b/01, 015b/04,

016a/03, 016a/06, 017a/01,
017a/03, 017a/06, 017a/10, 017b/09,
018a/03, 018a/05, 018a/11,
019a/10, 019a/11, 020b/01,
020b/04, 020b/05, 020b/10, 021a/01,
021a/02, 021a/04, 021b/05,
021b/08, 021b/09, 022a/03,
022a/05, 022a/11, 022b/03, 022b/11,
023a/03, 030a/04, 030b/08,
031b/02, 037b/04, 037b/06,
037b/07, 038a/06, 038a/09, 038b/09,
039a/01, 039a/06, 039b/05,
039b/11, 040a/04, 040a/09,
040b/05, 040b/07, 040b/09, 041a/03,
041a/05, 041a/10, 041a/11,
041b/03, 041b/05, 042a/01

kibār : İnce ve narin yapılı.
Terbiyeli ve nezaket sahibi. Hassas.

k.+ lar 031b/11

kiçi : Küçük, ufak.

k. 010b/05

kim : Hangi kişi? Anlamında
cümlede, özne, tümleç, nesne, yüklem
görevinde kullanılan bir söz.

k. 002a/01, 002a/07, 002a/09,
002b/02, 002b/09, 003b/06, 003b/09,
003b/10, 004a/05,
004b/02, 004b/03, 004b/04,
004b/10, 004b/11, 005a/01, 005b/01,
006a/02, 006a/03, 006a/07,
006b/06, 006b/10, 007a/02,
007b/01, 007b/03, 008b/02, 009b/01,
009b/10, 010b/09, 010b/10,
011a/03, 012b/09, 012b/10,
013a/08, 013a/09, 014a/10, 014b/03,
015a/01, 015a/04, 017a/09,
017a/10, 018a/03, 018a/04,
018a/05, 018b/01, 018b/04, 019a/09,
019a/10, 019b/10, 020a/11,

020b/01, 020b/03, 021a/06,
021a/09, 022a/04, 022a/10, 022a/11,
022b/01, 022b/02, 022b/08,
023a/10, 023b/07, 023b/10,
024a/04, 024a/06, 025a/01, 025a/03,
025a/09, 025b/04, 026a/04,
026b/11, 027a/01, 027a/04,
027a/08, 027a/10, 027b/05, 027b/06,
027b/11, 028a/01, 028a/04,
028b/09, 028b/11, 029a/06,
029b/06, 030a/06, 030a/07, 030b/06,
031a/02, 031b/01, 031b/02,
031b/07, 032a/07, 033a/04,
033a/06, 033a/10, 033b/09, 034a/04,
034a/05, 034a/06, 034b/01,
034b/04, 034b/07, 034b/08,
035b/06, 036b/05, 036b/07, 037a/01,
037b/07, 038b/02, 038b/05,
039a/02, 039a/08, 039b/03,
039b/04, 039b/06, 040a/03, 040a/05,
040a/07, 040a/11, 041b/04,
041b/06, 041b/10, 042a/06,
044a/03, 044a/04, 044a/08, 044a/09,
044b/06, 044b/08, 045b/03,
045b/10
K. 002b/10, 003a/08, 004b/06,
010b/08, 017a/07, 028a/04, 029a/02,
030a/09, 030a/10,
030a/11, 031b/02, 031b/04,
038b/10, 039b/03
k.+ e 006b/11
K.+ e 006b/11
kimesne : Kimse. Herhangi bir kimse.
k. 026a/08
K. 020a/11
kimi : Birtakımı, bazısı, kimisi.
k. 008a/07, 013b/05, 021a/03,
022a/11, 045b/07
K. 008a/07, 013b/05, 017b/04,
021a/03

kimse : Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi.

k. 013b/01, 017a/03, 017a/06,
029a/04, 033a/02, 037a/02, 038b/07

K. 011a/02, 036b/02, 036b/08
k.+ den 038b/09

k.+ lere 028a/03

k.+ niň 023b/07

K.+ niň 027a/03, 037a/02

k.+ ye 011a/10, 027b/09,

037a/01

K.+ ye 024a/03

K.+ yi 031b/05

kirācı : İşçi. Gündelikçi. Ücretle çalışan.

k. 009a/08

K. 009a/11, 011b/02

kirbik : Kirpik.

k.+ leri 010b/11

kişi : Kişi, şahıs.

k. 022b/06, 022b/07, 026b/04,
028b/05, 029a/01, 032a/09, 033a/02,
043b/06

k.+ ler 031a/01

k.+ sin 005a/06

kitap : Kitap.

K.+ larda 019a/06

k.+ ların 016b/10

ko- : Komak, bırakmak, koymak.

K. 012b/01

ķ.- dılar 004a/07, 005b/10,

018a/01

ķ.- mayasın 005b/05

ķ.- ya 007a/08

ķ.- yub 012a/07

ķok - : Kokmak.

ķ.- ardı 018b/07, 037b/10

ķ.- dı 039b/01

ķon - : Konmak.

ķ.- a 022a/01

ķ.- ar 008b/06

ķ.- ardı 041b/06

ķ.- dı 028b/10, 039a/11

ķ.- dılar 015a/11, 020a/10

ķ.- maz 038a/02

ķonađ : Konak. Menzil.

ķ.+ a 012a/09, 014a/06

ķ. 012a/10, 021b/11, 022a/02

ķ.+ da 025b/02

ķonakla - : Konaklamak. Nuzul etmek.

ķ.- duğın 022a/07

ķondur - : Kondurmak.

ķ.- dılar 035a/08

ķ.- un 024b/01

ķonuđ : Konuk, misafir.

ķ.+ la 047b/01

ķ. 047a/11, 047b/02

ķ. 036a/09

ķop - : Kopmak.

ķ.- acakdır 039b/09

ķ.- dı 045b/10

ķ.- ısar 042a/02

ķorđu-ķorku : Korku.

ķ.+ sundan 021a/05

ķ. 021b/07

ķoř - : Koşmak.

ķ.- up 036b/09

ķ.- uşub 024b/02

ķ.- uban 035a/06

ķov - : Kovmak.

ķ.- maz 004b/03

ķ.- mazdı 004b/02

ķoy - : Koymak.

ķ.- up 017b/07

ķöle : Hürriyetten mahrum hale getirilerek hizmette kullanılan erkek. Abd, memlük, bende.

k. 036b/09

ķör - : Görmek.

K.- ür 018a/09

kös : Savaşlarda, alaylarda at, deve ya da araba üzerinde taşınan ve işaret vermek için kullanılan büyük davul.

k.+ ler 013b/04

kudret : Güç, iktidar.

k.+ in 002a/07

k. 007b/03

kuh : Dağ.

k.-ı sahra 020a/02

kul : Emir dinleyen hizmetkar.

k.+ ıyım 015a/03

k. 011a/04, 024a/05, 035a/01,

035b/07

Ḳ. 037a/04

k.+ ı 002a/11, 011b/03,

015a/06

k.+ ıdır 015a/05

k.+ larıñ 016a/07

k.+ um 034b/11

k.+ umdur 042a/06

k.+ unuñ 016a/09

k.+ uñuz 034b/06

k.+ ı 047b/05

kulağ : Kulak.

Ḳ.+ inca 038b/08

kumāş : Kumaş.

k. 034b/02, 036b/04

Ḳ. 018a/01, 018a/09

k.+ ları 014a/11

kur - : Kurmak, yapmak.

k.- ilub 020b/08

Ḳur'ān : Allah tarafından indirilen kitap.

k. 043b/02

Ḳ. 012a/01, 047a/09, 047a/10

k.+ 'ı, 039b/05

k.+ ıla 039a/09

kurb : Yakınlık .Yakın.

k.+ ina 010a/04

kurbān : Bir maksat uğrunda Feda olma.

k. 005a/05, 017b/10

Ḳureys : Kökü Hz. İbrahim'e (A.S.) dayanan, Peygamberimiz Hz. Muhammed'in de (A.S.M.) mensub olduğu Arab kabilesi.

Ḳ. 011b/08

kurtıl - : Kurtulmak.

k.- up 021b/11

kuşur : Eksiklik, hata, ihmal.

k.+ ı 042a/04

kuşan - : Kuşanmak.

k.- up 014a/01

kuvvet : Güç . Askeri güç.

k. 002b/06

kuzı : Kuzu, koyunun yavrusu.

k.+ sı 008a/06

küçük : Küçük.

k. 010b/05

küffār : Kafirler.

k.+ a 045a/05

k.+ dan 009a/08

külli : Genel. Çok.

K.+ si 036a/08

küp : Küp.

k. 036b/03

kürsī : Kürsü, taht. Başkent.

k. 010a/11

k. 002a/04

-L-

La'in : Lanetlenmiş.

l. 019a/10

la'l : Lal Taşı. Kırmızı Dudak.

L. 036b/04

lācerem : Kuşkusuz.

l. 027b/05

lağ : Latife, şaka.

l. 030a/06

lahza : An, lahza.

l. 043b/09

lāle : Lale çiçeği.
l. 018b/04, 028b/07
laṭīfe : Şaka.
l. 030a/02, 030a/06
lāyık : Yakışır ve yaraşır. Uygun,
münasib ve muvafık.
l. 009b/02, 018a/04, 032b/08,
033a/03, 036b/09
leb : Dudak.
l.+ i 037b/08
l.+ idür 018b/03
lem :Parıldama.
L. 002a/06
leyl :Gece.
l.-i siyāhı 008b/05
Leylā : Çok karanlık gece. Aşkı ile
meşhur bir kadın adı.
L. 030a/03
l.+ dır 028b/06
libās : Elbise.
l. 012a/06, 014b/09
L. 041b/07
l.+ sız 005b/05
luṭf : Lütuf, ihsan, iyilik, güzellik.
l. 003a/05, 003a/06, 008b/02,
034a/08, 042b/05
L. 003a/02
L.+ ıla 044b/05
l.+ uñ 004a/01
L.+ ile 001b/02
l. 005a/01

-M-

ma : Su.
m. 042b/06
Ma'būd : Kendine ibadet edilen Allah.
m. 011a/03
m.+ ı 016a/07
ma'lūm : Bilinen, belli olan.
m. 037b/07, 038a/10

M. 037b/01
ma'nā :Anlam. Rüya, düş.
m. 011a/11
māh : Ay.
m. 006b/02
m. 042a/02
m.-ı 'ālem 014a/09
m.-ı şāh 028b/06
m.+ a 007a/07
bedr-i m.+ ı 008b/05
m. 004a/05, 016a/02, 020a/01,
035b/03, 041a/07, 042a/07
m.-ı tābān 003b/05
m.+ ım 030a/03
mağara : Sığınacak yer altı.
m.+ da 043a/10, 044a/01
maḥbūb : Sevilen, sevgili.
m. 011a/01, 016a/10
m.-u ḥaḥdır 015a/06
m.-u zebānı 010b/10
maḥkūm :Hüküm giymiş. Ceza almış.
Kapalı.
m.+ dı 011b/05
Maḥmūd :Medh olmaya müstehak,
medhe layık.
M. 009a/06
M. 003b/04
maḥrem : Gizli. Nikah düşmeyen.
m. 028a/01, 031b/02
M.+ im 027b/06
maḥrūm : Maddi veya manevi
nimetlerden uzak olmak.
m. 028a/02
maḥşer : Kıyametten sonra insanların
tekrar dirilip toplanmaları ve
toplandıkları yer.
m.+ de 006a/04, 040b/06
yevm-i m.+ de 002a/02
maḥzūn : Gazaba uğratılmış. Hüzünlü.
m. 036a/03
m. 031b/09
maḥdūbzāde :Evlad.

m. 031a/08
mahlūk : Yoktan var edilmiş.
m. 002a/10
m.+ dan 015a/05
m.+ ın 016a/06
mahlūkāt : Yaratılmış canlılar.
m.+ a 009a/09
maḳal : Söz, kelam.
m.+ ı 041a/04
maḳbūl : Kabul olunmuş.
m. 002a/11, 016b/06
m.+ umdur 042a/06
maḳṣūd : İstek.
m. 011a/03
m.+ ı 016a/07
māl : Bir kimsenin tasarrufu altında bulunan değerli ve gerekli şey.
m. 007a/09, 015a/02, 022b/01,
032b/09, 036a/02
m.+ ı 011b/04, 027a/05,
037a/04, 040b/01
M.+ ı 031b/04
m.+ imdan 024a/07
m.+ ımız 006b/08
M.+ ımız 033a/09
m.+ ile 007a/10
m. 012b/06, 027a/04, 035a/09,
035b/11, 036b/02, 037a/01
m.+ ı 020b/06, 029b/04,
035a/01, 037a/07
m.+ ım 035a/11
m. 037a/05
mān(far.) : Farsça sıfat yapan bir ek.
m. 024a/10, 025b/03, 026b/02,
026b/05
m.+ ım 019a/04
mecāl : Kuvvet.
m.+ dir 021a/08
meclis : Oturulacak, toplanacak yer,
topluluk.
m.+ de 002b/10

mecūsī : Eski İran dini olan
Mecusilikten olan kimse.
M. 021a/02
meded : Yardım.
m. 003a/10
medḥ : Övgü.
m. 029a/10
M. 003b/01, 006a/10, 009b/04,
013a/04, 016b/02, 020a/03, 023a/05,
026a/09, 029b/07,
033a/11, 037a/09, 040b/10,
042a/11, 046a/08
m.+ in 003a/01
Medine : Şehir. Peygamber
Efendimizin kabrinin olduğu bir şehir.
ehl-i M. 045a/07
M.+ ye 045a/06
meger : Meğer, oysa.
m. 020b/07, 039a/07, 041b/04
M. 004b/04, 007b/03,
008b/04, 010a/06, 015b/07
mehdūt : Beşik.
m. 013b/10
mehlikā : Ay yüzlü.
m.+ ya 041b/07
mekān : Yer.
tedbil-i m. 031b/06
kevn-i m.+ ı 021b/04
M.+ ın 041b/09
m. 003a/08
m.+ e 015a/11
m. 045a/06
Mekke : Hicaz'da Kabe'nin bulunduğu
en mukaddes şehrin ismi.
M. 004b/04, 010b/01,
010b/04, 016a/02, 016b/08, 017a/07,
020b/10, 021a/09, 021b/06,
022a/02, 022a/03, 022b/10,
030a/07, 030b/10, 035b/02, 036a/04,
036a/07, 036b/01, 037a/03,
041b/10, 042a/02

- ‘Azm-i M. 023a/09
Ehl-i M. 036a/05
M.+ ’de 045a/05
M.+ ’nin 026b/03
M.+ ’niñ 031b/10
M.+ ’ye 024a/02, 042a/10
- Mektüb:** Yazılı, yazılmış kağıt.
m. 023a/03
M.+ ıla 032a/02
- Mel’ün:** Kovelmuş, tard olunmuş.
m. 014b/07, 015a/01
- melāl :** Can sıkıntısı. Usanç.
Gamlılık. Zaaf ve fütur.
M.+ ini 041b/01
- melāmet :** Kınanmışlık. İtab ve serzenişlik. Rezillik ve rüsvaylık.
m. 011b/01
- melek :** Nurdan yaratılmış, fitratları sâfi, masum mâhluk.
m. 002a/04
M. 006a/01
- melül :** Usanmış. Bıkılmış. Bezmiş.
m. 031b/08, 037a/08
m. 025b/02, 025b/10, 035b/01
- men’ :** Yasak etmek. Durdurmak. Bırakmamak. Bir şeyi diriğ etmek, esirgemek.
m. 019a/09, 046b/07
m.+ ine 046b/07
- menāl :** Yetiştirme, nail olma, kavuşma. Mal mülk anlamında.
m.+ i 011b/04
m. 035b/11
- menber :** Yüksek olacak yer.
m. 045b/06
- Mensür:** Düz yazı.
M. 033b/03
- mercan:** Denizde geniş resif meydana getiren ve mercanlar takımının örneği olan hayvan ve bunun kalkerli yatağından çıkarılan çoğu kırmızı renkte ve ince dal şeklinde bir madde. Bu madde boncuk gibi süs eşyası olarak kullanılır. Mercanlar ancak 40 metre kadar derinlikte yaşayabilirler.
m. 034a/11
- merd :** Adam. Kişi. İnsan. Erkek. Sözüünün eri.
m. 007a/05
m.-i ’âlem 015a/10
- merdigār :** Cesaretli olma.
m. 025b/01
- meşāb :** Rücu edecek, geri dönecek yer. Kuyu ağzında su çeken kimsenin durduğu yer.
m. 003a/01
- meşālih :** Maslahatlar. İşler.
m. 009b/02
M. 009b/11
- mescid :** Secde edilen yer. Namazgah. Cami yerine kullanılan namaz yeri.
m. 045b/10
M.+ e 046b/06
m.+ ler 045b/02
- Mesih :** Hz. İsa. Bir şey üzerinde eli yürütmek, bir şeyden ondaki eseri gidermek demektir.
M.+ ’den 010a/08
- mesken :** Ev. Sakin olunacak yer. Hane.
m.+ in 023b/11
m.+ inde 015b/04
m.+ ine 017b/09, 026b/04
M.+ le 030a/09
- mesned :** Dayanacak yer, nokta.
m. 009b/10
- mesrūr :** Sevinçli. Sürurlu. Meserretli. Meramına ermiş.
m. 013a/09
- mest :** Sarhoş, mest. Adamın elini deve karnında yavrunun yattığı yere sokması.
m. 021a/03
Çeşm-i m.+ i 027b/05
- meşgūl :** Bir işle uğraşan.
m. 001b/04, 041b/02, 042b/03

Meşhūd: Görünen. Şehadetedilen.
M. 041a/02

meta' : Kıymetli eşya. Tüccar malı.
m. 022b/01

mevlūd : Çocuk. Yeni doğmuş çocuk.
Doğum yeri, doğuş yeri. Mevlid.
m.-i fahr-ı Resül 002b/10
m.+ in 002b/08

Meysere : Araplarda bir erkek adı.
Ordunun sol cenahı. Sol cenah.
M. 011b/03, 011b/06,
012b/09, 013b/11, 014a/01, 014a/04,
014a/07, 014a/08, 015a/01,
015a/09, 020b/03, 020b/06,
020b/10, 021b/08, 022a/03, 022a/05,
022b/08, 025b/06, 025b/09,
026a/03, 026a/05, 026b/05,
040a/08
M.+ 'ye 014b/08, 020b/02,
021b/07, 026a/02

meyve : Meyva, yemiş.
m. 001b/05

mezīd : Çoğalma. Ziyade etme.
m. 008a/03

mezkūr : Zikri geçen. Zikredilmiş.
Evvelce bahsi geçmiş olan.
m. 010b/09

mı- mi : Soru eki. Soru anlamıyla rica,
emir tümceleri yapar.
m. 018a/03, 022b/07, 025b/06,
030a/02, 036a/02, 037a/01, 040a/10,
046b/04
m. 044b/10
m. 025a/08
m. 026a/08, 030a/04, 036a/02

Mısr : Dünya'da bir ülke, Afrika'nın
şimalinde bir memleket ismi.
M.+ 'ı, 036b/06

mihnet : Zahmet. Eziyet. Dert. Bela
m. 039b/06

mihribān : Merhamet ve şefkat sahibi.
Muhabbetli, sevimli, yumuşak huylu
ve güler yüzlü.
m.+ ım 018b/11
m. 045b/05

mil : İğne gibi ince ve uzun bir
alet. Şiş.Yol İşareti.
m. 022b/06

milk : Mal cinsinden olan yer.
Birisinin tasarrufu altında bulunan yer.
Mülk.
m.+ i 037a/04

minber : Camide hatibin hutbe
okumasına mahsus kürsü.
m. 045b/08
m.+ de 046a/04
m.+ den 046a/01

minnet : İyiliğe karşı duyulan şükür
hissi.
m. 005a/02, 006a/05, 007b/09,
014b/10, 029a/09
M.+ le 030b/10

mişāl : Bir şeyin benzer hali. Benzer.
Örnek.
M. 018b/01

misk : Bir cins güzel koku ismi.
m. 034a/10
m.-i 'anber 018b/07, 037b/10
m.-i 'anbere 008b/08

miskīn : Uyuşuk, tenbel, hareketsiz.
Zavallı.
m.+ e 035a/02

mişl : Benzer. Eş. Nâzır. Tıpkısı.
cihān-ı m.-i cinān 001b/03
m.+ i 011a/01

mu'abbir : Rüya tabir eden. Görülen
rüyalardan mana çıkararak.
m. 009a/01
m.+ e 042b/11
M.+ e 008b/09
M.+ lere 008b/04

mu'ayyen : Görülmüş olan, kat'i olarak belli olan, belli, ölçülü, tayin ve tesbit olunmuş, kararlaştırılmış.

m. 016a/02

mu'cizāt : Mu'cizeler. Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

m.-ı şān 042b/09

M.+ ın 045a/08

m. 043a/07, 046a/06

m.+ iñ 015b/09

mu'cize : İnsanların, yapmasında aciz kaldıkları ve ancak Allah tarafından peygamberlere nasib olan harika.

Kerametten yüksek, fevkalade hadise.

m. 043a/01

mu'in : Yardımcı. Muavin. İane eden.

m. 020a/09

M. 037b/09

Mubārek : İlahi hayrın bulunduğu şey. Bereketlenmiş, çoğalmış. Bereketli, uğurlu. Hayırlı. Mes'ud.

M. 008a/04, 038a/08, 038a/11

Mucīb : İcabet eden, uyan.

Kendisinden istenilen iş ve suali cevaplandırır

M. 027b/07

muḥakkak : Doğruluğu, gerçekliği kesin olarak bilinen, gerçekliği kesinleşmiş.

m. 008a/11, 015b/10

M.+ dır 020b/03

muḥāl : İmkansız, vukuu mümkün olmayan. Batıl, boş söz.

m. 035a/09, 036b/02

m.+ dir 011a/02, 013b/01

Muḥammed : Çok hamdeden.

Peygamberimiz Hz Muhammed (sav)

M. 002a/10, 003b/03, 003b/09,

004a/05, 004b/10, 005a/08, 006a/07,

006b/07, 009a/11,

009b/10, 010a/03, 010a/08,
010b/03, 015a/05, 017a/10, 018a/01,
019b/01, 019b/10, 020b/02,

020b/11, 021a/09, 022b/02,

023a/09, 023b/06, 024b/04, 025a/01,
026b/11, 033a/06, 034a/01,

034a/09, 034b/07, 035a/03,

038b/05, 040a/04, 042a/01, 042a/06,

042b/04, 044a/03, 044b/02,

045a/09

M.-ül ula 029a/05

M.+ 'den 018a/08, 038b/04,

041a/04

M.+ 'dür 025a/04

M.+ 'e 007a/10, 012a/08,

022b/03, 024b/09, 025a/10, 026b/06,

031a/08, 032b/02, 033b/08,

037a/06, 037a/07, 038b/02,

042b/02

M.+ 'i 005a/10, 005b/02,

007a/08, 012a/11, 019b/09, 020b/11,

034a/03

M.+ 'in 013a/01, 021a/11,

027b/11, 037a/05

M.+ 'iñ 006b/04

m.+ 'iñ 010a/07

M.+ 'iñ 016b/07, 019a/08,

035a/09

M. 039b/08

M. 013b/08, 013b/11, 014a/02,

014b/02, 014b/03

fah̄r-ic̄ihāna M. 013b/07

M.+ 'e 014a/10

M.+ 'i 013b/10

M. 019b/02

M. 031b/02

M.+ 'e 006a/04

M. 008a/06, 010b/06, 024b/03,

027b/06, 031a/09

M. 025b/04

M. 001b/09

M. 003b/05, 006a/09, 021a/04,
029a/03, 029a/10, 040b/02, 046b/01

nūr-ı M. 002a/08

M.+ 'dır 030a/11

M.+ 'dur 018a/06

muhtâç : Bir şeye gereksinim duyan.
Yoksul, fakir (kimse)

m. 010a/10

muhtaşar : Kısa, özlü. Devlete odenen
bir vergi cesidi.

M. 030b/02

muhteşem : Görkemli, ihtişamlı,
tantanalı, debdebeli. Büyük.

m. 037a/04

Muhyi : dirilten, canlandıran, hayat
veren, var ve ihya eden, dirilten, can
bağışlayan, sağlık veren demektir.

M. 029b/10

Mukaffa : Uyaklı, kafiyeli.

M. 020a/05

muhtefi : Ardından giden. İzinden
giden. İktifa eden. Misal alan, örnek
tutan.

M. 020a/05

muntazır : Bekleyen. Gözleyen.
Birisinin gelmesini bekleyen.

m. 040a/09

Murād : İstenererek, ümid ederek
beklenen. Arzu edilen şey.

m.+ a 016a/08

M.+ a 014b/05, 020a/01

m.+ ı 016a/09, 038a/09

M.+ ı 038a/09, 038a/10

M.+ ım 008a/05

M.+ ınız 008a/01

m.+ ınız 034a/05

murādāt : İstenererek, ümid ederek
beklenenler. Arzu edilen şeyler.

m.+ ın 003a/03

murdar : İslama uygun olarak
kesilmemiş olan hayvan.

m. 019a/10

muşāhebet : Sohbet, sohbet etmek,
konuşmak.

M. 046b/04

Musahhar : Teshir edilmiş. Ele
geçirilmiş. Fethedilmiş.

M. 021b/04, 037b/11

Muṭahhir : Temizleyen. Düzeltici,
düzelten anlamında eski bir kelime.

M. 013a/06

Muşavver : Resim konulmuş, resimli.
Zihinde tasarlanmış, düşünülmüş olan.

M. 018b/06

muṭi : İtaat eden. Boyun eğmiş.

M.+ 'dir 008a/08

M. 041b/06

muşibet : Ansızın gelen felaket, sıkıntı
veren şey.

m.+ dir 021a/06

m.+ ler 025b/08

Muṣṭafā : Saflığa ermiş, temizlemiş,
tasaffi etmiş.

M. 015a/06, 024a/09, 024b/05,
034b/03, 044a/11

dāsitān-ı M. 002b/09

Resül-i M. 003b/02, 006a/11,
009b/05, 013a/05, 016b/03, 020a/04,
023a/06, 026a/10, 029b/08,

033b/01, 037a/10, 040b/11,

042b/01, 046a/10

evlād-ı ḥalīl-i M.+ 'dır 022b/03

M.+ 'nıñ 002b/01, 002b/07,

003a/06, 025a/07

M.+ 'ya 011a/04

M.+ 'yı 015b/07, 023a/04

M.+ nıñ 002b/08

muştuluk : Muştucuya verilen
armağan, müjdelik.

m. 042b/04

mü'min : Allah'a, Peygamberine,
Kitab'ına ve dinin esaslarına inanıp
iman eden, iman sahibi, müslim,
müslüman.

m. 043a/02
Mübârek k : Verimli, bereketli;
kızılan, şaşılan kimse ya da şeyler için
alay yollu kullanılır. Kutlu, uğurlu,
kutsal; çok saygı duyulan.
m. 029b/11
M. 003b/08, 014a/09
mübeşşer : Tebşir olunmuş. Kendisine
müjde verilmiş. İyi haberle
sevindirilmiş.
m. 009a/03
Müddeşir : Örtünen, bürünen.
Gizlenen. Kur'an-ı Kerimde
Peygamberimiz Resül-i Ekreme
(A.S.M.) "Ey müddessir!" diye hitab
vardır.
m. 041b/02
M. 023a/08
mühür : Bir belge, mektup ya da
eşyanın gerçek ve onaylanmış
olduğunu göstermek, sahibini
belirtmek, önemli mektup ve
paketlerin açılmasını engellemek için
kullanılır.
m. 026a/04
m.+ ini 008b/11
müjde- müzde : Sevindirici haber,
muştu, sava, erim, beşaret. Müjde.
m. 022a/04, 022a/11, 024a/06
M.+ yi 024b/01
m.- di 024a/10
m.- ye 022b/02
M.- yüb 024a/06
M. 035a/05
m. 023a/04
mülk : Ev, dükkan, arazi vb.
taşınmaz mal. Vakıf olmayıp doğrudan
doğruya birinin malı olan yer veya
yapı.
m. 015a/02
m.+ den 005b/09
m.+ i 029b/04, 031b/04,
032b/09
m.+ imiz 033a/09

m.+ ü 040b/01
mümkinât : Mümkün olanlar, imkanda
olanlar.
m.+ ı 009a/04
m.+ ı 002a/09, 019b/04
M.+ ı 002a/07
Münādî: Kamuya duyurulmak
istenilen şeyleri yüksek sesle haber
vermeyi iş edinmiş olan kimse.
m.+ ler 036a/06
M.+ ler 007a/03
Münci : Kurtarıcı, kurtaran, önder.
M. 033b/02
münevver : Aydın kimse.
Aydınlanmış.
m. 008b/05, 039a/05
münîr : Nurlandıran, ışık veren,
parlak. bedr-i m. 037a/07
münkabız : Büzülmüş, toplanmış.
m. 046b/05
münker : bilmemek ve tanımamak,
güç ve şiddetli olmak, hoş olmamak.
m. 039b/06
münkir : İnkâr eden, kabul etmeyen.
m. 041a/09
müntazir : Bekleyen. Gözleyen.
Birisinin gelmesini bekleyen.
m. 034a/02
münâcaât : yalvarma, yakarış.
M. 016a/06
mürüvvet : Bir ailede çocukların
doğumu, sünneti, evliliği, iyi bir
göreve geçmeleri vb. olaylardan
duyulan mutluluk, sevinç.
M. 007a/09
m. 013b/03
müslümân : Marış ve esenliğe ulaşmış,
inanç olarak İslam'ı benimsemiş olan
kişi demektir
m. 046a/05
m. 043a/02
m. 043a/07

müstaķim : Doğru, doğruluktan
şaşmayan.

m. 031a/10

Müste'an : Yardım etmek anlamındaki
"a-v-n" kökünden gelen müstean,
kendisinden yardım istenen demektir.

m. 042b/05

M. 003a/08

müsteħakk : Hak etmiş, hak kazanmış,
layık

m.+ ina 035b/05

müşābih : Aralarında benzerlik olan,
benzer, benzeş.

M.+ dir 011b/10

müşerref : şereflendirilmiş kendisine
şeref verilmiş, şerefli

m. 045a/04

müşkil : Zorluk, güçlük, zor olan iş.
Çetinlik.

m. 003a/04, 023b/04

m.+ e 007a/08

m.+ in 039a/04

müstāk : Çok isteyen, can atan. Başka
bir kelime veya kökten türemiş,
çıkılmış.

m. 010b/02, 015b/08, 017a/05,
024a/04, 027b/05

müyesser : Kolaylıkla ortaya çıkan.

m. 011a/03, 012a/10, 017a/01,
019a/02

M. 004a/02

Müzekkır : Andıran, hatıra getiren,
yad ettiren, zikrettiren, hatırda
tutturan.

M. 033b/02

Müzemmil : Bir şeye sarılmış
sargılanmış. Kur'an-ı kerim'de bir sure
adı.

M. 023a/08

müzeyyen : Zinetlendirilmiş,
süslenmiş, süslü.

M. 012b/03

-N-

na'ra :Haykıрма, bağırma.

n.+ lar, 013b/04

na't :Peygamberleri ve din
büyüklerini öven şiirler.

n.+ ın 041a/08

n. 015b/09

nāgāh :Birdenbire, ansızın, hemen.

n. 026a/02

nā'il :Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.

n. 040a/09

naķil :Taşıyan, aktaran, geçiren.
Anlatan, nakleden.

N. 030b/05

nālan : İnleyici, inleyen.

n. 027b/09

nāle : İnleme.

n. 004b/07

nām :Ün.

n.+ ı 002b/11, 041a/03

namaz : İslam'ın şartlarından biri
olarak kabul edilen bir ibadet.

n. 044a/01

n. 045b/02

nāme :Mektup.

n. 008b/11, 022a/06

N. 025a/09, 025a/10, 033b/05

n.+ i 009a/07, 022b/10,

023a/01, 026a/03

N.+ i 024b/07

n.+ yi 024b/06, 026a/02,

033b/06

nār :Aşk ateşi. Ateş.

n. 002a/05

n.+ ina 015a/07

nās :Açıklık, açık ve kesin yargı.

n. 026a/06

Nāşır : Nasır.

N. 033b/03

naşīb : Hisse, kısmet, pay.

- n. 027b/07, 029a/07
N. 006a/02, 009a/02
n.+ i 037b/05
n.+ iñdir 033a/10
- naẓar** : Bakış. İlgi gösterme, iltifat etme. Bakış açısı.
n. 018a/10
N.+ ı 021b/01
- ne** : Soru biçiminde şaşma bildiren ünlem.
n. 001b/04, 006a/02, 007a/09, 008a/08, 008a/10, 008b/03, 009b/11, 013b/01, 014a/10, 015a/01, 015a/09, 016a/04, 019a/07, 019a/10, 021a/06, 021a/08, 022b/06, 023b/06, 028a/04, 030a/10, 030b/06, 031b/07, 031b/10, 034a/09, 036a/10, 036b/01, 037a/05, 038a/10, 038b/04, 038b/05, 041b/06, 041b/09, 042b/06, 043b/01
N. 006b/09, 007b/02, 010a/05, 011b/06, 012b/10, 015a/04, 016b/08, 022a/06, 022a/10, 027a/08, 028b/04, 031a/03, 039b/03, 039b/04, 040a/06, 040a/07
n.+ dir 008a/01, 031a/07, 034a/05, 039b/02
N.+ dir 007b/11, 032b/01
N.+ ler 003b/06, 022a/02, 038b/08
n.+ ye 041a/05
n.- sin 014b/11
n. 027b/02
- nebāt** :Bitki.
N.+ ina 040b/08
n. 028b/02
- nebātāt** :Bitkiler.
n.+ ı 001b/05
- nebī** : Haber getiren. Peygamber.
n. 010a/10
- n.+ ler 019b/03
N.+ ler 039b/10
N. 016b/04
- neden** : Niçin, niye anlamında soru. Sebep.
N.+ dir 014b/09
- nefy** : Sürgün etmek. Birisini kendi rızası olmadan alıkoymak.
N. 031b/03
- nehār** : Gündüz.
n. 001b/04
- nehiy** :Engellemek işi.
n.+ i 039b/05
- nekim** : Ne kim. Bir soru.
n. 027b/01
- nem** : Metinde neyim anlamında.
n. 029a/08
- nere** : Hangi yer?
N.+ ye 017a/09, 018b/07, 025b/07, 044b/11
- nesil** : nesli {nesil}. Kuşak.
n. 009a/05
n.+ i 011b/08
n.+ idir 030b/01, 031a/10, 033a/06
n.+ imizde 007b/01
- nesne** : Nesne veya cisim, görülen, hissedilen, duyulan, koklanan ve tadılan her şeydir.
n. 024a/07, 034a/08
n.+ si 033a/07
- nevbet** : Osmanlı Devleti zamanında sarayda ve bazı özel yerlerde sabah, ikindi, yatsı zamanlarında çalınan askeri mızıkta.
n.+ le 024a/08
- nev-civān** : Genç, delikanlı.
n. 034a/04
n. 045b/09
- nevha** : Ölüye sesli ağlamak.
n. 045b/11
- neyle -** : Ne eylemek. Ne yapmak.

- n.- yecegim 030b/03
n.- yelüm 006b/09
- ni'met** :1. İyilik, İhsan, lütuf, atıyye, inam. 2. Hayırlı hâl. 3. Servet, varlık. 4. Yiye-cek ve içecek şeyler. 5. Ekmek.
n. 007b/09, 013a/11, 019b/06, 019b/07
- nice** :Kaç, ne kadar; uzun süreden beri.
n. 002b/08, 005b/08, 006b/09, 007b/03, 008b/03, 008b/10, 010a/07, 011a/11, 012a/04, 025b/06, 031b/04, 040a/06, 042b/11, 044b/02, 044b/07, 046a/05, 046a/06
N. 007b/08, 008a/03, 011b/02, 012b/02, 015b/09, 021a/06, 021b/05, 022a/07, 022a/10, 023b/04, 024b/08, 029b/02, 031b/01, 033a/02, 037a/07, 037b/02
n.+ dir 047a/05, 047a/08, 047b/02, 047b/09
n.+ dür 047a/11
N.+ dür 047b/06, 048a/02
N.+ ler 005b/07, 008a/07, 040b/08
n.+ leri 043b/04
N.+ niñ 021a/05
n.+ si 022a/09, 042b/10
N.+ si 020b/09, 022a/08
- nici** :Nasıl, ne durumda.
N. 017b/10
- niçün** :Ne için.
N. 032b/02, 038b/03, 038b/06
- nidā** :Çağırma, bağırma, seslenme.
n. 007a/03, 036a/06
- nid-** : Ne etmek,ne yapmak.
n. 016a/04
n. 016a/04
- nigār** : Resim gibi güzel, sevgili.
n. 025a/05
- nihān** : Gizli.
n. 017a/05
- nihāye** : Son, bitim, encam, akıbet.
n. 040b/07
n. 034a/03
- nikāh** : Evlilik.
'ağd-i n. 035b/03
- nişān** :İşaret, iz, belirti, alamet.
n. 032b/01, 033b/10, 034a/07
N.+ iñ 021b/03
n.+ ı 021a/11
- nit -** : Ne etmek.
n.- di 038b/07
- nite** : Nasıl, niçin.
n.+ si 031a/11
- nitekim** : Gerçekten, hakikaten .
N. 004a/11
- niyāz** : Yalvarma, yakarma. Dua .
n. 032b/04
- no'la** :Ne olur. Ne oluyor anlamında soru ifadesi.
n. 009b/01
n. 008a/08, 017b/08, 027a/09, 032b/05, 033a/08
- nūr** : Aydınlık. Parıltı. Parlaklık. Her çeşit zulmetin zıddı. Işık.
n. 008b/05, 009b/08, 013a/08, 018b/01, 038a/01
n.-ı MuhammedMuştafā
002a/08
n.-i ekber 009a/03
n.-u 'ayinim 034b/03
N.+ a 028b/11
n.+ ı 006a/07, 040a/03, 040b/02, 047a/03, 047a/06, 047a/09, 047b/03, 047b/07, 047b/10
N.+ ı 047b/01
n.+ ı, 005a/10
n.+ îyla 001b/05
n.+ u 006b/06

n.+ dur 047a/03, 047a/06,
047a/09, 047b/01, 047b/07, 047b/10

N.+ dur 047b/04

nūş : İçen, içici.

n. 032a/03

nuzūl : Nuzul, inme, felç, konaklama.

N. 041b/02

N. 008b/06

nübüvvet : Peygamberlik, nebi olmak,
nebilik. Allah'ın (C.C.) emriyle
vazifeli olarak insanları doğru
yola çağırarak.

n. 019b/10

N. 040a/03

n.+ den 039a/03

-O-

o : O gösterme kelimesi.

o. 007a/07, 010b/04, 017a/03,

018b/07, 023a/09, 034a/09, 037b/06,
037b/10

O. 012a/03, 015b/02, 017a/08,

021b/10, 036a/11, 039b/06

şāh-ı'ālem O. 013a/10

o.+ ña 007b/04

o.+ nsuz 004b/03

o.- dı 025a/10

od : Ateş, nar.

o.+ a 014b/06, 038a/02,

041a/09

o.+ ı 021a/05, 021b/01

o.+ lar 021a/02

oda : Ota {oda}. Evin herhangi bir
bölümü.

o. 010a/04

o.- ya 010a/02

oğlan : Erkek evlat

o. 047b/08

O. 047b/07

o.+ larından 005b/04

oğul : Erkek evlat . Arının yavrusu.

o.+ ı 011b/07, 037b/03,

046a/06

o.+ larına 004b/06

o.+ um 006a/07

o. 004b/06

okka : Eskiden kullanılan bir ağırlık
ölçüsü. Direm.

o. 043b/08

oku - : Bir yazıyı meydana getiren
harf ve işaretlere bakıp bunları
seslendirmek veya düşünceyi anlamak.

o.- dı 026a/03, 046a/04

O.- dı 024b/06

o.- du 009a/07

o.- yayidi 045b/09

o.- ur 044a/02

O. 039b/05

o.- dı 024b/07, 033b/06

o.- du 019a/07

o.- rdı 021a/04, 045b/04

O.- yān 003a/01

O.- yanı, 046a/11

o.- yub 010b/02, 015b/08,

019a/06

O.- yub 015b/06

o.- yuban 003a/05

o.- ur 044a/02

o.- an 003a/01

o. 047a/10

ol - : Meydana gelmek varlık
kazanmak ve vuku olmak.

o.- a 002b/06, 003a/04,

003a/09, 003b/08, 007a/06, 007b/03,
008a/09, 009a/03, 009a/05,

009a/06, 009a/09, 009b/10,

011b/11, 012a/01, 012a/10, 013a/03,

013b/10, 027b/06, 028a/04,

028a/06, 029a/04, 029a/05,

029a/07, 029b/03, 031b/02, 033a/03,

033a/10, 036a/05, 037b/07,

039b/09, 042a/07
O.- a 009b/01, 011b/11,
015b/11, 016a/03, 023a/02, 029a/03
O.- acağı 036a/01
o.- alar 011b/01, 033b/11
o.- am 028a/02, 029a/08
o.- an 011b/10
o.- anlar 014b/06, 032b/03,
041a/09
o.- asın 005b/06, 008a/02,
009a/02, 012b/06, 013a/03, 013a/09,
042a/07, 042a/08, 042b/09,
044b/02
O.- asın 041b/03
o.- avuz 006a/04
o.- dı 004b/04, 005a/09,
006a/02, 006b/07, 008b/07, 008b/11,
009a/07, 009b/03, 009b/08,
010a/03, 013a/08, 014a/03,
014b/04, 014b/05, 015b/10, 016b/06,
019a/02, 020a/07, 020b/06,
020b/07, 021b/10, 024b/05,
024b/06, 025b/02, 025b/09, 025b/10,
028a/08, 028b/07, 028b/11,
030b/04, 031a/06, 031b/08,
032a/11, 033b/04, 034a/01, 035b/01,
035b/07, 036b/07, 037a/08,
037b/02, 037b/05, 040a/01,
041b/07, 042b/03, 043a/02, 043b/11,
044a/08, 045a/04, 045a/07,
045a/11, 046a/02, 046a/05,
046b/09
O.- dı 031b/09, 046b/06
o.- dığın 033b/07
o.- dılar 013b/06, 015a/11,
026a/05, 026a/06, 027a/06, 031b/06,
032a/01, 036a/07, 043a/07
o.- du 003b/06, 003b/07,
003b/08, 014b/03, 016a/09
o.- duğı 012b/08
o.- duğı 017b/05
o.- duğuna 004a/10
o.- duğça 004a/11
o.- dum 003b/10, 004a/02,
034b/11, 040a/09, 040b/03
o.- duñ 004a/03
o.- ırdı 010b/07
o.- ısar 003a/08, 010a/10
O.- ıсарdır 009a/06
o.- madan 025b/01
o.- madı 004a/02
o.- mağ 018a/07
o.- mamışım 038b/09
o.- masa 002a/01, 033a/08
o.- masaydı 019b/05
o.- masun 033a/05
O.- maya 027a/09
O.- mayaydı 002a/02
o.- mayub 031a/11
o.- maz 003b/01, 006a/10,
009b/04, 013a/04, 016b/02, 018b/01,
019b/05, 020a/03, 023a/05,
026a/09, 029b/07, 033a/07,
033a/11, 037a/09, 040b/10, 042a/11,
046a/08
o.- mazzın 005a/08
o.- miş 025a/02
o.- mişam 040b/09
o.- mişdur 017a/10
o.- muş 013b/07, 015b/04,
015b/08, 022a/10, 028b/10, 038a/11,
038b/02, 038b/06, 040a/09
o.- muşdır 044a/03
o.- muşdur 019b/01, 022a/09,
038b/11
o.- muş durur 027a/08
o.- muşdı 010b/02, 036b/11,
043a/09
o.- muşidi 010b/04
o.- muşidiñ 004a/03
o.- muşsiñız 038b/05
o.- muştur 001b/07

o.- sa 001b/03, 017a/03
o.- sun 003b/11, 005a/07,
008a/03, 009b/01, 012b/04, 012b/08,
012b/09, 019b/08, 020a/09,
028a/09, 028b/08, 032b/10,
033a/05, 034b/05, 034b/09, 034b/11,
035a/02, 035a/03, 039a/02,
040b/07, 042b/04
o.- up 005b/06, 025b/05,
032b/11, 035b/03, 035b/08
O.- up 018a/11
o.- uban 045a/01
o.- ubdur 002a/10
o.- uban 011a/06, 023a/02,
024b/04, 026a/06
o.- un 016a/02, 022b/11
o.- uñ 037a/03
O.- unca 006a/05
o.- unsa 003b/01, 006a/10,
009b/04, 013a/04, 016b/02, 020a/03,
023a/05, 026a/09, 029b/07,
033a/11, 037a/09, 040b/10,
042a/11, 046a/08
o.- ur 001b/03, 001b/04,
002b/11, 003a/01, 004b/11, 007b/03,
011b/01, 011b/02, 018b/05,
024a/11, 028b/07, 030b/07,
030b/08, 034a/03, 035b/02, 036a/04,
044b/11
O.- ur 018b/05
o.- urdı 038a/04, 038a/07,
038a/10, 039a/04
O.- urdı 039a/05, 042a/10
o.- urıdı 036a/03
o.- urlar 008b/07, 041b/06
O.- urlar 039b/07
o.- ursun 041b/09
O.- usardır 042a/01
o. 003a/04, 026a/08, 035b/11
o. 009b/09
o. 026b/02

o. 035a/09, 048a/01
o. 022a/10, 035b/06
o. 002b/05, 008a/03
o.- duğı 033b/11
o. 001b/06, 001b/08, 024a/11
ol : 3. Tekil kişi zamiri, o
o. 001b/07, 002a/06, 002a/07,
002b/05, 002b/10, 003b/05, 004b/04,
004b/06, 004b/11,
005a/04, 005b/07, 005b/10,
005b/11, 006a/09, 007a/07, 007a/08,
007a/10, 007b/09, 008b/03,
008b/06, 008b/08, 008b/09,
009a/01, 009a/02, 009a/03, 009a/05,
009b/01, 009b/08, 010a/01,
010b/01, 010b/08, 011a/01,
011a/07, 011b/04, 011b/11, 013a/08,
014b/04, 014b/10, 015b/07,
016a/02, 016a/10, 016b/06,
016b/07, 016b/09, 017b/05, 018a/09,
018a/10, 018b/06, 020b/11,
021a/05, 021b/02, 021b/03,
021b/05, 021b/06, 021b/08, 022a/02,
022a/04, 022a/09, 022b/09,
023a/09, 023a/11, 024a/09,
024b/04, 024b/07, 024b/09, 024b/10,
025a/03, 025a/04, 025a/05,
025a/08, 025a/10, 025b/01,
025b/02, 025b/04, 026a/02, 027a/03,
027a/05, 027a/07, 027b/03,
028a/03, 028a/07, 028b/01,
028b/06, 028b/11, 029a/03, 029a/04,
029a/05, 029a/06, 029a/07,
029a/11, 029b/04, 030a/10,
030b/05, 031a/04, 031b/05, 031b/06,
032a/06, 032b/07, 033a/04,
034a/01, 034a/08, 035a/01,
035b/02, 036a/06, 036a/10, 036b/06,
038a/07, 038a/09, 039a/02,

039a/08, 040a/01, 041a/07,
041b/01, 041b/02, 041b/04, 042a/02,
042a/03, 042a/10, 042b/05,
043b/03, 043b/04, 043b/09,
044a/01, 044a/02, 044a/10, 044b/05,
045b/05, 045b/09, 046a/02
O. 001b/09, 002a/10, 021a/07,
022b/07, 023b/02, 024a/02, 024a/09,
024b/09, 024b/11,
025b/02, 025b/10, 027a/02,
028a/06, 029a/10, 030b/05, 030b/09,
032a/05, 032a/07, 032a/09,
033a/06, 034a/02, 035b/03,
039a/11, 044a/07, 044b/09, 045b/11
o.+ dur 038b/10
O.+ dur 001b/09
o.+ ur 001b/04

olar-onlar : 3.çoğul kişi zamiri, onlar.

O. 021a/02
o. 030b/11, 031a/02
o.+ ı 029b/02

on : On. Dokuzdan sonra gelen sayı.

o. 034b/02, 035a/02
O. 034a/10, 034b/11, 035a/01

oñat : Doğru, uygun, iyi.

O. 012a/07, 012a/10

ora : Orası, orda.

o.+ dan 030b/08

orça : Orta, ara.

o.+ ya 014a/07
O.+ ya 028b/02

oña (oda) : Oda

O.+ lar 020a/10
o.+ ya 024b/01, 024b/02,
035a/08

'osmān : Peygamberimiz Hazret-i Muhammed'in en yakın sahabelerinden, Aşare-i Mübeşşere'den ve İslamiyet için en çok fedakarlık gösterenlerdendir.

'O. 002a/11

'O.+ 'a 037b/06

'O. 043a/04

'O. 045b/01, 047a/08

otur - : Oturmak

o.- dı 010a/03, 011a/05,
014a/07

o.- muş 034a/02

o.- muşdı 039a/07

O.- sa 004b/03

o.- up 016b/10

o.- ur 034a/09

o. 034a/08

otuz : Otuz. Otuz sayısı.

o. 017a/02, 043a/09

O. 018b/11

-Ö-

öd : Karaciğerin salgıladığı yeşil, sarı renkte acı sıvı, sıvı safra.

ö.+ i 021a/05

ödi - : Ödemek.

ö.- ser 034b/08

ögüt : Bir kimseye yapması ve ya yapmaması gereken şeyler için söylenen söz, nasihat.

ö. 030a/08

öl - : Ölmek.

ö.- düm 033a/04

ö.- ünce 033a/09

Ö.- üp 043b/09

'ömer : Rasül-ü Ekrem'in ikinci halifesi, Aşare-i Mübeşşere'den ve sahabenin en büyüklerindendir.

'Ö. 002a/11, 043a/11,

043b/10, 044a/03, 044b/02, 044b/06,
044b/08, 045b/01, 047a/05

'Ö.+ 'e 044b/06

'Ö.+ 'iñ 044a/07

'Ö.+ 'le 044a/06

'ömür : Yaşama, hayat.

'ö. 019a/01

‘ö.+ i 040a/10
‘ö.+ üñ 008a/03
‘ö.+ i 003b/07, 004a/01
‘Ö.+ i 023b/07
‘ö.+ üm 004a/11
ön : Bir şeyin esas tutulan yüzü.
ö.+ den 024b/08, 029b/01
ö.+ ünçe 035a/04
ö.+ ünde 014a/04, 032b/11
öñce : Baştaki, geçmişteki bölüm,
geçmiş zaman.
ö. 026b/07
öp - : Öpmek.
ö.- üp 018b/09
ö. 010a/04
öyle : Onun gibi olan, ona benzer.
ö. 027a/03, 029a/09, 036a/06,
045b/05
öz : Kendi, öz, nefis.
ö.+ i 036a/03
ö.+ ini 017a/06
ö.+ lerin 030a/09
ö.+ ünde 005a/07
özge : Başka, diğer.
ö. 004b/02

-P-

padişâh : Büyük hükümdar, sultan.
p. 025a/03
Fâhr-ı âlem p. 045a/11
p.+ larıñ 038b/10
pâre : Parça.
p. 016a/03
p.+ sin 038b/08
pay : Birden fazla kişi arasında
bölüşülmüş bir bütünden, bu kişilerin
her birine düşen bölüm.
hak-i p.+ ine 028b/03
Hak-i p.+ ine 027a/11
Hak-i p.+ ine 030b/11
pâyende : Destek, duran.

p. 008a/03, 012b/09
Devlet-i p. 026a/01
pây u māl : Ayak altında kalmış.
p. 033a/03
pehlivân : Yiğit, kahraman, güreşçi.
p. 039a/02
p.+ ı 005a/04
pek : Sert, katı.
p. 021b/07
pelid : Pis, murdar, kirli.
p.+ ler 021b/06
Perde : Kapı, pencere gibi yerlere
asılan veya iki yeri birbirinden ayıran,
görünmeğe mani olan şey.
P. 031a/06
Pes : Sonra, sonrasında, nihayet.
Arka, öyle ise.
p. 006a/09, 009b/01, 024a/02,
036b/07
P. 001b/04, 001b/05, 002b/08,
016b/07, 025a/06, 025b/10, 025b/11,
026a/07, 026b/07,
026b/11, 027a/08, 028a/08,
028a/11, 030b/08, 031a/03, 031b/07,
032a/08, 034a/01, 034a/09,
035a/03, 036a/06, 036a/09,
042b/06
Peygamber : Allah'tan haber getiren
elçi. Haberci.
p. 009a/09, 011b/11, 016a/01,
042b/09, 047a/03, 047a/04
P. 047a/03
Hâzret-i p. 043b/01
p.-i âhîrzamâna 009a/02
p.-i ahîrzamân 029a/02
p.-i ahîrzamân 043b/03
p.+ den 029a/04
p.+ e 010a/10, 011b/11
p.+ idir 019b/03
p.+ inüñ 041b/11
peyk : Bir şey etrafında ona bağlı
olarak dönen.

p.-i Celîlem 039b/11
peymân: And, yemin, muahede, ahitleşmek. Kadeh.
p.+ ınız 032b/06
pinhân : Gizli, saklı, hafi, mahfi, mestur, müstetir.
p. 044b/02
p. 013a/01
pîr : Yaşlı, ihtiyar, reis, bir tarikatın kurucusu.
p. 004b/04, 004b/06, 016b/07, 021b/11
p.+ i 005b/10
pişmân: Pişman. Nadim.
p. 032b/11
pür : Çok, dolu, çok fazla, memlu, tekrar.
p. 005b/11, 024b/05, 024b/10, 025b/04, 025b/10, 029a/03, 032a/06
pürşafâ : Saflık dolu. Gönül rahatlığı ile dolu, gönlün şen olması. Sahib, malik.
p. 034b/03

-R-

Rabb : Cenab-ı Hak (C.C.) .Sahib, malik, seyyid.
R.-i Celîl 037a/08
R.-i Kerimi 037b/09
R.+ ın 041b/01
R. 023b/10, 044a/06
Rabbenâ : Ey bizim Rabbimiz! Ey Sahib-i Halikımız! Ey bizi terbiye edip besleyen sahibimiz!
R. 002b/04
RabbiCelîl : En iyi, en yüksek refik. Cenab-ı Hak (C.C.)
R. 031b/08
R.+ ın 009a/05
rağıyallahü : Allah ondan razı olsun anlamında.

r. 046b/03, 046b/08, 047a/05, 047a/08, 047a/11, 047b/03, 047b/06
R. 046b/07
rağbet : İstek, arzu. İyi sayılmak. Bir şeyi çok iştiyakla istemek. İhlasla dua etmek, teveccüh etmek.
r. 019b/01
râğıb : İsteyen, rağbet eden.
r. 005a/09
Rahîm : Merhametli.Merhamet eden Tanrı.
R. 002b/05
rahm : Rahmet edici, acıyan, merhamet eden.
r.+ inde 003b/05
Rahmân : Bütün yaratıklara rızıklarını veren, her an bütün mahlukat hakkında hayır ve rahmet irade buyuran, bütün mahlukatına sayısız nimetler veren. Nizam ve adalet sahibi.
R.+ ı 042a/05
rahmet : Merhamet, acımak, şefkat etmek, ihsan etmek, esirgemek.
r. 006a/04, 023b/11, 039b/08
R. 003a/06
r.+ e 002b/03
R.+ ın 003a/10
r.+ ınle 046a/11
r.+ iyle 002b/03
râhib : Abid. Allah'tan (C.C.) korkan. Rahip.
r. 015b/02, 016b/06
r.+ i 015b/02
râz : Gizli sır, saklı şey.
r.+ ımı 011a/10
râzî : Hoşnud, rıza gösteren, kabul eden.
r. 004a/02, 009a/07, 030b/03, 033b/05, 033b/07
R. 002b/05, 031a/11
r.+ yam 030a/10
ref' : Kaldırma, yüceltme, yukarı kaldırma.

- r. 031a/06
- rehber** : Yol gösteren, kılavuz.
r. 009a/09, 010a/10, 041b/03
- Reis** : Baş, başkan.
R.-i kārībān 011b/03
R.+ i 011b/05
- renk** : Renk. Bulanık su.
r. 028b/07, 032a/07
R. 032a/10
r.+ i 032a/11
- renkli** : Renkli. Rengarenk.
r.+ dir 032b/06
- resīm** : Resim, suret.
r.+ e 038a/11
- Resül** : Elçi, Peygamber.
R. 013a/07, 025a/04, 045b/06,
045b/08, 046b/11
mevlūd-i faḥr-ı R. 002b/10
R.-i Muşafā 003b/02,
006a/11, 009b/05, 013a/05, 016b/03,
020a/04, 023a/06, 026a/10, 029b/08,
033b/01, 037a/10, 040b/11,
042b/01, 046a/10
R.-uEkrem Şallalahü 047b/09
R.+ den 028a/06
R.+ dūr 044b/09
R.+ ısın 044a/09
R.+ i 005b/11, 016a/11
R.+ ün 004a/08
R.+ üñ 004b/01, 037b/07
R. 046a/01
R.+ yem 039b/11
R. 020a/06
R. 020a/06
R. 016b/04
- Resülü'l-lah** : Allah'ın (C.C.) gönderdiği Peygamber. Hazret-i Muhammed'in (A.S.M.) bir ismi. Allah'ın Resülü anlamında.
R. 039a/07, 039b/01, 044a/05,
046b/05
- R.+ 'ı 014a/08, 040a/02
- reva** : Layık, uygun. Meydana gelmek.
R.+ dır 014b/10
r. 022b/02
r.+ dır 022b/03
- revān** : Giden, akılcı. Ruh.
r. 022b/11, 024b/11, 026a/07,
026b/02, 030b/04, 033b/06
ruh-ı r. 034b/07
r.+ ı 009b/03
r. 025a/10, 028a/08, 028b/10,
030b/08, 034a/01, 038b/06, 043b/11
r.+ a 018a/02
- revāne** : Yürüyen, giden.
r. 013b/06, 014a/03, 014b/04,
015a/11, 020a/07
r. 021b/10, 038b/03, 038b/11
rūḥ-ı r. 003b/11
- Rıdvānu'l-lahi** : "Allah ondan razı olsun" mealinde dua .
R. 002b/05
- rıfḳ** : Yumuşaklık, yavaşlık, tatlılık, nezaket.
r. 027a/10
- rıḥlet** : Göçme, ölme, yolculuk.
r. 005b/09
- rızḳ** : Yiyip içecek şey. Maddi manevi ihtiyaca lazım nimet. Allah'ın herkese lütuf ve kısmet ettiği ve bekaya sebep olan nimet.
r.+ ı 037a/07
- ri'ayet** : İyi karşılamak, ağırlamak, hürmet etmek.
R. 007a/06
- rib** : Ev, bahçe, barınılanyer.
r. 016b/10
- ricā** : Yalvarmak, niyaz eylemek.
r. 003a/02
- Risālet** : Birisini bir vazife ile bir yere göndermek.
R. 038a/10

R.+ ine 040a/10
R.+ iñe 004a/01
r. 005b/07, 040a/04, 042b/02,
042b/05, 042b/07

R. 039a/09, 040a/05

riyāzat : Nefsi terbiye maksadıyla az gıda ile geçinmek, nefsinin hevesattan men' ile faydalı fikir ve işle meşgul olmak.

r. 015b/06

ru : Yüz. cihet. Sebep. Çehre

r.-yi zemīn 028b/11

r.-yi zemīn 031a/09

rub' : Çeyrek, dörtte bir.

r.+ ı 013a/11

rūh : Can, ruh.

r.-ı revānım 003b/11

r.+ ı 002b/11, 018b/03

r.+ ı 003b/08

r.-ı revān 034b/07

r.-ı şani 041a/06

r.+ ı 038a/05

r.+ ı Anuñ 005a/04

ruhbān : Ruhban sınıfı, başta Hıristiyanlık olmak üzere belirli bir din bünyesinde din adamlığını meslek olarak icra eden tüm kişiler. Aslen Hıristiyanlık terminolojisine ait olan ruhban sınıfı kavramı zaman zaman diğer dinler için de kullanılır.

r. 041a/03, 041b/09

r.+ a 041b/08

Ruķiyye : Büyü ve dua . Kadın ismi olarak da kullanılmaktadır. Peygamber efendimizin kızı.

R. 037b/04, 037b/05

rūşen : Aydın, parlak. Belli, aşikar.

r. 008b/07

R. 001b/03

s. 038a/07

sa'adet : Huzur, mutluluk. İnsanın devamlı olan huzur ve sevinç halidir.

s. 025a/08, 028a/08

ehl-i s. 019b/02

fahır-ı'ālem S.+ le 010a/01

sa'adethāne : Yüksek rütbeli kimselerin evi. Mutlu ve huzur içinde yaşanan yer.

s.+ ye 028a/10

sā'at : Bir günün 24'te birine eşit zaman birimi ve bu zamanı ölçmek için kullanılan alete verilen addır. Altmış dakikalık zaman dilimi.

s. 008b/08, 010b/08, 012b/08,
021a/05, 024b/11, 025a/01, 025a/02,
025b/10, 038a/03,

039a/08, 039a/11, 044a/07

s.+ de 023b/02, 024a/02

Sa'dibniVakkas: Eshab-ı kiramın büyüklerinden ve İran'ı zapt eden ordunun kumandanı. Dünyada iken Cennetle müjdelenen on sahabiden biridir. İlk müslüman olanların yedincisidir.

S. 043a/05

s. 033a/07

sa'y : Gayret, çaba. Hac ya da Umre yaparken Kabe yakınlarında bulunan Safa ile Merve tepeleri arasında, dört gidiş üç geliş olmak üzere yedi defa gidip gelmektir.

s. 031a/02

şabah : Gün doğmasına yakın vakitten, öğle vaktine kadar olan zaman.

ş. 046b/02

fahır-icihāne Ş. 014b/05

ş. 032a/11

sabıka : Geçmişte işlenmiş, mahkemece ispatlanıp cezalandırılmış olan suç. Eski, bir önceki.

s. 028b/09

-S-

şā'im : Oruçlu, oruç tutan.

şabr : Acı, yoksulluk, haksızlık gibi üzücü durumlar

karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç.

ş.+ ı 011b/01

ş.+ ım 039a/01

Şabî : Çok küçük yaşta erkek çocuk.

Ş.+ den 004b/10

şabr : Acı, yoksulluk, haksızlık gibi üzücü durumlar

karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç.

ş. 028a/04, 030a/10

saç - : Bir şeyi ortalığa dağıtmak, dökmek.

s.- arlar 021a/01

s.- up 012a/04

şaç : Baş derisini kaplayan kıllar .

ş.+ ı 030a/03

Ş.+ ı 038a/02

s. 021a/01

Ş. 028b/06

şad : Yüz. Minnet, meşakkat.

ş. 015a/08

Ş. 035a/03

sadef : Deniz böceklerinin kıymetli kabuğu ve onlardan yapılan şeyler.

S.+ den 016a/08

şādık : Dostluğu ve bağlılığı içten olan, sadakatli.

ş. 025b/01

ş.+ sın 005a/07

şadr : Göğüs. Baş. Baş köşe. Sadrazam.

ş.+ e 006a/06, 007b/08,

018a/02, 028b/01, 034a/09

Ş.+ e 031a/04

ş.+ ma 005b/02

safā : Saflık, berraklık. Gönül şenliği, kedersizlik, eğlence.

s. 024b/05

s. 001b/09

ş. 002a/08, 002b/09, 025b/04, 029a/03

Ş.+ dan 008b/08

‘ayn-ı ş.+ dur 018a/06

ş.+ ya 011a/07

ş.+ yı 005b/07

ş. 003b/02, 006a/11, 009b/05, 013a/05, 016b/03, 020a/04, 023a/06, 026a/10, 029b/08,

033b/01, 037a/10, 040b/11,

042b/01, 046a/09

bedr-i ş. 024a/09

Şafiyallah : Tertemiz

ş. 026b/01

Şağ : Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sol karşıtı. Yaşamakta olan.

Ş. 028b/10

şahib : Herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan, onu yasaya uygun bir biçimde dilediği gibi kullanabilen kimse, iye, malik. Sohbet edilen kimse.

ş. 002b/08

şağlığ : Sadece bireyin vücudunda hastalık ve sakatlığın olmayışını değil, kişinin bedenen, ruhen ve sosyal yönden tam bir iyilik halinde olmasını ifade etmektedir.

ş.+ ımızı 023a/02

şahra : Çöl, kır.

kuh-ı s. 020a/02

ş.+ sında 036b/01

ş.+ ya 020b/08, 036a/05

şāhib : İye, malik.

ş. 011a/02

şāhibkırān : Her zaman muvaffak olan ve üstünlük kazanan hükümdar.

Hamza-yı ş. 043a/08

şā'im : Oruç tutan, oruçlu.

ş. 015b/05

şakın - : Herhangi bir korku veya düşünce ile bir şeyi yapmaktan uzak durmak, içtinap etmek.

ş.- uram 005a/08

sakin : Durgun, dingin olarak.

s. 031b/06

S. 046a/02

s. 027a/03

şakla - : Saklamak, gizlemek.

ş.- dı 021b/08

ş.- ya 022b/08

şal - : Bağımlılığına, tutukluluğuna veya baskı altındaki durumuna son vererek serbest kılmak, bırakmak, koyuvermek

Ş.- arlar 022a/04

ş.- dı 007a/11

şalavât : Hazret-i Muhammed'e (A.S.M.) memnuniyet ve bağlılık için yapılan dualar.

ş. 003b/02, 006a/11, 009b/05, 013a/05, 016b/03, 020a/04, 023a/06, 026a/10, 029b/08,

033b/01, 037a/10, 040b/11, 042b/01, 046a/03, 046a/10

Şallalahü : Peygamber

(s.a.v.)Efendimizin ismi alınınca kısaca salevat getirmek anlamında kullanılan bir kelimedir.

ş. 046b/01, 046b/05

Resül-uEkrem Ş. 047b/10

sân : Ün, nam, şan. Benzer.

s.+ ım 041b/10

Şan -

Ş.- asın 040a/03

Ş.- asın 018b/06

Ş.- āsın 005a/11

ş.- madı 023b/03

S.- ma 030a/06

saña : Sen zamirinin e hal eki almış hali.

s. 009a/03

s. 005a/03, 019b/10, 023b/05, 023b/06, 025b/06, 025b/08

şandug : Sandık.

ş.+ ından 012a/04

şanem : Sandık.

Ş.+ leri 009a/10

şani : İkinci.

ruh-ı ş. 041a/06

şaniye : İkinci. Dakikanın altmışta biri.

ş. 028a/09

sar - : Sarmak.

s.- msun 012b/02

sarāy : Büyük, muntazam ve tantanalı konak, ev.

s.+ a 011a/05

şarıl - : Sarılmak.

Ş.- up 004a/04

saruvir - : Sarıvermek birleşik fiili.

s.- di 014a/11

şat - : Satmak.

Ş.- mazım 034b/10

şavm'a : Manastır. Mabet. İbadet yeri, hususan Yahudilerin ibadet ettikleri yer.

ş. 017a/04

s.+ aya 017b/09

ş.+ a 017a/08

ş.+ aya 017b/03, 019a/08

ş. 016b/08

şay - : Saymak.

ş.- dı 012b/07

şayd : Av.

ş. 043b/05

sāyibān : Gölge. Büyük çadır.

Şemsiye. Koruyan, himaye eden.

s. 044b/11

s. 016a/03

sebeb : Sebep, neden.

s. 002a/02, 027a/08

s.+ den 007a/08

secde : Allah'ın (C.C.) huzurunda yere kapanış. İbadet ve Allah'a (C.C.) memnuniyetini ve itaatini bildirmek veya şükretmek için yere kapanarak alın, burun ucu, eller, dizler ve ayak uçları yere gelecek şekilde yapılan en büyük tazim ifade eden hareket. Namazın bir rüknü.

s. 021a/02

sefer : Yolculuk. Savaş. Kez.

s.+ de 022a/08

seher : Seher vakti.

s.+ den 012a/11

S.+ de 014a/07

segird - : Koşmak, yürümek, koşturmak.

S.- üp 007b/07, 017a/08,
017b/02

s.- di 018a/10

sehi : Fidan gibi. Düz, doğru.

s. 005a/06

sehil : Kolay, kolaylık.

s. 025b/08

sel : Sel.

s.+ den 017a/02

selām : Selam. Esenlik.

s. 028b/03, 033b/09, 034a/06

s.+ m 025b/11

s. 017b/06, 025b/11, 027a/11,
030b/06, 031a/03, 035a/07, 041b/01

s.+ m 035a/07, 041a/11

s.+ iñ 031a/04

S. 021b/11, 022b/09

Semā : Gökyüzü.

S.+ ya 004a/06

Señ : saña {señ}. İkinci tekil kişi zamiri.

s. 005a/06, 005a/08, 005b/03,
005b/06, 011a/04, 012a/08, 012b/05,
016a/08, 016a/11,

017a/01, 019a/02, 030a/04,
034b/07, 038b/08, 042a/07, 044a/09,
044b/07

S. 023b/04, 023b/05

s.+ den 003b/10, 005a/03,

019b/10, 039b/10

s.+ i 004a/11, 012b/06,

023b/05, 029a/07, 032b/02, 032b/08,
034b/04, 038b/07

S.+ i 004a/05, 006a/08

s.+ in 006a/07

s.+ iñ 004a/01, 033a/01,

036a/02

S.+ iñ 019a/01, 019a/04,

019a/06, 039b/08, 039b/09

S.+ iñçündür 019a/07

s.+ iñdir 022b/01

S.+ iñile 029a/07

s.+ iñle 012a/09

s.+ sin 004a/10, 016a/07,

041b/03

s.+ a 023b/10, 034b/10,

035a/03, 040a/04, 041b/01, 042b/04,
043b/08

s. 033b/09

s.siz 016a/06

senā : Övgü.

ş. 017b/10

ş.+ lar 008b/01

ş.+ lar 005b/08

serāy : Sarāy.

s. 035b/06

sergerdān : Başı dönmüş, şaşkın.
Hayra

s. 024a/04

s. 027b/05

serhōş : Sarhoş, mest. Kendinde olmayan, başı hoş olan.

s. 032a/03, 032a/09

S. 032a/04

s. 021a/03

- server** : Reis , baş.
s. 011b/11, 018b/07, 027b/03,
037b/10, 041b/03
s.+ i 043b/09
s.+ idir 019b/03
s.+ in 018a/11
s.+ inüñ 041b/11
- servi** : Selvi ağacı.
s.+ dür 018b/06
- sev -** : Sevmek
s.- diğim, 003b/11
S.- diler 045a/07
s.- enler 014b/05
s.- er 037b/09
s.- erdi 006b/03
S.- erdi 004b/02, 010b/05
s.- erim 006a/08
s.- esin 005b/04
s.- se 047b/08
- sevāb(p)**): Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla yapılmış iyi işler.
s. 003a/01
ş.+ ı 011b/06
- sevgili- sevgüli** : Sevilen, aşık olunan, mahbub.
s.+ den 006a/08
s.+ dir 042a/03
s.+ miz 014b/08
s. 015a/05, 015a/06
s.+ dür 018a/07
s.+ si 021a/07
- sevin -** : Sevinmek, mutlu olmak.
s.- di 005a/11, 009b/03,
011a/08, 014a/02, 014b/06, 042a/09,
044a/11
S.- di 011a/03
S.- düğinden 017a/11
s.- üp 034a/03, 044b/01
S.- üp 005b/06, 008a/09,
008b/07, 011a/06, 020b/06
S.- üben 035a/11
- S.- ürler 035b/08
- seyis** : Atın tımarına yemine bakan adam. Uşak .
s.+ ler 026b/07
- seyr** : Yürüyüş , yolculuk .
s. 020b/11
s.+ e 017a/03
- Seyyid** : Hz. Muhammed'in soyundan olan, onun izinden giden.
S. 013a/07
S.-i 'ālem 023a/09
s.+ im 042b/08
- Sıçra -** : Sıçramak, havaya hoplamak.
S.- yub 034a/04
- şiddik** : En doğru doğru sözlü olan.
ş. 034a/09
- Sıdk** : Doğru söz . Hakikate muvafık olan.
S.+ ile 044a/10
ş.+ ıla 043a/06
Ş.+ ıla 030a/04
ş.+ ina 035a/02
Ş.+ ile 043a/02
- şifāt** : Bir kimse veya şeyin hal ve keyfiyeti , durum, nitelik.
ş.+ ı 009a/04, 010a/07,
011b/10
ş.+ ın 015b/09, 041a/08
ş.+ ı 002a/05
ş.+lu 006a/01, 011b/03
- şigar** : Çocukluk hali, küçüklük. Küçükler.
ş. 046a/01
- şığın -** : Dahil olma, iltica etme, sığınma.
ş.- dım 023b/10
- şın -** : Kırılmak, kopmak.
ş.- dı 021a/05
- sır** : Gizlenilmesi gereken şey .
s.+ dan 011a/11
s.+ a 037a/02
s.+ ı 011a/10, 043a/11

- s.+ ile 033b/05
s.+ ma 020b/05, 036b/08
- şıra** : Birşeyin ardından gelen. Saf, dizi.
ş. 012a/08
- sırdāş** : Bilmesi istenilmeyen ve aşikar olmayan şeyin paylaşıldığı kimse. Yakınarkadaş.
s. 028a/05
- sihr** : Büyü , büyücülük , aldatmak .
S.+ ile 043b/04
- silah** : Savaş aleti.
s.+ ın 043b/11
s.+lı 007a/05
- sīm** : Gümüş , gümüş para .
s. 008a/11, 012b/03, 012b/04, 032b/09, 033a/09, 036b/07
S. 006b/10, 033a/08, 036b/11
- sine** : Göğüs, yürek.
s. 012b/04
- siñek** : Bir hayvan türü. Sinek.
S. 038a/02
- siyāh** : Kara , esved , zenci.
S. 018b/04
ebr-i s.+ ı 010b/11
leyl-i s.+ ı 008b/05
- siz** : İkinci çoğul şahsı bildiren zamir.
s. 012b/10, 020b/03
S. 014b/11, 029a/09, 029b/02, 032b/04, 037a/03
s.+ den 031a/08, 032b/03, 034a/06
s.+ e 008b/01, 014b/10, 019b/01, 029a/08, 032b/04, 034a/06, 045b/06
S.+ e 006b/06, 020a/09, 038b/04
s.+ i 031b/01, 031b/03
s.+ iñ 033a/05
s.+ lerden 003a/02
- s.+ lere 030b/06
S.+ lere 033a/03
s.+ leri 009b/11
- şofra** : Yemek yenilen yer. Maide.
ş. 028b/02
- şoĥbet** : Sohbet, hasbihal.
ş. 019b/07
- sol -** : Solmak, eskimek.
ş.- muş 038b/06
ş.- masun 008a/04
ş.- muş 038a/11
ş.- muşdur 038b/03
- soñ** : Hitama erme, son bulma. Bir işin bitişi.
S. 004a/07
s.+ u 011b/02
ş.+ ı 013b/10
Ş.+ uñda 025a/06
ş.+ a 024b/08, 029b/01
- soñra** : Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı. Daha uzak ve ileri bir yerde. Yoksa, aksi hâlde. Arkadan gelen bölüm veya zaman.
s. 044b/04
ş. 007b/10
ş. 005b/06, 010a/08, 036a/09, 041a/10
Ş. 032b/11, 033b/10, 034b/08, 045a/06, 045b/08
- Şor -** : Birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek, soru etmek. Bir işin sorumluluğu kendisinde olmak, bir işten sorumlu bulunmak.
ş.- dı 024b/11, 038b/01, 041b/08
ş.- miş 008b/04
Ş.- up 004b/05
ş.- uñ 025b/08
s.- muş 010a/06
- şoruş -** : Birine sormak.
ş.- dılar 026b/09

sön - :Yanmaz, aydınlatmaz, parlamaz olmak. Parlaklığını, ışığını yitirmek.

s.- di 021a/05

söyle - :Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak. Bir düşünceyi ileri sürmek, ortaya atmak. Yapılmasını istemek.Türkü, şarkı vb. Okumak

s.- di 030b/06

s.- diler 007b/06

s.- diñiz 015a/09, 020b/03

S.- düğüñ 027a/10

s.- meye 019a/10

S.- meyüb 031b/06

s.- mişdir 041a/08

s.- ñ 008a/01

S.- ñ, 047a/02

s.- nüb 031a/06

s.- r 002b/10, 043b/01

s.- rim 030a/06

s.- rsiñ 030a/04

s.- se 010b/10

s.- yeler 030a/09

S.- yerek 033a/10

s.- yesiz 031b/03

s.- yim 002b/07

S.- yim 002b/09

s. 027a/10, 039b/04

S. 033b/09

ş. 020a/11

ş.- miş 002b/08

ş.- yesin 019b/11

söyleş -: Karşılıklı konuşmak, hasbihal etmek, sohbet etmek.Bir işin nasıl yapılması gerektiği konusunda konuşmak, müzakere etmek.

s.- mek 047b/04

S.- mek 047a/04

söyün -: Soyunmak. Sönmek, sevinmek.

S.- di 021b/01

söz :Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, lakırdı, kelim, kavil.

s. 006b/05, 006b/06, 007b/11,

022a/11, 024a/01, 028b/03

S. 028a/05, 031a/06

s.+ de 006b/05

s.+ i 005a/11, 006a/01,

008b/03, 010a/01, 018a/08, 019a/11,

027a/10, 028b/06, 030a/04,

030a/06, 030b/02, 030b/09,

031a/07, 031b/01, 031b/03, 032a/02,

032b/07, 033b/04, 033b/07,

036a/03, 039a/02, 043b/10

S.+ i 018b/03, 037b/08

s.+ ine 005a/09, 033a/02,

041b/06

s.+ iniz 015a/01

s.+ iñize 030a/04

s.+ iyle 019b/06

s.+ ler 022b/04, 030b/02

s.+ leri 012b/09, 015a/01,

015a/07, 015a/08, 021b/06, 025b/09,

029b/11, 030a/01, 030b/05,

031a/11, 031b/09

s.+ lerin 030a/09

s.+ üm 014a/09, 018a/05

s.+ üme 030a/05, 037a/03

s.+ ün 022b/05

s.+ üñ 019a/10, 027a/10

s.+ ünde 005a/07

S.+ üni 032a/04

s.+ üñüz 033a/05

su : Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde, ab, hayati sıvı.

s.+ yına 039b/08

ş.+ yuna 002a/10, 010a/09,

019b/04

sü'ad : Yürek.

S. 017a/04

su'āl : İsteme. İstek.Soru. Sorulan şey.

s.+ i 038b/04

subḥ : Sabağ

S. 027b/03

ş. 027b/09

Ş. 024a/08, 025b/01

ş.+ a 015b/05

ş. 003b/01, 006a/10, 009b/04,

013a/04, 016b/02, 020a/03, 023a/05,

026a/09, 029b/07,

033a/11, 037a/09, 040b/10,

042a/11, 046a/07

ş.+ a 019a/03, 022b/11,

032a/06

subḥān : Tanrı.

s. 003b/06

şuc :Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış.Yasalara aykırı davranış, cürüm.

ş.+ umuzı 003a/07

Ş.+ ını 023b/11

ş.+ larına 023b/09

sükker : Şeker.

s. 018b/03

s.+ i 013a/11

s. 007b/08, 007b/09

sultān :Müslüman, özellikle Sünni hükümdarların kullandıkları unvan, padişah.

s. 023b/05

s.-ı cihān 042b/03

s.+ ım 032b/10

şumāt : Sofra altına serilen dört köşe bez, sofra bezi.

ş. 028b/02

şun - : Bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek, yollamak, göndermek, takdim etmek.

Ş.- dı 026a/02

süre : Kur'an'ın yüz on dört bölümünden her biri.

S.-i ṭāhā 044a/02

s.+ sini 039b/03

s.+ ini 041b/02

sürür : Mutluluk, neşe.

s. 001b/08

suvar : Ata binmiş. Binici.

s. 025a/02

S. 014b/03

sünnet : Kanun,yol. Hz.

Muhammed'in yapmış ve söylemiş olduğu şeyler.

s.+ in 045a/01

s.+ ini 047a/04

sür - : Sürmek, kullanmak.

s.- di 018b/09, 019b/09

s.- elim 017b/08

s.- er 017b/04

s.- erlerdi 032a/10

s.- esin 027a/11

s.- eyim 005a/05, 030b/11

s.- eyin 003b/09

s.- üp 012b/11

s.-üldi 007b/10

-Ş-

şād : Sevinçli, ferahlı, memnun, mesrur, şen, bahtiyar.

ş. 008a/09, 008b/07, 017b/09,

024a/10, 024a/11, 025b/03, 026b/02

ş. 002b/11, 005b/06, 011a/06,

012b/06, 021a/03, 022a/01, 023a/02,

024a/07, 025b/02,

025b/05, 026a/05, 026b/05,

030b/07, 032a/01, 034a/03, 035b/01,

035b/08, 037a/08, 040a/02,

041b/01

Ş. 024b/04, 024b/05

şādān : Sevinçli, bahtiyar.

- ş. 038a/04
- şādumān** : Mesrur, bahtiyar.
- ş. 033b/04
- ş. 035a/04, 044b/01
- ş. 030b/08
- ş. 035b/09
- şāh** : Padişah. Ağaç dalı. Boynuz.
- ş. 026a/02
- ş.+ a 007a/07
- ş.+ im 030a/03
- ş.+ lar 008a/03, 031b/04
- ş. 020b/04
- māh-ı ş. 028b/06
- ş.-ı cihān 030a/01, 031a/07
- ş.-ı'ālem O 013a/10
- ş.-ıcihān Kevkeb 001b/07
- şāhid** : Şahitlik yapan, bilen.
- Ş. 041a/01
- ş. 037a/03
- şāhinşāh** : Sultanlar sultanı.
- ş. 012b/10
- şakı -** : Söylemek, dile getirmek, terennüm etmek.
- ş.- dı 032b/07
- Ş.- dı 035b/07
- Şām** : Suriye ve Lübnan memleketleri.
- Ş. 041a/03
- Ş.+ 'a 007a/02, 007a/04, 009a/10, 041b/05
- Ş.+ 'dan 042a/10
- Ş.+ 'ı, 036b/06
- ş. 003b/01, 006a/10, 009b/04, 013a/04, 016b/02, 020a/03, 023a/05, 024a/08, 026a/09, 027b/09, 029b/07, 033a/11, 037a/09, 040b/10, 042a/11, 046a/07
- ehl-i Ş. 020a/09
- Ş.+ 'a 022a/06
- ş.+ 'e 020a/08
- şān** : Şeref, namus, ün.
- ş. 044b/07
- mu'cizat-ı ş. 042b/09
- şark** : Doğu.Güneş ve güneşin aydınlığı.
- ş. 042a/01
- ş.+ a 041a/03
- şaşır -** :Hayret etmek,şaşırmak.
- ş.- maya 022b/09
- şefā'at** :Şefaath etmek. Af için vesile olmak.
- ş. 039b/09, 047b/11
- Ş. 010a/08, 039b/10, 040b/06
- ş.+ inle 019b/11
- şehādet** : Şehid olma, şehidlik. Tanıklık.
- Ş. 040a/07
- ş. 019b/02, 024b/08
- Ş. 040a/08
- Şehīd** : İlminden asla bir şey kaybolmayan, bütün şeyler ilminde hazır olan Allah. Şehit.
- Ş. 041a/01, 041a/02
- şehir(şehr)** : Kent, şehir. Ay. Meşhur.
- Ş.+ den 020b/07
- ş.+ i 010b/04, 016a/02, 042a/02
- ş.+ idir 041b/10
- ş.+ inde 010b/01
- ş.+ ine 026b/03
- şek(k)** : Kuşku, şüphe.
- Ş. 035a/10
- ş.+ im 025a/03
- şems** :Güneş.
- ş.+ ile 035b/03
- şer** : Kötülük,fenalık.
- ş. 031b/07
- ş.+ nde 015b/04
- şer'** :Emir ve nehy gibi hükümleri vaz' etmek.
- ş.-i din 045a/03
- şerbet** :Şekerli, ballı, güllü, baharatlı veya meyve aromalı ferahlatıcı içecek

veya tatlı yapımında kullanılan şekerli
SIVI.

ş.+ i, 007b/08

şerh : Açma, açıklama.

ş. 002b/07, 002b/08, 019a/05,
030a/01, 036b/02, 041b/08, 042b/06,
043b/07

Ş. 030b/06

şerî'at : Doğru yol. Din hükümleri.

ş.+ le 029a/02

şerîf : Kutsal, şerefli.

ecdâd-ı ş.+ ler 030b/01

şevk : Çok isteme, sevinç.

ş.+ inle 019a/01

şey :Nesne.

ş. 034b/01

şeydâ :Tutkun, divane.

bülbül-ü ş. 027b/08

şeytân :Topuz ,gürz.

ş. 023a/10

şi'r : Şiir.

ş.+ i 019a/07

şifâ : Hastalıktan iyi olma.

ş. 048a/01

Ş.+lıklar 004b/05

şimden: Halen, şimdi, şimdiki. Şu an.

ş. 030a/07, 041b/03

şimdi : Şu an. Halen, şimdi, şimdiki.

ş. 027a/04, 040a/09

Ş. 027a/05, 043b/06

ş.+ ye 033a/04

şîrîn : Tatlı, sevimli.

ş. 046a/04

şol : Şu, gösterme zamiri.

ş. 036b/02

Ş. 036b/07

şöyle : Şuna benzer.

ş. 003b/10, 015a/04, 017b/07,
023b/07, 043a/03

Ş. 002a/01, 002a/09, 002b/02,
024a/04, 027b/05

şu :Göstermek. Gösterme zamiri.

Ş. 012b/06, 013a/11, 020a/11,
023a/01, 038a/11, 038b/06, 039b/06

şu'le :Alev,ateş alevi.

ş. 040a/03

şuğlı : İşler, meşgul olacak şeyler,
dertler, gaileler.

ş. 027a/07

şumâr : Sayı, sayan.

ş. 036b/05

şübhe : Tereddüd. Bir şeyin doğru
olup olmadığına veya var olup
olmadığına dair kat'i kanaat ve bilgi
sahibi olmamak hali.

ş. 044b/08

ş. 044a/09

şükker : Şeker

ş. 037b/08

şükür (şükr) :Allah'ın (C. C.)
nimetlerine karşı memnunluk
göstermek. Allah'a teşekkür.

ş. 024b/06

ş.-i yezdan 040a/06

ş. 026b/08, 030b/09

Ş. 006a/03

ş.+ ler 012b/01, 024b/07,

030b/07, 035b/08

Ş.+ ler 020a/01

-T-

ta : Nihayet. Gayet. Kadar, beri,
dek. Kat. Kıvrım. Büklüm. Misil,
manend.

t. 037b/07

T. 032a/10, 036a/05

T. 028a/02

tâ'at : İbadet, itaat.

t. 038a/03, 038a/06

ta'bir : Terim. Rüya yorma. Herhangi
bir şeyden ve hadiseden, başka bir hak
ve faydalı manaya geçmek, intikal

etmek ve ibretlendirmek ve ders almak.

ṭ. 041b/08

ṭa'n : Ayıplama, kınama, kötüleme, suçlama.

ṭ. 033a/02, 035b/10

ṭ.+ ından 025b/09

ṭ.+ lı 022b/04

ṭabak : Tabak.

ṭ. 034a/10

ṭabīb : Doktor, hekim.

ṭ.+ im 004a/10, 024b/09

ṭağ : Dağ. Yara, kızgın demirle vurulmuş işaret.

ṭ. 039a/05, 039a/06

ṭ.+ da 038a/09

ṭ.+ na 038a/07

ṭ.+ ında 039a/05, 039a/07,

039a/11, 041a/05, 042b/06

ṭağıl - : Akmak, kaymak, aşağıya doğru hızla inmek.

ṭ.- dı 019b/07

ṭağla - : Yaralamak. Kızgın demirle işaret vurmak.

ṭ.- dığım 004b/09

Ṭāhā : Kur'an'da bir sure adı.

ṭ. 009b/06

Sure-i ṭ. 044a/02

ṭāhir : Temiz, pak.

ṭ. 009b/07

ṭak : Uyanık, gözü açık, müteyakkız.

ṭ. 044a/08

ṭal'at : Yüz. Güzellik.

ṭ.+ i 026a/01

Ṭalib : İstekli, talep eden.

ṭ. 038a/11

ṭ.+ em 040b/09

ṭañ : Ayıplama, kınama, kötüleme, suçlama.

ṭ.+ a 024b/06

ṭaprağ : Toprak.

ṭ.+ a 017b/04

ṭapu : Senet, belge.

ṭ. 014a/04

ṭa'ām : Yemek, yiyecek.

ṭ. 025a/06, 031a/05, 032a/01,

036a/06, 046b/02

ṭ.+ dan 036a/09

ṭ.+ ı 018a/03, 046b/04

Ṭ. 006a/06, 011a/07, 017b/07

Ṭ.+ ı 004b/03

ṭ. 025a/05, 036a/08

ṭa'n : Ayıplama, kınama, kötüleme, suçlama.

Ṭ. 025b/05

ṭabil : Yemeklere katılan biber, nane, tarçın gibi şeyler. Çömlek içinde pişen nesne. Davul.

Ṭ.+ lar, 013b/04

Ṭāhir : Temiz, pak.

Ṭ. 037b/03

ṭākat : Güç, kuvvet. İktidar.

Ṭ.+ ı 044a/08

ṭakın - : 1.Kendine takmak.2.Bir nitelik veya durum almak

Ṭ.- dı 014b/01

Ṭalḥa : Talha (ra). Bir sahabe adı.

Ṭ. 043a/05

ṭatlu : Tatlı. Şeker tadında olan.

Ṭ.+ dur 047b/05

ṭas : Tas.

ṭ. 046b/10

ṭ.+ dan 047a/03, 047a/09, 047b/01, 047b/04, 047b/07, 047b/11

ṭ.+ dan, 047a/06

ṭaş : Taş.

ṭ. 034b/02, 036b/04

ṭ.+ ları 019a/03

ṭ. 038a/08

ṭaşra :Taşra. Dış, dışarı.

ṭ. 020b/07

ṭatlu : Tatlı.

ṭ. 006a/01
ṭ.+ dur 047a/04, 047a/07,
047a/10, 047b/01, 047b/08, 047b/11

ṭavar : Davar.

ṭ. 037a/05

ṭayr : Kuş.

ṭ. 002a/04

Ṭayyib : Güzel, hoş.

ṭ. 013a/06

ta'bir : Yorumlama. Terim.

t. 041b/08, 042b/11

T. 029a/01

ta'c : Hükümdarların başlarına giydikleri mücevherli ve kıymetli taşlarla süslü başlık. Müslümanların, Peygamberimizin sünnetine uygun olarak veya onu temsilen başlarına sardıkları örtü; sarık, imame.

t.+ 1 040b/01

ta'līm : Öğretmek. Yetiştirmek.

Alıştırmak. Belli etmek. İdman.

t. 039b/03, 039b/05, 040a/07

ta'zīm : Hürmet. Riayet. İkranda bulunmak. Bir zat hakkında büyük sayıldığına delalet edecek surette güzel muamelede ve hürmet ifade eden tavırda bulunmak.

T.+ 1a 024b/02

t. 014b/04

t. 007b/08, 010a/02, 024b/08,
028a/11, 035a/05

t.-i ikrām 031a/03

tābān : Yaratılıştan. Doğuştan. Huy ve tabiat itibariyle.

māh-ı t. 003b/05

tabi'in : Eshab-ı kiramı gören Müslümanlar, Peygamber efendimizi görmemiş, fakat Eshab-ı kiramın sohbetine kavuşan, onlarla görüşüp konuşanlardır.

t. 045a/07

tācīdār : Taç sahibi, padişah.

t. 031b/05

tācirān : Ticaret yapan, ticaretle uğraşan Ticaretle uğraşan kimse, tüccar Ticaretle uğraşan kimse, tüccar.
t. 025b/03

taḥkik : Doğru olup olmadığını araştırmak veya doğruluğunu, yanlışlığını meydana çıkarmak. İncelemek. İçyüzünü araştırmak.

t. 017a/10, 021b/03

taḥsīn : Beğenmek ve alkışlamak. Tezyin eylemek, güzelleştirmek. İyi ve güzel bulmak.

t. 015a/08

taht : Cahiliye Araplarını putlarından biri. Şeytan. Allah'ın hükmünü tanımayan varlık, kişi veya güç.

t.+ 1 040b/01

taḥfif : Hafifletme, yükünü azaltma. Kolaylaştırma. Layıkı vechiyle hürmet etmemek. Maddi-manevi bir ızdırabı azaltmak. Kelimelerin bazı harflerini terketmekle telaffuzunu kolaylaştırmak.

t. 014b/11

taḥāza : Başa kakmak. Sıkıştırmak. Hakkını isterken borçluyu zorlamak.

t. 027a/09

taḥdim : Arzetmek. Sunmak. Küçük bir kimseyi yaş, amel, mevki ve takva itibariyle büyük bir kimse ile tanıştırmak. Öne geçirmek, bir şeyi başka bir şeyden önde tutmak. Bir büyüğün önüne geçip bir şey vermek.

t. 019a/09

taḥdir : Kıymet vermek. Değerini, kıymetini, lüzumunu anlamak. Kader. Düşünmek. Öyle saymak.

t. 016b/07

taḥrīr : İyi ifade etmek. Bildirmek. Ağzından anlatmak. Yerleştirmek. Kararlaştırmak. Yerini belirtmek. Resmi olarak yazı ile bildirmek. Tapuda, mülkünü başkasına sattığını bildirmek. Siyasi nota.

t. 030b/09

taḳrīr : Önerge.

t. 008b/10, 022a/10

Tamāmet : Bütünlük, tamamlık, tamlık.

T. 008b/05

T. 015b/08, 016a/05

Taḳrīr : İnsanı, dünyayı, kainatı, görülen veya görülemiyen bütün varlıkların yaratıcısı.

T. 030a/05

taẓarru ' : İnsanı, dünyayı, kainatı, görülen veya görülemiyen bütün varlıkların yaratıcısı.

T.+ lar 020a/02

T.+ lar 019a/04

'Te'āla : "Namı büyük" mealinde olup. Cenab-ı Hakk'ın (C.C.) kudsiyet ve büyüklüğü için hürmeten söylenir.

T. 018b/06, 023b/01

t.+ nuñ 002a/11

tecellī : Belirme, görünme, ortaya çıkma, zuhur etme, meydana çıkma. Tanrı'nın insanlarda ve doğada görünmesi. Alinyazısı, kader.

t. 004b/01

T. 010b/09

tedārik : Ele geçirmek. Edinmek.

Hazırlamak. Araştırıp bulmak. Ardı ardına erişip katılmak ve tevali etmek.

t.+ ler 008a/01

tebdīl : Değiştirme.

t.-i mekān 031b/06

teḏbīr : Bir şeyi te'min edecek veya def' edecek yol. Cenab-ı Hakk'ın Hakim ismine uygun hareket, riayet. Bir şeyde muvaffakiyet için lazım gelen hazırlık.

t. 006b/09, 013b/04, 030b/09

tek : Gibi. Bir, tek. Koşma, seğırtme.

T. 033a/05

tekbir : "Allahü ekber" demek.

Allah'ın her hususta en yüksek ve en büyük olduğu ifade etmek.

t. 044b/01, 046a/03

tekebbür : Kibirleşmek. Kendini büyük saymak. Nefsini büyük görmek.

t. 030a/09

tekrar : Kibirleşmek. Kendini büyük saymak. Nefsini büyük görmek.

t. 019b/09

t. 040a/08

Temām: Tamam. Bitme, bitirme, son, nihayet. Tam, eksiksiz, noksansız. Ne eksik ne fazla. Münasib, uygun.

T. 014a/01

t. 002a/09, 003b/01, 003b/07, 006a/10, 009b/04, 013a/04, 016b/02, 020a/03, 023a/05,

026a/09, 026b/03, 029b/07,

033a/11, 037a/09, 040b/10, 042a/11, 046a/08

t.+ ı 018a/03, 020a/10, 022a/07

ten : Gövde, beden, vücut. İnsan bedeninin dış yüzü.

t. 028b/08

t.+ im 032b/10, 034b/09

tenef : Kayış. Dağ burnu. Dağ başı. Kapı üstüne yapılan örtü. Duvar üzerine yapılan saçak.

T.+ ler 020b/08

Teñri : Eski Türkçe kaynaklarda Tanrı anlamına geliyor. Aynı sözcük, bugünkü anlamı ile Tanrı diye kullanılıyor.

T. 042b/07

ter : Rutubetli, ıslak, yaş. Taze.

t.+ dir 018b/02

terk : Bırakma, salıverme, vazgeçme. Boşama. Bakmama. İhmal etme.

t. 023a/01

T. 035a/01

teselli : Avunma. Kederli ve gamlı olan bir kimseyi söz ve nasihatle ferahlandırma.

- t. 004b/01
T.+ sin 042a/09
- teşviş** : Karıştırma. Karma karışık etme. Bulandırma.
t.+ imi 029a/01
- tevbe** : Yaptığı fenalığa pişman olmak. Allah'dan afv dilemek. Bir daha işlememeye azmetmek. Estağfiru'l-lah deyip, pişmanlık duymak.
t. 023b/09
- teveccüh** : Bir şeye doğru yönelme, bir tarafa dönme. Çevrilme. Manen üzerine düşme. Ait olmak. Hoşlanmak. Sevgi, alaka.
t. 010a/01
- tevfik** : Uygun düşürme. Uydurma. Muvafık kılma. Cenab-ı Hakkın kuluna yardım etmesi.
t. 028a/06
- Tevrat** : H z. Musa Aleyhisselam'a nazil olan kitab-ı mukaddesin nam-ı Celili.
T. 010a/06, 011b/09, 015b/07, 041a/07, 042a/05
T.+ 'da 011b/10, 025a/04, 029a/10
T.+ 'daki 011b/09
T.+ 'ı 010a/04, 010a/05
T.+ 'ta 010b/09
t.+ da 009a/04
- tez -tiz** : Yara. Cenk edip döğüşürken birbirine yakın olup yoldaşını gözetmek. Keskin. Çabuk, tez. Sık.
t. 007b/06, 019b/06, 022a/06, 024b/01, 029b/06
T. 023a/04, 025a/05, 030b/10, 031a/05
t. 006a/06
- tin -** : Önemsemek, önem vermek, takmak. Ses çıkarmak.
T.- mayub 030a/10, 030b/02
- ticâret** : Alım-Satım.
- T. 007a/03, 014a/04, 041b/05
T.+ de 041b/04
T.+ den 008a/09
t.+ e 011b/04, 017a/03
T.+ e 020b/04
- tizrek** : Titreyen. Çabucak.
t. 012b/07
- Ṭoğ -** : Doğmak, tulu etmek.
T.- ısar 016a/02
- Ṭolu** : Dolu. Boşun zıttı.
T. 032a/03
- Ṭon** : Giysi. At tüyünün rengi.
T. 035a/02
- ṭobla -** : Toplamak, derlemek. Cem etmek.
ṭ.- n 036b/06
- ṭoğ -** : Doğmak, tulu etmek.
ṭ.- mış 041a/07
ṭ.- sa 001b/03, 001b/08
- ṭoğrı- ṭoğru** : Doğru, düz, düzgün.
ṭ. 019a/08, 023b/01, 023b/04, 024a/01
ṭ. 015a/09
- ṭokun -** : Dokunmak. İlişmek.
ṭ.- a 027a/10
- ṭokuz** : Dokuz sayısı.
ṭ. 043a/09
- ṭol -** : Dolmak.
ṭ.- a 029a/02, 042a/01
ṭ.- ardı 020a/02
ṭ.- dı 004b/07, 029b/11
ṭ.- ısar 041a/09
ṭ.- mış 015b/03
ṭ.- muşıdı 041a/03
ṭ.- unsa 001b/06
- ṭon** : Giysi. At tüyünün rengi.
ṭ. 012a/05, 012b/01
- ṭonan -** : Giyinip kuşanmak, süslenmek. Gerekli nesnelere bir araya getirilip süslenmek, gösterişli duruma getirilmek.

.- dı 020b/08
oyla - : len dzenlemek, yedirip
iirmek, aırlamak.
.- dı 002b/03, 031a/05
.-ndı 036a/08
u - : Domak.
.- ucugaz 001b/04
ur - : Hareketsiz durumda olmak.
İlemez olmak, alımamak. Bir yerde
bir sre oyalanmak, elenmek,
eleşmek, tevakkuf etme.
.- dı 006a/09, 013a/08
.- du 019b/06
.- duı 018a/09
.- maz 033a/01, 038a/06
.- mu 034a/02
.- sa 004b/03
.- sunlar 036a/09
.- up 022b/07, 040a/01
.- ur 043b/10
urı :Durmak. Dolama. Bir sonuca
ulaıncaya kadar yapılan i.
. 012a/11
.-geldi 012b/11
ut - :Elde bulundurmak, ele almak.
Ele geirmek, yakalamak. Yanında
bulundurmak, alıkoymak
.- a 021b/04
.- arsa 045a/01
.- dı 040a/07
.- dılar 020a/10
.- up 032a/04
. 030b/10
T.- ma 047a/11
utu - : Tutumak, yanmak.
.- dı 015a/07
uhfe : Hediye, armaan. Cennetten
meyvenin hediye edilmesi.
t. 034b/01
ur - : Hareketsiz durumda olmak.
İlemez olmak, alımamak. Bir yerde
bir sre oyalanmak, elenmek,
eleşmek, tevakkuf etme.

T.- dı 036b/07
T.- up 019b/09
T. 019b/08
T. 041b/08

-U-

u : Ve anlamına gelen bala.
u. 002a/04, 002a/05, 002a/10,
003a/01, 003b/01, 006a/10, 007a/07,
009b/04, 013a/04,
016b/02, 019a/04, 020a/03,
023a/05, 024a/08, 024a/10, 025b/01,
025b/03, 025b/11, 026a/09,
026b/02, 026b/03, 026b/05,
027b/03, 027b/09, 029b/07, 030a/06,
031b/07, 032b/03, 033a/11,
034b/03, 036a/03, 036a/08,
036b/01, 037a/09, 039b/10, 040b/10,
042a/11, 046a/07
uc : Sicim, ip, tel parası. Bir
nesnenin ba kısmı.
u.+ ı 004a/07
uma : Cennet
u. 015b/10
ura - : Uramak
u.- sa 018b/07, 037b/10
uur : Bazı olaylarda grlen ve
insana iyilik getirdiine inanılan belirti
veya bazı nesnelere var olduuna
inanılan iyilik kaynaı.
u.+ ina 035a/11
la : İlk, birinci.
Muammed-l u. 029a/05
ula - : Ulamak, yetimek. Erimek.
u.- dır 005a/01
ulu : Tahsil yapmı. Hoca. Ulu,
byk.
u. 010b/05, 020b/08, 029a/04
u.+ dur 015a/05, 018a/07,
042a/03

u.+ lar 022a/11, 032b/04,
033a/06
U.+ lar 018a/02, 032b/11
u.+ ları 004b/04, 020b/10,
022a/03, 036a/05
u.+ larıdır 011b/08
u.+ larıñ 031b/10
u.+ larına 037a/03
u.+ larını 030a/07, 030b/10,
035b/02, 036a/04
u.+ muz 014b/08
u.+ sı 021a/07, 033a/07
u. 003b/06

'ulûfe : Yeniçeri maaşı. Hayvan yemi.

'U. 007a/04, 007a/06
'u.+ sin 008a/10
'U.+ sin 027a/01
u.+ sin 026b/11

um - : Ummak, beklemek, umut etmek.

u.- a 039b/10
U.- āridim 004a/01
u.- arlar 026b/10
U.- ım 009a/09
u. 029b/03

unut - : Unutmak, nisyân.

u.- dı 018a/11
u.- muşdur 027a/07

ur - : Vurmak

u.- up 012a/04
u.- ur 001b/08, 018b/01
u.- urlar 033a/02

uşlı : Uslu, akıllı.

u.+ dır 031a/10

usul : Bir işde devam ve iltizamla emek çekip çalışmak. Adet, tarz, kaide.

u. 025b/10
u. 024b/10, 032a/06
u.+ i 005b/11

uy - : Uymak. Tabi olmak.

u.- anı 012b/04
u.- anlar 012a/01
u.- dun 044b/07

uyan - : Uyanmak. Uykudan uyanmak. Uyanıklık hali.

u.- dı 008b/08, 020b/08
u.- madı 023b/03
U.- up 025b/03
U.- up 041b/07
u.+ nıkdı 024a/10

uyaru : İkaz, uyarı.

u. 012a/11

uyar - : İkaz etmek, uyarmak.

u.- dı 014a/08

uyhu : Uyku.

u. 027b/04
u. 023a/10
u.+ yı 023a/01

uyu - : Uyumak.

u.- r 023b/03
u.- rdı 038a/03
u.- rken 023b/04
u.- rlardı 024a/08

'uzlet : Toplum yaşayışından kaçıp tek başına yaşama, köşesine çekilme.

'u. 017a/06, 038a/05

-Ü-

ü : Ve anlamına gelen bağlaç.

ü. 002a/01, 002a/02, 002a/04,
006b/10, 007a/05, 008a/09, 008a/11,
008b/07, 009b/09,
010a/09, 010a/11, 010b/10,
012b/03, 012b/04, 013a/10, 014b/09,
017b/06, 017b/09, 017b/10,
019a/05, 020a/08, 020a/10,
021a/03, 022a/01, 022a/02, 022a/07,
022b/01, 023b/08, 023b/09,

024b/05, 024b/09, 028a/11,
032b/09, 033a/08, 033a/09, 036a/02,
036b/03, 036b/04, 036b/05,
036b/07, 036b/11, 038a/06,
038b/02, 039a/10, 039b/10, 041a/03,
041b/01, 041b/03, 045a/04,
045b/11

üç : İkidenden sonraki sayı.
ü. 004b/06, 022a/02, 026a/07,
036b/09, 037b/10, 038a/08
Ü. 025a/01, 025a/02
ü.+er 034b/01

üçüncü : Üçüncü
Ü.+üncü 012a/10
ü. 014a/06

ümîd : Ümit. Umut.
ü.+ im 005a/03
Ü.+ im 022b/08

ümmet : Bir peygambere bağlı olanlar.
ü. 042a/01, 045a/01, 047b/10,
047b/11, 048a/01
ü.+ i 041a/09, 045a/03
ü.+ in 039b/08
ü.+ inden 016b/01, 019b/11
Ü.+ in den 023b/07
ü.+ ini 029a/11
Ü.+ in i 023b/06
ü.+ lerin in 040b/05

ümmi : Hiç okuma yazma bilmeyen.
ü.+ yem 039b/02

Ümmüğülsüm : Gülsümün annesi
anlamında bir kadın adı. Peygamber
efendimizin kızının adı.

Ü. 037b/05
Ü. 037b/04

üst : Üzer, fevk, alt karşıtı.
Ü.+ ünde 046b/11
ü.+ üne 012a/04, 017a/08,
021a/01, 045b/08

üzer : Üst. Kaymak. Faiz. Can
sıkıcı, üzücü.

ü.+ inde 018a/09, 039a/06
ü.+ ine 019a/09, 044b/11,
047a/01
üzere : Amacıyla, şartıyla.
ü. 037b/02
ü. 017a/02, 036b/02, 036b/06

-V-

var - : Bir yere varmak. Bir yerde
bulunmak.

v.- up 024b/11

vahşî : Yabani, acımasız.
v. 002a/04

vahy : Vahiy. Peygamberlere Allah
cc tarafından gönderilen buyruklar.
v. 041a/10, 041b/04

vahid : Tek, bir. Bir tek.
v. 006b/01

vakıt(vakt) : Vakit. Zaman.

v. 013b/09

v.+ ı 007a/03

v. 045b/02

v.+ ı 010b/03, 042a/02

v.+ i 006b/07

V.+ i 029a/06

v.+ in 016b/08

vâki' : Olan, meydana gelen,
gerçekleşmiş olan.

v. 042b/06

vāle : Yüksek, yüce.

v. 018b/05

vallahi : Allah'ı tanık tutarım, Allah
hakkı için" anlamında kullanılan bir
yemin sözü, billahi, tallahi, vallaha.

v. 022b/08

var : Mevcut, evrende veya
düşüncede yer alan, yok karşıtı.

v. 001b/04, 002a/05, 002a/07,
006b/03, 008a/02, 008a/06, 015a/01,
019a/07, 019a/10,

020a/11, 021a/07, 029a/08,
031b/02, 034a/11, 036b/03, 037a/05,
039b/04, 041a/03, 043b/06,
046b/11
V. 006a/01, 011b/03
v.+ dır 033a/09, 034b/08
v.+ larını 017b/11
v. 001b/01, 003b/10, 015b/02,
033b/08, 036a/01, 036a/02
var - : 1.Erişilmek istenen yere ayak
basmak, ulaşmak, vasıl olmak 2. Belli
bir duruma veya düzeye gelmek.
v.- a 022b/11
v.- acağını 025b/07
V.- alar 020b/11
v.- alım 006b/11, 017b/08,
020b/09
v.- am 007a/07
v.- asın 005b/02, 009b/11,
027a/09, 029b/06
v.- ayım 027a/08, 030b/11,
034b/06
v.- ayın 027a/02
v.- dı 013a/01, 017b/02,
018a/10, 019b/09, 040a/02, 041b/08,
043a/11
v.- dılar 018a/02, 024b/02
v.- in 024b/01, 024b/09
v.- inî 030a/07
v.- inca 012a/09
v.- ırdı 039a/05
V.- ma 027a/05
v.- maz 008a/05
v.- mışım 040b/04
v.- sın 013b/02
v.- sun 026b/06
v.- up 022a/06, 025a/09,
034b/05, 045a/06
V.- up 006b/08, 012b/05,
012b/06, 013a/02, 017a/07, 017b/08,
019b/06, 020a/10, 022b/02,

038b/01
V.- uban 015a/11, 026a/08
v.- ılacak 040b/04

Varaka : Peygamberimize (A.S.M.) ilk
vahyin geldiği sırada Hz. Hatice
validemizin (R.A.) hadiseyi kendisine
bildirdiği ve o zamanın meşhur bir
alimi olan Varaka İbn-i Nevfel'in adı.

V. 041a/03, 041a/06

vārid : Gelen, ulaşan. Söz konusu.

v. 007b/03

v.+ dür 010a/05

vaṭan : Bir kimsenin doğup
büyüdüğü yer. Yurt.

v.+ da 006a/09

vaşf : Bir kimsenin veya şeyin
taşıdığı hal. Bir kimsenin veya şeyin
durumunu anlatarak tarif etmek.

v. 011a/02, 013b/01, 014b/01

v.+ı 015b/03

vāşıl : Ulaşan, erişen, kavuşan.
Hakka vasıl olan.

v. 008b/11, 040b/09

v. 003b/08

vaşiyet : Bir Kimsenin Hayatında,
Ölümü Veya Yokluğunda
Başkalarından Bir Şey Yapmalarını
İstemesi. Ismarlama. Kendi Malına
Başkasını Malik Kılma.

V. 005b/01

vay : Ağrı, acı vb. Duyguları
anlatan bir söz. Yönelme durumunda
bir nesne ile kullanıldığında bir şeyin
veya bir kimsenin kötü bir sonuca
uğrayacağını anlatan bir söz.

v. 032b/02

V. 003a/08

ve : "Dahi, de, hem, ile, beraber"
manalarına bağlama edatı.

v. 006b/07, 011a/07, 012b/04,
015b/06, 015b/10, 019b/06, 019b/07,
025a/04, 026b/04,

028a/11, 031a/10, 032b/08,
034a/05, 039b/10, 041b/10, 042a/04,
045a/11

vech :Yüz, çehre, surat. Tarz, üslub.
Her şeyin karşısına gelen ve karşısında
olan. Satış. Ön. Alın. Cephe.

v.+ ile 035b/09, 035b/10

vechile: Bu yönden,bu yüzden,
böylece, uyarınca vech" kelimesiyle
"ile" bağlacından meydana gelen bu
kelime, "şekilde, bakımdan, tarz ile
gibi manalara gelir.

v. 014b/07

vefā : Sözünde durma. Dostluğu
sürdürme

yar-ı v.+ ya 011a/07

yar-ı v.+dar 038b/09

yar-ı v.+dar 007a/01, 042a/08

velakin: Amma, fakat.

V. 006b/05, 006b/08, 008a/05,
008a/11, 015a/04, 015a/06

V. 017a/05

velī : Sahib, malik. Evliya. Muin.
Muhafaza eden. Velakin.

v. 035a/01

V. 005a/08

v.+ ler 039b/10

V. 010a/10

ver - : Bırakmak veya bağışlamak.
Elinde veya yakınında olan bir şeyi
birisine eriştirmek.

v.- di 022b/10

vesellem : Salat ve selam üzerine
olsun.

v. 046b/01, 046b/05, 047b/10

vesselāmü : İşte o kadar, artık bitti,
bundan sonra selam. Selam.

v. 003b/03, 003b/04, 006b/01,
006b/02, 009b/06, 009b/07, 013a/06,
013a/07, 016b/04,

016b/05, 020a/05, 020a/06,
023a/07, 023a/08, 026a/11, 026b/01,
029b/09, 029b/10, 033b/02,

033b/03, 037a/11, 037b/01,
041a/01, 041a/02

vezīr : Osmanlı Devleti zamanında
en yüksek mülkiye rütbelerine ulaşmış
paşa. Hükümdar vekili. Muavin ve
muin manalarına da gelir.

yar-ı v. 045a/11

V.+ i 042a/07

vir - : Vermek. Bırakmak veya
bağışlamak. Elinde veya yakınında
olan bir şeyi birisine eriştirmek.

v.- di 002a/08, 014a/08,
017b/06, 025b/11, 035a/07, 040a/05

V.- di 028a/01

v.- diler 005a/11, 025a/07,
031b/07

V.- diler 025a/10

v.- dim 032b/05

v.- diñiz 032b/02

v.- e 003a/03, 004b/05,
026b/11, 027a/08, 029b/01

v.- em 012b/06, 027b/11,
043b/08

v.- en 001b/09, 016a/08

v.- erüz 033b/10

v.- esin 008a/10, 027a/09,
030a/08

V.- esiz 031a/08, 034a/07

v.- eyim 005a/05, 031b/04

v.- iserdir 005b/07

v.- me 027a/05, 043b/09,
045a/10

v.- mesün 028a/03

v.- mezem 032b/08

v.- miş 013b/02, 016a/05,
040a/03

v.- mişem 040b/01

v.- mişler 006a/03

v.- se 007a/09, 028b/04

v.- sün 033b/09

v.- üp 024a/07, 031a/03

V.- üp 013a/02

v.- ür 035a/11
v.- ürsin 034b/07
v. 005a/04, 012a/08
V. 003b/02, 006a/11, 009b/05,
013a/05, 016b/03, 020a/04, 023a/06,
026a/10, 029b/08,
033b/01, 037a/10, 040b/11,
042b/01, 046a/10
v.-di 004a/06
v.- ildi 037b/02, 037b/06
vird : Sık sık ve devamlı okunan
dua . Kur'an-ı Kerim'den her gün
okunması vazife bilinen kısım, bir cüz.
v.+ i 017b/10
vuslat : Visal. Sevdiğine kavuşma,
ulaşma, bitişme. Bitiştiren.
v. 038a/05
vü : Ve bağlacı. Dahi, de, hem,
ile, beraber.
v. 001b/05, 002a/05, 002a/06,
002a/11, 005a/07, 005b/09, 010a/11,
018b/05, 022b/02,
024b/02, 026a/01, 026b/11,
031b/10, 036a/07, 036b/11, 037a/02,
039a/10, 039b/11, 040b/01,
042a/01, 042a/09, 044a/07,
044b/07, 045b/11
vücūd : Varlık. Var olmak.
Bulunmak.Cesed, cisim, ten, gövde.
v.+ a 010b/03
V.+ a 010b/01

-Y-

ya : Ey, hey.Bir seslenme edatı.
y. 003a/08, 003b/03, 003b/04,
003b/09, 004a/05, 006b/01, 006b/02,
009b/06, 009b/07,
009b/10, 011a/04, 011b/06,
013a/06, 013a/07, 014b/02, 015a/01,
015a/09, 016b/04, 016b/05,

017a/03, 019b/10, 020a/05,
020a/06, 023a/07, 023a/08, 023b/10,
025a/03, 025a/08, 025a/11,
025b/06, 026a/11, 026b/01,
027b/06, 027b/07, 029b/09, 029b/10,
033b/02, 033b/03, 037a/11,
037b/01, 038b/05, 039a/08,
039b/08, 040a/04, 040a/05, 040a/10,
041a/01, 041a/02, 044a/03,
044a/06, 044b/02, 044b/06,
045a/09, 045b/06
Y. 003a/11, 006b/11, 023b/06,
025b/06, 036a/02, 044b/07
y. 002b/04
ya'nī : Yani. Demek oluyor ki
anlamında. Sözün kısası, doğrusu
anlamında.
y. 023b/10
Y. 023a/10, 026b/11, 027b/11,
037a/07
yaban : İnsan yaşamayan ıssız yer.
Vahşi olan, evcil olmayan.
y.+ a 009a/10
yād : Anma. Hatır, zihin.
y. 002b/11
yağ : Yağ. Bitkisel veya hayvansal
sıvı madde.
y.+ lığı 014b/01
y.+ lık 012a/05
yağni : Yani.
y. 046a/11
yaḥu : Bir seslenme sözü. Üzerine
dikkati çekmek için söylenen söze
katılan bir kelime .
Y. 033a/04
yak - : Yanmasını sağlamak veya
yanmasına yol açmak, tutuşturmak.
Ateşle yok etmek. Yakmak.
y.- amadılar 021a/06
y.- up 021a/02
y.- ılam 028a/02

yakın : Az bir ara ile ayrılmış olan (zaman veya yer), uzak karşıtı.

y. 017a/03, 021b/01, 032a/11

Y. 016a/02, 022a/02

yākūt : Pembe veya erguvan tonları ile karışık koyu kırmızı renkte, saydam bir korindon türü olan değerli taş.

y. 036b/04

y.-u aḥmer 018b/03

yalan : Doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz.

y. 033a/05

y. 043b/05

y.+cı 033a/01

yalvar -: Birinden ısrarlı bir biçimde, kendine acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek.

y.- alım 006b/11

yan : Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü, profil. Birlikte, beraberinde olma. Sağ ve solun ortak adı, yön, taraf, cihet.

y.+ a 018a/08

y.+ imdan 028b/10

y.+ ina 036b/07

y.+ indan 004b/02, 004b/03

y.+ uñ 012a/08

y.+ a 017a/08

y.+a 025a/11, 027b/02

yan - : Yanmak. Birleşiminde karbon bulunan maddeler, ısı ve ışık yayarak kül durumuna geçip yok olmak.

Y.- ar 027b/08

y.- dı 014b/06

y.- maz 038a/02

y.- up 015a/07, 028a/02

y.- a 041a/09

yañağ : Yanak. Yüzün bir tarafı.

Y.+ ı 018b/02

yap - : Yapmak. Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek.

y.- alım 045b/06

y.- uban 045b/02

y.-ıldı 045b/08

yapış - : Yapışkan bir maddeye bulanmış olan bir şey ayrılmayacak bir biçimde bir yere tutunup kalmak

y.- ır 023a/11

yār : Dost. Sevgili. Arkadaş. Uçurum.

y. 006b/04, 007b/11, 008a/06,

032a/08, 037b/04

y.-ı vefādār 038b/09

y.-ı vefādar 007a/01, 042a/08

y.-ı vefāya 011a/07

y.-ı vezir 045a/11

y. 003b/10, 006b/04, 007a/01, 008a/02, 017b/04, 019a/07, 020b/11, 022a/04, 025a/02,

025a/05, 025b/01, 032a/08,

033b/08, 034a/05, 034b/10, 036a/11, 036b/05, 042a/08

fikr-i ḥayal-i y. 027b/03

y.+ ıdır 002b/01

yarad - : Allah'ın olmayan bir şeyi var etmesi.

y.- ıdır 010a/11

y.- ur 042a/04

Y.- ılmış durur 010a/09

y.- miş 018b/06

yarağ : Hazırlık, levazım, teçhizat. Silah.

Y. 012b/08

yarar : Bir işten elde edilen iyi sonuç, fayda, avantaj.

Y. 007a/05

yaraş - : Yakışmak, uymak.

Y.- ır 009a/08

Y.- maz 009a/08

yarıł - : Yarma işi yapılmak. Üzerinde yarık açılmak.

y.- up 045b/11

yarım : Bütün bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri.

Y. 022b/06

yarın : Bugünden sonra gelecek ilk gün.

Y. 019b/11, 040b/04, 040b/06

y. 039a/02

Y. 006a/04

yarlığa - : Tanrı, birinin suçunu bağışlamak, mağfiret etmek.

y.- ğıl 046a/11

y.- mazzan 003a/07

yaşadık : İsim Başın altına koymak veya sırtı dayamak için kullanılan, içi yün, pamuk, kuş tüyü, ot vb.yle doldurulmuş küçük minder.

y. 036b/05

yaş : Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, sin.

y. 027b/08

y.+ ı 017a/02, 027b/04,
037b/07, 038a/06, 038b/06

Y.+ ıla 029b/11

y.+ ım 038b/11

y.+ ın 007a/11

y.+ ına 003b/07

y.+ ını 018b/11

y. 004b/07, 013b/09, 016b/11,
024a/05

yat - : Yatmak. Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak.

y.- dı 032a/06

Y.- dı 032a/06

y.- dı, 046b/02

y.- dılar 014a/06

yatlu : Yadlu, kötü, şom, fena.

y. 013a/03

yavar : Bir at türü.

Y. 036b/10

yavı : Kötü, fena. Yitik, akılsız, sersem, iğdiş at.

y. 011a/08

yay - : Yaymak. Bir şeyi açarak, düzelterek bir alanı örtecek biçimde sermek.

y.- dılar 036b/01

yayıl - : Yayılmak. Yayma işine konu olmak veya yayma işi yapılmak.

y.- dı 028b/02

yaz - : Yazmak. Söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak.

y.- anı, 046a/11

y.- arlar 019a/05

y.- dı 008b/09, 022a/06,

022a/10, 025a/10, 033b/05

Y.- mağıçün 032b/06

y.- mağ 015b/06

y.- sınılar 025a/09

Y.- up 008b/10, 042a/05

y.- duranı 046a/11

y.- ılalar 007a/04

Y.- ıldı 011b/07

y.- ılmışdı 009a/04

Y.- ılmışdı 010a/07

ye - : Yemek yeme, karın doyurma işi.

Y.- di 011a/07

y.- mese 023b/08

y.- mez 027a/03

y.- mezdi 004b/03

Y.- mezdi 038a/07

Y.- nildi 019b/07

Y.- sün 012a/09

y.- ye 022a/01

y.- yene 007b/09

y.- yüb 021a/01, 021a/03,

036a/08

y.- yüben 032a/01

y.- dirdi 006a/06

y. 047b/01

y.- nmedi 013a/11

Y.- nilüb 028b/02

Y.- nilüb, 007b/10

y.- diler 025a/06

- y.- yelim 047a/02
- yed -** : Elinden, başından tutup götürmek.
y.- enler 007a/04
y.- icidir 008a/07
- yedi** : Altıdan sonra gelen sayının adı.
Y. 003b/07, 034a/11
- yegil -** : Yenilmek.
y.- ür 022b/06
- yer** : Bir şeyin, bir kimsenin kapladığı veya kaplayabileceği boşluk, mahal, mekan.
y. 021b/11, 022a/02, 038a/08
y.+ de 041b/09
y.+ e 004a/07, 017b/11,
022a/04, 023a/11, 035b/07, 038a/01
Y.+ i 001b/01
y.+ in 032a/08
y.+ iñ 018a/09
y.+ inde 018a/09
Y.+ inden 013a/08
y.+ ine 012a/05
Y.+ ine 047a/05
y.+ lere 019b/09
- yerindir -** : Gücendirmek. İmrendirmek. Taslandırarak, üzme, mahrum etmek.
y.- mem 004a/11
- yeryüzi** : Yer kabuğu.
y.+ ne 008b/06
- yesr** : Kolaylık.
y. 009b/07
- yet -** : Yetişmek. Bir gereksinimi karşılayacak, giderecek nicelikte olmak.
y.- mez 038b/02
Y.- ecek 007a/09
- yetim** : Babası ölmüş olan (çocuk), babasız.
y. 003b/06, 004a/03, 004b/10, 023b/05
- Y. 004a/10
y.+ dir 005b/05
dürr-i y.+ e 028b/04
- yetmiş** : Altmış dokuzdan sonra gelen sayının adı.
y. 023b/07
- yetür -** : Yetecek duruma getirmek. Yetirmek.
y.- diler 035b/05
y.- elim 028b/04
- yevm** : Gün.
y. 015b/05
y.-i maşşerde 002a/02
y.+ el 039b/09
- yezdân** : Tanrı.
şükr-i y. 040a/06
- yezeli** : Yok olmayan, kalıcı.
y. 002a/06
- yıl** : Yer'in Güneş çevresinde bir kez dolanması için geçen zaman. Sene.
y. 007a/02, 017a/01, 023b/07
y.+ a 016b/11
y.+ da 011b/04
y.+ dan 017a/02, 018b/11
- yıldız** : Çekirdeğinde oluşan füzyon sonucunda açığa çıkan enerjiyi uzaya ışınım biçiminde yayan, ışıklı gök cisimlerinden her biri
y. 035b/07
- yigit** : Delikanlı, genç erkek.
y. 006b/07, 008a/06, 018a/05
y. 021b/11
- yine** : Yeniden, bir daha, tekrar, gene.
y. 024a/01, 027a/06, 027b/10, 046a/04
Y. 007b/02, 011a/09, 016b/10, 016b/11, 018b/08, 019b/09, 020a/07, 027a/06
- yir** : Yer.
Y. 002a/05
y.+ ine 041b/06, 047b/05

yit - : Yok olmak, ortadan kalkmak, kaybolmak.

y.- er 033a/09

yoğ- yok : Olmayan, bulunmayan şey.

y. 002a/07

y.+ ıdı 002a/05

y.+ ise 033a/08

y. 037a/07

y. 006b/08, 006b/10, 008a/11, 020b/01

y.+ dur 003a/10, 005a/03,

011a/01, 018a/04, 022b/05, 039a/01,

044b/08, 044b/09

Y.+ dur 032b/09

y.+ durur 007b/01

y.+ sa 033a/07, 033a/09

yohsa : Yoksa. Eğer anlamında bir edat. Yok isminin şartı.

Y. 030a/02

yol : Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılacak uzaklık, tarık. Bir amaca ulaşmak için başvurulması gereken çare, yöntem.

y. 007a/08, 025b/07

y.+ a 012a/08, 012b/08,

013a/02, 013b/11, 014a/03, 020a/07,

022b/07, 022b/11, 023b/01,

023b/04, 024a/01, 037b/10

Y.+ a 015a/11

y.+ da 023a/03

y.+ dan 022b/09, 023b/03

Y.+ dan 023a/11, 025b/07

y.+ ı 022b/06, 026a/07

y.+ ına 023b/02, 030b/04

Y.+ ına 040b/01

y.+ larda 016a/04

y.+ ları 028a/07

y.+ una 003b/11, 022b/10

Y.+ una 005a/05, 028b/08, 033a/05

y.+ uña 034b/05

Y.+ uña 032b/10, 034b/09

y.+ unca 007a/06

y.+ unı 018b/10

yoldaş : Yol arkadaşı.

y. 003a/04

yor - : Yorgun duruma getirmek.

y.- dı 029a/01

y.- durmuşem 028b/09

y.- ulmasun 026b/06

yorgan : Yatakta örtünmeye yarayan, içi pamuk, yün vb. Şeylerle doldurularak dikilmiş geniş örtü.

y. 036b/05

yön : Belli bir noktaya göre olan yer, taraf.

Y.+ üni 017b/03

yu - : Yıkamak.

Y.- yub 005b/10

yular : Bir yere bağlamak veya çekerek götürmek için hayvanın başlığına veya tasmaına bağlanan ip.

y.+ ına 023a/11

yük : Bir şeyin ağırlığı.

Y.+ i 017b/07

y.+ lerini 017b/11

Y.+ lerini 025b/03

Y.+ ün 013b/06

yükle - : Yükleme. Yük koymak.

y.- diler 025b/03

y.- düb 013b/06

yüri - : Yürümek.

y. 022b/11, 033b/08

Y. 039a/09

y.- di 035a/04

Y.- di 014b/04

Y.- diler 022a/01

Y.- yüb 018a/02

yüz : Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı. İnsan yüzü. Sima.

y. 003a/07, 024b/07, 027a/11,

034b/08, 036a/11, 036b/09, 043b/08

y.+ e 007b/10

y.+ i 002a/10, 004a/05,
007a/07, 009b/08, 010a/09, 019b/04,
024a/09, 024a/11, 028b/06,
030a/03, 037b/08
Y.+ i 011a/05, 018b/02
y.+ imi 030b/11
y.+ in 017b/04, 018b/09,
019b/09, 039b/08
Y.+ in 012b/11
Y.+ iñ 015a/10
y.+ ine 018b/09, 027b/04,
033a/02
y.+ iñe 003b/09
y.+ ini 016b/07, 017a/06,
018a/11
y.+ ler 005a/05, 017b/08
y.+ ümi 003b/09
Y.+ ün 018a/06
y.+ üñ 008a/04
y.+ üñ 005a/07

-Z-

za'ferān : safran.

z.+ ı 032a/08

za'ife : Zayıf kadın.

ż.+ yi 027b/07

zāt :Kişi.Kendi.

z.+ ı 011b/10

zabt : Tutma. Ele geçirme.

Kavrama.

ż. 011b/04

zāde : Doğmuş.Evlat.

z.+ yi 028b/05

Ẓāhir : Zahir; görünen, varlığında hiç şüphe olmayan, varlığı her şeyden aşikar olandır. Her yaratık, yaratınının görülen bir şahididir.

Ẓ.+ e 044b/03

z. 027a/07, 039a/04

z. 017a/10

zamān : Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği gerçeği veya geçmekte olduğu süre, vakit.

z. 019b/03, 025a/10, 026b/10,
028b/01, 032b/07, 035b/09, 044a/10
z.+ da 015b/11, 021a/10,
032a/09, 041b/04

z.+ ı 021a/11

z.+ ım 019a/01

z. 040a/09

z.+e 016a/10

zār : Perişan, ağlayan, inleyen.

İnilti.İnce perde veya örtü. Yer.

z.+ ım 019a/05

z. 038b/09

z.+ ı 004a/04

z.+ı 004b/08

zebān : Dil.

maḥbūb-u z.+ ı 010b/10

z.+ ım 008a/05

zehir : Organizmaya girdiğinde kimyasal etkisiyle fizyolojik görevleri bozan ve miktarına göre canlıyı öldürebilen madde.

z.+ in 040b/08

zemīn : Taban, döşeme, yer.

z. 045a/04

ru-yi z. 028b/11

ruy-i z. 031a/09

zer : Altın. Akçe.

z. 006b/10, 008a/11, 032b/09,
033a/08, 033a/09, 036b/07

z.+ den 012b/04, 036b/11

z.+ le 012b/03

z.+ lere 012b/11

z.+ rin 014b/02

z.+ rin 036b/04

zere : Ufak.göze gelemeyecek kadar küçük.

z.+ce 019b/01

Z. +ce 003a/10

zerrīn : Altından yapılmış olan .

z. 036b/05

Zeyd : Hz.Muhammed'in eski kölesi, evlatlığı Hz. Zeyd.

Z. 043a/04

zeyn : Süs.

z. 035b/06

Zeyneb : Peygamber (s.a.s)'in ikinci çocuğu ve kızlarının en büyüğü.

Z. 037b/04

zıkr : Zikir, anma.

z. 038a/03, 038a/06

zinhār : Sakın anlamında bir söz.

z. 027a/05, 027a/09

zīrā : Çünkü" anlamına gelen arapça kelime.

z. 021a/10, 038a/01, 045a/08

Z. 013b/07, 016b/09, 027a/07,

032b/08, 033a/06, 041a/07

zī-sa'adet : Saadet, mutluluk sahibi.

z. 006a/02, 006a/03

ziyāde : Fazla, çok.

z. 046b/08

ziyāfet : Şölen, ziyafet.

z. 019b/01

ziyāret : Birini görmeye, biriyle görüşmeye gitme, görüşme.

z. 004b/05

zuhūr : Ortaya çıkma, görünme.

z. 029a/06

zulmet : Karanlık

z. 001b/06

Z. 002a/02

Zübeyr : Hz. Muhammed'in halası Safiyye'nin oğludur.Cennetle müjdelenen on sahabiden biridir.

Z. 043a/04

zülāl : Berrak, saf

z. 001b/05

SONUÇ

1. Eser, Klasik Osmanlı Türkçesinin dil özelliklerini taşımakla birlikte Eski Anadolu Türkçesi ses ve şekil özelliklerinin varlığını devam ettirdiğini göstermektedir.

2. Eser kalınlık-incelik uyumu bakımında “*ile*, *ve i-*”nin yazımı bakımından hem EAT özelliği “*Şıdķıla* (30a/4), *yoğ-ıdı* (2a/5)” hem de Osmanlı Türkçesi özelliği “*kārībānile* (16a/4), *oturmuş idi* (34a/2)” göstermektedir. Ayrıca *-ki* ekinin kalın tabanlı kelimelere de ince ünlülü eklenmesinin 16. yüzyıldan sonra başladığını ve metnimizde yalnız ince ünlülü *-ki* ‘nin bulunduğunu “*alnında ki* (10b/9)” düşündüğümüzde metnin bu yönüyle de Osmanlı Türkçesine dahil olduğu rahatlıkla söylenebilir.

3. Eser ses bilgisi bakımından da hem EAT hem de Osmanlı Türkçesi özelliği göstermektedir. EAT döneminde yalnız yuvarlak ünlü ile yazılan eklerin “*gözledüğim* (18b/10), *yazduranı* (46a/11)” metinde dar ünlülü olarak da görülmesi “*sevdiğim* (3b/11), *sevgîlimiz* (14b/8)” eserin her iki dönem özelliğini taşıdığını göstermektedir.

4. Eser, şekil bilgisi bakımından da hem EAT özelliği hem de Osmanlı Türkçesi özelliği göstermektedir. Özellikle EAT dönemine ait beligin bir şekil eki olan *-isar/-iser* gelecek zaman ekinin “*geliser* (21b/2)” yanında 15.yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlayan *-ecek/-acak* ekinin de yer alması “*gelecekdir* (21a/10)” ve bildirme ekinin hem yuvarlak “*gelmişdür* (17a/10)” hem de düz ünlülü şeklinin olması “*câzılıkdır* (26a/4)” iki döneme ait kullanımlarının metinde yer aldığı düşüncemizi desteklemektedir.

5. Eserde dikkat çeken yönlerden biri de bazı kelimelerin ikili yazımlarıdır. Yukarıda verilen ses ve şekil bilgisi ikili yazımların yanında bazı kelimelerin yazımlarında ve diğer eklerde de bu ikili kullanım dikkat çekmektedir. Metnimizde *k-h* değişikliğinden kaynaklanan “ *korğu* (21b/7), *korhusundan* (21a/5)” gibi ikili yazım görüldüğü gibi; Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlı Türkçesinin arasını gösteren “ *denli* (7a/9), *deñlü* (10a/5)” gibi ikili yazım örnekleri de bulunmaktadır.

6. Eser mesnevi şeklinde aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Eser 461 beyit, 86 dizelik nazım ve 36 satırlık nesir bölümlerinden oluşmaktadır. Aruz ölçüsünün “fâilâtün / fâilâtün / fâilün” kalıbıyla yazılmış olan eserde çoğunlukla tam ve yarım kafiye kullanılmıştır. Mısra sonlarında kafiye meydana getiren sözcükler hem Türkçe hem de Arapça ve Farsça asıllı kelimelerden seçilmiştir.

7. Eserde yine bir imla özelliği olarak hareke sisteminin kullanıldığını görmekteyiz. Hareke sisteminin kullanılması eserin okunmasını kolaylaştırmış, böylelikle yanlış yazılan harfleri veya yanlış yere konan hareke ve noktaları istisna edecek olursak okumadan kaynaklanan hatalar en aza indirilmiştir.

8. Eserde bazı eklerin bazen kendisinden önceki kelimeye birleşik bazen ayrı yazıldığı görülmektedir. Ör.: Anca esmâ vü şifâtı *var idi* (2a/5) / *Çamu maḥkūmdı* hükmünde ānın (11b/5), *Umaridim* seniñ luḥfuñ göreydim (4a/1); Gireci *yoğ durur* hiç neslimizde (7b/1), Anıñ herkez cihānlar *mişli yoğdur* (11a/1); Bu işi kim *görüirse* kaldı taña (14b/4), Ki *ğanda gider ise* bilgil anı (16a/3).

9. Mesnevi türündeki bu eser konusu itibariyle “mevlid” özelliği taşımaktadır. Eser önce Besmele ile başlamakta, sonra Allah’a hamd ve Hz. Muhammed’e övgüler ile saygın bir üslupla devam etmekte. Metin içerisinde kahramanların birbirileri ile konuşmalarında da sağ üslubu dikkat çekmekte.

10. Eserin sanat kaygısı ile değil toplumsal fayda amacıyla yazıldığı, insanlar içinde peygamber sevgisini artırmaya yönelik bir çalışma olduğu düşünülebilir. Konusu bakımından dini mesneviler kısmına giren eserin topluma ulaşma amacı

taşıdığı da söylenebilir. Sanatlı bir dilin ve uzun tamlamaların kullanılmamış olması (veya sanatlı söyleyişe çok az yer verilmesi) eserin halk için yazılmış olduğunun bir diğer göstergesidir.

11. Eserde Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalar kullanılmakla birlikte özellikle eserin yazıldığı dönem göz önünde bulundurulduğunda kullanılan dilin çok ağır olmadığı söylenebilir. Bunun yanında eser halka yönelik yazıldığı için halk dilinde yer etmiş birçok ifadelere, deyimlere, yer verilmiştir. Eserde özel adlar sıkça kullanılmıştır.

12. Tarihi kaynak ve rivayetlerde Peygamber Efendimiz'e Hz. Hatice'den gelen evlenme teklifini Münye kızı Nefise getirmesine rağmen (Suruç, 1998: 105), metnimizde bu teklifin Peygamber Efendimiz'in halası Atike validemiz tarafından getirildiği ifade edilmiştir.

13. Yine tarihi kaynak ve rivayetlerde Hz. Hatice'nin babası, Ficar Harbinde ölmüştü. Bu sebeple onu temsilen merasime, amcası Amr b. Esed katılmıştı. Dolayısıyla Ebu Talip, Hz. Hatice'yi Peygamber Efendimiz için Amcası Amr b. Esed'den istemiş olmaktadır (Suruç, 1998: 106). Ancak metnimizde Hz. Hatice'nin babasının yaşadığı, Ebu Talip'in Hz. Hatice'yi babasından istediği ve babasının bu evlilik teklifine sıcak bakmadığı, Peygamber Efendimiz'in yoksul oluşunu öne sürüp, kızını nice şahların istediğini ifade ederek teklifi reddettiği anlatılmaktadır.

14. Nüshada; Suruç gibi siyer yazarlarının eserlerinde görülmeyen ve dikkat çeken bir husus da Hz. Hatice'nin babası olarak ifade edilen kişinin bu evliliğe sıcak bakmamasından dolayı bizzat Hz. Hatice tarafından planlanan söz verdirmesi hadisesidir. Bu durumda, Hz. Hatice'nin babası bir mecliste sarhoş edilecek, kendisine kızını verme konusunda söz verdirilecek ve eteğine kızıl bir renk sürülecekti. Böylelikle sabah olduğunda verdiği söz hatırlatılarak sözünden dönmesinin uygun olmayacağı ifade edilerek bu evliliğe razı edilecekti. Metnimizden öğrendiğimize göre o dönemin anlayışına göre eteğine kızılı sürüp söz alınan kişinin sözünden dönmesi toplumsal ahlaka uygun düşmüyordu.

15. Nüsha baştan 42/b'ye kadar beyitlerle, 42/b'den 46/b'ye kadar tekli dizeler halinde yazılmıştır. 46/b'den sonra nesir şeklinde kaleme alınan nüshanın bu bölümünde hareke sistemi de kullanılmamıştır.

16. Elimizdeki nüshanın yazarı ve yazılış tarihi belli olmadığından yalnız bazı kullanımları göz önüne aldığımızda: Eserde bulunan *-gu, -gü ; -ku, -kü* ekinin 16. yüzyılda nadiren, 17. yüzyılda da büyük oranda dudak uyumuna bağlı olarak dar ünlülü görülmeye başladığını “*sevğlimiz (14b/8)*” ekin 18. yüzyılda sıklıkla uyuma girmiş şekilde kullanıldığını; *-dur, -dür ; -durur, -dürür* bildirme ekinin 16. yüzyılda Arap harfli metinlerde *+Dur* ekinin düz şekli görüldüğünü “*sehil işdir (25b/8), leylâdır (28b/6)*”, bu durumun uyumlu şekil sürecinin başlangıcını göstermesi bakımından çok önemli olduğunu; *+ki* ekinin 16. yüzyıldan itibaren kalın tabanlı ünlülere ince şekilli geldiğini “*alnındaki (10b/9)*” 18. yüzyılda da ekin Arap harfli metinlerde bugünkü şeklini almaya başladığını; fiilden fiil (faktitif) ekleri olan *-dur-, -dür-; -ur-, -ür-* eklerinin EAT’ de sadece yuvarlak ünlülü şekli görülüp bu eklerin 16. yüzyıldan sonra düz ünlülü şekillerinin de görülmeye başladığını ” *inandır (30a/4), bildirse (24a/6), geçirdi (28b/1), içirdi (6a/6)*” göz önünde bulundurduğumuzda metnimizin 16. yüzyıldan sonra yazıldığını, 16. ile 17. yüzyıl arasında durduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

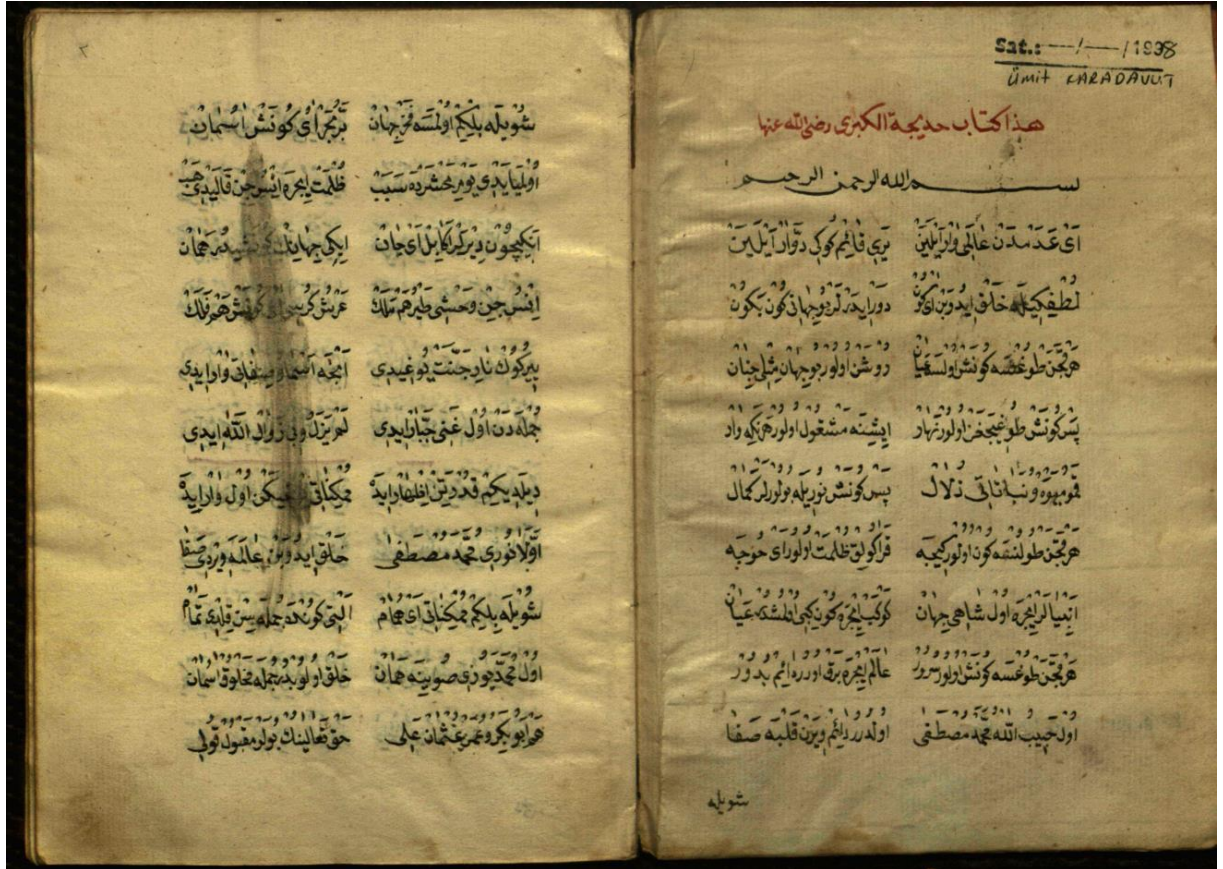
- Banguoğlu, Tahsin (2011). *Türkçenin Grameri*. Ankara : TDK Yay.
- Bilgegil, M. Kaya (1984). *Türkçe Dil Bilgisi*. İstanbul: Dergah Yay.
- Coşkun, M. Volkan (2008). *Türkçenin Ses Bilgisi*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Çelebioğlu, Amil (1991). *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: MEB Yay.
- Develi , Hayati (2008). *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu-I*. İstanbul: Kesit Yay.
- Develioğlu, Ferit (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Dilçin, Cem (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara : TDK Yay.
- Doğan, D. Mehmet (2003). *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Vadi Yay.
- Ediskun, Haydar (2005). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi yay.
- Eker, Süer (2010). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker Yay.
- Eraslan, Kemal (1984). *Türkçe Dil Bilgisi*. İstanbul: Dergah Yay.
- Ergin, Muharrem (1985). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi yay.
- Gülensoy, Tuncer (2005). *Türkçe El Kitâbı*. Ankara : Akçağ Yay.
- Gülsevin, Gürer- Boz, Erdoğan (2004). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (2008). *Karahanlı Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK Yay.
- Hatiboğlu, Vecihe (1981). *Türkçenin Ekleri*. Ankara: TDK Yay.
- Karabeyoğlu, (2008). *Türkiye Türkçesinde (ad + fiil birleşmelerinde) Yardımcı Fiiller*. İstanbul: Beşir Kitabevi.
- Kartallıoğlu, Yavuz (2011). *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Korkmaz, Zeynep (2010). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara : TDK Yay.

- Köktekin, Kazım (2008). *Eski Anadolu Türkçesi*. Erzurum : Fenomen Yay.
- Özkan, Mustafa (1995). *Türk Dilinin Gelişme Alanları Ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul : Filiz Kitabevi.
- Parlatır, İsmail - Tezcan Aksu , Belgin-Tufar, Nicolai (2006). *Lügât-ı Cûdî- İbrâhim Cûdî Efendi*. Ankara: TDK Yay.
- Sami, Şemseddin (2009). *Kamus-ı Türkî*. İstanbul : Kapı Yay.
- Şahin, Hatice (2009). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara : Akçağ Yayınları.
- Suruç, Salih (1998). *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*. İstanbul :Feza yay.
- Timurtaş, Faruk Kadri (2005). *Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl, Gramer, Metin-Sözlü*. Ankara : Akçağ Yay.
- Topaloğlu, Ahmet (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yay.
- Vural, Hanifi-Böler, Tuncay (2011). *Ses ve Şekil Bilgisi*. İstanbul : Kesit Yay.
- Yavuz, Kemal (2007). *Mu'înî'nin Mesnevî-i Murâdiyye'si-Mesnevî Tercüme ve Şerhi Gramer ve Sözlük I*. Konya : SÜ Mevlâna ve Uygulama Merkezi Yay.

EKLER

TIPKIBASIM

دیدی که ای قریند اشیا صلیب زده
 کرای تو قدر صبح نیل زده
 بنده غیبت اید و عقلی در کج
 نکه کن می کنده فکر کنی در کج
 مکریم و ایزد اوله جگانه الله
 کور تو بخت اولور فدنه الله
 اجازته عانکه کلدی او بنه
 دوزلتدی از مغالنه ایا کورنه
 حیدیمه بایکاهنه ایرشیدی
 کور و دیوایلیان کور شدی
 حیدیمه شاقونه توستولدی یار
 عانکه کلدی کن عزیز اید یار
 سکر و دیو فارشوقده ایصال
 الم الوب ایچو کور دی فی الحال
 یخه تعلیمه صد به کور دی
 کالین شربی سکر ایچو دی
 بویزه اولقدی چکله شوقه
 قوس سکر بیسته منت
 بیلور ایچو دی دعا قیندی
 دعان صکره الیوز سولدی
 حیدیمه سوزا چوب دیکدی ای
 تیر بوته کلدی و کیکر ایله افران

خرد کن

خرد کن تیر سولک بیلله
 عانکه ایده دیریم وار اولان
 دخی عمل کنیدی ایتمه اولسون
 کور یوزلکیم انده سولسون
 مرادیم بودی دولتو خافون
 خجده مین اولوی یل ای یار
 یخه خذیمه کیم ایدیمدی
 اگاهه قوله یخه دست بیوسک
 بخارندن کلیمه کار ایدیک
 قولاک علوقه سن ویر سین
 ای او رمک ایستر خفق

اکا کورنه تدا کیکر قیلا لیم
 همیشه دولتله یار اولاسین
 یخه شاهله قایونه بنه اولسون
 مبارک قلدیکه تم کلسون هیچ
 ولکن دیمکه وار مشرب ایتد
 تیریکت قرت داش تو زین وار
 یخه کیم کرات بیدیمدی
 مطحیه بریکه هر که یسک
 سو بیون شادختن اولوب ایدیک
 اکاهه لیسان بیوره سین
 ولکن دیمکه سیم زین وار

ای طالب سین قلمور عالیا
 ایدیه کما حکیم هم شالیس
 دیکر لطف احسان لیسونلر
 بودیمین در ما ایلسونلر
 ایشدوب چوسوز چونک حیدیمه
 چوبیلدی تیرد و کن اولم غیره
 مکر حیدیمه رودش کیمیش یی
 معجزه مانی صوره شیش ایدی
 کوز کور کدن ستور بیدر ماچی
 غامت نور اید و نایل سیک
 من اولید و باغرا اول بوزینه
 قونرا اولم حیدیمه نلک و زینه
 ایکله روشن اولدی جمله عالم
 سو بیون بشاد اولوب ییچ ادم
 حیدیمه اول ساعت دؤنک او بخت
 صفانن سیک عتبه بو بخت
 دویصا ایلمه یازدی اولدم
 معجزه جان کورده بی ادم
 دشون یخه کورده کی بیس
 یازوب کاغچه قی قلدی قهریز
 ایشدی چونکه نامه واصل اولم
 کوزب مهرنک اولودی یلادی

قلم الوب

قلم الوب معجزه اولدم ایتمه
 دیمدی پیغمبری اخیر زمانه
 کله سکره ده اول نور یاکور
 جهان انوکله اوله میش
 که نور تکه یازمشه سفاقی
 اینچون خلق ایدوبه یخه خاق
 دخی نسی اوله ابراهیم تیلک
 حیدیمه اوله اول تیلک
 اولدینیر انک ایسی حیدیمه
 برادی اوله مجور بیری اجد
 که نامه حیدیمه او توی یی
 بغایت جان دلدن راضی اولم
 دخی حکم ایلمه شامه عرقه
 دیمدی کورده مرحدیون کلسون

کوزدی الله ایدی دلبته
 نصیب اولاسین اولقز چرمانه
 جهان انوکله اوله میش
 اینچون خلق ایدوبه یخه خاق
 حیدیمه اوله اول تیلک
 برادی اوله مجور بیری اجد
 بغایت جان دلدن راضی اولم
 صلمی قروب یا یانه اته
 کرای بلن زبانی بلسون

تمام میسر حاضر نمیشدیدی
 قلم نوشا نوشا آتو نمیشدی
 محمد کلدون کوزی سوندی
 براته هم محمدی سندی
 ایکسیسه بوله اولدی روانه
 کلون بر شدر کتار بانه
 بخارن اهل هم موسی کلدی
 که میسر او کونته پوتلدی
 ابو جهل ابولهب ابوسفیان
 ابو بکر دخی بيله ایدی ای جا
 ابرش دبلر او چچی قرانغه چون
 ابرشیدی چون که لشایان دبلر
 سخرده میسر قالعوز اتوری
 دخی بو چمه در ارضیه کتوری
 رسول الله میسر او یاردی
 اکا جمله اما تلری و بریدی
 ددی دکه سورم ای ساعالم
 سبارک حاطر بیه کسورن عم
 حدیجه دن نکر ایشیتیلدی
 محمد موسی عرض قلدی
 خرن اعلالاس با ساری کوردی
 دخی لب ندم ساری و بریدی

اد بر کسه وصفه اتمک خالدر
 مده بو عزت اکرام نه خالدر
 دخی هم بر میشت بدقی انترن
 دیمینک بو و ایشیتیلدی انترن
 عایکه ابوطالب و کله دیار
 قبی مرتعی عاتوندر بریدیار
 که برون کتکه تدبیر قلدی
 طبلر خرن کوسلر جالیدی
 حدیجه نکر کوندر نیک دخی
 کی ایشیک کی ولت دیو غامی
 یوک بو کله و اولدی روانه
 خبار ایلدی خرن جهان
 محمدی حاضر اولمش ایدی
 زبر اولدن اهل ایمین ایدی
 عایکه ابی طالب و کله یار
 محمد کیسه حکم اکلر یار
 بر وقت کوز لردن دو ایلدی
 عایکه و بریدی ای اقرنداش
 محمدی حد طون کوندر لیم
 بواشیک صوب خورل کون لیم
 ایلان الله محمد بوله کبریدی
 کلون میسر قاتنه ارضیه

بوسوز لری ایشیتیلدی
 ددی نه سورن کوز ایلدی
 بو اول مال ملک جمله ان کوز
 بلیک حدیجه دخی هم ان کوز
 یاوز سلن بنی ایشیتیلدی
 که ایجه سبانه ایشیتیلدی
 نه هم حکم ایجه بن ایشیتیلدی
 ولیکن بنی شوبله یلور
 قوخلو ددن اولور محمد
 حقیق سونلی قوی ریز محمد
 حقیق سونلی قوی کچه چوند
 قود شمان بوسوز لری ایشیتیلدی
 مسد نارینه بانو طوشدی
 ابو بکر بوسوز لری قراوان
 ایشیتیلدی رنجین ایشیتیلدی
 ددی یا میسر نه خوشه بیدر
 بنایت حور طوعی سواد بیدر
 بوزک اف افرین ای مده عالم
 که قلدی دخی کتور بر عم
 بوله اولدی لر ایدن چون روانه
 واروین قون بیلر بر من کانه

دخی یا غایب هم حور دستمالی
 طلقیدی وصفه اینه مزان لیدی
 دخی زین اکر لور ایدوات
 کتوری ددی کل بن یا محمد
 سواد اولدی محمد چون که کاکا
 بوسوز لری سده قالدی طکا
 یوردی کار بان اولدی روانه
 که تعظیم اولدی اولغی جهان
 صباح اولدی ای کوز کوز لیر
 مرابه ایدی چون ای سونلر
 ابو بکر ای کوز کوز سوندی
 حسود اولانلر اینه اولدی ایتیم
 بو وجهله چون بیلر کون
 ابو هبیا ابو جهلله ماعون
 ددی بیلر میسر دخی اولور
 ای بزم جازدن سوز کالین
 تدنیر بوله بوله عز حریست
 دخی بو اصل لیا س عرب ایت
 روادیر اول سن ایلد خدیت
 یله خدیت کجایته سنت
 سن اکا خدیت ایلد بون خدیت
 که کندی کندی کجایته سنت

حَقِّكَ اسْمِي كَوْنِي دِينَهُ
 سَكْرِي وَبِ كَارِيَاهُ قَارِشُوا رِي
 قَوْسِي اَنْكِرِنْدَن اِنْمِ شَيْبِي
 كِي سَوْرِي زَيْن طِيلِغِي يَاد
 كَوْرِي دَر اَوَّلِ عَزْمِي كَلْدَرِي
 كَلْبِي بُونَلَرِي چُونِ وَرِي سَلَامِ
 بُوِي بُونَدَه صَوْبِي مَن كَلَه مَن
 دِي دِيلَرِي عَزْمِي بُولَه وَرَا كَرِي
 كِه بَرِ اَصْوَابِي دَر دِي اَنْدَن
 حَقِّه كِه شَادِي بِلَدَه وَرِي
 حَامِدَم اَنْدَر مَن بُو كَلِبِي
 حَطَّ اَلْمَدِي اَنْكِرْتِي
 كَاوْرِكِي كَارِيَان عَالَمِي اَنْ كَوْرِي
 بُو قُوِي صَوْمِي دَر مَشِي
 قَوْلَا قَالِدَرِي وَبِحَاجَتِي دِيلَرِي
 هَم اَوْلَدَم اَنْدَه حَاضِر اَوْلَدِي
 دِي دِي اَشِي اَيْ خَاصِي عَالَمِ
 طَعَام حَاضِر لَدَم شَوْلَه بِلَدِي
 وَرَوِي دَر كَاهَكِي دَر لَرِي سَوْرِي
 اِبْرَشِي مَسْكِنَه شَادِي
 حَقِّه كِه شَادِي بِلَدَه وَرِي
 دَر دِي بَرِي مَن جَاهَه وَرَا لَرِي

حَقِّكَ اسْمِي كَوْنِي دِينَهُ
 سَكْرِي وَبِ كَارِيَاهُ قَارِشُوا رِي
 قَوْسِي اَنْكِرِنْدَن اِنْمِ شَيْبِي
 كِي سَوْرِي زَيْن طِيلِغِي يَاد
 كَوْرِي دَر اَوَّلِ عَزْمِي كَلْدَرِي
 كَلْبِي بُونَلَرِي چُونِ وَرِي سَلَامِ
 بُوِي بُونَدَه صَوْبِي مَن كَلَه مَن
 دِي دِيلَرِي عَزْمِي بُولَه وَرَا كَرِي
 كِه بَرِ اَصْوَابِي دَر دِي اَنْدَن
 حَقِّه كِه شَادِي بِلَدَه وَرِي
 حَامِدَم اَنْدَر مَن بُو كَلِبِي
 حَطَّ اَلْمَدِي اَنْكِرْتِي
 كَاوْرِكِي كَارِيَان عَالَمِي اَنْ كَوْرِي
 بُو قُوِي صَوْمِي دَر مَشِي
 قَوْلَا قَالِدَرِي وَبِحَاجَتِي دِيلَرِي
 هَم اَوْلَدَم اَنْدَه حَاضِر اَوْلَدِي
 دِي دِي اَشِي اَيْ خَاصِي عَالَمِ
 طَعَام حَاضِر لَدَم شَوْلَه بِلَدِي
 وَرَوِي دَر كَاهَكِي دَر لَرِي سَوْرِي
 اِبْرَشِي مَسْكِنَه شَادِي
 حَقِّه كِه شَادِي بِلَدَه وَرِي
 دَر دِي بَرِي مَن جَاهَه وَرَا لَرِي

سِيك عَشِي كَلْمِي شِيكِي
 بِي اَنْدَه مَشِي اَوْلَدِي اَخَرِي
 اِبْرِي دَر صَا شَارِي اَوْ نَخَارِي
 سِيك دِي دَارِك اِبْدِي اَرْزَمِي
 قَلَمِ شَرِي اِبْدَه مَرْزِي اِلِسْتَامِي
 كِتَابِي دَر اَوْلَدِي بِلِشِي دَمِ
 بُو شَعْرِي اَوْلَدِي چُونِ دِي اَوْلَدِي
 مَجْدِي اَلْبِن اَلْبِنَه اَلْدِي
 مَوْتِي اَوْزَيْنَه اَلْبِنِي قَدِيمِي
 دِي دِي بَرِ اَلْاَلِيمِي تَه سَوْرِي
 حَطَّ اَلْمَدِي اَنْكِرْتِي وَكَلْمِ بُو سَوْرِي
 سِيك شَوْرِي كَلْمِي دَر اِبْدِي اَرْزَمِي
 بِي اَنْدَه مَشِي اَوْلَدِي اَخَرِي
 اِبْرِي دَر صَا شَارِي اَوْ نَخَارِي
 سِيك دِي دَارِك اِبْدِي اَرْزَمِي
 قَلَمِ شَرِي اِبْدَه مَرْزِي اِلِسْتَامِي
 كِتَابِي دَر اَوْلَدِي بِلِشِي دَمِ
 بُو شَعْرِي اَوْلَدِي چُونِ دِي اَوْلَدِي
 مَجْدِي اَلْبِن اَلْبِنَه اَلْدِي
 مَوْتِي اَوْزَيْنَه اَلْبِنِي قَدِيمِي
 دِي دِي بَرِ اَلْاَلِيمِي تَه سَوْرِي
 حَطَّ اَلْمَدِي اَنْكِرْتِي وَكَلْمِ بُو سَوْرِي

سِيك عَشِي كَلْمِي شِيكِي
 بِي اَنْدَه مَشِي اَوْلَدِي اَخَرِي
 اِبْرِي دَر صَا شَارِي اَوْ نَخَارِي
 سِيك دِي دَارِك اِبْدِي اَرْزَمِي
 قَلَمِ شَرِي اِبْدَه مَرْزِي اِلِسْتَامِي
 كِتَابِي دَر اَوْلَدِي بِلِشِي دَمِ
 بُو شَعْرِي اَوْلَدِي چُونِ دِي اَوْلَدِي
 مَجْدِي اَلْبِن اَلْبِنَه اَلْدِي
 مَوْتِي اَوْزَيْنَه اَلْبِنِي قَدِيمِي
 دِي دِي بَرِ اَلْاَلِيمِي تَه سَوْرِي
 حَطَّ اَلْمَدِي اَنْكِرْتِي وَكَلْمِ بُو سَوْرِي
 سِيك شَوْرِي كَلْمِي دَر اِبْدِي اَرْزَمِي
 بِي اَنْدَه مَشِي اَوْلَدِي اَخَرِي
 اِبْرِي دَر صَا شَارِي اَوْ نَخَارِي
 سِيك دِي دَارِك اِبْدِي اَرْزَمِي
 قَلَمِ شَرِي اِبْدَه مَرْزِي اِلِسْتَامِي
 كِتَابِي دَر اَوْلَدِي بِلِشِي دَمِ
 بُو شَعْرِي اَوْلَدِي چُونِ دِي اَوْلَدِي
 مَجْدِي اَلْبِن اَلْبِنَه اَلْدِي
 مَوْتِي اَوْزَيْنَه اَلْبِنِي قَدِيمِي
 دِي دِي بَرِ اَلْاَلِيمِي تَه سَوْرِي
 حَطَّ اَلْمَدِي اَنْكِرْتِي وَكَلْمِ بُو سَوْرِي

شكر لآل يوب بديكم اوماه
 فخره ابراهيم الحمد لله
 نضر علي اليه ايرلدي خرا
 فخره نندن طوردي كوه صخر
 كوه اوعا الخاق ورسه صبح شام
 مع اولنسه حشره لك اولن عام
 كوه ياريسك بوله جانك صفا
 برصلوات برتسوي مصطفى
 الصلوة والسلام عليك يا مقني
 الصلوة والسلام عليك يا مقني
 چونوله كاربان اولمدي روانه
 يته ان جكدي لر في جهان
 بولر نلر تيركون ايردي شامه
 خيالر شدي جمله خاص عامه
 جعفرين اهل شام قريش اولر
 سزه الله مجيد اولر دريلر
 وادوب خانلر قوتيلر تاي
 اولطه لر طوتيلر جها صاي
 مشورده كلور فاده لر ايد بولر
 گسته كوريشه كوريلر وان

محمد ايجون اولنسه صفا
 بن اتردم بين فخره جبريت
 دخي بن دوليله ايريم شهادت
 محمد راصل اهل سعادت
 بيلك اخر زمان بيخبر بدي
 دخي جمله نيلر سرور بدي
 بونك دورى صونه كائنا
 خدا خلق المشر در مكنا
 اكر فوا لمسيدي اولمدي ايدى
 جهانه جن ادم كلن ايدى
 بوسون بوله ايدى در طوري
 واروب بو خفته برتعت كوردي
 نيلدي و ايلدي در لوتعت
 دعا قلندي و طاعنه صحت
 طوري كلوب اجازت دوليله
 جيسه جهنك اولسوي بدي
 طوردي كوردي اولمدي ايدى
 يته تكار بوزون برله سوي
 بونستندن ديكيم يا خدا
 چنكم سكا ايريشور توت
 بتي ده امتكدر اوليمه سين
 يارن شفاعتكله طوليله سين

شكر

كوردي كور قوسون ايجر لر
 كه بونله فائده ايلر كور بون
 اولر لور در يقوب بجهه اير
 كه بونلر ايرينه جيم بدي لر
 قوسون بون ايجوب شاخدا
 كي هست كي سرخون كي خيرا
 محمد مصطفى چون كور بون
 كه بونلر قار اولون بون
 قونك اول ساعت سوي بون
 بجه نك خورخويستند صدي
 بجه كم جهه ايدوب يقاسم
 اول تلر و اير ايدى بر لوت
 ددي لر بون بيلدر بونه خالد
 بوا شله جهه مزه بون اير
 بدي بكم سكه قوسني بولون
 محمد بونلر كله در سيلو كز
 كله كم كاربان قوريله بونده
 ايريشور بونلر ايرانك نشا
 خدك كله بكي رماك

بدي لر كم كور بونده بون
 كه بونله فائده ايلر كور بون
 اوجور بدي ميسره بون جان
 محمد خدستند بون ايجان
 بدي ميسره كرك سونلر بون
 محقق ايران كم سين بدي بون
 كه بن بون بيلدر بون و اير شاه
 يارنر كلور بوننه هر ماه
 كه بونله فائده كورمشد كلم
 بوا شك سير بيه ايرمشد كلم
 حد بجه نك حساسه اير اير
 سويوب ميسره و اير كور
 جهود لر ك مكر بون اير كور
 شهردن قامورلي طشر اولر
 بولر اير اولو صهر ايه طونان بون
 تغلر قوريلوب قندالر اير اير
 بدي لر كلور بوننه و اير اير
 بجه سي بيلر اير لر بون بون
 اير بونلر ايرله ميسره بون
 كه مكره اولو لاجر جهه اير
 خدي يله اير بونلر اير
 و اير بونلر اير اولر بونلر

كور بونله

۳۴

حق تعالیٰ امر پدید آورده است
 اول ساعتی که در آن روز
 چون او در این دنیا آمد
 سن او در آن طوری بود که
 سن بتیم بکر سکا آمد
 آیتکی هب سکا با عیال
 امتی که در شویله کم بزرگ
 یکسره هرگز خیر علی
 عاقبت صور جلالت او را
 بدست کم یا این صفت
 صحتی با عیال در وقت

در آن روز که در آن روز
 حق تعالیٰ امر پدید آورده است
 اول ساعتی که در آن روز
 بدینجه نیک نگه امیر خانی
 شویله کم مشتاق سرگردان
 کوزلیدن دایماد و گریه یاش
 در پدید بکم مزین کلد و گری
 بنانی سالمندن ازاد ایده
 صبح شام بکل ایلی جاریه
 چون پیر شدی نه اولاد
 ایلی جاریه او یا بقدهای جان
 چون حدیجه اشید و شاد

کتدی دویست و شصت و نهم
 اول ساعتی که در آن روز
 کسبیه بلدر مده آحر ایلی
 اغلف دن کوزلی کرمان ایلی
 اغلش لردی اکافور قراناش
 مزده ایوب بکا بلدر سه ان
 دخی جوق سنسه برز شایده
 کجه نوبله ارور زچ بونتر
 اول جون کل ایلی بد صفا
 حدیجه مده مزده ای شادنا
 ایلیون کلچور خندان اولور

حق تعالیٰ امر پدید آورده است
 اول ساعتی که در آن روز
 چون او در این دنیا آمد
 سن او در آن طوری بود که
 سن بتیم بکر سکا آمد
 آیتکی هب سکا با عیال
 امتی که در شویله کم بزرگ
 یکسره هرگز خیر علی
 عاقبت صور جلالت او را
 بدست کم یا این صفت
 صحتی با عیال در وقت

در آن روز که در آن روز
 حق تعالیٰ امر پدید آورده است
 اول ساعتی که در آن روز
 بدینجه نیک نگه امیر خانی
 شویله کم مشتاق سرگردان
 کوزلیدن دایماد و گریه یاش
 در پدید بکم مزین کلد و گری
 بنانی سالمندن ازاد ایده
 صبح شام بکل ایلی جاریه
 چون پیر شدی نه اولاد
 ایلی جاریه او یا بقدهای جان
 چون حدیجه اشید و شاد

کتدی دویست و شصت و نهم
 اول ساعتی که در آن روز
 کسبیه بلدر مده آحر ایلی
 اغلف دن کوزلی کرمان ایلی
 اغلش لردی اکافور قراناش
 مزده ایوب بکا بلدر سه ان
 دخی جوق سنسه برز شایده
 کجه نوبله ارور زچ بونتر
 اول جون کل ایلی بد صفا
 حدیجه مده مزده ای شادنا
 ایلیون کلچور خندان اولور

۳۵

در آن روز که در آن روز
 ددی خاندن بویجه خندان
 در پدید بکم قائم دی شک یا اله
 بود در خورانه و نجیاله اول
 جشن کله بیوردی اول نکا
 پسر طعام جگلدی آنکه بیید
 براغز بهالی ققتان و بر دیر
 ددی بکدر مسیک اول جانانی
 دویکم بن کاربانه کیده ویر
 نامه یازدی حدیجه اول زمان
 کاربانه یازدی کیه یا اله

اول ساعتی که در آن روز
 اول ساعتی که در آن روز
 بود اول ایلی جهان یا شاد
 خاتره ایلی محمد رسول
 تر طعام حاضر ایلی ددی
 صورتی که کلدنه و دیاس
 مصطفایک اکنه کیده بیید
 کاربانه یا سعادت خانسیه
 نامه یا نسنلر اول زمان
 ویر بهایر جمله اولدی روان
 در پدید بکم یا اله

در آن روز که در آن روز
 ددی خاندن بویجه خندان
 در پدید بکم قائم دی شک یا اله
 بود در خورانه و نجیاله اول
 جشن کله بیوردی اول نکا
 پسر طعام جگلدی آنکه بیید
 براغز بهالی ققتان و بر دیر
 ددی بکدر مسیک اول جانانی
 دویکم بن کاربانه کیده ویر
 نامه یازدی حدیجه اول زمان
 کاربانه یازدی کیه یا اله

اول ساعتی که در آن روز
 اول ساعتی که در آن روز
 بود اول ایلی جهان یا شاد
 خاتره ایلی محمد رسول
 تر طعام حاضر ایلی ددی
 صورتی که کلدنه و دیاس
 مصطفایک اکنه کیده بیید
 کاربانه یا سعادت خانسیه
 نامه یا نسنلر اول زمان
 ویر بهایر جمله اولدی روان
 در پدید بکم یا اله

۳۶
 کور د پلر اکینه کیمش خلیج د لوبی پانده و هم طلعتی
 صوندی میسره یاولی شفا غلغله دوشبکی بونقل اینکما
 میسره نامه او قوبی بدیلیر جمله خلق یواش حیرا فالگیر
 کور د پلر کیم بوجول حقیقه بدیلیر کیم مهر انکیر خطانک
 ابو بکر میسره ساد اولدیلیر بود زباله کجیبی بدیلیر
 ابو جهل بو کعب اولدیلیر خور اولوب ناس قیند فالگیر
 بدیلیر بوجول زید دریل عیان پس اوج کونک هر ی کونده روا
 واروبن هر کیم کملک اولدی بونج عالمده میسره قله ی
کوروب الخلق دیرسه حقیقا **منح اولتسه حدیثا اولتعام**
کوردیلر ایلک بولجا ک صفا **ویرصلوبت یسوز مصطفا**
 الصلوة والسلام علیک یا عبده الصلوة والسلام علیک یا حبیب الله

حوت عالی صریحه بلای یاز صح صادق اولدک اولم کار
 اول قونانده کاربان ابروی اول دوستاری سادا اولدی شفا
 او یانوب قالمش بجهت لیلان یوکلرین یوکلدر سادمان
 کور د پلر کیم اول محمد مصطفی قارشون کل یور اولد بر صفا
 ابو جهل بو کعب سادا اولوب طعن ایملر حقیقه هایلر کولوب
 دیر دین سکا یا میسره یا یخه دم کوندر یسک کونه
 بولدن از میشر بوجول بوجول تیر وار جعتی یلمه میسره
 کل یور دیر خبر صرک اکما بومصیبتلر سهل اشیر سکا
 میسره یوسوز لیر بوجول دشمن طعنیدن اولتدی بوجول
 یسل بوجول بوجول اولدی سلول اول ساعت ایملد بوجول
 ابر کلوب بوندر و بوجول پس سالین الی ناندن عامام

کوردیلر

۳۷
 بجدی عیسی ای کور ایز بولون مدی علوقه سین احمد کوندر بک
 دیر عاکه ای برانس وارین اول کریمه انی اکرورین
 دیر ابو طالب اکاسا ک اول بحسنک حقیق بیز اول اولدیل
 بی قیاس سال شمدن بک کسند بلکی بی دفتر المیشدور
 شمدی انلر قیلور اول ایحشا وارمه دینار ویرمه انله عتاب
 بجدی بزی بینه قایع اولدیلر بینه ایکیمی ارایه کلدی بیلر
 دیر عاکه ظاهر اولتسه اول زبیر غایت سغلی جو قاشغالی بول
 پس اجازت ویر بکایم ولایم نه سسیب اولمشد بیز بکویم
 دیر ابو طالب که قوله وارهن دیر ابو طالب که قوله وارهن
 سونلدر وک سوزی سوزی قیلر خاطره طوقوته سوزنک کل
 هم دینی برون سارا بکونر حاک پانته اینک بوز سوزین

الصلوة والسلام علیک یا صبی الله الصلوة والسلام علیک یا حبیب الله
 کاربان خلی چون اولدیلر ک کلون کوندر بکون سادمان
 تکله نک شهر بینه ابرو بولقام قارشو کلیم بیلر اوله عامام
 هر کیشی سکنینه ابریشدیلر قوی قزدا شبله کور شدیلر
 میسره باقی ابریش شادمان حدیجه تک باز کاهینه همان
 دیدی حدیجه محمد امسون انله وارسون اوله بولرسون
 پس ساسلر اوله دوشوق کیدیلر ابو طالب او بینه ایلدیلر
 چون ابو طالب عاکه کوردیلر جداید ویم خالفه سکلر دیلر
 کلون یکسینه کور شدیلر بیز بیلر حاللرین صوز شدیلر
 بوارده بجد ایام بیز مات ایلله او مارلر حدیجه دعیان
 بجدی کیم اجه ولسون کوندره پس محمد اولوفه سین و بیره

بجدی

و بر دینکم ایستاده که کلین اله لر
 من اینک دیدار بندن خرم اولم
 حق با کار و کون لر کوستر مسون
 جوایشم من صبر ایده هم اوله
 شوزاجون انی سر ایشرا بیهیم
 حق عنایت الیه تو قیق اوله
 کوز لریدی دایما اولدی اول
 علیه که دخی عیان اولدی همان
 دیدی جوایلر کدیجه انه یه
 علیه که کدی سعادت خانیه
 پسر حیدرچه قار شوقه کوله کله

هر یک ایسان ابدنسه اله سن
 بویکا کلدیک حدیجه حالته
 صمدم فکرچی خیالی یار ایله
 کجه کوند زانو شو کلز کوزینه
 چشم منستی لاجرم زین ایلی
 دیر ایدیکم یا اله العالمین
 بن ضعیفه اکانکله نصیب
 یا تر ایدی بلبل شیدر کی
 کوجه اقلار صبح شام نا لایله
 خلفه اظه ادا یلر احوالی
 دیرا کرین لجه التون کوردم

و بر دینکم

خیره توریدی کیمه کوروش شیمی
 کور شریعتله طویر ایشو همان
 خایه لایله ایدر اول بر صفا
 حقه انی سز کیمسه جولا یی
 بر ایدی دخی حبیب الله اوله
 انکون در همو جنت حور
 سنی کله همدن اوله اول حبیب
 بر حدیجه علی که بر تکد وار
 سزله بی قیامو ایسه کز قیلون
 اول حبیب الله محمد مصطفی
 کله جلد هم کاجیر بل اسین

آدی ایلی الینه اولرینان
 او رطیه یا یله یی خوشتر صفا
 دیر عیار که سوز احوال لطفا
 نه ویرینه دخی بیجه دخی
 انیکله انی اولننده وز
 چون ایشدی موسوز اوله
 قنار وین اولدی بکری الله
 دیر عیار که به ایجان جهان
 دیدیمک من ساقی ایدر
 کورده کی بدلا و لیشرا یه
 نوره قی اولدی جهان اوله

تعبیر

دیدی ای شاه جهان خدیو
 کجده بوسوزی تریج ایلدی کون
 ای کونم هر کز انا من انا
 یوحسه لطفه ای ایدرین کجا
 اعلا دینم بودی شاهیم
 ای جی لایا یوزی ما جیم
 صدقه ای سوزلر سوزی
 کدانا ندر سوزیک سن یزی
 دیر جیمه عانکه به دلی جان
 تکی جیمون یوسوزمه انان
 یوسوزی جان کولده سوزیم
 صانم لای لطفه ای لیم
 دیدی کیم سندن کورولدی جان
 سکه اولولاری جملد عیان
 جح ای دیوین باباسه کوندر
 هم دخی بونلر اولت ورن سن
 منسکتله سوزیلدی لوز
 کیم نکر لایله اولد لوز
 کیم اول راضیم جیم ایسه
 طیم سوز سوزیلدی جیم ایسه
 دیدی نجه کل ای نختیار
 کیم جلد صظی دیر جیم یار

دیدی م الله بره انا کجا
 کولده بی جی اولده صوکا
 بی بکلا سمشدی خوز
 سوزیلور سوز ایستدیم انک
 بودوشی کون لایا اوما لای
 بیتم اوله قرعالمه دیر لای
 بیلورم بومالی ملک فانی
 استیم اولداری خلد با فیدر
 انجوند بوسوزیم
 کیمه کوزده ای نکر اولدی
 دیدی کیم عانکه بیز مالوس
 ابوطالبه خدیو ایله سین
 کوزعالمه خاق دیر سنج شاق
 مع اولسه صبرک اولر تمام
 کوزیلر سنک بولما ک صفا
 ویر صلوات بر رسول مصطفا
 الصلوة والسالوة علیک یا محمد
 الصلوة والسالوة علیک یا محمد
 الصلوة والسالوة علیک یا محمد
 الصلوة والسالوة علیک یا محمد
 عانکه چون دکلدی بوسوزی
 یا شله طولدی بولما کوزی

دیدی ای

جاغوزن کیشلر جیم اندیلر
 حدیبه نیک باباسه کدی یلر
 ابوی کجا ایله اوسقیان یاله
 کلدیلر کیم سعی ایله اقلیله
 نه ایسه عظیم اولم قلدیلر
 پس سلام ویرود دعای قلدیلر
 الدی بونلرک سالونک اولجا
 صد بکوزدی بولاری بالتمام
 چشیک کوز اشارن ایلدی
 بوز طعام کلدی بولای طویلی
 سوز ایلدی سوزلر قلدی طعام
 چوقه رنج اولدی کلدی بولکلام
 دیدی لای شاه برهان دکله کوز
 جمله نیک سوزی ندراکله کوز
 دیرلر سزه نکه نکره زاده کوز
 ویر سوز جیمه حدیبه ای
 انیک له خدیو ایلدی ویرین
 هم آبرین و مستقیم جیم اولدی
 ددی ابراهیم خلیلک تسلیدی
 چون بوسوزی ایستدی بابا
 راضی اولدیون دیدی تنه بی

جمله ایلدی شرفیلر صلد
 ددی ابراهیم خلیلک تسلیدی
 کجده بوسوزلر جیم ایسه
 طیم یوز سوزی قیلدی صصر
 ان شاه الله لای راجی قیلورم
 بن اکانیلدی جیم بیلورم
 بون ایستدی عانکه جیم
 وستور اولور بولینه اولدی ورن
 اولد ابریم ابوطالب فانیته
 نظر ایله بوسوزلری اولدم انا
 دیر جیمه سوزلر ایسه سلام
 سنج ایدر هر نکره سوز کلان
 ابوطالب ایستدی بچک شاد اولور
 جاداید الله شکر لور
 پس حمدیم اورادن اولور
 که بونکره ابریم شاد ایمان
 جمله بوسوزی اکاتر براید
 اولدی شکر ایلیون تدیر ای
 بوز طوت استدی کوز لاری
 منله جیم اید و جیم ریف
 بددی نکره بولمه واریم
 خاک ایته کوزی سوزیم

جاغوزن

د دیکم ای بی خیالی سوزی
 که چو آتین کور و اوله
 بریدی کور سولیه سوزی
 کوریلور سوزی شاهلر سوزی
 هر بی حکم ای بی تاجه
 سوزیلور ساک اولدیر همان
 پست ای طالبه و بریلر خبر
 ای طالبه عایکه اولدی ملیل
 چون حدیجه ای بی سوزی
 عاقله و کله کورته ای بی
 ابوسفان کلدی کجا ای بی

د ر سوزی د لو کور دم بن سوزی
 کیم بتم قرم اکا قرم اوله
 نفی ای درم بوسدن بلوک سوزی
 مالی ملک برونیم کلسوزی
 کیمسه ای ایله اول اختیار
 قلدیلر اولد منه تید ای مکان
 هر نه کیم شتدر سه سوزی
 رد لر قاندر دوز و بی جلیل
 اولدی هر بن اغلور کورلی
 ماکه تک اولور کور دعوت ای بی
 ابوطالب ای بی کرا ای بی

۳۲
 جمله بی تراویح سج اولدیلر
 ابوطالب حدیجه کور ندر
 بابای غایت کده سر سوزی
 سوزی طوون کالیمو دیر
 اولدم ای الو بن کور دیر
 حدیجه اولدنه یاندر بر صو
 اولدیم حدیجه کور کیم ندر
 پس عقلمن چو ای بله ای
 اول زمانه تر کیشی سر حو ای کن
 رنگ سور لر دی انک ای کیمه
 چو صبا اولد ای بی یقین

د ر سوزی د لو کور دم بن سوزی
 کیم بتم قرم اکا قرم اوله
 نفی ای درم بوسدن بلوک سوزی
 مالی ملک برونیم کلسوزی
 کیمسه ای ایله اول اختیار
 قلدیلر اولد منه تید ای مکان
 هر نه کیم شتدر سه سوزی
 رد لر قاندر دوز و بی جلیل
 اولدی هر بن اغلور کورلی
 ماکه تک اولور کور دعوت ای بی
 ابوطالب ای بی کرا ای بی

۳۱
 جمله سو

د ر سوزی د لو کور دم بن سوزی
 کیم بتم قرم اکا قرم اوله
 نفی ای درم بوسدن بلوک سوزی
 مالی ملک برونیم کلسوزی
 کیمسه ای ایله اول اختیار
 قلدیلر اولد منه تید ای مکان
 هر نه کیم شتدر سه سوزی
 رد لر قاندر دوز و بی جلیل
 اولدی هر بن اغلور کورلی
 ماکه تک اولور کور دعوت ای بی
 ابوطالب ای بی کرا ای بی

۳۳
 دینه لر سنک لیون اولدین
 هر کیم با نایمه کیمسه سوزی
 خان ایله اولد غرض ای بی مال
 ایله اولدم بن حیاته کلدر
 تک سوز کور سنک ایستور ای لان
 اولدیم کور اولور اصلدر
 حاشی دریم بی سعد اولدی
 سیم زرد سینه بی غنسه
 انده بو قسه فزه واریم سیم
 سوزی کور کلدی ایله هله
 کور عالمه خلیقه سوزی شای
 معج اولسه حشر ک اولدین

د ر سوزی د لو کور دم بن سوزی
 کیم بتم قرم اکا قرم اوله
 نفی ای درم بوسدن بلوک سوزی
 مالی ملک برونیم کلسوزی
 کیمسه ای ایله اول اختیار
 قلدیلر اولد منه تید ای مکان
 هر نه کیم شتدر سه سوزی
 رد لر قاندر دوز و بی جلیل
 اولدی هر بن اغلور کورلی
 ماکه تک اولور کور دعوت ای بی
 ابوطالب ای بی کرا ای بی

۳۲
 دینه لر سنک لیون اولدین
 هر کیم با نایمه کیمسه سوزی
 خان ایله اولد غرض ای بی مال
 ایله اولدم بن حیاته کلدر
 تک سوز کور سنک ایستور ای لان
 اولدیم کور اولور اصلدر
 حاشی دریم بی سعد اولدی
 سیم زرد سینه بی غنسه
 انده بو قسه فزه واریم سیم
 سوزی کور کلدی ایله هله
 کور عالمه خلیقه سوزی شای
 معج اولسه حشر ک اولدین

۳۸

آنک کولکس و وخترایدی برون
 و خوشی آنک نور بایدی بر
 صبحی و شبسه اوده هم با من
 سبک حسینه صلاح تو را بی
 ابدیدی دایما در طاعت
 که با حق ایوری یکی ساعت
 که غصه تنوری گاه شارا
 که غم کن اولور دی کما حق
 که غم خلوت ایدرین قدر
 که عبادت ذکر طاعت را هم
 که هر قدر اول در طاعت با هم
 که هر چه بر این کون اولور
 که هر چه بر این کون اولور
 که هر چه بر این کون اولور
 که هر چه بر این کون اولور
 که هر چه بر این کون اولور
 که هر چه بر این کون اولور
 که هر چه بر این کون اولور
 که هر چه بر این کون اولور

۳۷

الصلوة والسلام عليك يا رسول الله
 بولا حوشن الله ربك يركب
 حديمه دن هم یکی او علی اولور
 رقیه ام کلثوم زینب ای یاد
 علی نیک فاطمه اولدی نصیبی
 که عثمانه و بر لای یکی آنک
 رسولک یا شایریدی چون کوفه
 کبری گاه سیاه گاه احمر
 معین ایدی کار کبری
 محمد بن عبدالله و غراسه
 بقایت خوب ایدی حسن خانی
 الصلوة والسلام عليك يا رسول الله
 بولا حوشن الله ربك يركب
 حديمه دن هم یکی او علی اولور
 رقیه ام کلثوم زینب ای یاد
 علی نیک فاطمه اولدی نصیبی
 که عثمانه و بر لای یکی آنک
 رسولک یا شایریدی چون کوفه
 کبری گاه سیاه گاه احمر
 معین ایدی کار کبری
 محمد بن عبدالله و غراسه
 بقایت خوب ایدی حسن خانی

۳۹

که هر چه بودن الله اختیارم
 است ایدی بوسه اول به کون
 گورلر ایدی کندن چون کرامت
 ایدر حق مشکین دوشند لقا
 حرا طاعتده واروی هم اکثر
 ایدر دی طاعت اولور زنده عبادت
 رسول الله مکر کونلر بر کون
 بیوردی او ساعت الله هادی
 دیوبی ابر کور حبیبه رسالت
 دینه دعوت ایدرین خاصای
 حقیق اهر باه جبرائیل ایدی
 دو کندی تالی کعبه نور
 در بیک یارک اولور قور بچون
 یلور دی چون نبوت دعوات
 همین ظاهر کی اولور اعلام
 اولور دی طاعت اولور کله سنور
 که دایم بویله این غمشدی عادت
 حرا طاعتده اولور مشد چون
 دیم جبرائیل که با عیادی
 دخی قرآنله قل اکال انشافت
 عیان اتمون حلال و حرامی
 اولر ساعت حرا طاعتده نور

۳۸

کوز زینب آنک خایر ایدی
 علی کیمه بید کی ای قریبش
 بیعت دوردی آنک قدر جلالت
 محمدن ایدی سولی
 دینیک با حلال کز نه
 شکر کل کچون صولت محمدان
 اکیسه سستی ایندی ایسه
 تار کیم اکاسن برون سن
 بیدی محوسته ای یار فادان
 بکالار ایدی عشق الهی
 آنک عشق ایلر رو ندم خانی
 واروب غایکده بو حال صدمه
 محمد بیز اولمش اتمک و اش
 همان کل کچی صولتشی روا
 سینه ایدر در نه ایسه حالی
 هلال اولمش سکی لک کونته
 بیعت اولمش کوزک یا شی روان
 دیوبور بکا ان یتدی ایسه
 قول غنجه ایدم هم یار سن
 که من اولما ایستیم هم کیم سن دار
 کیم اولدر یا شاهر لک الهی
 اکیهون یا شیم اولمش روانه

اوليسردو انك ادي محمد
 كه شرف و عزت و كرامت است
 تو پسر من كه شهري پيغمبر اوليا
 كله جلك رفتي اولدي انشاء الله
 جميع خلق نبيته اول الودود
 حقيق قاتنه غايت سوكليد
 انك پيغمبري بار بدر حق جهان
 دخي حوري قصوري و جهان
 يادوب توري تاييحه اول الله
 موعالمليك رحمان الله
 ديشد رگم خي خاص بيله
 حبيد مدد بقايت ميهودر
 دخي هم اهل اسلامه اولان
 و زيري اولاسن سن انشاء الله
 ايكي عالمه اوله سن اكايار
 هميشه اولرسن يار و قار
 ابوبكر استدي و سوري
 تسلي سن بولوبن كوردوندي
 دؤب شامده كلوي هم تكيه
 اولوردي چودشك بو تيشه مشغول
كرد عالمه خاق و پيغمبر شام
مدح اولسه حشر و اولان

ديدى ربك سلام انك سكا
 ملا لبي كيد اول شاختدان
 اكا مد تروسره سيني جل اول
 نزوله ايكردي اول دعوت
 اوله سن محمدن كبر و سرور
 كه سنين مويجن اسنه هر
 ابوبكر مكر كيم اول زمانه
 بخارتنه ايدى زى اندوندي
 بخارتني ايجكون شام ايدى
 كه انه تو كچه دوستنه كورد
 ايتراي كشتن تو نرديت
 مطيع اولورديكم دوشونه
 ليا سكردي كشتن ايله
 اويانور عايش اولدي ايله
 طور و چهره ليكون رهباري
 دوشن شرح ايلو بهي صوري
 و دي رهبان اكانه كلوتين
 مكانيك نرده ننه اوله سو
 و دكم سكه شمر بدي سكا
 ابوبكر ايدور ايدى و صام
 و دي ايكي جهانيك سر بديك
 دخي لغر زمان بيم برينك
 اوليسردر

حون ابوبكر استدوب كوردى اندن مجزه
 صد قلله ايمان كوردى اولدي مؤمن مسلمان
 انك ارنجه علي امانه كلدي شونه بل
 دخي زبيله زبير عثمان كورد ديلكر ايمان
 عبدالرحمن طله هم سعد بن وقاص كلدي
 بري قاص صدفله ايمان كورد ديلكر همان
 هر بري زمجران كورد مسلمان اولديكر
 دخي هم امانه كلدي حمزه صاحب قران
 اهل ايمان جمله سي اونور طوقز اولديدي
 كز بل ايدركري عبادت بر معادن همان
 ديدى ابو جهل بوسري واردي عمر قاتنه

كرد بيلديك اولجايلك صفا
و رسالته رسول مصطفا
 چونكه ايشدي حقه رسالت بلای حان
 دعوا تمكلكه مشغول اولدي سلطان جهان
 ديدى ابوبكر و محمد مشتاق اولسون سكا
 باكه و بر ميشد رسالت لطف ايدور اوله مسعا
 بصر اطاعت و ما واقعته ايسه شرح ايدوب
 باكه كورددي رسالت تكري حقي چون ايمان
 چون ابوبكر ايشدوب ديدى اكاى سيديم
 چونكه پيغمبر اولاسن قتي مجرات شادت
 ديدى دوشني ابوبكر نجيهي كورد بكن
 هم معيره ابي نجيحه تقيدي اندركن بيان
 چون

۴۴
 کوردی اول معان ده بونلر نماز قیلا دمو
 سور طه او قینور دکلدی اول بیلوات
 ددیلم کیم بلحمد حاضر اولمشد ر عمر
 بودر قصدی انیک کیم گسه باشرد دکه فنا
 قالدر رب الین دعا اولدی رسول الله چین
 دیدی باری عمر له انله دینی جا و ران
 اول ساعت دوردی عمیرک الی و ایچی
 طاقتی طاق اولدی بکنزی کویاکم اولدی خرا
 دیدی کیم قلادی ششم سن رسول سن حقیق
 حیدر قله ایمان کوردوب دیته کردی اولزمان
 دیته کردی کوروب غایت سوتدی صطفا

حضرت پیغمبر ایچون کورته سولر قلسان
 دیرمیش اندردی قران باکه جبریل امین
 باکه او یوک بتم اولد پیغمبر اخر زمان
 سحر بله نوندردی بیجه لری دینندن اول
 خلی صیدایمک ایچون دوزمشد در قنته یاران
 ستمدی انیک دیننه کیم نکشی و ادا ریحین
 هر بیچی شرح ایدوب دیدی فلانین فلان
 بن سکا یوز دوه ریم دخی یوز اوقه کمش
 اولدور دیا اول سرور بی خطه اکا وریمه امان
 بوسوزی عمر ایشتدی قایوبن طور رحمت
 ایتنه دیندی سلاخن الوین اولدی روان
 کوردی

۴۵
 هرکه امت اولوبن اکا طور سه ستمین
 بی حکمان انیک ایچون دوجوری غلمان خنان
 چونکه کوندن کونه ارتدی استی هم شرح دین
 انسن جن اولدی مشرق هم زمین اسمان
 جگمدی کفان مکه ده فلج دوردی قان
 صکر سیدینه واروب ایلدی انده مکان
 سوردیلر اهل مدینه اولدی جمله تابعین
 میجر این ز راهب انمشد ایدی استیمان
 دیدی جبریل یا محمد هرکه ایمان خالصین
 دعوت ایله کیمز ایسه قتل ایدوب بیرمه امان
 فخر عالماد شاه اولدی و درت یاری زین

دخی اصحاب سونوب تکبیر اندیلر شادمان
 دیدی عمر یا محمد پیغمبر اولاسین
 ظاهره حق دینه دعوت ایله بو غلیم عیان
 جفدی اندنص کره دینی ایشکانه ایلدی
 لطفیله دعوت ایدر هر بیچی اول عالیشان
 دیرا بوجهل عمن کیم قان غیرت یا عمر
 یا ایچمه او بدون اکا سن قان بویجه ادوصان
 دیرا بوجمله عمن کیم شمشیه بو قدر کاهنج
 اول رسولدر فخر عالماد را کایوقدر کمان
 انیکه کورمن مسین براق بلوت یا عمر انیک
 نرینه کیدر سه اولور اوزریمه سانیان
 هرکه

۴۶
 ایندی منبردن رسول صغارا ایله ای
 ساکی اولدی اول دولا اولدی کوی همچنان
 جمله اصحاب کوردیلر کبیر صلوات کتور دیلر
 خطبه فی منبرده اولودی بیته شمرین دهان
 اینی اشیدوب بیخه کافر لاولدی مسلمان
 دخی بیخه معجزات کوردی بیخه بان اوغلی بان
 کردی عاقل و خلاق دیر صبیح ممد اولنسه حشره دلا اولنم
 کردیلر ایسک بوله جانک صفا ویر صلوات بر رسول مصطفی
 او قویانی یازانی کلیده فی یازدانی رحمتکله بالاعمال ایغنی

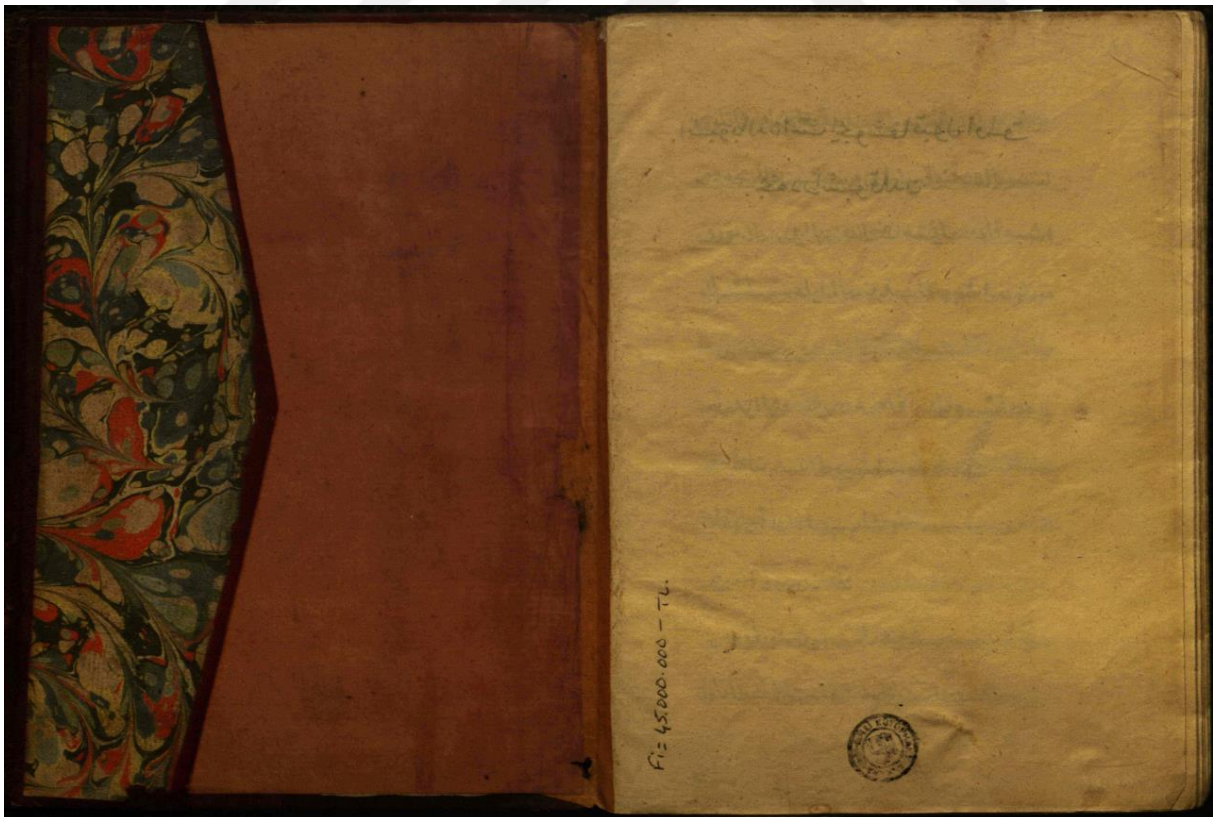
پری ابوبکر عمر عثمان علی کما ان
 انه مسید لر یا یونین فالد یلریش وقت نماز
 جبرائیل کلدی بیوردیکم بالان ایله اذان
 اجمعه کون خطبه اولور دی بر دیر که دایسوب
 دائم اولیله عادت ایدیمشیددی اول مقرر بان
 دیدی اصحاب یار رسول منبر پالیم سن ییر
 خطبه کی اشیدوب کی اشیمزای جان
 صکر بر منبر یا یلدی جقدقا وستنه
 خطبه به یا شلمدی اولور ایدی اول خوجوان
 کوردیلر کیم مسجید ایچره توییدی قریب انین
 اول دیرک یار یلوب ایندی توحه واه فیغان
 اندی

۴۷
 علیه السلام هر بر کوز بو بال او زمرینه بر حکایت
 سوبیک اندن بیسالم دیدی اول ابوبکر ایدر
 پیغمبر نوری نور لود در بو طاسدن پیغمبر ایله
 سوبیشمک طالتو در بو بالدر پیغمبر استنی
 برینه کتریمک بیخه در اشبو قلدن عمر رضی الله
 عنه ایدر ایمان نوری نور لود در اشبو طاسدن
 ایمان کتریمک صالتو در اشبو بالدن ایمان ایله
 دنیادن کتمک بیخه در اشبو قلدن عثمان رضی الله
 عنه ایدر قران خوری نور لود در اشبو طاسدن
 قران اقوسق طالتو در اشبو بالدن قران دویرعنی
 قومق بیخه در اشبو قلدن علی رضی الله ایدر فرق

محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بر کیمه عایشه
 غیر خاتون ایله یا تدی صباح غایثیه کلدی و طعام
 استادی عایشه رضی الله عنها ایتدی غیر ایله
 مضاحبت ایدر سن طعامی بنددی استرسکن
 دیدی رسول الله صلی الله علیه وسلم منقبض
 اولدی بعده قرار اتمدی مسجده کلدی عایشه
 رضی الله عنها منعه قصد اتمدی متع ایدر
 بعده عایشه رضی الله عنها یاه ز یاده غصه
 عارض اولدی بو حقی بو اراده خبر اول علیه السلام
 کلدی جنتدن بر طاس بال کتوردی بالک
 استونده بر قبیل و ارا ایدی بعده رسول
 علیه

۴۸
 اشبو بالدن است ایچو شفا قبول اولوق
 بجه در اشبو قلدن

نوری نورلودیر اشبو طاسدن قوغله یئمک طاتلور
 اشبو بالدن قشوق خاطرین بریتیه کتور ملک بجه در
 اشبو قلدن عایشه رضی الله عنها ایله حال نوری
 نورلودیر اشبو طاسدن حال ایله سویلشمک
 طاتلور اشبو بالدن حال تولوغی بریتیه کتور ملک
 بجه در اشبو قلدن فاطمه رضی الله عنها ایله تین
 اوغلان نوری نورلودیر اشبو طاسدن اتاسی
 اتاسی سوسه طاتلور اشبو بالدن تین اوغلان
 عین حطمنه دکسه بجه در قلدن رسول اکرم
 صلی الله علیه وسلم ایدر است نوری نورلودیر
 اشبو طاسدن است ایچون شفاعت ایلمک طاتلور
 اشبو

ÖZ GEÇMİŞ

Zonguldak'ın Ereğli ilçesinde 11 Mart 1974 tarihinde dünyaya geldi. İlkokulu Zonguldak'ın Alaplı ilçesinde bitirdikten sonra orta ve lise öğrenimimi de Ereğli'de tamamladı. 1993 yılında sona eren lise eğitiminin ardından yine aynı yıl, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. Dört yıllık bir üniversite eğitiminin sonunda, 1997 yılında İstanbul Üniversitesi'nden mezun oldu. Aynı dönemde öğretmenlik mesleğine adım attı. O tarihten bu yana sürdürdüğü öğretmenlik mesleğine halen devam etmekte olan Necdet ÖZTÜRK evli ve üç çocuk babasıdır.